This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

28915 f. 152

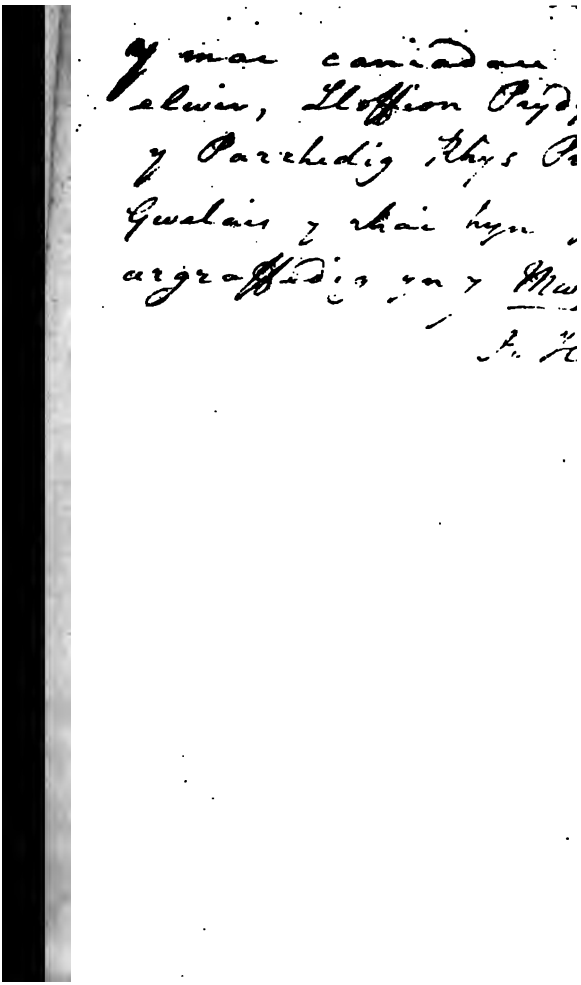

ck d. dd uf z z' y ü

151

2 En y dechreuad y creod
Duw y nevoedd a'r ddaiar
e y oedd aflunaidd a gwâg
a thywyllwch oedd ar wy
y dyunder

En emii sin Kanglwys
Jesu Grist

Bt from RG Booth

CANWYLL Y CYMRY:

SEF,

GWAITH

Y PARCHEDIG

MR. REES PRICHARD, M A.

GYNT FICER LLANYMDDYFRI.

THE

WELSHMAN'S CANDLE:

OR,

THE WORKS

OF THE REVEREND

MR. REES PRICHARD, M. A.

SOMETIME VICAR OF LANDOVERY.

DEUT. xxxi. 19, 21.

Yſgrifenwch yr awr hon gan hynny i chwi y gân hon; dyſg hi hefyd i feibion Iſrael; a goſod hi yn eu genau hwynt, fel y byddo'r gân hon yn dyſt i mi yn erbyn meibion Iſrael: canys nid anghofir hi o enau ei hâd ef.

CAERFYRDDIN:

Argraphwyd ac ar werth yno gan J. DANIEL, yn Heol y Farchnad Iſaf: Ar werth hefyd gan Mr. NORTH, yn Aberhonddu; Mr. JENKINS, yn Abertawe; a Meſſrs. MILNER a KAYE, Liferpwl

1807.

BODL. LIBRARY

HANES
Y PARCH. MR. REES PRICHARD

Gynt Ficer *Llanymddyfri*, yn Sir *Gaerfyrddin*,

A gymmerwyd allan o Lyfr a elwid *Athenæ Oxonienſes*, a argraphwyd yn Rhydychen, yn Flwyddyn 1619. Yn tu dalen 29 o'r Ail Ly
719 y mae'r Geiriau canlynol:

REES PRICHARD, fel y tybir, a anwyd y Llanymddyfri, yn ſir Gaerfyrddin, ac a ddyg wyd i fynu yn y wlad honno, nes ei ddanfon ef Golege yr Ieſu, yn Rhydychen, yn y flwyddyn 159; ynghylch 18 oed. Efe a urddwyd yn offeiriad y Wittam yn Eſſex, gan John, ſuffragan eſgob Roche ter, ddydd Llun y 25 dydd o fis Ebrill, yn y flwyddy 1602, ac efe a raddwyd ym Mehefin ar ol hynny y wyryf y celfyddydau; ac ym mis Awſt, yr un flwydd yn, efe a gafodd ficeriaeth Llanymddyfri gan Anthon arglwydd eſgob Tŷ Ddewi. Ar y 19 dydd o fis Tach wedd, 1612, efe a ordeiniwyd yn berſon Llanedi, y eſgobaeth Dewi, yr hon a gyflwynwyd iddo gan freni Iago I. y lle a feddianodd, ynghyd â'r rhai rhagddy wededig, trwy ganiattad yr archeſgob; ac ar yr 2 dydd o fis Hydref, 1613, efe a ſicrhawyd trwy awdur dod â sêl fawr y brenin. Ar y 29 dydd o'r un mis efe a gyfaddaſwyd i'r galwedigaethau hynny trwy e wneuthur yn ſwyddog neu'n gaplain i Robert iarl Eſſex, yn y flwyddyn 1614. Ar y 17 dydd o fis Mai efe a wnaed yn beryglor o'r eglwys gadeiriawl yn Aberhonddu, gan y rhagddywededig Anthony eſgob Dewi, tan enw athraw y celfyddydau; efe a gymhell wyd i gymmeryd arno y graddau hynny gan ei eſgob Dr. Laud. Efe a wnaed hefyd yn ganghellawr Tŷ Ddewi, gyd â pha un y mae perygloriaeth Llawhaden yn digwydd, ar y 14 dydd o fis Medi, 1626, pan ym adawodd Richard Baily, gwyryf difinyddiaeth o St John's Colege yn Rhydychen, â'r lle hwnnw.

Y mae'n crybwyll hefyd am y llyfr hwn o'i waith ef, a argraphwyd gynt yn dair rhan. Hefyd efe a *gyfieithodd amryw lyfrau yn Gymraeg, ac a yſgrifen odd ryw beth ar y namyn un deugain erthyglau eg*

hwys Loegr, pa un a wnaethpwyd en hargraphu ai peidio, ni's gwyddai yr Awdwr, eithr efe a weloddi i o'r yſgrifenadau.

Yn ei fywyd efe a roddodd werth 20 punt yn y flwyddyn o dir i ſefydlu yſgol rad yn Llanymddyfri, ynghyd â thŷ i'w chadw hi; a chwedi hod pedwar o athrawon yn feddiannol ol yn ol o'r tŷ a'r yſgol, a'r arian yn cael eu talu iddynt, darfu i Thomas, mab Roger Manwaring, gynt eſgob Tŷ Ddewi, briodi Eliſabeth, unig ferch ac etifeddes Samuel, yr hwn oedd fab Rees Prichard. Hwnnw a attaliodd (fel y gwnawd yn hyſpys i'r awdwr trwy lythyrau oddi yno) ac a gymmerodd feddiant o'r tiroedd yn perthyn i'r yſgol rad, gan gymmeryd arno dalu i'r athraw yſgol yn arian, tros flwyddyn neu ddwy; eithr cyn pen hir (fel yr hyſpyſwyd i'r awdwr) afon Tywi a dorrodd i'r tŷ, ac a'i dygodd ymaith; a'r tiroedd ag oedd yn perthyn i'r lle y pryd hwnnw, oedd ym meddiant Roger Manwaring, mab ac etifedd y rhagddywededig Thomas Manwaring, yn y flwyddyn 1682; felly braidd gof clywed ſon am yr yſgol.—*Medd Mr. Wood.*

Dywedir ei fod yn ei ieuengctid yn chwannog iawn i'r ddiod, ond iddo gael eiargyhoeddi mewn modd tra rhyfeddol gan fwch-gafr, yr hwn a fyddai arferol o'i ddilyn i'r tafarn; eithr ar ryw amſer efe a roddodd ddiod i'r bwch nes ei feddwi, yr hyn ni allwyd mewn un modd ei hudo i wneud drachefn- Hyn a wnaeth i Mr. Prichard ffieiddio meddwdod, ac ymroddi ei hun i dduwiol ymarweddiad.

Efe a fu byw 65 o flynyddoedd, ac a fu * farw yn Llanymddyfri, ym mis Tachwedd, yn y flwyddyn 1644, ac y mae'r awdwr yn cwbl feddwl ei gladdu ef yn yr eglwys honno.

* Yr oedd Eſgob BULL wedi ei gynhyrfu cymmaint wrth weled yr Awdwr yn cofpi pechod mor llym-doſt, trwy geiſio argyhoeddi ei gyd-wladwyr o'u hannuwioldeb, fel y gorchymynodd ei gladdu yn yr un bedd ag ef ei hun; ond cyn ſeied barch ddangoſwyd tu ag atto, fel na ofodwyd cymmaint a maen ar ei fedd, er coffadwriaeth am dano; o herwydd pa ham, ni all neb ddweud ymha le y mae'r corph yn gorwedd.

Y

RHAGYMADRODD.

NID ydyw anhyſpys i'r ſawl ſydd yn gwybod trwy oleuni gair Duw, fod dau fath o gyflwr ar ol y bywyd preſennol, ſef un o ddedwyddwch tragywyddol i'w feddiannu gyd â Chriſt a'i angylion bendigedig yn y nefoedd; ac arall o annedwyddwch tragywyddol i'w fod yn gyfrannog o hono gyd â'r diafol a'i angylion melldigedig yn nhân uffern. Nid ydyw, meddaf, yn anhyſpys i'r rhai ſydd yn gwybod hyn, fod llawer i'w wneuthur yma cyn marw, gan y rhai a ewyllyſiant feddiannu y gogoniant nefol a diangc y poenau uffernol.

Y mae yn hawdd i ddeall allan o'r yſgrythurau ſanctaidd, fod Duw i'w adnabod, a'i gydnabod, a'i garu, a'i waſanaethu gan ddyn, cyn y gallo fod yn gadwedig: ac ymhellach, fod y gydwybod i'w hargyhoeddi a'i phigo am bechod, a'r cyflwr colledig yr ydys yntho o blegid pechod, allan o hynny nid yw boſibl i un dyn i ymofyn am Iachawdwr. Yn neſaf, fod rhan yng Nghriſt i'w geiſio fel y glanheir yr enaid oddiwrth bechod; fod cywilydd, a galar, a thriſtwch, a ffieiddo, a barnu ein hunain i'w fyned tano âm ein pechodau; ac fod ein pechodau i'w marwhau, ac i'w gadael mewn meddwl, gair, a gweithred, cyn belled, ag nad oes ymfoddloni a chymmeryd hyfrydwch ynthynt, ac nad oes rhoddi lle iddynt i deyrnaſu ynom, nac i ſatan pan mae yn ein temtio, ond ei wrthwynebu ef. Ac y mae i ni rodio gyd â Duw, gan ymdrechu cadw ei holl orchymynion ef, gan roddi i Dduw eiddo Duw, ac i ddyn eiddo dyn; gan garu Duw â'r holl galon, gan gredu ei addewidion ef, gan grynu wrth ei fygythion ef, gan alw arno, a bod yn ddiolchgar iddo yn feunyddiol, yn ddirgel, ac yn ein *teuluoedd, ac ynghynnulleidfaoedd* ei bobl ef, gan *gymmeryd ei enw ef* yn ſanctaidd yn ein geneuau, a

mewn ofn parchus o hono pa le bynnag y b'om
n ymddwyn â phob dyn, fel y dymunem ni ym-
n o honynt hwythau â ninnau; gan ymdrechu,
s plant a gwaſanaeth-ddynion gennym, i'w
rin a'u maethu hwynt yn addyſg ac athrawiaeth
glwydd, fel y b'o iddynt hwy a ninnau fod
d yn gadwedig.
wyddys hefyd, nad yw Duw yn ddiffygiol i neb
wn yr efengyl, i ddyfod â hwy i wybodaeth o
ei hunan, a'i Fab Criſt, a'r hyn ſydd angen-
ol i'w cyflawni cyn gellir cael bywyd tragy-
ol. Canys heblaw goleuni naturiaeth, a gwaith
adigaeth, a rhagluniaeth Duw mewn ffordd o
redd a barn, ag ſydd megis goleu canwyll yn
ddio cymmaint o Dduw a'i ewyllys, ag ſydd
n i adael pobl yn ddieſgeulus; y mae efe, lle
n rhoddi ei air ſanctaidd, a'i Yſpryd i ymryſon
bl trwyddo, yn caniattau megis goleuni'r haul
uthur ei hun a'i Fab, a'i ewyllys ſanctaidd yn
yddus i blant dynion, er iechydwriaeth iddynt.
le b'o rhai mewn gwlad trwy eu hymarweddiad
idd a'u ffrwythau da yn dangos grym a nerth
Duw wedi ei hau ar, a chwedi gwreiddio yn eu
nau hwynt, y mae y rhei'ny megis goleuadau
eu goſod i fynu gan Dduw, i lewyrchu ymyſg
mmydogion tywyll, i roddi iddynt, trwy eu
dda, gyfarwydd-deb pa fodd y mae iddynt
i eu bywyd a'u hymarweddiad, os mynnant
od yn gadwedig.
l, Och Dduw! er hyn i gyd, pwy ſydd mewn
r leoedd yn dal ſulw ar y datguddiedigaethau
Dduw a'i Fab Criſt, a'i ewyllys bendigedig?
vy ſydd yn gwrando ar ei leferydd ef, ac yn troi
ufuddhau iddo? Och Dduw! y mae pobl yn
eu calonnau yn ei erbyn ef, ac yn myned rhag
yn eu ffyrdd ddrygionus, heb feddwl am ddydd
laeth, a'r cyfrif ſydd i'w roddi i Dduw ddydd
am yr holl eſgeuluſdra o wneuthur ei ewyllys
r ddaear; ac am bob drwg feddwl, ac am bob
ir, ac am bob drwg weithred, heb feddwl dim
f ac uffern, nac am dragywyddol ogoniant yr

un, nac am dragywyddol boenau'r llall. Ie, y
bagad yn byw felly, ſydd Griſt'nogion mewn e
fel pe ni's gwyddent fod ganddynt cneidiau gwe
fawr i'w cadw neu colli. Canys gan ymgadw o
wrth y porth cyfyng a'r ffordd gul ſydd yn arwain
bywyd, ag a dramwyir gan y nifer leiaf yn y byd
maent yn rhodio, ie yn rhedeg megis y march
rhuthro i'r frwydr, gyd â'r nifer fwyaf yn y byd,
y ffordd lydan ſydd yn arwain i ddiſtryw, gan fyw
annuwiol ac yn ddrygionus, gan ddigio Duw t
hynny, a boddloni'r cythraul, a gwneuthur cam
heneidiau eu hun, a rhoddi ſiampl ddrwg i eraill,
tynnu hwynt i bedwarcarnu tu ag uffern gyd â h
Da y cwynfanodd un, gan ddywedyd,

Och! o'r byw mae dynion ofer,
Heb fyfyrio marw un amſer;
Neu fod uffern, ffwrn dywyll-ddu,
Yn rhyw goeg-chwedl gwael i'w gredu.

Y mae Duw ymhob oes, gan ei fod yn llawn toſt
ac yn ymarhous, ac yn hiraethu am iechydwria
pobl, gwedi cyfodi rhai i fynu i ddyrchafu eu
fel udgorn, ac i dyſtiolaethu yn erbyn anwired
pobloedd o'r fath hyn, gan ymdrechu eu troi hwy
ffordd lydan ſydd yn arwain i ddiſtryw, i rodio y
ffordd gul ſydd yn arwain i fywyd. Swm y cwt
ddywedpwyd yw hyn: ſef,

1. Fod llawer o bethau i'w gwneuthur yn y
hwn gan y rhai a fynnant fod yn gadwedig.

2. Fod Duw yn caniattau moddion i wneuthu
pethau hynny yn gydnabyddus i blant dynion ag ſ
angenrheidiol i'w cyflawni cyn gellir bod yn ga
edig.

3. Fod llawer o bobl, er fod Duw wedi datgud
ei hun a'i ewyllys iddynt mewn meſur helaeth,
yn dra eſgeulus i ufuddhau iddo; ond gan ymhyfr
mewn pechod, y maent yn rhedeg yn y ffordd
ddamnio eu heneidiau yn dragywyddol.

4. Fod Duw er hynny yn ymarhous, ac o'i dru
edd a'i ras yn cyfodi gweinidogion i fynu i dyſt
aethu droſto, yn erbyn drwg-weithredwyr, i edr
a edifarhant hwy, a gredant hwy yn ei Fab eſ,

droant hwy atto oddiwrth eu ffyrdd drygionus, a byw yn ſanctaidd, fel y b'ont cadwedig.

Ni adawodd Duw mo hono ei hun yn ddi dyſt yng Nghymru, mwy nag mewn gwledydd eraill. Ymyſg y rhai hynny ag y ddyrchafwyd gan Dduw yn ein gwlad ni i'r diben hyn, y mae yr Awdwr bendigedig, Mr. Rees Prichard, i'w gyfrif yn un o'r pennaf yn ei amſer. Fe waſanaethodd Dduw yn ei genhedlaeth, a thrwy ei athrawiaeth a'i fuchedd ſanctaidd a ymryſonodd â drwg-weithredwyr yn ei ddyddiau ef, i geiſio cadw eu heneidiau hwy rhag diſtryw. Ac er ei fod ef yn awr gyd â Chriſt yn y nefoedd yn meddiannu diwedd ei ffydd, ſef iechydwriaeth ei enaid; etto, megis Abel, trwy ei ffydd a'i weithredoedd da, a'i waith a adawodd efe ar ei ol, yn awr yn gynhwyſedig yn y llyfr hwn, y mae efe yn llefaru wrthym ni ſydd ar y ddaear, ac a lefara wrth bobl Cymru tra f'o Cymru yn Gymru, am i ni droi at Dduw trwy ei Fab yr Arglwydd Ieſu Griſt, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch, fel y b'o i Dduw gael y gogoniant, a'n heneidiau ninnau ſicrwydd oddiwrth hynny y cawn fod yn gadwedig.

Fe ellyd caſglu o'r llyfr hwn holl egwyddorion crefydd, gwedi eu hegluro felly, ag y dichon yr anyſgedig eu deall hwynt, oni fydd y bai arnynt eu hunain trwy ddarllain y llyfr yn yſgafn, heb ofn Duw yn eu calonnau.

Peth canmoladwy ydyw i ddyſgawdwyr ddaroſtwng eu hathrawiaeth a'u hymadroddion, fel y gwnaeth yr Awdwr, i ddealltwriaeth y cyffredin bobl, ac nid llefaru ac yſgrifennu yn y cymhylau; o blegid dyna'r ffordd, trwy fendith Duw, os efengyl Criſt a draethir, i droi pechaduriaid at Dduw, ac i adeiladu y duwiol yn ei ffydd ſanctaidd. Os traethir pethau Duw mewn geiriau, ac mewn modd tu hwnt i ſynwyr a dealltwriaeth y bobl, ni bydd y dyſgawdwyr, a'u gwrandawyr, a'u darllenwyr, ond barbariaid y naill i'r llall, heb gael i'r un na gwybodaeth nac adeiladaeth, na'r lleill gyſur yn y byd oddiwrth eu gweinidogaeth. O herwydd hyn, gwell oedd gan Paul, er maint ei ddyſg a'i icithoedd, yn yr eglwys lefaru pum gair, fel y

dyſgai eraill, nâ myrddiwn o eiriau mewn tafod dieithr.

Daliwch ſylw ar yr holl athrawiaethau iachus yng waith yr Awdwr, ond tu hwnt i ddim ar y rhai a ganlynant.

Yn gyntaf, Fod dyn mewn cyflwr o golledigaeth, nid yn unig trwy ei bechodau gweithredol ei hun, ond hefyd trwy bechod Adda; canys yr oeddem ni oll yn ei lwynau ef yn pechu pân bwyttaodd efe y ffrwyth gwaharddedig.

Yn ail, Nad yw dyn, na thrwy ei weithredoedd ei hun, na thrwy weithredoedd y ſeintiau, megis Mair, Pedr, Paul, &c. yn abl ymddangos yn gyfiawn ger bron Duw, nac haeddu bywyd tragywyddol ar ei ddwylo ef; canys y mae ein gweithredoedd goreu ni yn amherffaith: a phe gallaſai dyn ymddangos yn gyfiawn ger bron Duw, ac haeddu bywyd tragywyddol ar ei ddwylo ef, er mwyn ei gyfiawnder ei hun, neu gyfiawnder eraill o'i frodyr, ni buaſai raid i Grift ddyfod i geiſio, ac i gyfiawnhau, ac i gadw y rhai a gollwyd. Ac am y ſeintiau, ni phwyntiodd Duw un o honynt i gyfiawnhau ac i gadw ei eglwys; ïe, gan eu bod hwynt hwy eu hunain yn bechaduriaid fel eraill; yr oeddent yn ſefyll mewn diffyg o'n Ceidwad Ieſu Grift yn gyſtal ag eraill.

Yn drydydd, Fod cyfiawnhad a iechydwriaeth i'w gael yn unig trwy ffydd yn ein Harglwydd Ieſu Grift, Gal. ii. 16. Phil. iii. 9. Ioan iii. 16.

Yn bedwarydd, Fod y ffydd honno, trwy ba un y mae'r pechadur yn derbyn Crift, ac yn cymmeryd gafael ar Grift, a thrwy ba un y mae efe yn ymddiried yn Nuw; (ac efe a gaiff, ar gyfrif y iawn a roddodd ei Fab Crift iddo, trwy offrwm ei hun ar y groes yn aberth o arogl peraidd dros bechodau ei bobl, ac ar gyfrif ei gyfiawnder ef, faddeuant pechodau, cyfiawnhad, heddwch Duw, bod yn blentyn iddo, ymwared rhag damnedigaeth, a bywyd tragywyddol yn y nefoedd.) Fod y ffydd honno, meddaf, nid yn ffydd farw, heb weithredoedd da yn ei chanlyn hi; ond pa le bynnag y bo'r ffydd honno, y mae hi yn ſywiol at bob math o weithredoedd da; ac y mae'r *pethau a ganlynant* yn myned gyd â hi: ſef,

Yn gyntaf, Cywilydd, triſtwch, a galar am bechod, cafineb at bechod, gwir bwrpas i droi oddiwrth bechod, ac ymadawiad â phob pechod ag ydys yn ei adnabod cyn belled, ag nad yw pechod yn teyrnaſu yn yr enaid lle bo'r ffydd honno.

Yn ail, Gwir gariad at Dduw, yr hyn ſydd yn ymddangos trwy ofal i gadw ei orchymynion ef, trwy fyw yn dduwiol, yn ſobr, ac yn gyfiawn yn y byd preſennol, Ioan x. 27. a xiv. 15. Tit. ii. 11, 12.

Yn drydydd, Cariad diragrith at y ſawl ſydd yn ofni Duw, trwy ba un yr ydys yn ymhyfrydu ynthynt hwy, a chariad o doſturi tu ag at bawb, da a drwg, trwy ba un yr ydys yn dymuno yn dda iddynt, ac yr ydys yn barod mewn rhyw feſur neu gilydd, yn ol y gallu a roddodd Duw, i'w cynnorthwyo hwynt yn eu blinderau a'u hadfyd. Nid oes lle yn awr i ymhelaet u ac i agoryd yr yſgrythurau hyn, ac i ddangos pa fodd y maent hwy yn pryfio'r pyngciau: y mae arnaf fi ofn na ddichon y gwan ddeall hynny, ond gair i'r call ſydd ddigon.

Ynghylch y wir ffydd hon, ag ſydd fodd i gyfiawnhau, ac i gadw'r pechadur edifeiriol, y mae'r Awdwr bendigedig fel hyn yn dywedyd:

Ni bydd tân heb wres lle bytho,
Ni bydd dw'r heb wlybrwydd yntho,
Ni bydd 'fallen dda heb 'falau,
Na bywiol ffydd heb fywiol ffrwythau.

Onid yw dy ffydd yn fywiol,
Yn dwyn gair a gweithred raſol,
Nid yw hon ond ffydd mewn enw,
Ffydd na ddichon byth dy gadw.

Ac eiſiau bod gan ddynion y fath ffydd a hon, y mae efe ymhellach yn dywedyd fel hyn:

Prynodd Criſt â gwaed ei galon
Yr holl fyd o'u poenau trymion;
Llawer mil o'r byd, er hynny,
Ant i uffern eiſiau credu.

Craffwch ar y pethau a ddywedir yma ynghylch y wir ffydd, o blegid fod llaweroedd yn tybied fod y ffydd gyffredin ſydd ganddynt (trwy ba un y meint yn *credu fod Duw, fod Criſt* yn Fab Duw, fawr o

hono ef troſom ni, ac y ceir bywyd tragywyddol trwyddo, &c.) yn ddigonol i iechydwriaeth, er nad oes gyd â hi nac edifeirwch na gwellhad buchedd, na gofal yn y byd i ryngu bodd Duw, trwy ddangos trugaredd a gwneuthur cyfiawnder, ac ymoſtwng i rodio gyd ag ef yn ddifeius ac yn ddifrycheulyd: ond gwybydded y cyfryw rai yn hollol, nad ydynt ond twyllo eu heneidiau eu hun: mae'r yſgrythur yn dangos yn eglur, na waſanaetha mo'r ffydd farw honno i iechydwriaeth, Iago ii. 14, 19, 20, 26.

Yn ddiweddaf oll, Daliwch ſylw ar yr athrawiaeth hon, ſef, er nad â neb i'r nefoedd am eu gweithredoedd da, etto nid â neb i'r nefoedd heb weithredoedd da. Mae'n ddilys fod gweithredoedd da i'w gwneuthur, cyn gellir bod yn gadwedig; ond gan eu bod yn amherffaith, nid oes gwneuthur mo honynt mewn tyb eu bod hwy yn haeddu'r bywyd tragywyddol, fel y mae rhai pobl anghydnabyddus yn tybied, pan b'ont yn dywedyd, Duw a roddo i ni fel yr y'm yn haeddu; cynmaint yw hynny, pe deallent hwy beth y maent yn ei ddywedyd, a phe dywedent, Duw a daflo ein heneidiau a'n cyrph i'r tân tragywyddol, gyd â'r diawl a'i angylion; canys dyna'r peth yr ydym ni am ein pechodau bawb yn haeddu. Ond y mae gweithredoedd da i'w gwneuthur: (1.) I ddangos ein hufudd-dod a'n cariad at Dduw. (2.) I ddwyn gogoniant i'w enw ef. Y mae pobl trwy y gweithredoedd da y maent yn wneuthur o ufudd-dod i Dduw, ac o gariad atto ef, yn dywedyd allan yn uchel, er gogoniant iddo, nad oes neb yn deilwng o ufudd-dod o'i flaen ef. (3.) Y mae gweithredoedd da i'w gwneuthur, fel y gallom ni, trwy gyflawni â chalon oneſt, trwy nerth Yſpryd Criſt ynom, ein rhan ni o'r cyfammod o ras, wybod wrth hynny, a ſicrhau ein hunain er mawr gyſur i'n heneidiau, ein bod ni yn ganghenau bywiol yng Nghriſt, ac y cawn ni trwyddo ef, ac er ei fwyn ef, fywyd tragywyddol yn y nefoedd. (4.) Fel y b'o i ni harddu efengyl Criſt, trwy ddangos ei grym hi yn ein bywyd a'n hymarweddiad. Ac *yn ddiweddaf*, Fel y gwnelom trwyddynt leſhad i eraill, trwy ddangos iddynt ſiampl dda i'w dilyn, er gogoniant i Dduw, a *chyſur* i'w heneidiau.

Er cyſtal yw'r athrawiaethau, a'r rhybuddion, a'r ceryddon y ſydd yn y llyfr hwn; etto oni iawn arferir hwynt, ni cheir lleſhad oddi wrthynt; ond hwy ſyddant yn arogl o farwolaeth i farwolaeth i'r ſawl a'u camarferant; hynny yw, hwy fyddant achos i wneuthur eu damnedigeeth hwynt yn fwy. Cymmer gan hynny, ddarllenydd anwyl, y cynghorion a ganlynant, fel y b'o i ti trwy ddarllen y llyfr hwn dderbyn lleſhad ac nid dim niwed i'th enaid.

Yn gyntaf, Deiſyf ar yr Arglwydd ar iddo wneuthur i ti ddaioni trwyddo. Nid gwaith ofer yw ceiſio'r Arglwydd: y mae efe yn gorchymyn i ni i alw arno, ac yn addaw ein gwrando pan weddiom â'n holl galon, Jer. xxix. 13. Nid yw boſibl heb ei fendith ef gael gwybodaeth allan o un math o lyfrau yn y byd. Arfer dda gan hynny ydyw, cyn darllen llyfr, lle cryhwyllir am bethau Duw, i ddyrchafu'r galon a'r llygaid atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, agor fy llygaid i weled dy wirioneddau, parottoa fy nghalon i'w derbyn hwynt, ac i ufuddhau iddynt, a chadw fi rhag amryfuſeddau, Sal. cxix. 18.

Yn ail, Darllenwch ag yſpryd goſtyngedig. Er cymmaint yw gwybodaeth pobl, etto hwy ddylent gofio nad ydynt yn gwybod ond mewn rhan; ac o herwydd hynny fod yn rhaid iddynt hwy wrth ragor o wybodaeth. Ac oni chânt trwy'r llyfr hwn wybodaeth o bethau na's gwyddent o'r blaen; etto os cânt eu hadgofio o wirioneddau a anghofiaſant, fe fydd hynny er budd iddynt. Ni ddylem dybied ein hunain yn ffyliaid, fel y b'o i Dduw ein gwneuthur ni yn ddoeth. Y mae'r Arglwydd yn dal ſylw gyd ag hyfrydwch ar y goſtyngedig, ac yn addaw dyſgu ei ffyrdd i'r cyfryw.

Yn drydydd, Gochelwch yſgafnder wrth ddarllen; canys ni ddylit chwareu â phethau ſanctaidd; o blegid nid gwirion gan yr Arglwydd y ſawl a gymmero ei enw ef yn ofer. Gwybyddwch, mai pa beth bynnag ſydd yn gwneuthur Duw yn gydnabyddus, ei enw ef yw hynny, megis ei briodoliaethau, ei weithredoedd, a'i air. Ac a gytgammu di, neu a fyddi di mor eon a darllen *pethau yn rhygyl* ac yn yſgafn dan *chwerthin, ag ſydd gan mwyaf* wedi eu tynnu allan

o'r yſgrythur lân, ac wedi ſelio arni? Na atto Duw. Os darllenwch bethau ſanctaidd mewn parch ac ofn yr Arglwydd, chwi ellwch ddiſgwyl, yn ol ei addewid ef, am ſendith ar eich darlleniad. Dyma'r defnydd a ddichon yr anghydnabyddus wneuthur o'r gweddiau yn y llyfr hwn; ſef, trwy eu mynych ddarllen, hwy a allant lanw eu calonnau â matter da i'w dywallt allan mewn gweddi ger bron yr Arglwydd. Fe ddichon y gwan gael cyfarwydd-deb oddi wrthynt, pa bethau ſydd i'w ceiſio, ac ymha fodd y mae eu ceiſio hwynt ar bob achoſion.

Nid oes yma ond tammeidiau allan o hen bapyrau; ſef, torriad garw yr Awdwr, a'r rhei'ny yn amherffaith, ac yn anhawdd i'w darllen; megis, (1.) Am y Sabbath. (2.) Dyledſwydd Gweinidogion. (3.) Purdan y Papiſtiaid. (4.) Parhad mewn yſtad o ras, &c. Da y gwnae y ſawl ſydd â llyfr pennaf yr Awdwr (ag a gollwyd yn amſer y rhyfel yn ſir Frecheiniog, fel yr ydys yn tybied) neu ddim pethau eraill o'i waith, i'w rhoddi hwynt i'r neb a fyddai gofalus i oſod y fath ganwyll mewn canhwyllbren i oleuo'r holl wlad, fel y darfu i Mr. EVAN PUGH, o Llandingat, wneuthur; o ba herwydd, y mae nid yn unig myfi, ond hefyd holl Gymru yn rhwymedig iddo.

Y mae "Hil Adda" yn amherffaith yn yr holl gopïon a welais i; ac hefyd y "Gân ynghylch y Diawl a'r Meddwon" os ei waith ef ydyw hi; y mae copi yn y wlad yn dywedyd mai efe yw yr awdwr, yr hyn beth yr wyf fi yn amheuo; canys er fod ynthi rai o gynheddfau'r meddwon wedi eu goſod allan, etto nid oes yno fawr o reſymmau yn erbyn y pechod cas hwnnw, yr hyn beth oedd anaferedig yng waith yr Awdwr, yr hwn ſydd yn yſgrifennu, nid fel ffol, ond fel un a allai roi rheſwm am y peth yr oedd yn ei ddywedyd.

Er nad yw weddus i wr ddywedyd llawer am dano ei hunan, etto ni allaf fi ymattal rhag cyhoeddi fy ngorfoledd, am fod Duw wedi rhoddi i mi fy mywyd i weled cyflawni yr hyn oeddwn i yn ei rag-dybied a ddigwyddai ar brintiad gwaith yr Awdwr.

Un peth a'm hannogodd i brintio'r gwaith hwn, *yw y tebygoliaeth* mawr y cynhyrfir wrth hyn lawer-

oedd ni fedrant ddarllen i ddyſgu darllen Cymraeg. Awyddus yw pobl at bethau newyddion, a'r rhai'n yn brintiedig ydynt newydd i'n gwlad. Ac odid na bydd llawer (er yſgatfydd nid am amcan i gael lleſhad i'w heneidiau, etto o ran eu difyrrwch) yn ymdynnu i ddyſgu darllen gwaith Ficer Llanymddyfri. Ac ar ol dyſgu hwn, pa rwyſtr fydd i ddarllen llyfrau Cymraeg eraill? trwy ba rai (oni cheſglir trwy hwn) y gellir caſglu daioni mawr.

Bendithied Duw y gwaith preſennol, a chyfoded rhai i'w brintio pan b'om ni yn ein beddau, er daioni i'r cenhedlaethau a'n canlynant. Ac os cei di, ddarllenydd anwyl, ddim lleſhad trwy'r llyfr hwn, rho'r diolch i Dduw, ac nac anghofia yn dy weddiau,

Dy waſanaethwr yn yr Arglwydd,

Mawrth 20, 1671.

S. HUGHES.*

---

* Gwr bonheddig, gynt o Abertawe, yn ſir Forganwg, (heblaw cyhoeddi'r Llyfr hwn o waith Mr. Prichard) a gynnorthwyodd y duwiol Mr. Gouge mewn dau Argraphiad o'r Bibl ſanctaidd, ac a ddiwygiodd un o honynt ei hun o'r Waſg; efe a gyfieithodd agos i ugain o Lyfrau o'r Iaith Saeſonaeg i'r Cymraeg, ac a gyhoeddodd y rhan fwyaf o honynt ar ei draul ei hun. Dywedir iddo, er daioni ei gydwladwyr, dreulio y rhan fwyaf o'i foddion yn eu gwaſanaeth.—Dyn da, dyſgedig ydoedd, ac yn bur gyfarwydd yn y Iaith Gymraeg.

Mr. S. Hughes was a reputed
Nonconformist Minister —
He was, most probably, the
Author of the Notes to
these poems —

CYNGOR I'R LLYFR,

GAN

STEPHEN HUGHES.

DOS, O Lyfyr bach, i Gymru,
I ddatguddio ac i ddyſgu
Y ffordd union i baradwys,
Ag ſy'n myn'd at Dduw yn gymmwys.
Er bod yno rai'n ei gwybod,
Ac yn rhodio ynthi'n waſtod,
Etto mae yno rai, er hynny,
Na cherddaſant droedfedd ynthi.
Mae yno rai nad yw'n adnabod
Y gwir Dduw, nac ei lân hanfod,
Ei Fab Criſt, na'i Yſpryd ſanctaidd,
Trwy ddibriſio'i eiriau puraidd.
Mae yno rai ſy'n anghydnabyddus
O'u drwg ffyrdd a'u ffaſ anhappus,
Trwy ddirmygu a dibriſio
'R moddion ſydd i'w cyfarwyddo.
Mae yno lawer yn annuwiol, *Mat.*7
Yn tramwyo'r ffordd uffernol;
Rhai ni thront i'r ffordd fendiged,
Gan fyw'n ffromffol a phengaled.
Rhaid yw 'nabod Tad goleuni, *Ioan* 1
A'r Mab rhad, ein Harglwydd Ieſu;
Credu yntho, a byw'n raſol, *Heb.*12
Cyn yr eir i'r deyrnas nefol.
Dos gân hynny, a goleua
Y rhai tywyll ſydd yng * Nghambria, * *Cyn*
A chyfeiria eu traed yn gymmwys
I'r ffordd union i baradwys.
Canwyll Cymry, mae d'hen Feiſtyr
Yn dy âlw mewn rhyw lyfyr;
Gwna dy ſwydd ar frys gan hynny,
Trwy oleuo pawb yng Nghymru

Llawer plwyf, Och Dduw! ſydd yno,
Mewn mawr ddiffyg o'u cyfrwyddo,
Trwy ddallineb neu 'ſgeuluſdra,
Rhai o'r 'ffeiriaid llawn cybydd-dra.

Can's mae rhai o'r prif offeiriaid
Yno'n ddiofal am eu defaid,
Ac yn gadael idd' eu dyſgu,
Rai na fedrant wneuthur hynny.

Toſt yw gweled fath *guradiaid*,
Sydd olygwyr ar y defaid,
Dan berſoniaid mawr cyfoethog,
A ficeriaid uchel, enwog.

Deillion, meddwon, a gwatwarwyr.
Rhai heb nabod Duw na'r 'ſgrythur,
(Heb ddim malais 'rwy'n ei ddweud e')
Sydd fugeiliaid mewn rhyw fanne.

Nid am y *conformiaid* graſol
'Rwyf fi'n d'wedyd hyn yn hollol;
Nid am Jerem, nid am Eli, 1 *Sam.* 2. 17.
Ond am Phinees, a'i frawd Hophni.

Nid wy'n d'wedyd ond y dd'wedodd
Yr hen Ficer, pan lefarodd,
Gan roi allan, a chyhoeddi,
Hyn o bennill yn Llanedi.

§ "Dodi'r dall ar ben diſgwyliſa,
"Dodi'r dwl i ddyſgu tyrfa,
"Dodi'r diddyſg wrth y llyw,
"Yw dodiad dyn, nid dodiad Duw."

Dos, gan hynny, a bryſia i Gymru,
A chyflawna'r diffyg dyſgu
Y ſydd yno mewn rhyw fanne,
Ac nac ofna ddyn yn un-lle.

Gwir *gonformiſt* oedd dy Feiſtir,
Ac am hynny ni'th 'ſgymmunir:
Ni throir arnat ti yn haerllug,
Waith dy dacclu gan † *ffanatig*.

§ Gwel y gân am ddyledſwydd gweinidogion. † Fe ddiſgoddia Duw *ryw ddydd pwy* ſydd ſelly, barned pobl a fynnant.

'Rwyt ti'n crio fynu'r gwyliau,
'Rwyt ti'n dala ffurf weddiau,
'Rwyt ti'n gwawdd rhai i'r eglwyſydd,
'Rwyt ti'n *lwo* tadau bedydd.

Temlau a thai Duw yw'r llannoedd,
Medd d'hen Feiſtr, mewn rhyw leoedd
Ynot ti, pa ham gan hynny
Mae arnat ofn myn'd i Gymru?

Mae d'ail feiſtir ynte'n dala
Holl athrawiaeth y gymmanfa,
O Eglwys Loegr, gan ei thraethu
Ym mhob tyrfa y del iddi.

Mae e'n traethu ei hathrawiaeth,
Er na * *lica* mo'i diſgybliaeth;
Ond nid yw'n cyhoeddi hynny,
B'le mae'n arfer o bregethu.

Ymwrola, dos yn ebrwydd,
Na phrydera y cei aflwydd,
Am dy fod yn d'od o ddwylo
Un nad ydyw yn *conformo*.

Can's mae llawer o'r *conformiaid*
Graſol, ſanctaidd, hwytheu'n tybiaid,
Fel mae eraill, fod d'ail feiſtyr
Yn ceiſio llwyddiant ei gydwladwyr.

Ti ge'ſt roeſaw gynt yng Nghymru,
Ac na thebyg na chei hynny
Etto, gan bob *ſort* o ddynion,
Oni byddant balch neu ffromffol.

Hwy ddioddefant dy geryddon,
Hwy a hoffant dy gynghorion,
Hwy'th ddarllenant yn awyddus,
Canys trwyddot 'rwyt ti'n felus.

Er y byddi yn fwy coſtfawr
Nag y buoſt, ni bydd nemmawr
O deuluoedd yr holl Gymru,
Na's derbyniant di er hynny.

Ni bydd 'ffeiriad, ni bydd meiſtyr,
Ni bydd plantach, na gwas'naethwyr,

* Er nad yw foddlon i'w diſgybliaeth.

Na bugeilydd ar fynyddau,
Na's groeſawant ti yn ddiau.

Fe ddioddefir i ti dd'wedyd
Pethau ni's baidd eraill 'nghanyd;
A phe 'nganent, mewn rhyw fannau,
Hwy gaent gerrig am eu pennau.

Fe all y gwan gael ynot gyſur,
Ac ychwaneg gras mewn meſur,
I was'naethu Duw yn ddifrad,
Bob un yn ei briod alwad.

Os dyn graſol fydd i'th ddarllen,
Os rhagorol fydd dy berchen,
Mewn pob dawn a gras vſprydol,
Trwy'th gyfeillach ſ'a'n fwy duwiol.

Ac os drygddyn fydd ddarllenwr,
Meddwyn marllyd, neu watworwr,
Er ei bleſer fe'th fawrha di,
Dal e'n gyfrwys os y gelli.

Gwna iddo alw ar Dduw ac adde'
Ei ddrwg gyflwr a'i bechode.
Credu yng Nghrift, ac edifaru;
Nid twyll dynnu dyn at Ieſu. *Diar.*4.14.

Cadw'th fach mewn gafael yntho, *hyd yr* 20.
Na'd ef fyned a thramwyo
At ei hen gyfeillion ofer,
I fyw'n atgas yn ddibryder:

Ond ymhwedd arno gofio, *Sal.*103.17.
Mai gwell ofni Duw nâ'i ddigio; 1*Sam.*2.30.
Can's fe geidw'r rhai a'i hofnant,
Ac fe ddamna'r rhai 'dirmygant.

Dos, gan hynny, fe'th dderbynir
Gan bob *ſort*, ac fe'th gymmerir
I bob dwylo yn dra hyfryd,
Fe'th fawrheir di'n anwyl hefyd.

A thra 'Nghymru ddim criſt'nogaeth,
Fe gymmerir dy gwmpeiniaeth;
Fe'th ddarllenir, ac fe gyfyd
Rhai a'th brintiant pan fo angenyd.

Gan dy fod mewn ſut gymmeriad,
Bydd yn fwyn a dangos gariad
Yn ddiragrith ym mhob teulu,
A dod allan dy oleuni.

Gwna hwy wybod, a chyffeſu, *Rhuf*
Fod pob pechod brwnt yn haeddu *Deut.*
Melldith Duw, a'r tân uffernol, *Dat.*
Ymyſg diafliaid yn drag'wyddol.

Ac nad oes un ffordd i gadw *Ioan*
Unrhyw ddyn rhag myn'd i ddiſtryw, *Act.*
Ond yn unig trwy Griſt Ieſu,
Ddaeth o'r nef i'r ddae'r i'n prynu:

Ac na cheidw Criſt un Criſtion, *Ioan*
Ond y gretto yntho'n ffyddlon,
Gan droi ymaith eu pechodau, *Eſay*
A byw'n ol ei ſanctaidd ddeddfau.

Dyſg hwy wiliad eu meddyliau,
Dyſg hwy 'ſtyried eu holl eiriau,
Ac i edrych beth a wnelont,
Pa le bynnag ag y byddont.

Gwna hwy gofio gorfydd cyfri', *Rhuf.*
Ger bron Criſt, ar ddydd eu didri,
Am eu cas a'u drwg weithredoedd,
A'u drwg eiriau ym mhob lleoedd:

Ac na â drwg feddwl heibio
Heb ei ddannod, heb ei gofio,
Gan y Barnwr mawr, Criſt Iesu,
Os o'r byd eir cyn 'difaru.

Dyſg hwy 'ddoli Duw'n eu teiau,
A chyflawni eu dyledſwydau
Idd' eu gilydd yn griſt'nogaidd,
Yn dra diwyd ac yn weddaidd.

Fel y tynnaiſt gynt i § ddarllain,
Lawer un yn ddigon cywrain,
Er mwyn Criſt gwna hynny etto;
Da fydd hynny i bob Cymro.

§ Yr ydys yn tybied i lyfrau Mr. PRICHARD dynni *oedd'i ddyſgu darllen.*

Tyn bob rhai at y 'ſgrythurau,
Dangos iddynt y rheſymmau
Rows dy Feiſtir yn dy ddechrau,
Pa'm rhaid darllen y 'ſgrythurau.

Dyſg hwy dreulio'r ſabbath ſanctaidd
Yn griſt'nogol ac yn weddaidd,
Gan addoli Duw'n gyhoeddus,
Ac yn ddirgel, fel mae'n weddus.

Hel hwy o'r pebyll, na'd hwy *botiau*
Ar y ſabbath, nac i *loitran*;
D'wed i'th Feiſtir feio hynny
Lawer gwaith yn enw'r Ieſu.

Gwna hwy wrando'r gair â gofal,
Gwna hwy arfer gweddi'n ddyfal;
Cym'ryd y *communion* ſanctaidd
Yn dra gweddol a chriſt'nogaidd.

Gwna i bob rhai fynych gofio,
Rhaid myn'd ymaith, a rhaid *paccio*
Bawb oddi yma, can's rhaid marw,
A derbyn barn gan Griſt yn hoyw.

Pâr i'nt wybod fod dedwyddwch
I'r rhai ſanctaidd, a rhialtwch,
Yn y nef, a bod toſt benyd *Mat.*25.41.
I'r rhai drwg yn uffern danllyd.

Dyſg nad oes, ar ol marwolaeth,
Yn y pwll ddim taledigaeth
Am bechodau, ac am frynti,
Can's dros fyth rhaid yno boeni.

Pâr i'r Cymry fynych gofio,
Mai peth toſt yw gorfod trigo
Blwyddyn gyfan mewn tywyllwch,
A chadwynau, heb ddiddanwch.

Och! faint doſtach y fydd trigo
Fyth yn uffern i boenydio,
Dan law ſatan mewn cadwynau,
Am ddibriſio Duw a'i ddeddfau.

Pan y doech i dre' Llan'ddyfri,
Ac i Lanfair, a Llanedi,

'Mofyn yno pwy ſydd raſol,
Pwy ſydd ffyddlon a 'dıfeiriol.

Ond cael cwrdd, trwy fawr ymofyn,
A'r rhai ſanctaidd ſydd yn tarin
Yn y dref a'r plwyfau hynny,
Dywed heddwch wrth y rhei'ny.

Ac yn enw'th Feiſtir traetha
Llid a bâr y Duw gorucha'
I'r troſeddwyr ni 'difarant,
A'r anffyddlon ag ni chredant.

Dywed wrthynt, i'r hen Ficer
Wylo'n doſt, â chalon dyner,
Am eu brynti, a'u rhybuddio
Wella eu buchedd, a *repento*.

Dywed iddo ddyſgu o'r 'ſgrythur
Fforld yr Arglwydd mawr yn eglur
Iddynt hwy, a'u bod er hynny
Fyth yn byw mewn ffiaidd frynti.

D'wed y bydd y dydd diwedda'
Lai o goſp i dre' Gomorra,
Nag y fydd i dre' Llan'ddyfri,
Ac i Lanfair a Llanedi.

Criſt y ddengys yn *blain* ddigon,
Am y rhai ſydd dan y ‡ moddion,
Y daw arnynt fwy o'r 'ſtorom,
Nag y ddaeth o'r nef ar Sodom. *Mat.*

Can's y ſawl ſy'n pechu'n rhigyl,
Dan bregethiad yr efengyl,
Sy'n pentyrru eu hanwiredd,
Am droi eu cefnau ar drugaredd.

D'wed na cha's yn nyddiau'r Ficer
Nemmawr iawn yng Nghymru'r hanner
O'r athrawiaeth a'r cynghorion
Gawſant hwy yn eglur ddigon.

D'wed fod Duw yn gofyn llawer,
Ym mhob gwlad, ac ym mhob cwarter,
Lle mae'n raſol yn rhoi amledd *Luc* 1
O'i efengyl mewn trugaredd.

‡ Moddion gras.

A pha fwyaf y ddeallir *Luc* 12. 47.
O wir 'wyllys Duw o'r 'ſgrythur,
Mwy o lawer cawn ein curo,
Am roi achos i Dduw ddigio.

Gwawdd gan hynny hen ac ifangc,
(Os hwynt-hwy a fynnant ddiangc
Llid a bâr yr Arglwydd nefol)
I fyw'n ſanctaidd ac yn dduwiol.

Cofia'n ifangc y dielir
Ar y plant ſydd ddrwg weithredwyr, *Ecſ.* 20. 5.
Anwireddau'r tadau'n gyngan,
Gyd â'u hanwireddau eu hunan.

Can's o rodio'n ffyrdd eu teidau,
Maent hwy'n dweud i maes yn olau,
Eu † cydſent yn eu drygioni;
Duw ſydd gyfiawn yn eu coſpi.

Gwna hwy ddarllen y trwm achwyn
Wnaeth dy Feiſtir yn eu herbyn:
Er mwyn Criſt bydd yn dra eiriol
Ar i'nt fod yn edifeiriol.

Yn ol traethu hyn ym mhlwyfe
Yr hen Ficer, bryſia, dere,
Gwna'r un neges dros d'ail Feiſtyr,
Ym mhlwyf Meidrim ac ym Merthyr.

D'wed wrth bawb ag ſydd yn tarin
Ym mhob plwyf yn ſir Gaerfyrddin,
Ac wrth bawb o bobol Cymru,
Y gair a glywſont gaiff eu barnu. *Ioan* 12. 48.

Pan y doech i dai'r bon'ddigion,
Pâr i'nt newid eu harferion,
Gadael balchder, trawſedd, medd'dod,
A gochelyd digio'r Drindod.

D'wed yn *blain* pan dont i'w barnu
At y bar o flaen Criſt Ieſu,
Na bydd gwân rhwng *prins* a deiliaid,
Rhwng cyfoethog a *begeriaid*:

Ac y dylent, herwydd hynny,
Lwyr ymadael â'u holl frynti; 1 *Pedr* 1. 17.

† *Cyttundeb.*

Credu yng Nghriſt a bod 'n edifar,
Cyn ei myn'd hi'n rhy ddiweddar.

Gwna hwy feddwl am eu 'neidiau,
Fwy nag am eu cas bleſerau,
Fwy nag am eu dâ a'u rhenti,
Eu ffryns, cene'l, a'u holl wegi.

Pan y doech i ddwyło'r ifangc,
Gwna hwy gofio'r bywyd didrangc:
Deiſyf arnynt adael heibio
Eu hynfydrwydd, a *repento.*

Dangos iddynt nad yw pleſer *Preg.* 1
Y byd hwn ond rhyw beth ofer,
Ac y gorfydd rhyw ddydd atteb
O flaen Criſt am bob ffolineb.

Ni chyflawna pleſer bydol
Chwant yr enaid ſydd anfarwol;
Nid oes dim all wneuthur hynny,
Ond nawdd Duw trwy waed yr Ieſu.

Oh! ymhwedd arnynt adael
Chwant y byd, y cnawd a'r cythrael,
Ac ymroi, tra'i gelwyr heddy', *Heb.* 3
I was'naethu'r Arglwydd Ieſu:

Can's ni wyddant y cânt amſer
I ymadael â diffeithder;
Can's mae'n arfer d'od i'r farchnad
Groen yr Oen fel croen y ddafad.

Dangos iddynt pa fath Feiſtyr
Yw Criſt Ieſu i'w was'naethwyr,
Yn rhoi iddynt hedd a bywyd,
Teyrnas nef a choron hyfryd.

Gwna hwy'n fynych ddyfal gofio,
Nad yw'r cythraul ond eu hudo;
Ac nad oes ond yr aflwyddiant
I'r rhai hynny a'i gwas'naethant.

Can's os byddant heb eu coſpi *Job* 21
Gan Dduw yma am ddrygioni;
Cânt ryw bryd, mewn tân uffernol,
Goſp ofnadwy yn drag'wyddol.

Ffarwel, deiſyf ar bob Criſtion,
Na's derbyniont ond a welon'
Ynot yn gyttun â'r 'ſgrythur,
Felly pleſu dy ddau Feiſtir.

Ond cyn myned, un gair gwrando,
Pâr i'th brynwr ddyfal gofio,
Pan dy brynwyd gynt yn rhannau,
Trwy roi'th fenthyg eſt yn * llarpiau:

A thrwy'th oſod ar ffeneſtri,
Tyllau gwlybion, ac ar ſeldi
§ Uſt, llawn llwydi, eſt yn uſſion,
Na wnant beth yn awr mor ffinion.

Ond pâr iddynt herwydd hynny
'Th gadw'n ſych, a'th ymgeleddu,
Fel y byddech hir o amſer
Dra gwas'naethgar ym mhob cwarter.

* Darnau. § Llaith.

LLYTHYR YR AWDWR

AT RYW

ARGLWYDD,

I'r hwn yr oedd yn ei Fryd ef i gyflegru ei L

ARGLWYDD grafol, na ryfedda
Wel'd eglwyfwr tlawd i'th goffa,
Ac yn mentro urddas Cymru,
A'r fath lyfrau dy anrhegu.

Dy zel at eglwys Crift a'i hurddas,
Dy wafanaeth da i'th *brins* a'th deyrnas,
Dy ferch a'th garc am gene'l Cymru,
Y bair i bawb dy anrhydeddu.

Ymhlith miloedd a'th anrhegant,
A thalentau mawr eu moliant,
Arglwydd da, cenhada finnau
Dy gydnabod â'm dimmeuau.

Cym'rodd Arglwydd yr arglwyddi,
Rodd y weddw dlawd heb fiommi,
Er na thalai'i rhodd ond dimmau,
Am ro'i'r cwbl ag a feddai.

Cymmer ditheu, arglwydd ferchog,
Rodd o'r fath gan wr dyledog,
Sy'n 'wyllyfgar i'th anrhegu
A rhodd well pe b'ai'n ei feddu.

Haeddaift well diddanwch Cymru,
Cawfit well pe bu'fai genny';
Pwyfa'r rhodd yn ol yr 'wyllys,
Hi gyd-bwyfa roddion *prinfys*.

LLYTHYR ARALL

AT Y

DARLLENYDD,

Fel y mae'n dybygol.

GOGONIANT Duw, a lles Brutaniaid,
Canlyniaeth ffryns, a gwaedd y gweiniaid,
Y wnaeth brintio hyn o lyfran,
A'i ro'i rhyngoch, Gymry mwyn-lân.

* Abergofi pur bregethiad,
Dyfal gofio ofer ganiad,
A wnaeth im' droi hyn o werſau,
I chwi'r Cymry, yn ganiadau.

Am wel'd † dyfn-waith enwog Salſbury
Gan y diddyſg heb ei hoffi,
Cym'rais feſur byr cyn *blained*,
Hawdd i'w ddyſgu, hawdd i'w 'ſtyried.

Gelwais hon yn *Ganwyll Cymro*,
Am im' chwennych brudd oleuo
Pawb o'r Cymry diddyſg deillion,
I was'naethu Duw yn union.

Er mwyn helpu'r annyſgedig,
Sydd heb ddeall ond ychydig,
Y cynhullais hyn mor gyſon;
Mae gan eraill well athrawon.

Duw oleuo pawb o'r Cymry,
I'w wir 'nabod a'i was'naethu;
Duw a wnel i hyn o *Ganwyll*
Ro'i i'r dall oleuni didwyll.

* A byr gofio. † Y Salmau Cymraeg a gyfieithodd Mr. William Salſbury.

Canwyll y Cymry, &c

Cyngor *i wrando ac i ddarllen Gair* Du

Os cais gwr, na gwraig, na bachgen,
Ddyſgu'r ffordd i'r nefoedd lawen, *Ioa*
Ceiſied Air Duw i'w gyf'rwyddo,
Onid ê, fe aiff ar ddidro.

Mae'r nef ymhell, mae'r ffordd yn ddyrus, *Ma*
Mae'r tramwy'n fach, mae rhwyſtrau anhappus
Mae'r porth yn gul i fyned trwyddo, *Sal.* 11
Heb oleu'r Gair nid air byth atto.

Mae'r nef uwchlaw yr haul a'r lleuad,
Mae'r ffordd yn ddierth it' i ddringad:
Rhaid Criſt yn yſgol cyn dringhadech,
A'i Air yn ganwyll cyn canfyddech.

Mae llawer craig o rwyſtrau cnawdol,
Mae llawer môr o drallod bydol; *Ma*
Cyn myn'd i'r nef rhaid myned troſtynt, *Sal.* 1
Heb oleu'r Gair nid air byth trwyddynt.

Mae llawer mil o lwybrau ceimion,
O dd'ryſwch blin, o ffoſydd dyfnion:
Cyn myn'd i'r nef 'rwy'n d'wedyd wrthyd,
Heb oleu'r Gair ni elli eu goch'lyd.

Di elli fyn'd i uffern danllyd,
Lwyr dy ben heb un cyf'rwyddyd;
Nid â neb i'r nef, gwnaed allo,
Heb 'r Efengyl i'w gyf'rwyddo. *Rh*

Nid goleu'r haul, nid goleu'r lleuad,
Nid goleu'r dydd, na'r ſer ſy'n gwingad,
Ond goleu'r Gair a'r 'Fengyl hyfryd,
All dy oleuo i dir y Bywyd.

Cymmer Lantern Duw'th oleuo,
A'r Efengyl i'th gyf'rwyddo:
Troedia'r llwybr cul orch'mynwys,
Di ai'n union i baradwys.

Y Gair yw'r ganwyll a'th oleua, 2 *Ped.*1.19.
Y Gair yw'r gennad a'th gyf'rwydda,
Y Gair a'th arwain i baradwys,
Y Gair a'th ddwg i'r nef yn gymmwys.

Dilyn ditheu oleuni'r Gair,
Gwna'r peth archodd un Mab Mair:
Gochel wneuthur a w'rafunwys,
Di ai'n union i baradwys.

Fel Seren wen yn arwain dyn
O fan i fan at Grift ei hun,
Yw'r Efengyl i gyf'rwyddo
Pawb i'r nefoedd a'i dilyno.

Bwyd i'r enaid, bara'r bywyd,
Gras i'r corph, a maeth i'r yſpryd;
Lamp i'r troed, a ffrwyn i'r genau, *Jer.*15.16.
Yw Gair Duw a'r holl 'ſgrythurau.

Llaeth i fagu'r gwan yſprydol,
Gwin i lonni'r trift cyſtuddiol; 1 *Pedr* 2.2.
Manna i borthi'r gwael newynllyd, *Sal.*19.8.
Ydyw'r Gair a'r 'Fengyl hyfryd.

Eli gwych rhag pob rhyw bechod,
Oil i ddofi gwŷn cydwybod: *Diar.*4.22.
Triagl gwerthfawr rhag pob gwenwyn
Ydyw'r Gair, a balſam addfwyn.

Morthwyl dûr i bario'n cnapiau, *Jer.*23.29.
Bwyall lem i dorri'n ceingciau;
Rheol gymmwys i'n trwſiadu,
Ydyw'r Gair, ac Athro i'n dyſgu.

Udgorn pres i'n * gwyſio i'r ‖ frawdle,
Cloch i'n gwawdd i wella'n beie;
‡ *Herawld* yn *proclaimio*'n heddwch
Ydyw'r Gair, a'n gwir ddiddanwch.

Y Gair yw'r Drych ſy'n gwir ddinoethi *Iago* 1.23.
Ein holl frychau, a'n holl frynti; *Rhuf.*3.20.
Ac yn erchi i ni eu gwella,
Tra fo'r dydd a'r goleu'n para.

Y Gair yw'r Hâd ſy'n adgenhedlu 1 *Pedr* 1.23.
Yn blant i Dduw, yn frodyr Ieſu:

* *Galw.* ‖ *Lle barn.* ‡ Cennad yn cyhoeddi.

Yn deulu'r nef, yn deml i'r Yſpryd,
Yn wir drigolion tir y bywyd.

Heb y ‖ Gair nid wy'n dychymmyg, *Rhuf.* 1. 1
Pa wedd y bydd dyn yn gadwedig:
Lle mae'r Gair yn benna' o'r moddion
Ordeiniodd Criſt i gadw Criſtion.

Heb y Gair ni ellir 'nabod
Duw, na'i natur, na'i lân hanfod,
Na'i Fab Criſt, na'r ſanctaidd Yſpryd,
Na rhinweddau'r Drindod hyfryd.

Heb y Gair ni ddichon un dyn
'Nabod 'wyllys Duw, na'i ganlyn:
Na gwir ddyſgu'r ffordd i addoli,
Nes i'r Gair roi iddo oleuni.

Heb y 'Sgrythur ni ddealla
Un dyn byth ei gwymp yn Adda,
Na'i drueni, na'i ymwared,
Trwy Fab Duw, o'r fath gaethiwed.

Heb y Gair ni all neb gredu
Yng Nghriſt Ieſu fu'n ei brynu: *Rhuf.* 1
Can's o wrando'r Gair yn brudd, 14—1
Y mae i Griſtion gyrraedd ffydd.

Heb y Gair nid yw Duw'n arfer
Troi un enaid o'i ddiffeithder,
Ond trwy'r Gair mae'n arferedig
Troi'r enęidiau f'o cadwedig.

A'r Gair y trodd yr Apoſtolion *Act.* 13.
Y Cenhedloedd yn Criſt'nogion;
Heb y Gair peth dierth yw
Troi pechadur byth at Dduw.

A phregethiad yr Efengyl, *Act.* 2.
Y trodd Pedr gwedi tair-mil
O Iuddewon i wir gredu,
Ar ol iddynt ladd yr IESU.

Trwy had y Gair yr adgenhedla *Iago* 1.
Yſpryd Duw'r pechadur mwya';

‖ Er bod gwaith y greadigaeth a goleuni natur yn dan *fod Duw mewn rhan*; etto y Gair ſy'n ei oſod ef allan *Dduw'r Iachawdwriaeth.*

Ac a'i gwna yn oreu ei ryw,
Yn frawd i Grift, yn fab i Dduw.

Y Gair fy'n cynnwys ynddo'n helaeth,
Faint fydd raid at Iachawdwriaeth,
Chwilia hwn a chais e'n aftud, *Ioan* 5.39.
Can's ynddo mae'r trag'wyddol fywyd.

Crift fy'n erchi it' lafurio
Am y Gair â'th draed a'th ddwylo,
Mwy nag am y bwyd a dderfydd, *Ioan* 6.27.
Os chwennychu fyw'n dragywydd.

Fel y llef dyn bach am fronnau, 1 *Pedr* 2.2.
Fel y cais tir crâs gawodau:
Fel y brefa'r hydd am ffynnon, *Sal.* 42.1.
Llef am eiriau'r 'Fengyl dirion.

Gwerth dy dir a gwerth dy ddodre'n,
Gwerth dy grys oddi am dy gefen:
Gwerth y cwbwl oll fydd gennyd,
Cyn b'ech byw heb Air y bywyd.

Gwell it' fod heb fwyd, heb ddiod,
Heb dŷ, heb dân, heb wely, heb wafgod;
Heb oleu'r dydd a'r haul garuaidd,
Na bod heb 'r Efengyl fanctaidd.

Toft yw aros mewn cornelyn,
Lle na oleuo'r haul trwy'r flwyddyn;
Toftach trigo yn y cwarter
Lle na oleuo'r Gair un amfer.

Na thrig mewn gwlad heb wlaw ar brydiau,
Mewn glyn heb haul, mewn tŷ heb olau:
Mewn tref heb ddw'r, mewn llong heb gwmpas,
Mewn plwyf heb ryw bregethwr addas.

Gado'r wlad, a'r plwyf, a'r pentre',
Gado'th dad, a'th fam, a'th drafe;
Gado'r tai, a'r tir yn ebrwydd,
Lle na byddo Gair yr Arglwydd.

Gwell it' drigo mewn ogofau,
A chael gwrando'r 'Fengyl weithiau,
Nag it' drigo mewn gwlad ffrwythlon,
Lle na byddo'r 'Fengyl dirion.

Toft yw trigo mewn tywyllwch,
Lle na chaffer dim diddanwch:

Triſtach trigo yn rhy hair,
Lle nâ chaffer gwrando'r Gair.

Nid gwaeth trigo ymyſg y Twrcod,
Sydd heb ofni Duw na'i 'nabod,
Nag it' drigo'n doſt dy dreigyl,
Lle na chlywer Criſt na'i 'Fengyl.

Tyn i Loeger, tyn i Lundain,
Tyn dros fôr tu hwnt i Rufain,
Tyn i eitha'r byd ar dreigyl,
Hyd nes caffech gwrdd â'r 'Fengyl.

Blin it' wel'd yr haul a'r gwlaw,
Mewn plwyfau o ddeutu yma a thraw;
A'th blwyf ditheu (peth yſgymmun)
Heb na haul na gwlaw trwy'r ſlwyddyn.

Oni bydd un bregeth * ddurfing *Heb.*
Yn y plwyf lle b'ech yn taring,
Dos i maes i'r plwyf lle byddo, *Joſ.* 22
Na ad un Sabbath heb ei gwrando.

Pan f'o eiſiau ar dy fola,
Di ai i'r gell i geiſio bara:
Pan b'o newyn ar dy enaid,
Nid ai i un lle i geiſio'i gyfraid.

Pa beth a dâl it' borthi'r corphyn, *Mat.* 11
Os bydd d'enaid marw o newyn:
A all dy gorph di gael difyrrwch,
Pan fo d'enaid marw o driſtwch?

Drwg it' ladd y corph â newyn,
Eiſiau bara tra fo'r ſlwyddyn;
Gwaeth o lawer lladd yr yſpryd,
Eiſiau ei borthi â bara'r bywyd.

Llef gan hynny ar y 'ffeiriaid,
Am roi bwyd i borthi d'enaid; *Ma*
'Rwyt ti'n rhoi dy ddegwm iddyn',
Pâi i'nt hwythau dorri'th newyn.

Gwrando'r Gair o enau'r 'ffeiriad, *Luc* 1
Fel o enau Criſt dy Geidwad;
Criſt a rôdd awdurdod iddo,
I'th gynghori a'th rybuddio.

* Lymdoſt.

Os pâr Criſt i 'ffeiriad noethlyd,
Dy rybuddio wella'th fywyd: 2 *Pedr* 2.16.
'Rwyt ti'n rhwym i wneuthur archo,
Pe doi aſen i'th rybuddio.

Pe doi Suddas i bregethu
'Fengyl Criſt, ti dd'lid ei dyſgu;
Fe all 'r Efengyl gadw d'enaid,
Er i'th athro doſt gamſyniaid.

Os dy fugail ſydd anweddaidd, *Mat.* 23.2,3.
A'i athrawiaeth yn griſt'nogaidd;
Dyſg ei wers, na ddyſg ei arfer,
Gochel feiau Paul a Pheder.

Na wna bris o'i wedd na'i wiſgad,
Pa un ai gwych ai gwael fo'i ddillad:
Nid llai grym 'r Efengyl gyngan
O'r ſiacced ffrîs na'r * gaſſog ſidan.

Cymmer berl o enau llyffan',
Cymmer aur o ddwylo aflan,
Cymmer wîn o bottel fudur,
Cymmer ddyſg o ben pechadur.

Gwrando'r 'Fengyl, Criſt yw hawdwr,
Pa fath bynnag fo'r pregethwr;
Priſia'r Gair, na phriſia'r gennad,
Criſt ei hun a'i helodd attad.

Cadw'r geiriau yn dy galon,
Na ad eu dwyn gan gigfrain duon; *Marc* 4.4.
Had yw'r Gair i'th adgenhedlu,
Os i'r galon y derbynni.

Dyfal chwilia di'r 'ſgrythurau,
Darllen Air Duw nos a borau: *Ioan* 5.39.
Dilyn arch y Gair yn ddeddfol,
Hynny'th wna di'n ddoeth anianol.

Cadw'r Gair bob pryd i'th galon, *Deut.* 6.6,7.
Ac hyſpyſa hwn i'th feibion:
Sonia am dano nos a bore,
Y mewn, y maes, wrth rodio, wrth eiſte'.

Dod e'n gadwyn am dy † fwnwg,
Dod e'n rhactal o flaen d'olwg:

* *Math o wiſg offeiriad.* † Gwddf.

Dod e'n *fignet* ar dy fyſedd,
Na ddos hebddo led y droedfedd. *Sal.*119.98.

Gwna'r Gair beunydd yn gydymaith,
Gwna'n gywelu it' bob noſwaith:
Gwna e'n gyfaill wrth ſiwrneia,
Gwna'r peth archo wrth chwedleua.

Gwna 'fe'n ben-cynghorwr i ti, *Sal.*119.24.
Gwna 'fe'n athro i'th reoli:
Fe ry'r Gair it' gan gwell cyngor,
Nag a roddo unrhyw ddoctor.

Na'd e'i drigo yn yr eglwys,
Gyd â'r 'ffeiriad 'r hwn a'i traethwys;
Dwg ef adref yn dy galon,
Ail-fynega rhwng dy ddynion.

Gwna di'r Gair yn ddyſglaid benna' *Jer.*15.16.
Ar dy ford tra f'ech ti'n bwytta:
Gwedi bwytta, cyn cyfodi,
Bid y Gair yn * *juncets* i ti.

Rho i'th enaid nos a borau
Frecffaſt fechan o'r 'ſgrythurau;
Rho iddo ginio brudd a *ſwpper*,
Cyn yr elych i'th eſmwythder.

Fel y porthi'r corph â bara,
Portha d'enaid bach â'r manna;
Na ad i'th enaid hir newynu,
Mwy nâ'r corph ſy'n cael ei fagu.

Mae'r Bibl bach yn awr yn gyſon,
Yn iaith dy fam i'w gael er coron;
Gwerth dy grys cyn bod heb hwnnw,
Mae'n well nâ thref dy dad i'th gadw.

Gwell nag aur, a gwell nag arian, *Sal.*119.72.
Gwell nâ'r badell fawr na'r crochan:
Gwell ddodrefnyn yn dy letty, *Rhuf.*15.4.
Yw'r Bibl bach nâ dim a feddi.

Fe ry gomffordd, fe ry gyngor,
Fe ry addyſg gwell nâ doctor:
Fe ry lwyddiant a diddanwch,
Fe ry it' lawer o ddedwyddwch.

* Felus-fwyd.

Fe ry fara i borthi d'enaid,
Fe ry laeth i fagu'th weiniaid:
Fe ry win i'th lawenhau,
Fe ry eli i'th iachau.

Pwy na phrynai'r Bibl ſanctaidd,
Sydd mor werthfawr, ac mor g'ruaidd!
Pwy na werthai ei dŷ a'i dyddyn,
I bwrcaſu'r fath ddodrefnyn?

Dyma'r Perl a fyn yr Ieſu, *Mat.*13.45
I bob Criſtion doeth ei brynu,
Fel y * *marſiant* call a werthai,
I brynu hwn, faint oll a feddai.

Gan i Dduw roi i ni'r Cymry,
Ei Air ſanctaidd i'n gwir-ddyſgu;
Moeſwch i ni fawr a bychain,
Gwympo i ddyſgu hwn a'i ddarllain.

Moeſwch i ni, wyr a gwragedd,
Gyd â'u gilydd, heb ymhywedd,
Brynu bob un iddo lyfyr,
I gael darllen geiriau'r 'ſgrythur.

Moeſwch i ni bawb rhag gw'radwydd,
Ddyſgu darllen Gair yr Arglwydd,
Gan i Dduw ei ddanfon adre'
Attom bawb yn iaith ein mamme.

Na ad'wn fyn'd y gwaith yn ofer,
A fu'n goſtfawr i wyr Lloeger,
Rhag na fedrom wneuthur cyfri'
Ddydd y farn am gyfryw wrth'ni.

Gwyr a gwragedd, merched, meibion,
Cym'rwn ddyſg oddiwrth y Saeſon,
Y rhai a fedr bob un ddarllain,
Llyfr Duw 'n eu hiaith eu hunain.

Gw'radwydd blin i ninnau'r Cymry,
Oni cheiſiwn weithian ddyſgu
Darllen gair Duw, a'r 'ſgrythurau,
Gan eu printio yn iaith ein mammau.

Ni chyſt Bibl i ni weithian
Ddim tu hwnt i goron arian:

* *Marſiandwr.*

Gwerth hen ddafad a fo marw
Yn y clawdd ar noſwaith arw.

Os medr un o'r tylwyth ddarllain,
Llyfr Duw yn ddigon cywrain;
Fe all hwnnw'n ddigon eſmwyth,
Ddyſgu'r cwbwl o'r holl dylwyth.

Ni bydd Cymro'n dyſgu darllain,
Pob Cymraeg yn ddigon cywrain,
Ond un mis-gwaith, beth yw hynny?
Os bydd 'wyllys ganddo i ddyſgu.

Mae'n g'wilyddus i bob Criſtion
Na chlyw arno 'ſtofi coron!
Ac un mis-gwaith o'i holl fywyd
Ynghylch dyſgu'r 'Fengyl hyfryd.

Mae'r § cobleriaid a'u morwynion,
A'r rhai gwaetha 'myſg y Saeſon,
Bob yr un a'r Bibl ganthynt,
Dydd a nos yn darllain ynthynt.

Mae'r pennaethiaid gyd â ninnau,
A'u ‖ *Tableri* ar eu bordau,
Heb un Bibl, nac un plygain
Yn eu tai, na neb i ddarllain.

Peth c'wilyddus gwel'd cobleriaid
Yn rhagori ar bennaethiaid!
Am gadwraeth eu heneidiau,
A'r peth rheittaf mewn neuaddau.

Y cobleriaid hyn a gyfyd
Ddydd y farn yn anian aethlyd,
I gondemnio'r fath bennaethiaid,
Sydd mor ddi-bris am yr enaid.

Pob merch *tincer* gyd â'r Saeſon
Feder ddarllain llyfrau mawrion,
Ni wyr merched llawer 'ſcwier,
Gyd â ninnau ddarllain Pader.

Gw'radwydd toſt ſydd i'r Brutaniaid,
Eu bod mewn crefydd mor ddieithraid,

§ Os oeddym felly y pryd hynny, clod i D
gennym yn awr gymmaint o foddion gwybodaet
chymmaint o honi a'n cymmydogion. ‖ Math o

yr y ganſed ddarllain,
n eu hiaith eu hunain.
noeſwch in' rhag c'wilydd,
dyſgu pyngciau creſydd!
ddyſgu darllain, *Ioan* 17.3.
a'n hiaith ein hunain.
wn ddyſgu 'nabod
uw, a'i ofni'n waſtod;
od a'i wir ofni,
angc fywyd i ni.
gras a grym i'r Cymry
uw, a'i wir was'naethu;
ho bob rhai ddarllain,
n eu hiaith eu hunain.

BRUTUS. *Rhybudd i'r Cymry i edifarhau.*

utus fab Sylfus, Brutaniaid brwd hoenus,
dig cariadus, cyd-redwch i'm brnn,
'wyllyſgar â chalon ufuddgar,
1 a'm llafar hiraethlon.
ffurfafen yn dirwyn y bellen [dydd;
ioes, nes gorphen, heb orphwys nos na
ieb feddwl, nes dirwyn y cwbwl,
ipo i'r trwbwl tragywydd.
an ei hwylau, yn cerdded ei ſiwrnau,
orwyr yn chwarau, neu'n chwrnu ar y nen,
ioes yn *paſio*, bob amſer heb *ſtaio*,
nag a wnelo ei pherchen.
u glas yntau yn dilyn ein ſodlau,
rt ac â'i ſaethau, fel lleidr di-ſon, ‡ *piccell.*
'n corddi ynghanol ein gwegi,
1 ni heb ofni ei ddyrnodion.
ſel † bwmbwl ar lynwyn go drwbwl,
ıdd cyn meddwl ei fod ef yn myn'd;
yn ddyled, nad y'm yn ei weled,
o iddo fyned i'w helynd. *Iag.* 4. 14.
yntau'r cleirchyn, yn glaf ar ei derfyn,
rd yn rofyn rhwyfo tu a'i fedd;

† *Bothellen o ddwfr.*

A'i ben wedi *dottio* a'i galon yn *ffeintio*,
A'i fuſtil yn *waſtio* yn rhyfedd. *Eſa.* 1. 5.

'Ry'm ninnau blant dynion, heb arſwyd nac ofon,
Yn § *truſto* gormoddion i'r gwr marwedd hên;
Fel morwyr methedig, a druſtent mewn perig'
I'r llongau ſigedig nes ſodden'.

O nedwch in' druſto i'r byd ſy'n ein twyllo,
Fel iâ pan y torro gric dan ein tra'd; *Luc* 12. 20.
A'n gollwng heb wybod, i'r farn yn amharod,
Cyn inni gydnabod ei fwriad.

Ond moeſwch yn * *garcus*, in' bawb fod yn dacclus,
I fyned yn weddus, ni wyddom pa awr,
O flaen y Meſſias, yng wiſg y briodas,
A thrwſiad cyfaddas i'r neithiawr. *Mat.* 22. 11.

A nedwch ein dala, pan ddelo'r awr waetha, *Luc* 21. 34.
Mewn medd'dod, putteindra, rhag rhwyſtr i'r daith,
Heb *oil* yn ein lleſtri, heb *gownt* o'n talenti,
A'r cwbwl o'n cyfri' yn berffaith. *Mat.* 25.

Mae'r fwyall ar wreiddau y crin-goed er's dyddiau,
Mae'r wyntill yn dechrau dychryn yr us; *Mat.* 3. 10.
Mae'r Angel â'r crymman yn bygwth y graban,
I'w bwrw i'r boban enbeidus. *Dat.* 15. 19.

Mae'r farn uwch ein pennau mae'r dydd wrth y dryſau,
Mae'r udgyrn bob borau yn barod roi blo'dd, 1 *Cor.*
Mae'r môr a'r mynwentydd, ac uffern yn ufudd, 15. 52.
Roi'r meirw i fynydd a lyngcodd. *Dat.* 20. 13.

A'r Barnwr ſydd barod, a'r Saint ſy'n ei warchod,
A'r dydd ſydd ar ddyfod i ddifa hyn o fyd;
A'n galw'r holl ddynion, o flaen y Duw cyfion,
I gyfri' am a gawſom o olud. 2 *Cor.* 5. 10.

'Ry'm ninnau'n ymbeſgi ar bechod a brynti,
Heb feddwl am gyfri', na gorfod ei roi;
Yn *waſtio*'n talentau i borthi'n trachwantau,
Doed à barn a dialau pan delo'i.

Fel Cawri cyn diluw, fel Sodom cyn diſtryw,
Fel Phar'o a'r cyfryw (eu cyfrif nid gwaeth)
Yr ydym ni'n pechu, â'n grym ac â'n gallu,
Heb fedru 'difaru yſywaeth.

§ Hyderu. * Ofalus.

Ymbeſgi ar bechod fel moch ar y callod,
Ymlanw ar ddiod fel ychen ar ddw'r;
Ymdroi mewn putteindra, fel perchyll mewn llacca.
Yw'n crefydd, heb goffa cyfyngdwr.

Tyngu a rhegu, a rhwygo cig Ieſu,
Ac ymladd am gwnnu y ‡ gawnen i gyd,
Cyfreithia'n rhy ddiriaid, nes myn'd yn *ſegeriaid*,
A gadael y gweiniaid mewn gofid.

Mae'r haul, y mae'r lleuad yn gwel'd ein hymddygiad,
Mae'r ddaear yn beichiad fod ein buchedd mor ddrwg,
Mae'r ſanctaidd angylion yn athriſt eu calon, *Rhuf.* 8. 22.
Wrth weled Criſt'nogion yn cynddrwg.

Mae'r'ffeiriad, mae'r ffermwr, mae'r hwſmon a'r creff-
Mae'r baili a'r barnwr, a'r bonedd o'u bron, [twr,
Bob un am y cynta', yn digio'r Gorucha',
Heb wybod p'un waetha' eu harferion.

Mae'r ffeiriaid yn *loitran*, mae'r barnwyr yn *bribian*,
Mae'r bonedd yn *tiplan* o dafarn i dwlc;
Mae'r hwſmon oedd echdo' heb fedru cwmpnio,
Yn yfed *Tobacco* yn ddidwlc.

Putteindra'r Sodomiaid, medd'dod y Parthiaid,
Lladrad y Cretiaid, (os credwch y gwir)
Ffalſtedd gwlad Grecia, gwangred Samaria,
Sy'n awr yn llettua ymhob rhandir.

Mae'n anfoes im' draethu ein campau ni'r Cymry,
Rhag c'wilydd mynegu'n hymddygiad i'r byd,
Etto rhaid meddwl, y traetha Duw'r cwbwl,
Pan ddelo'r dydd trwbwl i'w trefnyd.

Gwell i ni'r awran gael clywed eu datgan,
Er peri i ni'n fuan 'difaru tra f'om;
Nâ gweled ein taflu i'r tywyll garchardy,
O eiſiau 'difaru tra fyddom.

Gan hynny mi fynnwn, gael gennych, pe gallwn,
Ymbilio am bardwn yr ennyd y b'och,
A gwella'n 'wyllyſgar, cyn eloi'n ddiweddar,
Rhag bod yn edifar pan deloch.

Mae'n ofer 'difaru, a chrio, a chrynu,
Pan ddelir i'n barnu, bawb wrth y *bar*;

‡ Cael y goreu.

Ni cheir ond cyſtawnder, er cymmaint a *grior*,
Pan elo'i yn amſer diweddar.

Meddyliwn gan hynny, cyn delo Criſt Ieſu
O'r nefoedd i'n barnu, bob un wrth ei ben,
Am fod yn edifar, a deifyf ei ffafar,
Cyn tafler ni i'r carchar anniben.

Yr Ail Ran.

FE ddaw yn dra digllon, â llu o angylion,
I ddial ar ddynion ei ddirmyg mor ddû,
Yn daran echrydus, i'r bobol anrafus, *Mat.16.27*
Sy 'rwan mor frowus yn pechu.

Yno waith cymmaint a fydd ei ddigofaint,
Ei weiſion a'i geraint a garai mor gu;
A'i ſanctaidd angylion a grynant yn greulon,
Pan ddelo mor ddigllon i farnu.

Yr haul a dywylla, y lleuad a wrida,
Y nefoedd a gryna bob modfedd yn grych,
A'r dewra o blant dynion, rhag echryd ac ofon,
A gria'n hiraethlon wrth edrych.

Fe dawdd y ffurfafen, fe ſyrthia pob ſeren,
Fe loſga'r holl ddaeren oddi arni yn boeth;
A'r tyrrau a'r ceſtyll a gwympant yn gandryll,
A phob rhyw o bebyll a'n bilboeth.

Y creigydd a holltant, y glennydd a doddant,
Y moroedd a ſychant ar ſyrthiad y ſer;
A phob rhyw fwyſtfilod, ymluſgiaid a phyſgod,
A drengant ar waelod y dyfnder.

Pan ddelo Criſt Ieſu, mewn nerth ac mewn gallu,
O'r nefoedd i'n barnu ni, bawb wrth ei ben,
Pa wyneb na laſa, pa galon na wywa,
Wrth wel'd y gymmanſa yn yr wybren?

Pa waſgfa, pa wewyr, pa gymffwrdd, pa gyſur,
A fydd gan bechadur na chodo ei big? 1*Ped.*4.1
Pan welo'r fath drallod, ar bob peth yn dyfod,
O herwydd ei bechod yn unig.

Brenhinoedd cadarnblaid, cawri, capteniaid, *Dat.*6.1
Beilchion a * gwylliaid gwycha'r awr hon, 1

* Lladron.

griant ar greigydd, am bwnian eu mhennydd,
A'u cuddio rhag cerydd Duw cyfion.
'n hyn o lwyr drafel, fe gân yr archangel
Ei udgorn mor uchel, ond awchus y cri!
es clywo'r rhai meirw, yn grai ac yn groyw,
Y llef yn eu galw i gyfri'.
'r meirw a godant, ar d'rawiad yr amrant,
O'r llwch lle gorweddant, pan glywant y cri,
'r byw a newidir, a phawb a gyrhaeddir 1 *Cor.*15.5
I'r wybren, lle bernir eu brynti. 1 *Theſ.*4.17.
Barnwr mawr yntau, yn gyflym â'i gleddau,
A'i dafol a'i bwyſau, a bwyſa ddrwg a da;
an rannu i'r eneidiau, wrth gywir feſurau,
Y cyfion o'r gorau, a'r gwaetha'.
id edrych e'n llygad yr emprwr na'r abad,
Ni phriſia fe drwfiad na galwad un gwr:
nd rhannu cyfiawnder i'r brenin a'r † *beger*,
Heb ofni ‡ *diſpleſer* na chryfdwr.
e egyr y llyfrau, fe rwyga'u calonnau, *Dat.*20.12.
Fe ddengys eu beiau yn amlwg i'r byd;
e deifil anwiredd pawb yn eu ddannedd;
Fe ddial ar gamwedd y gwynfyd. *Luc.*12.25.
i ddiangc gair ofer, na'r ffyrling a dreulier, *Mat.*12.
Na'r funud a waſtier heb yſtyr na phwys, 36.
a gwagedd, na gwegi, na beiau, na brynti, *Preg.*12.14
Na's gorfydd eu cyfri' yn gyfrwys.
itteindra'r gwyr mawrion a'r gwragedd bon'ddigion,
Sy'n arfer eu gweiſion heb wybod i'r gwyr; *Gen.*39.21
'r mawrddrwg a'r mwrddrad, a'r ffalſtedd a'r lladrad,
A wneir i bob llygad yn eglur.
i wyneb iradus, pa galon echrydus,
Pa gynffwrdd gofidus, gwae feddo ar y fath,
fydd y pryd hynny, gan bobl ſydd heddy'
Mor ffyrnig yn pechu yſywaeth!
iddiangc na llymmaid, na thippyn, na thammaid, *Mat.*
A roddir i'r gweiniaid er mwyn Ieſu gwyn, 10.42.
eb ymdal am dano, a chyfrif, a chofio,
Y briwſion a ballo y cerlyn.

† Cardottyn. ‡ *Anfoddlondeb.*

Yno detholir y defaid a'r geifir,
Ac yno y bernir pawb wrth y § *pol*, § *Pen*
Y defaid i'r deyrnas, mewn harddwch ac urddas,
A'r geifr i'r ffwrnas uffernol.

Yno'r a'r cyfion yn llawen eu calon,
Mewn gynau tra gwynion yn union i'r nef, *Dat.*7.5
I dderbyn goreſgyn o'r deyrnas ddiderfyn,
A roddodd Duw iddyn' yn artref.

A'r geifir damnedig, a'r bobol fileinig,
Sy 'rwan yn dirmyg y Barnwr a'r dydd, *Mat.*13.3
A deflir yn glymmau, mewn cadarn gadwynau,
I uffern i'r poenau tragywydd.

Yn uffern y llefan', gan flined eu lloſgfan,
Yn ebrwydd ar Abra'm am ddafan o ddw'r;
Ond llefent hyd * *ddiffin*, ni chant hwy un droppyn,
Na thammaid, na thippin o ſwccwr. * *Byt.*

Can's yno'n dragywydd, mewn carchar a chyſtudd,
Heb obaith y derfydd eu tra dirfawr gur,
O herwydd anwiredd, yn rhingcian eu dannedd,
Heb derfyn na diwedd o'u dolur. *Mat.*13.4

Ac yno'r awn ninnau, i eſtyn ein gweſſau,
Am dreulio ein dyddiau mewn pechod mor dal,
O ddiffyg in' wilio a dyfal weddio,
A gwella cyn delo'r dydd dial.

Meddyliwn gan hynny, tro'r amſer yn gadu,
Am brudd edifaru, nid yw foru i neb,
A 'madael â'n brynti, a'n gwagedd, a'n gwegi,
Cyn delom i gyfri' ac atteb.

Duw Ieſu dewiſol a brynaiſt dy bobol
O'r ffwrnais uffernol, oedd ffyrnig ei phwys,
Cadw'n eneidie, pan delont i'r frawdle,
A dwg hwy i gadeirie paradwys.

Os gofyn Deheubarth, na Gwynedd o un parth,
Pwy ganodd y doſparth, i'ch diſpwyll rhag ing,
Eglwyſwr ſy'n hoffi eich dad'raidd o'ch didri,
A'ch cofio am eich cyfri' mawr cyfyng.

III. *Truenus gyflwr dyn wrth naturiaeth.*

ADDA werthodd bawb o'r byd, *Gen.*3.
I'r hên ſarph am afal drud; *Rhut.*5.1

Ni ddaw un o grampau Satan,
Nes del Criſt i'w dynnu allan.

Y mae Satan ynte'n cadw
Pob pechadur, gwrryw a benyw,
Yn ei garchar tonnog, tywyll,
Nes del Criſt i'w dorri e'n gandryll. *Eſa.*42.7.

Y mae'r carchar cyn dywylled,
Fel nad y'm yn abal gweled
'Mo'n toſt gyflwr a'n gofidi,
Nes del Criſt â goleu i ni. *Ioan* 8.12.

'Ry'm ni'n aros heddyw, heno,
Mewn tywyllwch dan ei ddwylo,
Ac heb weled ein trueni,
Nes del Criſt i'w ddangos i ni. *Act.*26.18.

'Ry'm ni'n farw yn ein pechod, *Eph.*2.1.
'Ry'm ni heb wel'd 'mo'n câs na'i ganfod,
'Ry'm ni'n gorwedd mewn tywyllwch,
Ac heb geiſio gwell diddanwch.

'Rwyt ti'n ymladd ymhlaid Satan,
'Rwyt ti'n elyn it' dy hunan;
'Rwyt ti'n myned byth ar ddidro, *Mat.*18.11,12.
Nes del Criſt i'th droi a'th rwyſtro.

'Rwyt ti eiſoes gwedi'th golli,
A'th gondemnio-cyn dy eni;
Oni cheiſi Griſt i'th helpu,
Yn golledig yr arhoſi.

Mae'r ſarph â'i cholyn gwedi'th frathu,
Mae d'enaid bach o'r brath yn gruddfu:
Cais Griſt yn feddyg i'th iachau,
Oni's ceiſi marw a wnai.

Mae d'enaid gwedi'r diawl ei 'ſpeilio,
O'r holl ddoniau roes Duw iddo;
Cais gan Griſt ei ail ddilladu,
Oni's ceiſi'n ſiwr di ſythu. *Dat.*3.18.

Mae'r fall â'i folit o bechod tanllyd,
Wedi'th glwyfo yn wenwynllyd:
Cais gan Griſt iachau dy glwyfau,
Oni's ceiſi'r fall a'th biau.

Mae d'enaid bach fel dafad wirion,
Rhwng *palfau'r llew, a'r bleiddiaid* digllon;

Cais Grift mewn pryd i'th ddwyn o'i grampaw,
Oni's ceifi 'r blaidd a'th biau.

Mae'r diawl fel *ffowler* gwedi dala
D'enaid bach â rhwyd o'r cryfa; *Sal.* 12.
Ni ddoi byth o rwydau Satan,
Nes del Crift i'th dynnu allan.

'Rwyt ti'n ufudd was i bechod, *Ioan* 8
'Rwyt ti'n pechu bob diwrnod;
Cais gan Grift roi gras a chryfder
It' i'w was'naethu mewn cyfiawnder.

'Rwyt ti'n blentyn i'r digofaint,
Wrth naturiaeth, fel dy geraint;
Cais gan Grift dy adgenhedlu,
Rhag dros fyth it' aros felly.

'Rwyt ti'n ‡ *flaf* i'r cythraul affan; ‡ *Caeth.*
'Rwyt ti'n byw dan feddiant Satan,
Cais mewn pryd gan Grift dy dynnu
O law'r fall, rhag aros felly.

Mae'r gwr cadarn yn heddychlon, *Luc* 11.21
Yn cadw ei gaftell yn dy galon;
Nes cael Crift i ddwyn ei arfau,
Nid a'r cadarn byth o'th § afgrau. § *Myn.*

'Rwyt ti'n gangen wyllt anffrwythlon,
Heb ddwyn ffrwyth ond grawnwin furion: *Efa.*
Oni wella Crift dy natur,
I dân uffern boeth y'th deflir.

Fe wnaeth y diawl di'n elyn Duw,
O blentyn grafol gore'i ryw: *Col.* 1
Cais gan Grift dy * *reconfilo,* * *Heddy*
Rhag aros byth yn elyn iddo.

'Rwyt ti'n un o'r cywion bychain,
Y fy'n pori rhwng y cigfrain: *Mat.* 13
Os Crift Iefu ni'th adeina,
Cigfrain uffern a'th 'fglyfaetha.

'Rwyt ti'n gorwedd mewn tywyllwch,
Heb wir 'nabod llwybrau heddwch:
Oni oleua Crift ein llwybrau,
Ni awn i uffern ar ein pennau.

'Rwyt ti'n haeddu pob gofidi,
Gwedi'th ddamnio cyn dy eni;

Oni chei gan Grift i'th helpu,
Yn ddamnedig yr arhoſi.

'Rwyt ti'n elyn i'r Goruchaf,
'Rwyt ti'n *ſlaf* i'r cythraul pennaf:
'Rwyt ti'n dewyn uffern iſod,
Nes del Crift i olchi'th bechod.

'Rwyt ti'n euog o bob tramgwydd, *Deut.*28.15,16,17.
O bob nychdod, o bob aflwydd,
O bob gofid, o bob trallod,
Nes cael Crift i olchi'th bechod.

Drwg tu fewn, a drwg tu fa's,
Llawn o bechod, tlawd o ras; *Rhuf.*3.10—19.
Aflan, oflyd, dwl, diwybod,
Nes cael Crift i olchi 'th bechod.

Dyma gyflwr pob rhyw Griftion,
Medd y 'ſgrythur yn § *blain* ddigon, § *Eglur.*
Hyd nes delo Crift ein Prynwr,
I'n hail-eni, i wella ein cyflwr.

Oni chawn ni Grift i'n helpu, *Rhuf.*5.7.
A'n hail-weithio, a'n gwaredu, *Cor.*3.5.
Ni all dyn o'i rym ei hunan,
Wella ei gyflwr mwy nâ Satan.

Ni all Peder, ni all Pawl,
Ni all angel, ni all diawl;
Ni all neb ond Crift yn unig,
Gadw enaid dyn colledig.

Chwilia'r nef, a'r ddae'r, a'r awyr,
Chwilia'r môr, a phob creadur;
Di gei weled na all un,
Ond Crift gadw enaid dyn.

Oni cheifi Grift ein Prynwr,
Gan ei Dad i wella'th gyflwr,
I bwll uffern yr ai i drigo,
O eifiau ceifio cymmorth ganddo.

Ni bydd un dyn yn gadwedig,
O'r holl fyd, er maint ei ryfyg, *Mat.*7.21.
Ond y dyn a gaffo ei gadw,
Er mwyn Crift ein Ceidwad croyw.

Ac ni cheidw Crift un Criſtion,
O'r holl fyd, er *maint a grion*',

Ond y dyn a gretto yn brudd,
Yng Nghriſt trwy wir a bywiol ffydd.

Y neb a gretto yng Nghriſt yn gywir,
Fe gaiff hwnnw ei gadw'n ſicir;
Y neb ni chretto ynddo'n ſyth, *Ioan* 3.36.
Ni chaiff hwnnw ei gadw byth.

IV. *Genedigaeth, Bywyd, a Marwolaeth* CRIST.

POB rhyw Griſtion ag ſy'n caru
'Nabod Criſt a fu'n ein prynu,
Clywch fi'n adrodd genedigaeth
Prynwr cred a'i brudd farwolaeth.

Y Gair, Mab Duw, oedd o'r dechreuad, *Ioan* 12.3.
Cyn bod nef, na dae'r, na 'deilad, *Diar.* 8.22.
Yn ail Berſon o'r glân Ddrindod, 1 *Ioan* 5.7.
Yr hwn a wnaeth y byd mor barod.

Yr oedd e'n Arglwydd c'uwch a'i Dad,
Yn y nef yn llawn o rad,
Yn rheoli'r holl angylion,
Cyn ei ddyfod at blant dynion.

'Roedd e'n Dduw galluog grymmus, *Rhuf.* 9.5.
'Roedd e'n Arglwydd anrhydeddus,
'Roedd e'n Frenin mawr ei rad,
'Roedd e' 'mhob pwynt c'uwch a'i Dad.

Pan ddaeth o'r nef i brynu dyn, *Phil.* 2.6,7.
Fe gymmerth arno'n lliw a'n llun;
A'n gwir gnawd o Fair ei fam, *Ioan* 1.14.
'Rhon oedd wyryf bur ddinam.

Hi feichiogodd arno yn rhyfedd,
O rad yr Yſpryd Glân a'i rinwedd,
Heb fod iddi wneud na 'nabod
Gwr erioed, er bod yn briod.

Ac felly'r aeth Mab Duw yn ddyn, *Ioan* 1.14.
O naturiaeth Mair ei hun,
(Heb ei halogi â dim pechod)
Yn y groth trwy rad y Drindod. *Rhuf.* 1.3,4.

Dwy naturiaeth amlwg yn',
Sydd i'n Prynwr, Duw a dyn,
Un o'i Dad, a'r llall o'i fam,
Dwy wahanol dwy ddinam.

Mab i Dduw, a Mab i ddyn,
Heb un Perſon iddo ond * un;
Mab i ddyn, o fam heb dad,
Mab Duw mawr heb fam y ca'd.

O ran ei ddyndod mae'n fy mryd,
I ddangos iwch' ar hyn o bryd,
Y dull, a'r modd y ganed Ieſu,
Pan y daeth o'r nef i'n prynu.

Pan daeth Mair i Fethle'm hygar,
I dalu treth i'r emprwr Ceſar,
Daeth ei hamſer i eſgori,
Fel y traetha'r 'fengyl i ni.

Ond waith cymmaint oedd y cwmp'ni
Oedd yn gorwedd ymhob † *oſtri*, † *Lletty*.
Fe orfu ar Fair, yn fawr ei gofal,
Fyn'd i eſgori hwnt i'r ſtabal.

Yno 'mhlith y mud 'nifeilod,
Heb ddim ‖ *ſtade*, Duw'n ei wybod, ‖ *Gwychdra*.
Fe eſgorodd Mair wen ddiddig,
Ar ein Prynwr ddydd Nadolig.

Gwedi geni'n Prynwr hyfryd,
Heb fod arni boen na gofid,
Yn dra llawen hi a rwymau
Frenin nefoedd mewn cadachau.

Gwedi rwymo, hi rhoi orwedd,
Yn y preſeb yn ddiryfedd,
Ac a fyddai boddlon ddigon
I bob peth oedd Duw'n ei ddanfon.

Yno cyn i'r wawr gael torri,
Fe ddanfonai Duw gwmpeini
O fugeiliaid, mewn gwiriondeb,
I'w addoli E' yn y preſeb.

Y rhai ddanfonwyd gan angylion,
Yn dra llawen iawn eu calon,
I dref Bethle'm, o wir bwrpas,
I gael gweled y Meſſias.

* Y mae'r Duwdod yn dri Pherſon, ond yr ail Berſon a gymmerth *atto natur dyn, ac a'i hunodd yn y fath fodd â'r Dwdod, fel nad yw'r ddwy natur* ond un Perſon.

Ac i fyneg i bawb hefyd,
Fel y d'wedſai'r angel hyfryd,
Mai fe oedd Criſt y gwir Geidwad,
'Rhwn addawſid o'r dechreuad.

Ac y byddai mawr lawenydd,
I'r holl fyd o'r chwedel newydd,
O ran geni'r boreu hwnnw,
Y Iachawdwr ddeuai'n cadw.

Yno deuai llu o angylion,
Ac a ganent hymnau mwynion,
I'r Tad nefol o'r uchelder,
Am roi i ddynion y fath fwynder.

Ar hyn fe ymddangoſai ſeren
Rymmus, raſol, yn yr wybren,
Yr hon a dd'wedai â'i goleuni,
Fod y Prynwr gwedi eni.

Yno deuai hen wyr doethion,
O'r dwyrain-dir yn dra union,
I Judea wrth y ſeren,
I ymofyn Criſt yn llawen.

Y rhai a geiſient gael copinod,
Gan y brenin creulon Herod,
B'le ganeſid Criſt y Cyfion,
Brenin graſol yr Iuddewon.

Yna dywedai'r 'ffeiriaid mwya',
Mai ym Methle'm, tref o Juda,
Yn ſiwr y genid y Meſſias,
Meddai'r prophwyd hen Micheas. *Mic.*5.2.

Pan y clywai'r doethion hyn,
Daethont yn faith ac yn dyn,
I dref Bethle'm wrth y ſeren,
Dan ymofyn Criſt yn llawen.

Ond pan ddaethont hwy yn agos *Mat.*2.9.
I'r tŷ, y lle'r oedd Criſt yn aros,
Fe ddiſgynnai y ſeren dlws,
Ac a aroſai uwch ben y drws.

Yno yr aent i mewn yn llawen,
Lle'r oedd Mair a Chriſt yn fachgen,
Ac a gwympent ar eu deu-lin,
I addoli'r graſol Frenin.

Rhoddent hefyd rial roddion,
A berthynai i Grift yn gyfon:
Aur, a ffrancinfens o'r gorau,
A myrr gwerthfawr, teg ei 'roglau.
Herod ynte' pan y clywas *Mat.* 2.
Eni Crift y gwir Feffias,
Efe a fynnai ladd E'n bientyn
Bach yn fugno yn ei rwymyn.
O! fe helodd lu o fwytfwyr
Gwaedlyd creulon, dig difefur,
I ladd yr holl blant bach o ddeutu,
Cyn y methai ladd yr Iefu.
Hwythau ladd'font yr holl fechgyn
Oedd ym Methl'em etto'n egin,
Fach a mawr, dan ddwy flwydd oedran,
A mab Herod gas ei hunan.
Yna gorfu ar Fair fyned
Ganol nos i ddechreu cerdded,
Tu a'r Aipht a'i phlentyn ganthi,
Lle archafai'r angel iddi.
Yno y bu Crift yn aros,
Gyd â'r Sibfwns lawer wythnos,
Nes cael clywed marw Herod,
Oedd yn ceifio ei ladd heb wybod.
Yn ol marw Herod greulon,
Fe ddaeth Crift i wlad Iuddewon,
Ac a fyddai oftyngedig *Luc* 2. 51.
I Fair, ac i Joſeph ddiddig.
Pan yr oedd ef yn ddeuddeg oed,
Y peth rhyfedda fu erioed,
Efe ymbyngciai â'r doctoried,
Nes b'ai'r doethion arno'n fynied.
Yno yn ddeg ar hugain oedran,
Pan fedyddiwyd ef gan Ioan,
Pe ddifgynnai arno'r Yfpryd,
Ar lun colommen hygar hyfryd.
Ac fe lefai Duw ei hunan *Mat.* 3. 17.
Fry o'r nef lle clywai'r § *cwmpas*, a 4. 1.
Hwn yw f'unig Fab aberthwyd, § *Cwmpeini.*
Yndde ef y'm llwyr-foddlonwyd.

Gwedi'r Yſpryd ddiſgyn arno,
Fe ddoi'r cythraul ynte' i'w demtio:
Ond er maint oedd cyrch y cythrel,
Rhodd Criſt iddo ffŵyl ddiogel.

Yn ol hyn fe ai i bregethu
Yr Efengyl wen o ddeutu,
Ac i ddechreu gwneuthur gwyrthiau
Ymhob tir y ffordd y cerddai.

Fe drodd y dw'r yn gynta'n win,
Fe lwyr-iacha'dd bob clefyd blin; *Io.*
Ac fe wnaeth i'r deillion weled, *Mat.*
Ac i'r byddar cluſt-drwm glywed.

Fe wnaeth i'r cripliaid yn ddi-fraw *Luc* 1
Neidio a thripio yma a thraw,
Ac fe wnaeth i'r wreigin grocca,
Godi ei chefen o'r uniawna.

Ynte' rodiodd ar y môr,
Gan oſtegu ei rwyf a'i ‖ *rôr*; ‖ *I*
Ac fe wnaeth i'r 'ſtorom wynt,
Beidio a chwythu yn ei hynt.

I ddangos in' ei fod E'n Dduw,
Fe gododd dri o farw i fyw; *Marc*
Merch i Jairus, mab i'r weddw, *Luc*
Lazar' gwedi drewi a marw. *Ioa*

Porthodd bum mil â phum torth, *Luc*
Mawr ei bwer, da ei borth;
Llanwodd ddwy long o'r pyſg mwya', *Ioa*
Pan y methai ar bawb eu dala.

Bwriodd lawer cythraul allan,
O'r rhai cleifion, lloerig, egwan,
A chluſt Malcus gwedi dorri, *Luc*
A iacha'dd ef toc heb eli.

Llawer gwyrthiau gyd â hyn,
A wnaeth ein Prynwr Ieſu gwyn,
Cyn i Suddas frwnt ei werthu
I'r Iuddewon a'i fradychu.

Ni chaed twyll erioed o'i enau,
Nid oedd un dyn a'i harg'oeddai:
'Roedd ef yn ddiddrwg fel yr oen, 1 *Pedr*
Yn fach ei barch, yn fawr ei boen. *Ioan*

daeth yr awr oedd Duw'n ei oſod,
berthu dros ein pechod;
euai Suddas ac a'i gwerthai
ddewon am geiniogau.

:ha'dd ddim ond hanner coron,
i roi E'n llaw'r Iuddewon,
d ag ef yn rhwym at Gai'phas, *Mat.*19.16.
holi yn doſt gan Annas.

y man y daeth at Gai'phas,
ɔi tyſtion *ffals* o'i gwmpas,
ynnent *brawſio* arno
peth na's gwyddai oddi wrtho.

as ynte' a'i *becſamnai*
led iawn am fil o bethau,
tynghedai trwy'r Duw byw, *Mat.*26.63.
' od oedd yn Fab i Dduw.

am i'r Ieſu adde'n glir,
e oedd Criſt Mab Duw yn wir,
l na fynnai pawb ei lethu,
ɔyddio cyn ei farnu.

ɔ poerwyd yn ei wyneb,
h dallwyd mewn ffolineb: *Marc* 14.56.
'yd ei ben â gwielyn,
modiwyd E'n yſgymmun.

ɣ boreu yr holl Iuddewon,
feiriaid a'r gwyr mawrion,
ent â Chriſt gwedi ei glymniu,
latus i'w ei farnu.

t gwedi holi E'n galed,
ael ynddo fai na niwed,
nhau a golchi ei ddwylo, *Mat.* 27.
i farn marwolaeth arno.

ta' peth a farnai Pilad,
:i chwyppo heb ei ddillad;
hynny ei groeshoelio,
rogpren nes † *departo.* † *Ymado.*
ɾ chwipwyd Criſt yn doſt,
l i hewl, o boſt i boſt;

Ac ni adawyd modfedd arno,
O'i ben i'w draed heb ei * *ſcwrgio*. * *Eſlan*

Gwedi'n deuai filwyr Pilad,
Ac hwy ‖ *ſtripent* Grift o'i ddillad, ‖ *Dio*
Ac a'i gwiſgent ef cyn brafed,
Mewn hen fantell goch o 'ſcarled.

Yn ol hyn fe blethai rhai'n,
Anfad goron fawr o ddrain,
Ac a'i gwiſgent ar arleiſiau
Criſt, nes rheda'i waed yn bibau.

Rhoddent hefyd yn ei law
Gorſen dan ymgrymmu draw,
A'i watwaru â geiriau mwynion,
Dydd da iwch', Brenin yr Iuddewon.

Gwedi dioſg Criſt drachefen,
Rhoiſant ei groes ar ei gefen, *Ioan* 1
Iddo i'w lluſgo i'r benglogfa,
Lle croeshoeliwyd ar ei hucha.

Pan yr aethont i'w groeshoelio,
Tyllwyd ei draed a'i ddwy ddwylo,
A hwy a hoeliwyd yn fileinig,
A thair hoel o haiarn ffyrnig.

Er maint oedd ei boen a'i loeſau,
Etto er hyn ni 'gorai enau,
Ac ni ynganai wrth y poenwyr *Act.*
Mwy nâ'r ddafad dan law'r cneifwyr.

Ond fe offrymmai ar y groes,
Pan oedd chwerwa a blina'r loes,
Ei enaid gwyn, a'i waed i gyd,
Yn aberth dros bechodau'r byd.

Ac orch'mynai ei enaid gwirion, *Luc* 23.34
Yn llaw ei Dad, y Barnwr cyfion,
Dan ymhywedd arno am faddeu
I'r Iuddewon a'i croeshoeliai.

Felly y bu farw'r Ieſu
Ar y pren croes wrth ein prynu,
Ac y rhodd ef waed ei galon,
Dros eneidiau'r gwir Griſt'nogion.

Felly rhodd Duw ei Anwylyd,
I'w groeshoelio trwy fawr benyd,

Er mwyn prynu ein heneidiau,
A'u gwaredu o'u holl boenau.

Rhoddwn ninnau foliant iddo,
Ddydd a nos heb ddim diffygio,
Am ei gariad a'i drugaredd,
Yn prynu enaid dyn mor rhyfedd.

Diolch mawr a moliant hyfryd,
A fo i'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd,
Am brynu enaid dyn mor britted,
A'i ddwyn i'r nef o doſt gaethiwed.

V. *Adroddiad o gariad* CRIST *at y byd.*

CLYWCH adrodd mawr gariad Mab Duw at y byd,
Pan ddaeth ef o'r nefoedd i'n prynu mor ddrud,
Er peri i chwi gofio am gariad Mab Duw,
A'i foli'n waſtadol tra fyddoch chwi byw.

Pan dwyllodd y cythraul â'r afal y wraig, *Rhuf.* 5. 12.
I dorri'r gorchymyn trwy demtiad y ddraig,
Fe'n gwerthwyd am afal i'r diawl cymmain' un, [19.
Heb neb allai'n prynu ond Mab Duw ei hun. 1 *Ped.* 1. 18,

Mab Duw pan y gwelodd ein cyflwr mor doſt,
Fe ddaeth yn ei un-ſwydd, o'r nefoedd yn boſt,
O blith yr angylion, i groth y wen Fair,
I gym'ryd ein natur, i'n gwared o'r pair.

Mair a feichiogodd ar unig Fab Duw,
O rad y Glân Yſpryd (ond tra rhyfedd yw!)
Pan 'roedd hi'n bur forwyn, tra ieuangc mewn oed,
Heb fod iddi hanfod ag un gwr erioed.

Pan ddaeth amſer eſgor, fe aned Mab Mair,
Mewn 'ſtabal ym Methle'm, ar bottel o wair,
Lle trowd ef mewn cadach, a'i oſod i lawr,
I orwedd mewn preſeb, ond happus yr awr.

Pan aned ein Prynwr, danfonwyd o'r nef
Angylion rhialwych, tra llawen eu llef,
I fyneg, dan ganu, yr amſer a'r pryd,
Y ganed Criſt Ieſu Iachawdwr y byd.

A'r doethion o'r dwyrain, pan god'ſant eu pen,
A gweled ei ſeren, mor wych ac mor wen,
Hwy ddaethant o'r dwyrain i Fethle'm yn boſt,
I addoli'r dyn bychan *mewn llawer o goſt.*

Herod pan glywodd ef eni Mab Duw,
Fe helodd ei ‖ *fwytſwyr*, i'w fwrddro fe'n fyw,
A rhag iddo ddiangc, fe laddodd pob un ‖ *lleiddiaid*
O fechgyn bach Bethle'm, a'i blentyn ei hun.

Mair hitheu gododd 'rhyd nos heb ddim trwſt,
Ac aeth at y Sibſwns â'i phlentyn ar ffrwſt,
Lle bu yn hir aros, ni wn i pa c'yd,
Nes darfod am Herod a'i fwytſwyr i gyd.

Pan ddarfu am Herod, daeth Criſt yn ei ol,
O'r Aipht i Judea, at gene'l ry ffol,
Lle bu e'n pregethu'r efengyl yn hir,
I bobol bengaled na chredent mo'r gwir.

Gwyrthiau tra gwerthfawr a wnaeth lawer pryd,
I ddangos mai'r Ieſu oedd Ceidwad y byd;
Ni chredai'r Iuddewon na'i wyrthiau na'i wir,
Ond ceiſio'i fradychu ar fôr ac ar dir.

Suddas fradychus â chuſan tra chas,
A'i gwerthodd yn nwylo'r Iuddewon diras:
Trachwant ar arian a'i gyrrodd e'n boſt,
I ymgrogi mewn cebyſt', a'i ffortun oedd doſt.

Y nos y bradychwyd fe chwyſodd y gwaed,
Yn daran doſturus o'i ben hyd ei draed, *Luc* 22.44.
Wrth feddwl cyn chwerwed a blined y loes, [39.
Orfyddai arno oddef am bechod pob oes. *Mat.* 26.38,

Daliai'r Iuddewon E' â ffaglau a ffyn,
Pan oedd yn gweddio'n ol ſwpper yn ſyn;
Hwy rhwyment â chordau, hwy lluſgent trwy fraw,
At Annas a Chai'phas i'w holi tan law.

Pilat yn fynych a'i holodd e'n chwai,
Heb allael cael ynddo na phechod na bai;
Ond dan olchi' ddwylo fe wnaeth ag ef gam,
Fe'i barnodd i farw heb wybod pa ham.

Fe farnodd ei chwippio o'i ben hyd ei draed,
Nes bod ei gorph purwyn yn lliwio gan waed;
A chwedi'n ei hoelio ar grogpren trwy gur,
Trwy ei ddwylaw a'i ddeudroed â hoelion o ddur.

Coronwyd Criſt hefyd â choron o ddrain,
Fe wiſgwyd mewn mantell o 'ſcarled coch main;
Fe addolwyd mewn gwatwar dan blygu pob glin,
Fe gurwyd â chorſen dan eſtyn y mîn.

l ar ei yſgwydd y groes i'w ei dwyn,
i'r benglogfa heb nemawr o gŵyn;
ı fileinig fe'i hoeliwyd yn fyw,
grogpren ſe grogwyd Mab Duw.

: oedd ei flinder, ei gyſtudd, a'i gur,
yd ef felly â'r hoelion o ddur;
l mo'i enau, ni ofynodd pa ham,
en dan law'r cneifiwr, er maint oedd ei gam.

ıin yn * irad o'r groes ar ei Dad, * *Doſt.*
ı i'r Iuddewon a ſugnent ei wa'd;
wyddent ar hynny o bryd,
y'n croeshoelio Iachawdwr y byd.

bu farw Mab Duw ar y groes,
yn ynddo'i hunan y blinder a'r loes;
ı, a'r penyd, a'r dial i gyd,
yn ei ofyn am bechod y byd.

geu tra phoenfawr a phridwerth ei wa'd,
heddwch hyfryd rhwng dynion a'i Dad;
ld ni'r eilwaith mewn ffafar â Duw, *Rhuf.* 5. 1
ı ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

odd ar grogpren ein pechod bob un,
odd o'n beiau trwy wir waed ei hun;
eth ni'n frenhinoedd a 'ffeiriaid i Dduw,
ı ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

odd y gyfraith, boddlonodd ei Dad,
ı ein pardwn, fe'i ſeliodd â'i wa'd;
dd o'r carchar, ſe rwygodd ein ſach,
ı ni'r Ieſu yn fawr ac yn fach.

ıu fel Samſon ſe droediodd i lawr, *Heb.* 2. 14.
ein brodyr, y wiber goch fawr,
d ei deyrnas, ſe ſigodd ei ſiol, *Dat.* 12.
ı ni'r Ieſu a ynnillodd y gol. 9, &c

odd lidiawgrwydd a digter ei Dad, [8. 17.
eth ni'n blant iddo trwy fabwys a rhad, *Rhu.*
ıi gyfran o deyrnas ein Duw, 1 *Pedr* 1. 3, 4.
ı ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

ı goreuraidd ar bennau pob un, 2 *Tim.* 4. 8.
wych gwynion tra lluniaidd eu llun,
l ef i ni, a theyrnas gwlad nef,
ı *ni'r Ieſu yn llawen* ein llef.

Gogoniant a gallu, a diolch bob pryd,
A fo i'r glân Ddrindod, a'n prynodd mor ddrud:
A mawr glod a moliant i'n Prynwr a'n Pen,
A dyweded pob Criſtion yn waſtad, *Amen.*

VI. *Awn i Fethlehem.*

AWN i Fethle'm bawb dan ganu,
Neidio, dawnſio, a difyrru,
I gael gwel'd ein Prynwr c'redig,
Aned heddyw ddydd Nadolig.

Mae e'n Methle'm gwedi eni,
Yn y 'ſtabal tu hwnt i'r † oſtri, † *Lle*
Awn bob criſtion i gyflwyno,
Ac i roddi golwg arno.

Dyma'r Ceidwad a ddanfonwys
Tad toſturi o baradwys,
I'n gwaredu rhag marwolaeth,
Ac i weithio'n hiechydwriaeth.

Awn i Fethle'm bawb i weled
Y dull, a'r modd, a'r man y ganed,
Fel y gallom ei addoli,
A'i gydnabod gwedi eni.

Ni gawn ſeren i'n goleuo,
Ac yn ſerchog i'n cyf'rwyddo,
Nes y dycco hon ni'n gymmwys,
I'r lle ſanctaidd lle mae'n gorphwys.

Mae'r bugeiliaid gwedi blaenu,
Tu a Bethle'm tan ſonychu,
I gael gwel'd y graſol Frenin,
Ceiſiwn ninnau bawb eu dilyn.

Y mae'r plentyn yn y 'ſtabal,
Gwedi drin gan Fair yn rhial,
A'i roi orwedd yn y preſeb,
Rhwng yr ych a'i dad-maeth Joſeb.

Fe aeth y doethion i gyflwyno,
Ac i roi anrhegion iddo,
Aur, a thus, a myrr o'r gorau,
A'u § *preſentio* ar ẽu gliniau. § *Offr*

Rhedwn ninnau i'w gorddiwes,
I gael clywed rhan o'r gyffes,

nddynt i gyflwyno,
d a moliant iddo.
ur rhown lwyr gred ynddo,
s rhown foliant iddo,
r rhown wir 'difeirwch,
nmer trwy hyfrydwch.

gylion yn llawenu,
fafen yn tywynnu,
ef yn canu hymnau, *Lu:* 2.13.
ion ryw beth hwythau.

'ethle'm i gael gweled
od mwya' wnaethbed, *Ioan* 1.14.
r Duw yn ddyn naturiol, *Heb.*2.14,&c.
w dros ei bobol.

el'd yr hen * Ddihenydd, * *Un nad yw yn*
y nef, y môr, a'r mynydd, [*beneiddio.*
og, Tad goleuni, *Dan.*7.9.
ychan newydd eni. *Dat.*1.11.

eled Duw y Gair,
ar arffed Mair,
n'ryd cnawd dyn arno,
ch yn dechreu fugno.

eled y Mab rhad,
fam, cyfoed â'i Dad, § *Fel yr oedd ef yn*
ad, ei fam a'i ferch, [*Ddaw.*
i fon yn fwya' ei ferch.

'ethle'm i gael gweled,
b Duw ar ei harffed,
ala rhwng ei dwylo *Heb.*1.3.
'n cadw'r byd rhag cwympo.

el'd Concwerwr angau,
mo mewn cadachau,
rwyga deyrnas fatan, ‖ *Prefeb.*
its heb allu § *crippian.* § *Cerdded.*

eled y Meffias,
ed, ein hedd a'n hurddas,
wad ein heneidiau,
Mair yn fugno bronnau.

Awn i weled Had y wraig, *Ge*
A bwyntiodd Duw i bwnio'r ddraig,
Ac i ſigo ei ſiol wenwynig,
Am beri bwytta'r ffrwyth gwa'rddedig.

Awn i wel'd y Mab a ga'd
Yn rhyſedd iawn o'i fam heb dad,
A'i fam yn wyryf ieuangc oed,
Mam heb 'nabod gwr erioed.

Awn i wel'd y ferch yn * fam,
A'r fam yn ferch ddinwyf, ddinam,
Y ferch yn magu'i Thad o'i rwymyn,
A'r Tad yn ſugno bronnau'r plentyn.

Awn i wel'd y Pen-ſaer gorau,
A wnaeth yr haul a'r holl blanedau, *I*
Y nefoedd fawr a'i § rhwm mor rhial, §
Yma'n gorwedd yn y 'ſtabal.

Awn i weled Duw'r gogoniant,
'R hwn ſy'n meſur nef â'i rychwant,
Yn y preſeb heb un gader,
Yr Oen mwyn yn ſalw ei biner.

Awn i wel'd yr Oen bendigaid,
Ni bu fath o flaen bugeiliaid,
Oen i Dduw a ddaeth mewn pryd,
I dynnu ffwrdd bechodau'r byd. *Io*

Awn i wel'd ein Prynwr hoyw,
Sydd i farnu byw a meirw,
'Rhwn a'n dug i'r nefoedd dirion,
Ar adenydd yr angylion.

Dyma, gwelwch E'n ddiſtwr,
Y goreu i gyd, yn wanna' gwr,
Duw yn ddyn, a dyn yn Dduw,
A'i gwelo'n llyn tra dedwydd yw!

VII. *Hil* ADDA.

HIL Adda gamweddus, plant Efa drafaelus
A deiliaid gofidus Gehenna,
Dihunwch, dihunwch, o'ch trymder a'ch triſtw
Daeth i chwi ddiddanwch o'r mwya'.

* I Griſt fel yr oedd ef yn ddyn, i Griſt fel yr oe
Dduw.

Can's heddyw, medd Gabriel, tra geirwir ei chwedel,
Negeſwr o * *gwnjel* Jehofa, * *Gyngor.*
Y ganed ein Prynwr, Criſt Ieſu'n Iachawdwr,
Mab Duw, ein Achubwr ni'n benna'.

Gan hynny crechwenwch, a gwir orfoleddwch,
A chenwch, a ſeiniwch Hoſanna,
I Dduw yn'r uchelder, i'r ddaear eſmwythder,
I ddynion y mwynder o'r mwya'.

Can's hwn ydyw'r Hedyn, a'r Helpwr, a'r Himpyn,
Addawyd o'r wreigin i Adda,
I ſigo ſiol ſatan (y ſarph) dan ei waddan,
Pan helwyd o'r berllan † *araula.* † *Hyfryda.*

A dyma'r had dinam, addaw's Duw i Abra'm,
Yn fendith o'n hen-fam ni Sara,
A'i heppil lin o lin, had Ddafydd y brenin, [12.
O Jeſſe y gwreiddin * *rhiala.* * *boneddicca. Rhuf.* 15.

A thyma i chwi'r Silo, oedd Jacob yn ſeinio,
A ddeuai i'n bendithio o Judea,
Pan ddygid y goron oddi ar yr Iuddewon,
A'i rhoddi i eſtron a 'Dumea. a *Sef Herod gwr o Idumea.*

A thyma'r *prins* addfwyn, Emmanuel ir-fwyn,
Mab graſol y forwyn Faria,
Addawyd i Achas, trwy'r prophwyd Eſaias, *Eſa.* 7. 14.
I'n harwain i'r deyrnas b'radwyſa.

A thyma'r Meſſias, addawodd Micheas,
O Fethlehem dinas Ephrata,
Y genid i'r bobol, yn Frenin trag'wyddol,
I'w harwain i'r nefol orphwyſfa.

A thyma i chwi'r Prophwyd, a'r Brenin addawyd,
A'r 'Ffeiriad a bwyntiwyd yn bennaf,
I offrwm ei hunan, yn aberth bereidd-lan,
I ddattod gwaith ſatan fileinaf.

Chwi glywſoch i ſatan gynt dwyllo'n y berllan,
A'i hocced y wreigan hen Efa,
I ſwytta yn rhy flyſig yr afal gwa'rddedig,
A chwedi'n rhoi 'chydig i Adda.

Pan demtiodd y gelyn â'r afal y ddeu-ddyn,
I dorri gorchymmyn Jehofa;
F'aeth Adda a ninnau yn euog o angau,
I ſuffern a'i phoenau diffeitha. § *Cyflwr o golledigaeth*

O uffern ac angau, nid oedd neb a allai
Ein prynu trwy boenau pa bynna',
Ond unig Fab graſlon, yr Uſtus tra chyfion,
Ddigiaſom mor greulon o'r cynta'.
A'r Mab hwnnw ynte' oedd raid iddo ddiodde
Ar grogpren yr angeu ddiffeitha',
Gan wir gym'ryd arno gnawd dyn i'w groesho
A throſom ddad-ddigio Jehofa. *Heb.*2

Ac os Duw ni fynnai roi Fab i ddiodde',
Er cadw ein heneidiau rhag poenfa,
Mewn carchar uffernol, a phoenau trag'wyddo
Y buaſai'r holl bobol pwy bynna'.
Pan welodd Duw graſol ein 'ſtad mor doſturio
O'i gariad rhagorol yn bennaf;
Fe addawodd ein helpu, trwy ddanfon i'n pry
Ei un Mab Criſt Ieſu anwylaf. *Ge*

Ac felly pan welas Duw'r amſer cyfaddas,
Fe helodd o'i deyrnas b'radwyſaf,
I'r ddae'ren anhyfryd, ei unig Anwylyd,
Ein cnawd i gymmeryd yn gyntaf. C

A chnawd dyn a gymmerth ein Prynwr yn bry
O Fair wen yr eneth anwyla';
Yn daran rhyfeddol trwy'r Yſpryd ſanctteiddic
Heb weithred dyn cnawdol na'i goffa'.
Ond rhyfedd, rhyfeddod! fe aned heb bechod,
O forwyn yn gwrthod â gwra,
Yn berffaith ddyn cnawdol, heb weithred gorr
Trwy'r Yſpryd ſanctteiddiol gorucha'
Os merch wrth feichiogi, a merch wrth eſgori,
A merch wedi geni'r mab cynta',
Oedd Mair pan ei magodd, a merch pan briod
A merch pan § *departodd* oddi yma. § *Ymad*

O waith iddo gym'ryd ein poenau a'n penyd,
Fe aned i'r triſt-fyd yn llwmma,
Mewn 'ſtabal anghymmen, ym mreſeb yr yeh
Lle trowd ef mewn gwlanen o'r tlotta'.
Ac etto er peri i'r byd ei addoli,
Er maint oedd ei dlodi a'i lwmdra,
Fe wnaeth Duw ei ſeren mor ddiſglair a'r hau
I'w † awaito yn yr wybren iſela. † D

Daeth hefyd wyr doethion, *Aſtronomers* mawrion,
Brenhinoedd o galon Caldea,
Pob un ar ei ddeulin i'w addoli'n ei rwymyn,
Eu Duw a'u gwir Frenin arbenna.

Tair anrheg ragorol, yn gweddu'n berth'naſol,
I ſwyddau neilltuol Meſſia;
Offrym'ſant hwy hefyd, i'r brenin bach hyfryd,
Aur, thus peraroglyd, a myrra.

Daeth hefyd angylion i fyneg i ddynion,
Mai ef oedd yr union Feſſia,
A'r Ceidwad, a'r Prynwr, a'r unig Iachawdwr,
Addawſai'n Creawdwr o'r cynta'.

A'r nefoedd agorodd a'r ddae'ren oleuodd,
A'r angel a lefodd yn lewa',
* *Gloria in excelſis, pax et in terris,*
Pan aned Prins happus Europa.

Y goll'ſom yn wallus trwy Efa drachwantus,
Yn ddigon anhappus o'r cynta',
Ni cawſom drachefen, ond gwych oedd y fforten,
Pan ganed y bachgen Meſſia.

I ddattod gwaith ſatan, i groeſi flin amcan,
A'n cynnull o'i gorlan dywylla,
Y daeth Criſt ein Harglwydd, o'r nef yn ei un-ſwydd,
I'n cadw rhag gw'radwydd a phoenfa.

Gan gymmaint oedd cariad y graſol Ucheldad
Tu ag attom, blant anllad hen Efa,
Fe ro'dd ei Anwylyd i'w grogi'n anhyfryd,
I brynu ein bywyd o boenfa.

A chymmaint oedd cariad Criſt attom yn waſtad,
Ei frodyr tra irad eu poenfa;
Ac y rhoi ynte'n danbaid ei fywyd a'i enaid,
I farw dros ddefaid ei borfa.

Yr angeu haeddaſom, fe'i talodd ef droſtom,
A'r dyled adawſom heb gwpla;
Ein 'ſgrifen fe dorrodd, a'r fforten fe dalodd, *Col.* 2. 13.
A'n pardwn fe'i prynodd o'r pritta. *Col.* 2. 14.

Gwaed gwerthfawr ei galon, a'i fywyd gwyn gwirion,
Offrymmodd ef droſom yn fwyna,

* *Gogoniant yn y goruchaf,* ar y ddaear tangnefedd.

Yn aberth i'r Drindod, trwy g'wilydd a dannod,
Yn ‡ *ranſwm* dros bechod pwy bynna'. ‡ *Prid-werth.*
Duw Dad a ddad-ddigiwyd, a'n *ranſwm* a dalwyd,
A'n *pard-un* a ſeliwyd yn ſiwra,
Criſt a'i pwrcaſodd, â'i fywyd fe'i prynodd,
A'r byd a waredodd o'i boenfa.
Dros bechod yr holl-fyd offrymmodd ei fywyd,
I'w prynu o'u penyd a'u poenfa:
Os ynddo y credwn, mae'n ſiwr i ni bardwn,
Heb * *ddanfier* o ddwnſiwn Gehenna. * *Perygl.*
Can's ſatan orchfygwyd, ac angeu gongcwerwyd,
Ac uffern yſpeiliwyd yn ‡ *ſpwylfa,* ‡ *Anrhaith.*
Eneidiau plant dynion o grampau'r gwyr duon,
A gariodd y gwirion Feſſia.
Adda a'n tafliwys i uffern heb orphwys,
O berllan Baradwys eſmwytha,
Criſt ynte' a'n cododd o uffern i'r nefoedd,
I orphwys yn llyſoedd Jehofa. *Act.*26.18.
Can's dyma'r Oen tirion a laddai'r Iuddewon, *Col.*1.13.
Etifedd gwyn gwirion Jehofa,
Dymuniad tra hyfryd cenhedloedd yr holl fyd, *Hag.*2.7
Eu comffordd a'u hiechyd gorucha'.
A thyma'r Maen ſicr, wrthodai'r adeilwyr,
Maen tramgwydd, Craig rhwyſtr Judea,
Ein Perl a'n Prins ninnau yr holl genhedlaethau,
Criſt'nogion ſy'n adde'r Meſſia.
Er bod ein pechodau, heb feſur na phwyſau,
A'n brynti fel pentre' Gomorra,
Etto os credwn, a gwella tra gallwn,
Fe bair i ni bardwn a bara.
Un ſtropyn ſanctteiddlon o wir waed ei galon,
All olchi ein ~~ſinion~~ ddiffeithdra,
Pe baent hwy cyn goched a'r pwrpwl neu'r 'ſcarled,
A'u gwneuthur cyn wynned a'r eira. *Eſa.*1.18.
Weithian os credu wnawn ninnau i'r Ieſu,
A chwympo i was'naethu e'n ufudda;
Fe ddug ein heneidiau i'r nef lle mae yntau,
I ganu holl hymnau Jehofa.
Lle mae mwy hyfrydwch, a nefol rhialtwch,
Llawenydd a heddwch o'r hwya',

Nag allo cluſt glywed, na llygad ei weled,
Na chalon yſtyried pwy bynna'. 1 *Cor.*2.9.
Moliannwn gan hynny ag eithaf o'n gallu,
Ein Prynwr Criſt Ieſu anwylaf,
Am brynu'n heneidiau, trwy chwerw loes angau,
O uffern a'i phoenau diffeithaf.
O molwn ni'n waſtod, bob perſon o'r Drindod,
Mewn undod mor barod er Adda,
I'n tynnu mor raſol, o'r carchar uffernol,
I fyw yn y nefol orphwysfa.
Ac felly crechwenwch, a gwir orfoleddwch,
A chenwch, a ſeiniwch hoſanna,
I Dduw yn 'r uchelder, i'r ddaear eſmwythder,
I ddynion y mwynder o'r mwya'.
Os gofyn rhai'n un-lle, pwy wnaeth hyn o hymnau,
Er cofio mawr ddoniau'r Meſſia?
Bugail eglwyſig, o galon garedig,
At ddefaid cadwedig Jehofa.

VIII. *Cyngor i bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt.*

DERE hen bechadur truan, *Mat.*11.28,29.
Dere at Griſt trwy ffydd dan riddfan,
Mae Mab Duw yn d'alw atto,
Os yw pechod yn dy flino.
Criſt ei hun ſy'n galw arnad,
Criſt ſy'n erchi i ti ddwad, *Ioan* 7.37.
Criſt ſy'n cynnyg dy * *reffrefio*, * *Adfywio.*
Os trwy ffydd y doi di atto.
Dere at Griſt er maint yw'th droſedd,
Dere er cynddrwg oedd dy fuchedd,
Dere 'mhryd, cais gymmorth ganddo,
Fe all dy gadw yr awr y mynno.
Er dy golli'n ‖ *gwit* yn Adda, ‖ *Gwbl.*
Er i'r cythraul cas dy ddala,
Er it' ddigio Duw yn danllyd,
Cred yng Nghriſt, fe geidw'th fywyd. *Ioan* 3.36.
Er dy ennill mewn anwiredd, *Sal.*51.5.
Er it' fyw mewn aflan fuchedd;
Dere at Griſt, cais gymmorth gantho,
Fe all *dy olchi a'th ail greo.* Zec.13.1.

Er dy fod ti'n elyn Duw, *Col.*1.21.
Wrth naturiaeth a'th ddrwg ryw;
Cred yng Nghriſt, fe'th wna o elyn *Rhuf.*5.10.
I'th nefol Dad yn anwyl blentyn.

Er dy fod ti'n *ſlaf* i ſatan, *Eph.*2.2.
Ac yn was caeth yn ei gorlan;
Cred yng Nghriſt fe'th dyn o'i grampau,
Fe'th ddwg o'i dywyll gell i'r golau. *Luc* 1.79.

Er dy fod di'n haeddu'th ddamnio, *Rhuf.*5.18.
A'th droi i uffern i'th boenydio,
Cred yng Nghriſt fe'th ddwg i'r nefoedd, *Ioan* 6.47.
I glodfori'r hwn a'th greuodd.

Er dy fod ti megis †*rhebel*, † *Gwrthryfelwr.*
Gwedi'th droi o ſant yn gythraul;
Cred yng Nghriſt, bydd un o'i blant,
Fe'th dry o gythraul etto'n ſant. 1 *Cor.*6.11.

Er dy fod di'n ddyn damnedig, *Rhuf.*5.12.
Yn hen Adda ein tad gwenwynig;
Cred yng Nghriſt, fe'th geidw etto,
Er i Adda hen dy ddamnio.

Er i ſatan ‖*entro* i'th letty, ‖ *Myned i mewn.*
A'i oreſgyn heb ei nadu;
Cred yng Nghriſt, fe ddwg ei arfau,
Fe dry ſatan dros y trothau.

Er i'r lladron 'ſpeilio d'enaid, *Luc* 10.30.
A'th archolli yn dra enbaid;
Cred yng Nghriſt, y gwir Samariad,
Fe iacha d'archollion §*deſprad.* § *Anobeithiol.*

Er i'r danllyd ſarph dy frathu,
A'th wenwyno nes dy 'nafu;
Cred yng Nghriſt, fe ddofa'r poen,
Fe iacha'r clwyf â gwaed yr Oen.

Er it' fynych gyfeiliorni,
Megis dafad gwedi cholli;
Cred yng Nghriſt, fe ddaw yn fuan,
O'r nef i'th droi o'r gors i'r gorlan.

Er it' bechu fil o weithiau,
Er it' haeddu cant dialau;
Cred yng Nghriſt, ti gei faddeuant, *Eph.*1.7.
Am dy bechod oll a'th drachwant.

Er bod lliw dy fai cyn goched, *Eſa.*1.18.
Ag yw'r pwrpwl coch neu'r ſgarled;
Cred yng Nghriſt, trwy waed ſe'th olcha,
Nes b'ech di mor wyn a'r eira.

Er bod dy feiau mewn rhifedi,
Yn fwy nâ gwallt dy ben o gyfri';
Cred i'th Brynwr, Duw a dyn,
Fe'u maddeu i ti bob yr un. *Act.*10.43.

Cymmer gyſur, cwyn dy galon,
Cred yng Nghriſt dy Brynwr tirion,
Edifara am dy frynti,
Criſt a fydd yn Geidwad i ti.

Mae Criſt i'th wawdd, mae Criſt i'th alw,
Mae Criſt i'th gymmell atto'n groyw;
Pa'm y byddi marw'n irad,
Eiſiau dwad at dy Geidwad? *Exec.*33.11.

Criſt a ddaeth o'r nefoedd auraid,
I'r byd i gadw pechaduriaid; *Luc* 19.10.
Ei ſwydd, a'i grefft, a'i waith yn unig,
Yw cadw eneidiau rhai colledig.

Dyn colledig ydwyt tithau, *Rhuf.*3.23.
Fel mae pawb o honom ninnau;
Pa'm na ddoi tra fytho'n galw,
At dy Geidwad Criſt i'th gadw?

Nid yw'th bechod, ddryg-ddyn angall, 1*Tim.*1.15.
Fwy nâ phechod Saul neu arall:
Fe ga'dd Saul faddeuant gantho;
Titheu cei os credu yntho.

Nid yw'th bechod fwy nag allo
Criſt eu maddeu a'u dileuo,
Na'th holl feiau na'th holl frynti,
Fwy nag allo Criſt eu golchi.

Ni all ſatan byth dy lygru,
Fel na allo Criſt dy helpu,
Na'th ddifwyno, gwnaed ei waetha',
Fel na allo Criſt dy wella.

Criſt all wneuthur, heb fawr drafael, *Act.*9.13,
Oen o flaidd, a ſant o gythraul, [14,15.
Hen ddyn aflan yn ddyn ſyw,
A dyn i'r fall *yn ddyn i Dduw.*

Ni wnaeth Criſt ond galw ar Zache, *Luc* 19.
A'i droi yn ſant ar hynny o eiriau;
Fe'th dry ditheu'n oen os myn,
O lwdwn dû yn llwdwn gwyn.

Duw galluog ydyw Criſt,
Yn maddeu beiau'r truan triſt,
Yn newid naws, yn gwella natur,
Yn dattod gwaith y diawl heb rwyſtyr. 1 *Ioan* 3. 8.

Hollalluog yw dy Brynwr,
Fe all ‡ *repare* gwaith y temtiwr, ‡ *Adnewyddu.*
Fe all ei daflu beunydd allan,
O galonau'r bobol aflan.

Pe b'ai ſaith rhyw gythraul ynod,
Pe b'ai leng tu fewn i'th geudod; *Marc* 5. 8, 9, 10.
Fe dry Criſt hwy oll fel cilion,
A'r gair cynta', maes o'th galon.

Nid oes grym gan un creadur, *Jer.* 32. 17.
§ *Hindro* gwaith dy Brynwr pryſur; § *Rwyſtro.*
Ni all dyn na diawl ei rwyſtro,
Roi it' ras, os credu ynddo.

Nid oes dyn yng Nghriſt yn credu,
Na bo'n cael gras i 'difaru,
Ac i wella ei fuchedd beunydd, *Act.* 15. 9.
Nes yr elo'n ddyn o newydd. 2 *Cor.* 5. 17.

Ni ddaeth dyn i geiſio gras,
At Fab Duw erioed na's cas,
Nac i fegian cymmorth ganddo, *Eſa.* 45. 19.
Na's rhodd Criſt e'n ebrwydd iddo.

Dere ditheu, cais ras gantho,
Na'd i'th bechod brwnt dy rwyſtro:
Ni ddaeth Criſt i gadw enaid, *Marc* 2. 17.
Ond eneidiau pechaduriaid.

Ni ddaeth Criſt i gadw o ddifri',
Ond y rhai oedd gwedi eu colli:
Swydd a chrefft Mab Duw yn unig,
Ydyw cadw rhai colledig.

Dere ditheu'n fuan atto,
Mae'n dy gathrain, mae'n dy gyffro:
Dere atto, cred yn unig,
Fe wna Criſt di'n ddyn cadwedig.

Duw ro ras i titheu ddwad,
Yn ddiaros at dy Geidwad,
Trwy ffydd fywiol a 'difeirwch,
I gael gan Grift ei ras a'i heddwch.

IX. *Cyngor arall i beckadur i ddyfod at Grift.*

DEwch bawb ſydd drwmlwythog gan bechod a bai,
Dewch at eich Iachawdwr ſy'ch gwawdd chwi bob
I laeſu'ch trwm-lwythau, a'ch blinder, a'ch cryd; [rhai,
Mae'n addo'ch *reffreſio*, dewch atto mewn pryd.

Dewch bawb at eich Ceidwad, eich Prynwr, a'ch Pen,
A'ch Brenin, a'ch Prophwyd, a'ch 'Ffeiriad, a'ch Llen,
A'ch Meddyg, a'ch Bugail, a'ch Caſtell, a'ch Craig,
A'ch unig Iachawdwr, Congcwerwr y ddraig.

Dewch bawb at Grift Ieſu, ſy'n gwawdd pawb mor
I ddwad hyd atto i wneuthur eich cwyn; [fwyn,
Ond dangos eich dolur, bid ef fawr, bid ef fach,
A deiſyf ei gymmorth, fe'ch hela'n holl iach.

Fe'ch dad-ddrys o'ch dryſwch, fe'ch gwna yn wyr rhydd,
Fe dâl eich holl ddyled, fe'ch cymmorth yn brudd,
Fe laeſa'ch trwm-lwythau, a'ch dagrau fe'u ſych,
Fe g'weiria'ch archollion, fe'ch gwna chwi'n holl wych.

Fe wna heddwch rhyngoch a'r Barnwr ei Dad,
Fe ſyn i chwi bardwn trwy bridwerth ei wa'd,
Fe'ch dug chwi drachefn mewn ffafr â Duw,
Fe'ch cadw mewn cariad tra fyddoch chwi byw.

Fe'ch gylch o'ch pechodau â'i waed bob yr un,
Fe eſyd byth ynoch ei Yſpryd ei hun, *Ezec.* 36. 27.
Fe'ch gwna chwi yn feibion, yn ferched i'w Dad,
A chyd-etifeddion o'i deyrnas yn rhad.

Fe droedia'ch gelynion, fe'u teifl i'r llawr, *Rhuf.* 16.
Fe ddwg eu holl arfau, fe'u dylud fel cawr, [20.
Fe dyn eu holl gryfder, fe ddadwraidd eu nyth, [25.
Fe'ch gwna yn gongcwerwyr ar ſatan dros ſyth. 1 *Cor.* 15

Pe gwypech, blant dynion, mor doſt ydyw'ch *cas*,
A'ch cyflwr colledig heb nerth Duw a'i ras,
Ni chyſgech, ni fwyttech, nes dyfod at Grift,
I wella'ch toſt gyflwr â chalon drom driſt.

Beth y'm ni rhai goreu, wrth natur a rhyw,
Ond plant i'r digofaint, heb gyfnerth Mab Duw,
A gweiſion i bechod, a ſlafaid i'r fall,
A thanwydd i uffern, plant angeu diball?

Mae pawb gwedi nurddo gan bechod, och! och!
Cyn ddued a'r ‖ Moyrys, cyn frynted a'r moch; ‖ *dynion*
Rhaid dyfod at Ieſu i newid ein grân, [*duon.*
A golchi'n haflendid, cyn gwneler ni'n lân.

Fe wnaeth yr hen Adda ni'n elynion i Dduw,
Yn blant i'r digofaint, heb ddim modd i fyw:
Rhaid dyfod at Ieſu i'n cymmodi â'i Dad,
Cyn gwneler ni'n feibion, trwy fabwys a rhad.

Fe dynnodd y gelyn bob dyn i'w ei rwyd,
A'r 'falau gwa'rddedig, trwy wall Efa lwyd;
Ni thorrir o'r groglath, ni'n tynnir ni ma's,
Nes tynno'r hael Ieſu â'i rym ac â'i ras.

Mae'n henaid fel dafad yn ſafan y blaidd,
Ynghrafangc y gelyn, a diangc ni's baidd;
Rhaid cymmorth y Bugail, Criſt Ieſu a'i ras,
Cyn tynner un enaid o'i grafangc i ma's.

Mae'r angel dinyſtriol goruwch ein holl dai, *Ecſ.* 12.
Yn ceiſio'n diſtrywio, waith cymmaint yw'n bai, [13.
Rhaid iro'n cynnorau, â gwaed un Mab Duw,
Cyn *paſio*'r fall heibio, na'n gadael yn fyw.

Y mae holl blant dynion dan feddiant y fall,
Mewn *dwnſiwn* dû, tywyll, yn gorwedd yn ddall,
Wrth gadwyn o bechod, nes delo Mab Mair,
I'n tynnu o'r *dwnſiwn* â'i ras ac â'i air.

Ni thynnir dyn allan o deyrnas y fall,
A'r peehod lle herys, gwnaed pawb oreu ag all,
Nes rhwymo Criſt ſatan, trwy gryfder a *ffors*,
A thynnu dyn allan fel 'nifail o'r gors.

Mae pawb mewn tywyllwch, wrth natur yn byw,
Dan gyſgod yr angeu, heb 'nabod o Dduw;
Mae'n rhaid i Griſt Ieſu'n goleuo â'i ras,
A'n tynnu o'r t'w'llwch, cyn deler i ma's.

Mae pechod mor ſarnllyd, mor ddrewllyd, mor grai,
Yn nurddo, yn 'naſu, yn 'ffecto pob rhai, *Eſa.* 1.6.
Ni olchir, ni thynnir, ni flottir i ma's, *Jer.* 2.22.
Nes golcho gwaed Ieſu, mae frynti mor gas.

Mae pechod fel mynydd o bŵm ar ein gwar,
Iae'n gwaſgu cyn drymmed nes plygo pob gau:
'e'n hela trwy'r ddaear i uffern yn grwn, *Sal.*38.4.
)ni ddewn at Grift Ieſu i laeſu'r fath bwn. *Mal.*11.28.

Mae'r fall fel gwr cadarn, yn arfog heb gryn,
Yn cadw goreſgyn o galon pob dyn;
Ni ddichon yr holl fyd ei daflu o'i blas,
Nes delo Criſt attom i'w dwmlan e'i ma's.

Mae'r fall gwedi'n clwyfo a'n brathu bob rhai,
Mae'n harcholl yn rhedeg bob amſer heb drai;
Ni ddichon un meddyg dan haul ein hiachau,
Nes delo Criſt attom â'i waed i'n glanhau.

Fe ddygodd y gelyn ein trwſiad a'n gras,
Fe'n gadodd yn groenllwm, yn noeth ac yn gas:
Dewn at ein Brawd hynaf, Criſt Ieſu bob un,
Fe guddia'n holl noethder â'i ddillad ei hun. *Dat.*3.18.

Mae pawb gwedi marw mewn pechod bob pryd,
Heb bwer i wneuthur daioni yn y byd, *Ioan* 15.5.
Nes delo'r Bywiawdwr Criſt Ieſu i'n bywhau,
A'ſi codi o bechod, ac felly'n cryfhau.

Dewch at y ſarph efydd, dangoſwch eich clwyf,
Lle brathodd y neidr chwi'n fynych trwy nwyf;
Edrychwch yn graffus ar Grift ar y groes,
Fe red yr holl wenwyn, fe ddofa'r holl loes.

Dangoſwch eich dolur i'ch Prynwr heb a'th,
Ni bu dan y nefoedd un meddyg o'i fath;
Pob archoll, pob dolur, pob pechod, pob crach,
A phur waed ei galon fe'u gyr yn holl iach.

Ni ddichon nac eli, na *metſwn*, na maeth,
Na *phiſic*, na *phlaſter*, na llyſiau, na llaeth,
Na dim ac a enwer, ond gwaed Ieſu Grift,
Iachau archoll pechod, mae'r archoll mor drift.

Mae llawer all hela cornwydion yn iach,
A'r frech fawr, a'r crygau, a'r claf-gwan, a'r crach,
Ni ddichon meddygon y byd cymmain' un,
Iachau archoll pechod, ond Mab Duw ei hun.

Ni ddichon angylion, er amled eu rhi',
Er cymmaint eu cryfder, er cyſtal eu bri,

Gadw un enaid rhag myned ar goll,
Nes cadwo Criſt Ieſu, ein Helpwr ni oll.

A'r ſaint a'r ſainteſau, pe baent oll ynghyd, *Act.*4.1
Er amſer hen Adda, hyd ddiwedd y byd;
Ni allent hwy gadw un enaid tra'ent byw,
Rhag myned i uffern, heb gymmorth Mab Duw.

Pe rhoddit ti'n offrwm 'nifeiliaid y byd, *Mic.*6.6
Afonydd o olew, a'th olud i gyd,
A'th gyntaf-anedig, a'th fywyd, a'th wa'd,
Ni chedwit ti d'enaid, heb help y Mab rhad. *Ioan* 14.6

Pe chwilit ti'r nefoedd a'r ddaear ynghyd,
A'r awyr a'r moroedd hyd ddiwedd y byd,
Ni ellit ti ganfod, tra fyddit ti byw,
Un Ceidwad i'th enaid, ond unig Fab Duw.

Nac ymgais am geidwad heblaw Criſt ei hun,
Mae'n Geidwad galluog, yn Dduw ac yn ddyn;
Nid oes iachawdwriaeth, nac enw dan nef,
I gael mewn neb arall, ond ſydd ynddo ef.

Ni chedwir un enaid o'r oes hon y ſydd,
Na'r oeſoedd a baſodd, na'r oesoedd a fydd,
Ond unig eneidiau a gatwo Mab Duw,
Y ‖ *rheſt* eiſiau credu a gollir bob rhyw. ‖ *Lleill*

Yr ail Ran.

YMAFAEL yn dy Brynwr, yn ffeſt â llaw dy ffydd
Os mynni gael dy gadw, dal d'afael ynddo'i brudd,
Na choll mo'th afael arno, nes caffech rym a gras,
Oddi wrtho i gadw d'enaid, a byth bod iddo'n was.
Na 'mddiried i'th weithredoedd, na'th ddyſg, na'th dda, na'th ryw,
Ni all dim gadw d'enaid ond ffydd yn un Mab Duw;
Os rhoi d'ymddiried yntho, ni chollir d'enaid byth,
Heb Criſt, os ceiſi ei gadw, di colli ef dros fyth.

Mae pawb o feibion dynion, er Adda i ddiwedd byd,
Gan bechod gwedi llygru a'u damnio bawb ynghyd;
Ni chedwir un o honynt rhag angeu ac uffern driſt,
Gwnaed pawb y goreu ag allont, nes cadwer hwy gan Griſt.

Dewch bawb gan hynny'n gyfan at Geidwad yr hol
I gadw eich triſt eneidiau a gollwyd oll ynghyd, [fyd

r un a ddelo atto, fe'i dug i'r nefoedd wen,
r un a beidio dwad, fe â i uffern ar ei ben.
a fydded neb mor angall, mor ddwl, mor ddall, mor
throi oddiwrth y Ceidwad ſy'n galw yn eich hol, [ffol,
ſi ddiangc neb rhag angeu, ni ddringad un i'r nef,
ſi bydd un dyn cadwedig, nes caffo ei gymmorth ef.
ſi chedwid Noe, na Daniel, nac Abra'm, Job, na Phawl,
la Mair, nac Ann, na Martha, na neb o rwydau'r
la'r plentyn newydd eni, nac un o eppil dyn, [diawl,
Trwy nerth a'u gallu eu hunain, ond trwy nerth Criſt ei hun.

Ni chedwir neb tr'o gantho o hyn i ddiwedd byd,
Ond y rhai gadwo'r Ieſu, mae pryniad dyn mor ddrud;
Ni fyn y Barnwr cyfion ſarhad am bechod dyn, ſiarad
Lai nag angeu gwerthfawr, a gwaed Mab Duw ei hun.
Gan hynny ofer ceiſio help angel, ſant, na dyn,
Na phardwn Pab, na 'fferen i gadw enaid un;
'Does dim ag ellir enwi, beth bynnag fyddo ei ryw,
All gadw enaid Criſtion, ond angeu un Mab Duw.
Ni chymmer Duw'r dialau iawn lai am bechod dyn,
Nag angeu holl blant dynion, neu angeu'r cyfryw un
A f'ai ei angeu cyſtal ag angeu pawb o'r byd,
Nid oes un angeu felly, ond angeu'r Prynwr drud.
Ni ddichon neb foddloni cyfiawnder Duw wrth hyn,
Heb angeu ac ufudd-dod ein Prynwr Ieſu gwyn,
Y neb ni cheiſio ei gymmorth, er cymmaint fo ei ſcil,
Ni bydd e'n abl atteb i Dduw am un o fil.
Mae rhai yn credu gallant trwy gwaith a'u gweddi eu hun,
A'u hympryd a'u cardodau, wir haeddu cymmain' un,
Gael diangc poenau uffern, a dringad chwip i'r nef,
Heb help y gwir Iachawdwr, ffei, ffei, beth wnant ag ef?
Ond pan fo rhai'n yn tybied y dringant uwch y ſer,
I uffern boeth y cwympant lle ſyrthiodd Lucifer;
Yn uffern y cânt weled, heb Criſt, na ddichon dyn
Fyn'd byth i deyrnas nefoedd trwy rym a'i allu ei hun.
Ni ddichon un dyn haeddu trugaredd ar law Duw,
Ni bu 'rioed arno *ddyled*, *ni* bydd byth tra fo byw,

Mae pawb yn rhwym i 'ddoli a'i foli ag uchel le
Heb ddyled arno er hynny, pawb yn ei ddyled e

Ni ddichon gweddi un dyn, na'u cardod o un rh
Na'u hympryd na'u 'difeirwch, foddloni'r cy
Dduw,
Nes darfo i Grift yn gyntaf gymmodi'r dyn â'i I
A golchi a ſancteiddio y weithred dda â'i wa'd.

Mae'n rhaid i Grift ail greo pechadur ar ei lun,
A'i droi'n greadur newydd ar ddelw Duw ei hu
A newid ei feddyliau, a'i raen, a'i rym, a'i ryw,
Cyn gallo dyn feddiannu na gweled teyrnas Dd

Mae'n rhaid i Grift heddychu rhwng dyn a Duw e
A'i olchi o'i bechodau, trwy rym ei werthfawr w
A'i wiſgo â'i ſancteiddrwydd, a'i holl rinweddau'
A dodi ei Yſpryd ynddo, cyn galler cadw'r dyn.

Mae'n rhaid i Grift ein gwared, o law a gallu'r
Sy'n cadw mewn caethiwed, mewn carchar tywyl
Yn rhwym ein traed a'n dwylo, mewn cadwyn p
Ynglyn â chyſgod angeu, cyn delom byth i ma's.

Mae'n rhaid i Grift ddiarfu y fall ſy'n cadw llys
Yngalon pob pechadur, a'i rwymo'n ffaſt â'i fys
A'i daflu o'i neuadd allan, a chadw'r llys ei hun
Cyn elo'r fall o'i gaſtell, na'r ddraig o galon dy

Mae'n rhaid i Grift ein gwneuthur yn blant i
ei Dad,
A'n hadgenhedlu'n feibion, trwy fabwys prudd a
A'n gwneuthur yn 'tifeddion, i'r Hollalluog Dd
Cyn gallom gael paradwys, er cyſtled a f'om by

Mae'n rhaid i Grift ein tynnu o bob trueni ma'
O rwydau'r fall uffernol, a gweflau'r angeu gla
A'n gwneuthur yn gyfrannog o ffafar Duw a'i
Cyn gallo neb feddiannu y deyrnas lle mae'i Da

Amhoſib' yw gan hynny i unrhyw fath o ddyn
Feddiannu teyrnas nefoedd, trwy rym a'i allu ei
Na diangc o law ſatan, a gweflau'r angeu glas,
Na dial Duw a'i felldith, heb gymmorth Criſt a'

O b'wedd y diangc un dyn rhag dial Duw a'i fâr,
Rhag melldith drom y gyfraith, rhag carchar

ar a 'difeirwch, a gwir a bywiol ffydd: [prudd,
ddelo atto, fe'i dug i'r nefoedd wen,
a beidio dwad, f'â i uffern ar ei ben.

C. *Cynhyrfiad i foli'r Arglwydd Ieſu.*

edin a bonedd, trowch heibio bob maſwedd,
. moeſwch o'r diwedd gyttuno,
ı garedig y boreu Nadolig,
rynwr arbennig a'i gofio.

ıeth Duw mor gymmen y ddeuddyn o'r ddae-
hodd hwy'n y berllan i dario, [ren,
yd eu pleſer, mewn heddwch a 'ſmwythder,
ennau melus-ber oedd yno.

lodd ein gelyn ni gyflwr y ddeu-ddyn,
od hwy mor gyttun yn rhodio;
ear mor ffrwythlon, yn rhoi iddynt ddigon,
rafael ar ddynion lafurio.

daeth ſatan, mewn meddwl ac amcan,
ffael ymddiddan a hudo;
ın at Efa fel lleſtr o'r gwanna,
lael hen Adda fyn'd heibio.

A ninnau lin o lin, ſy'n dyfod o'r gwreiddyn,
Heb allu ond eu dilyn hwy yno.
Pan gwelodd Duw cyfion y poenau mor greulon,
A ninnau mor weinion yn †*ſingco*; † *Soddi.*
Rhodd i ni Gyfryngwr, wrth weled ein cyflwr,
Criſt Ieſu'n Iachawdwr i'n ſwccro. *Rhuf.*5.6.
Hwn aned yn unig y boreu Nadolig,
(Hwn ydyw'r gwir Feddyg i'w gofio) [ten,
Mewn preſeb anghymmen, ond gwych oedd ein ffor-
Pan gawſom fath Gapten i'n § *ledio.* § *Arwain.*
Dwy natur neu rinwedd, heb gymmyſg eu ſylwedd,
Sydd ynddo, heb ddiwedd i'w cofio; *Rhuf.*1.3,4.
Y Duwdod, y dyndod, ynghyd i'w cydnabod;
Ac felly mae'n gorfod *conffeſio.*
Mae'i Dduwdod cyn uchled â'i Dad y gogoned,
Bob amſer i'w weled yn * *rhaino:* * *Teyrnaſu.*
A'i ddyndod heb all'el cyrhaeddyd mor uchel,
Os credwn ni chwedel ein credo.
Ond mawr oedd y cariad, pan rhoddai'r Uchelddad,
O fenyw'r fath Geidwad i'n ſwccro,
Yn berffaith ddyn cnawdol fel pob un o'i bobol,
Ond pechod yn hollol ‖ *ecſepto.* ‖ *Neilldno.* 1*Ped.*2.22
Pan oeddym yn barod, o blegid ein pechod,
I fyn'd i'r pwll iſod i drigo;
Mewn ffwrnes uffernol, a chyſtudd anfeidrol,
Heb obaith ymwrthod oddi yno;
Fe redodd yn feichiau, fe ſeliodd ein bandau,
Fe'n unig a fedrai ddad-ddigio: *Heb.*7.22
Fe'n dygodd ni o'r gofid, fe roddodd in' rydd-did,
Fe barodd in' iechyd a baro.
Nid aur o'r melyna, nid cyfoeth o'r India, 1*Pedr* 1.18
Allaſai bwrcaſa *pardyno*;
Ond bywyd y plentyn, y gwir Dduw a'r gwir-ddyn,
Da iawn ydyw 'mofyn am dano.
Trwy hwn y boddlonwyd; trwy hwn y dad-ddigiwyd
Ac heb hwn ni allwyd ei bleſio:
Er mwyn hwn yn union, mewn pob rhyw anghenion
Y gwrendy pob criſtion a geiſio. *Ioan* 16.33.
F'offrymmodd ei hunan, yn Aberth bereiddlan,
Rhag ofan i ſatan gongcwero;

ld ei ſawdwl, ſe wnaeth wrth fy meddwl,
dwodd y cwbwl a gretto.
ein drwg weithred yn amal i'w gweled, *Eſa.*
ı moddion afrifed i'w cownto; 64.6.
'g ffydd hynod bob amſer yn barod,
dynt ond pechod i'w * *ſwmno.* * *Priſio.*
ydd y'n diddenir, trwy ffydd y'n perffeithir,
· ffydd y'n hennillir ni'n gyfrdro;
wy ffydd fywiol, medd Paul yr apoſtol,
Crift yn ein dethol ni atto. *Eph.*2.8.
ſiodd un bridwerth gan un dyn yn aberth,
'mmaint y cymmerth e'i blago,
›ryd drylliedig, a chalon buredig;
ych yn garedig i wrando. *Sal.*51.17.
fydd y derbyniwn bob peth ag ofynwn,
ıes dim ag allwn ddymuno, *Marc* 11.24.
ffir ond credu, yn hael gan yr Ieſu,
ı fe fydd â'r gallu lle mynno.
ydd yngwaed gwirion ein Prynwr gwyn graſlon,
chir ein beion pan orffo *Act.*3.19.
wnt am ein gweithred o flaen y Gogoned,
iddo gael gweled *repento.*
dwch yn addas, trwy fynych gymdeithas,
/iſg y briodas yn gryno,
i'r llawenydd, ymhell o'r aflonydd,
arod pan orfydd *apiro.*
wch fel feintiau, ag *oil* i'ch lanternau,
nos a phob boreu i'ch goleuo:
yfod y Priod, heb rybudd nac arfod,
n amſer heb wybod i ‖ *gnocco.* ‖ *Curo.*
ewch eich gwaſanaeth i'r Drindod yn helaeth,
'r dydd iachawdwriaeth heb *baſio*; 1*Cor.*15.58.
yfod tywyllwch, rheſymmol y gwelwch,
hwnnw ni ellwch mo'r gweithio. *Ioan* 9.4.
iwch yn dduwiol, ar eich cadw'n ddihangol,
d yn waſtadol yn neffro;
gos yw'r amſer, medd Mathew dafod-ber,
fydd ar fyrder ymado. *Mat.*25.13.
iwch gariadus, wrth fodd Duw a'i 'wyllys,
gewch fod yn ddilys yn rhaino

'n 'ſmwythder, dedwyddwch, llawenydd, llonydd
. phethau na fedrwch yſtyrio. 1*Cor*.2.9. [wch
oes yno glefyd, na thriſtwch, nac adfyd,
da gofal na gofid i'w gofio: *Dat*.7.16,17
d miwſic pereiddlon, gan ſanctaidd angylion,
Na ddichon un galon ſyfyrio.

an hynny blwyfolion, chwi gwympwch yn ffyddlon
O ddyfnder eich calon weddio
Ar Dduw o'i wir fawredd a'i aml drugaredd,
Yno'n dwyn ar ein diwedd i drigo.

XI. *Gwaboddedigaeth arall i foli Criſt Ieſu.*

DEWCH bawb yn garedig, yn ffres ac yn ffrolig,
Yn awr y Nadolig i foli Mab Duw,
A ſalms ac â hymnau, yn hwyr ac yn forau,
Am gadw'n heneidiau rhag diſtryw.

Dewch, cenwch yn llafar, nes dadſain y ddaear,
A dringad eich trydar i'r trydydd nef;
I gyffro'r angylion i gyd-ganu â dynion,
I Dduw am ei dirion dangneddef.

Pan n'allai na dynion, na ſaint, nac angylion,
Na dim daearolion, mewn daear na dw'r,
Ein cymmorth na'n helpu, fe helodd Duw'n prynu
Ei unig Fab Ieſu'n Iachawdwr.

Pwy dad a f'ai perchen deg plentyn ar hugain,
A roddai'n aflawen y gwaethaf i'w ladd
Ar grogpren echryſlon, i gadw ei elynion,
A'i gyrrai yn greulon i ymladd?

Duw nid arbedodd roi'r un Mab a feddodd,
A'r mwyaf a garodd o'r holl fyd i gyd,
I farw dros ddynion ar grogpren echryſlon,
Pan oeddym elynion gwenwynllyd. *Rhuf*

Gan hynny'n enwedig, trwy wyliau'r Nadolig,
Rhown ddiolch caredig i'n cariadus Dad,
Am roddi mor raſol ei Etifedd naturiol,
I fod i ni'n nerthol wir Geidwad.

A molwn yn neſaf â moliant o'r mwyaf,
Fab Duw goruchaf, gwir iechyd y byd;
Am ddyfod o'i fawredd, o'i nefol anrhydedd
I'n tynnu mor rhyfedd o'n gofid.

O'r nefoedd orucha', o fynwes Jehofa,
Daeth Mab Duw anwyla', yn olud i ni;
I gym'ryd ei ddyndawd, o Fair at ei Dduwdawd,
A'i wneuthur yn gyd-frawd glân i ni.
I'r 'ſtabal anghymmen, o'r nefoedd ddiſgleirwen,
I breſeb yr ychen, o'i oruchaf lys;
O blith yr angylion, i gadw plant dynion,
Y daeth yr Oen tirion cariadus.
Mab Duw gorucha', Duw'r gair mi a'i henwa',
Etifedd Jehofa, Duw, Mab y Duw mawr,
A wnaed yn ddyn cnawdol, o Fair yn rhyfeddol,
I achub ei bobol drallod-fawr.
Y Duw'r hwn a greodd nef, daear, a dyfroedd,
Y Duw'r hwn a luniodd yr haul yn y nef,
A wnaethpwyd yn blentyn, yn fachgen, yn fwydyn,
A milwyr cyffredin a'i lladdef.
Dewn bob rhai gan hynny, clodforwn yr Ieſu,
Ymrown bawb i ganu gogoniant a mawl,
Ar dafod, ar dannau, yn hwyr ac yn forau,
I'n Prynwr mewn hymnau pur nefawl.
A galwn y nefoedd, y ddaear a'r moroedd,
A phawb o'r holl luoedd ſydd ynddynt yn llon,
I gyd-ganu moliant, a chlod a gogoniant,
I Awdwr ein ffynniant yn ffyddlon. *Sal.* 148.
Fel Zadrach o'r ffyrnes, fel Zachri o'i gyffes,
Fel Miriam a Moſes ar lan y coch-fôr, *Ecſ.* 15.
Clodforwn yr Ieſu, a ddaeth i'n gwaredu,
O'r ffwrn a'r carchardy hyll ‖ catcor. ‖ *gwangcus.*
A threuliwn ei wyliau, er cof am ei ddoniau,
Y modd ag y gweddai ŵyl Ieſu gwyn,
Mewn nefol hyfrydwch a duwiol ddifyrrwch,
A phrudd ddiolchgarwch boed gennyn.
Mae'r Arglwydd yn erchi in' bawb fod yn *ſiri*,
A llawen a llonni mewn llan ac mewn llys,
Yn Awdwr ein heddwch, a Thad ein diddanwch,
Trwy fod ein difyrrwch yn weddus.
Gan hynny'n enwedig, yn awr y Nadolig,
A'r galon yn *ſyſlig* a'r wyneb yn *ſſres*,
Gwir orfoleddwch yn Awdwr eich heddwch,
Rhowch ymaith bob triſtwch anghynnes.

Trwſiwch eich teiau, huliwch eich byrddau,
A phob ſir o'r gorau o gariad at Grift;
Gwahoddwch eich gilydd i gynnal llawenydd,
Na chedwch ei ŵyl-ddydd yn athrift.
Cwnnwch eich calon, cymmerwch eich digon,
Gochelwch ormoddion, mae meddwi yn gas;
Na cheiſiwch lawenydd mewn diod a bwydydd,
Ond yn eich Achubydd mawr addas.
A chenwch trwy'r gwyliau wir dduwiol ganiadau,
Na ſoniwch am ſennau ar wyliau'n gwir Sant:
Ond ſiriwch eich hunain ar Fab Duw ſy'n datſain,
Fod ynddo iwch' gywrain faddeuant.
Nac ewch i'r tafarnau, a'r aflan butteindai,
I lorian y gwyliau, mae'n g'wilydd y gwaith;
Amherchi Duw'n Prynwr, boddloni'n gwrth'nebwr,
Mae'r cyfryw â'u dwndwr cas diffaith.
Ymaith â'r cardiau, a'r dwndran, a'r diſau,
A'r gloddeſt, a'r gwleddau, bair griſtion yn glaf;
A'r medd'dod, a'r tyngu, ſy'n nurddo a nafu
Nadolig Duw Ieſu anwylaf.
Cym'rwch y ſalmau, a'r 'fengyl wen olau,
Yn lle y par cardiau, os gwyr da y'ch heb ddig;
Ffitach i griſtion nâ'r par cardiau brithion,
Yw'r 'fengyl wen dirion Nadolig.
Gan hynny ymſiriwch, a gwir orfoleddwch,
A neidiwch a molwch eich Prynwr Duw mawr;
Cenwch glod iddo, a churwch eich dwylo,
Ymhyfrydwch ynddo yn ddirfawr.
Rhowch foliant rhagorol i'r Yſpryd ſanctteiddiol,
Sy'n dangos i'r bobol o'r bibl yn rhad,
Fod pardwn ac iechyd, a heddwch, a bywyd,
I'w gael yn ein hyfryd wir Geidwad.
I'r Tad 'rhwn a'n creodd, i'r Mab 'rhwn a'n prynod
I'r Yſpryd a'n gloywodd â'r gair a'r dw'r glân,
Y bytho bob ennyd, ogoniant tra hyfryd,
Ym mhob man o'r holl-fyd yn gyngan.

XII. *Annogaeth i ddiolchgarwch am ein prynedigaeth trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt.*

CURWCH bawb eich dwylo ynghyd, *Sal.* 47.
Bendithiwch Dduw o bryd i bryd,

Am roi unig Fab i'n prynu,
Pan yr oeddym wedi'n damnu.

Cwympwch bawb ar ben eich gliniau,
Aberthwch iddo nos a borau,
Glod a moliant, nerth a gallu,
Am roi unig Fab i'n prynu.

Ped yſtyriem faint yw'r dyled
Y ſydd arnom iddo o'r parthed,
Ni wnaem ſwydd ar nos na borau,
Ond ei foli ar ein gliniau.

Pan yr oeddym gwedi myned — *Act.*26.18.
Dan law ſatan i gaethiwed, — 1 *Ioan* 3.8.
Fe rodd Duw ei Fab i'n prynu,
Pan na allai neb ein helpu.

Carcharorion dan law ſatan, — *Eph.*2.2.
Yn y *dwnſiwn* mawr yn cwynfan, — *Luc* 4.18.
Byth y bu'ſem bawb yn gryddfu,
Oni bu'ſai'r Ieſu ein prynu.

Nid oedd lun i *reconſilo*
Duw'r cyſiawnder gwedi digio, — *Col.*1.20.
Oni bu'ſai ei un Mab Ieſu
Farw droſom er ein prynu.

Nid oedd lun gwaredu enaid — *Act.*4.12.
Un pechadur o'r pwll tanbaid,
Oni bu'ſai i'r Ieſu cyſion
Dalu droſto waed ei galon.

Criſt a rodd ei werthfawr wa'd,
Yn bridwerth droſom ni i'w Dad;
Ac a'n tynnodd trwy fawr gryfder, — *Heb.*2.14.
O law ſatan oedd y *ſiaeler*.

Adar oeddym wedi'n dala
Yn rhwyd ſatan i'w ein difa; — *Sal.*124.7.
Criſt a dorrodd y rhwyd droſom,
Ninnau'r adar a ddihang'ſom.

Dafad oeddym aethai ar ddidro,
I blith bleiddiaid i gyrwydro,
O'r wir gorlan ym mharadwys,
Ar ol ſatan pan ein temtiwys.

Criſt yw'r Bugail a ddo'i 'mofyn
Hon i blith *bwyſtfilod* 'ſgymmun, — Luc 1

Ac a ddygai'r ddafad adre',
O enau'r diawl ar ei yſgwyddau.

Nid yw'r gwr a ga'dd ei 'ſpeilio, *Luc* 10.33—35.
A'i archolli wrth dramwyo,
I Jericho o Jeruſalem,
Heb neb a'n cwnnai o'r clawdd lle'r oeddem.

Criſt yw'r mwyn Samaritan,
A rwymai'n harcholl yn y man,
Ac a'n dygai hyd yr oſtri,
Yno i'n ſwccro a'n comfforddi.

Y ſarph a'n brathodd ym mharadwys,
A chol pechod pan ein twyllwys:
Criſt eliodd ein harchollion,
Yn fwyn iawn â gwaed ei galon.

Nid oedd dim a allai helpu
Iſrael gwedi'r ſeirph eu brathu, *Num.* 21.
Ond golwg hyll ar ſarph o bres,
Dim amgenach ni wnai les.

Nid oedd dim a'n helpai ninnau, *Ioan* 3.14,15.
Gwedi'n brathu â chol pechodau,
Ond Criſt Ieſu gwedi hoelio,
Oedd y ſarph yn * *repreſento.* * *Arwyddo.*

Tebyg oedd ein cyflwr gwan,
I adar bach y pelican,
A f'ai'r neidr gwedi 'nafu
Nes caent waed eu mam i'w helpu.

Pan y gwelodd Criſt ein cyſur,
Megis pelican twym natur, *Heb.* 9.14.
Fe rodd i ni waed ei galon,
I elio ein harchollion.

O yſtyriwn ninnau'n *cás*,
A'r daioni mawr a'r gras,
A ddaeth i ni'r byd colledig,
Trwy ddioddefaint Criſt yn unig.

Slafiaid ſatan, gweiſion pechod, *Act.* 26.18.
Plant digofaint, bwyd bwyſtfilod, *Ioan* 8.34.
Oeddym bawb, oni bu'ſai'r Ieſu, *Eph.* 2.3.
Ddaeth o'r nef i'r groes i'n prynu.

Beth yw dyn heb gymmorth Criſt,
Ond gwas a ſlaf i'r cythraul trift,

Gwedi Dduw ei farnu eifwys, *Ioan* 3.18.
Fyn'd i uffern o baradwys.
Nid oes dyn a ddichon gadw
Ei enaid bach rhag iddo farw,
Nes y caffo gyfnerth Iefu,
A'i waed gwerthfawr i'w ei olchi.
Nid oes dyn a ddichon wneuthur
Iawn i Dduw am bechod budur,
Nes y caffo waed yr Oen, 1 *Pedr* 1.18,19.
I dalu'r pris, i ddofi'r poen.
Crift yw'r Oen difrychau i gyd,
Sy'n tynnu ffwrdd bechodau'r byd,
Ac yn dofi llid ei Dad,
A'i fywyd gwyn, a'i werthfawr wa'd.
Crift yw'r 'Ffeiriad fy'n y nef,
Yn gwneuthur drofom weddi gref, *Heb*.4.14.
Gwedi offrwm gwaed ei galon, *Rhuf*.8.34.
Ar y groes yn bridwerth drofom.
Crift yw gwir oleuni'r byd,
Crift yw'n bywyd oll i gyd,
Crift yw'n Comffordd, Crift yw'n Ceidwad,
Crift yw'n Helpwr o'r dechreuad. 1 *Pedr* 1.20.
Heb Grift nid ydym ond'colledig, *Ioan* 3.36.
Trwy Grift yr ydym yn gadwedig:
Heb Grift ni chawn ni weled Duw;
Trwy Grift ni a gawn yaddo fyw.
Pob dyn aiff i uffern drift,
Ond a gretto yn Iefu Grift: *Dat*.21.8,27.
Ac heb Grift ni ddichon un-dyn
Fyn'd i'r nef, er maint ei 'rofyn.
Dyfgwn bawb gan hynny gredu,
Yn ein Prynwr mawr Crift Iefu;
A meddyliwn wrando arno,
Os yn y nef y mynnwn dario. *Act*.3.26.
Prynodd Crift â gwaed ei galon, = *Heb*.2.1.
Yr holl fyd o'u poenau trymion,
Llawer mil o'r byd er hynny,
Ant i uffern eifiau credu. *Ioan* 3.36.
Er croeshoelio'r Iefu drofom,
A rhoi talind *llawn am danom*,

Etto ni bydd neb cadwedig,
Ond a gretto ynddo'n unig.

Credwn yng Nghriſt, ac fe'n cedwir,
Oni chredwn, yna ein collir;
'Run a gretto gaiff ei gadw,
'Rhwn na chretto, collir hwnnw.

Nid aiff un, na mawr na bach,
Byth i uffern i roi gwach,
Ond y dyn a beidio a chredu
Yn y Prynwr mawr Criſt Ieſu.

Porth y nef ſydd led agored
Ddydd a nos, heb arno gaued,
I bob gradd o gywir griſtion,
Ag a gretto ynddo'n ffyddlon.

Ni bydd ſon byth am ein beiau,
Na'n drwg natur, na'n pechodau;
Hwy faddeuwyd, ac hwy flottir
A gwaed Criſt i maes o'r llyfyr.

Criſt a'n golchod o'n pechodau,
Criſt a brynodd ein heneidiau,
Criſt a'n dwg i deyrnas nefoedd,
Nyni bia'r maint a brynodd.

O moliannwn ninnau'r Ieſu,
Ddydd a nos am iddo'n prynu;
Ac na anghofiwn, tra chwyth ynom, *Heb.5.9.*
Faint o bethau wnaeth ef erddom.

Clod a gallu, mawl a moliant,
Gwir anrhydedd a gogoniant,
A fyddo i'n Prynwr mawr a'n Pen,
A d'weded nef a dae'r, Amen.

XIII. *Cynghorion i'r ſawl a ddymunai gael ffafr Duw a maddeuant pechodau.*

PWY bynna' geiſio maddeu,
Ei bechod a'i droſeddau,
A chael pardwn gan Dduw gwyn,
Rhaid dilyn hyn o werſau.

Yn gynta' adde'th bechod *Diar.28.13.*
Yn brudd o flaen y Drindod;
Na chais gelu dim rhag Duw,
'Does bai nad yw'n ei wybod.

rawf ddeallu,
ti'n haeddu, *Rhuf.*6.23.
didrangc maith,
waith yn pechu.

d dy feiau,
iffern boenau; *Dan.*9.17.
: â chalon driſt, *Eph.*1.7.
r Criſt eu maddau. 1 *Ioan* 1.9.& 2.2.

brudd gydnabod, *Ioan* 14.14.
ien y Drindod,
hod ond gwaed Criſt,
iſt a'i 'fudd-dod.

'th Brynwr Ieſu,
lawn dalu,
'n ddigon drud, *Mat.*20.28.
byd ſy'n credu.

ld fod Duw'n foddlon, *Mat.*3.17
naeth Criſt droſon,
yn yn barod iawn,
llawn i'r ffyddlon.

maddeu i tithau,
a'th droſeddau,
io, er mwyn Criſt, *Ioan* 14.14.
riſt eu maddau.

am geiſio celu,
od wyt ti'n garu;
wl ger bron Duw,
w ei wadu.

y hun yn euog, 1 *Cor.*11.13.
Hollalluog,
rner ar ddydd brawd,
trwy wawd digaſog.

n dy bechod, *Iago* 4.9,10.
el'd a'i 'nabod;
a nos a dydd,
rudd ei wrthod.

galon brudd och'neidio,
ddyfal wylo;
yſpryd brudd driſtau,

A chais gan Dad goleuni, *Exe*
Roi calon dyner i ti;
Ac ymofidia ambell awr,
Am dan dy fawr ddrygioni.

Na orphwys byth yn ceiſio,
Nes cael gan Dduw dy wrando,
A rhoi calon it' driſtau,
Edifarhau ac wylo.

Yn ol it' fwrno ennyd,
Am dan dy bechod oflyd,
Dala afael tra f'ech byw,
Ar ammod Duw a'i 'ddewid. *Z*

Mae Duw'n ei air yn addo,
Diddanu'r rhai fo'n mwrno, *I*
A rhoi hefyd bardwn clir,
I bawb a wir ‖*repento*. *Ed*

Repenta'th fywyd anllad, *L*
A chred yng Nghriſt dy Geidwad; *Io*
Gad dy feiau tra ynot chwyth, *E*
Ni chollir byth o honad.

Mae Duw yn addo helpwr, *E*
A Cheidwad a Diddanwr,
I bob dyn 'difeiriol triſt,
Sef Ieſu Griſt dy Brynwr.

Mae Duw yn addo maddau
Dy bechod a'th droſeddau
A'th olchi'n lân o'th frynti gyd, *Eſa.* 1. 1
Ond gado ym mhryd dy feiau.

Os byddi di 'difeiriol,
Mae'n addo bod yn raſol, *Y*
Diddig, tirion, mwyn a ſtri,
A byth â thi'n heddychol.

Mae'n addo dy lwyr olchi, *Z*
Oddi wrth dy feiau a'th frynti,
Yng waed ei Fab (O cofia hyn)
A'th droi mor wyn a'r lili. *E*

Dal afael ſiwr fel Criſtion,
Ar hyn o addewidion;
Nef a dae'r ant heibio (clyw) *Ma*
Cyn torro Duw bromeiſion.

Caſa dy bechod oflyd,
Fel neidr gas wenwynllyd,
Sy'n ceiſio 'th ladd o gyſgod llwyn,
Dan gel, a dwyn dy fywyd.
Na ddere i'r man lle gallo
Dy bechod taer dy hudo,
Paſa heibio, neu dro'n d'ol, *Diar.*4.14,15,16.
Na ddos fel ffol i'th demtio.
Os doi ar draws y neidir,
A cholyn hon fe'th frethir;
Os doi'n rhy agos at y tân,
Medd 'ſgrythur lân, fe'th loſgir. *Diar.*6.27,28.
Gan hynny ymgadw arnad,
Rhag tramwy lle bo'r temtiad:
Gwell it' droi nâ myn'd i'r man,
Nid wyt ond gwan ac anllad.
Na thro at bechod eilwaith,
Fel ci neu fochyn diffaith, 2 *Ped.*2.22.
A red i'r dom yn frwnt ei fri,
Yn ol ymolchi unwaith.
Na ddilyn ddrwg gyfeillach, *Diar.*24.1.
A'th helo'n ffolach ffolach:
Ni thâl ceiſio troi at Dduw,
Nes gado'r cyfryw ffrythnach.
A glŷn wrth bobol dduwiol,
A *marca* eu 'mddygiad graſol,
Da a difyr yw'r fath wyr, *Sal.*119.63.
I'th ddwyn i'r llwybyr nefol. *Phil.*3.17.
A chais gan Dduw trwy weddi,
Dy droi oddi wrth ddrygioni,
A'th gyf'rwyddo tra fech byw,
I garu Duw a'i ofni.
A nad i'r fall dy ddallu,
A'th annog mwy i bechu: *Rhuf.*16.10.
Sathra ſatan dan dy draed,
Trwy rinwedd gwaed yr Ieſu. *Dat.*12.11.
Na ddere at y meddwon,
Rhag newid dy arferion;
Fel y newid y môr glas,
A heli *flas yr afon.*

Ymad â phob cyfeillach,
A'th helo'n annuwiolach:
Tyn oddiwrthynt, caſa eu ffyrdd,
Fel *pitch* a nyrdd dy gadach.

XIV. *Cyngor i gredu yng Nghriſt, a da cyfnewidiad rhyfeddol ſydd yn y dyn a*

CRED yng Nghriſt, llef am dy Geidwad
Mae Duw'n cynnyg Criſt i fagad;
Derbyn Griſt pan y cynnygo,
Oni's gwnai ti fyddi hebddo.

Y dyn a gretto yng Nghriſt yn brudd,
Trwy galon rwydd a bywiol ffydd,
Mae Criſt yn rhoi i hwnnw ras,
I fyw fel ſant o hynny ma's.

Mae Criſt yn rhoi ei Yſpryd iddo,
I'w ail eni, a'i ail lunio;
A'i lwyr droi yn ddyn o newydd,
O *rebel* ffol yn blentyn ufudd.

Mae'n rhoi ei Air i wir oleuo,
Mae'n rhoi ei Ras i gynnorthwyo;
Mae'n rhoi ei Yſpryd i reoli,
Mae'n rhoi ei hun yn bob peth i ni.

Nid oes lun i ddyn wrth hyn,
A gretto'n gryf yn Ieſu gwyn,
Na chaffo ras a grym oddiwrtho,
I fyw fel ſant os cred ef ynddo.

Mae cred yn tynnu gras a gallu,
Oddiwrth Griſt i'r dyn ddifaru,
Am bob bai o'i fuchedd aflan,
A byw fel ſant o hynny allan.

Oni bydd dy ffydd yn tynnu
Gras o Griſt i'th adnewyddu,
Dy ffydd ſydd ffals, ni thâl hi ddimmau,
Nes tynno hi ras i wella'th feiau.

Mae bywiol ffydd yn tynnu gras
A grym o Griſt o hynny ma's;
I roi heibio bob hen grefydd,
Ac i wneuthur oll o'r newydd.

Er creuloned a fo'th natur,
Er bychaned a fo'th ſynwyr;
Cred yng Nghriſt, a galw amo,
Fe dill dy wella'r awr y mynno.

Er creuloned oedd y *Siaeler*,
Er bod Saul yn filain ſgeler,
A Manaſſes gwaeth nâ hwythau,
Fe wnaeth Criſt hwy'n ſaint o'r gorau.

Fe'th wna dithau, o bechadur
Oflyd, aflan, drwg dy natur,
Yn wir ſant, os credi ynddo,
A thynnu gras a grym oddiwrtho.

Fe wnaeth Criſt o hen erlidiwr, 1 *Tim.*1.12,13.
Saul yn ebrwydd yn bregethwr;
Ac o'r wreigyn ddrwg dros ben,
Y gigfran ddû yn g'lommen wen. *Luc* 7.39,50.

Cred yng Nghriſt â chalon gywir,
Fe wella Criſt dy naws a'th natur;
O fab i'r fall fe'th wna di'n Griſtion,
O elyn Duw yn blentyn graſlon.

Na thyb dy fod yn credu'n gywir,
Oni newid Criſt dy natur;
Y dyn a gretto yng Nghriſt yn ffyddlon,
Fe newid Criſt ei ddrwg arferion.

Cenfydd Saul, a chenfydd Zache',
Cenfydd Mari Magd'len hitheu;
Di gei weled Criſt yn *altro*
Buchedd pob dyn pan y cretto.

Er bod Saul fel blaidd y boreu, *Act.*9.1.
Cyn credu yng Nghriſt yn difa allai;
Fe wnaeth Criſt cyn canol dydd
Y blaidd yn oen pan trowd i'r ffydd.

Cyn i Zache' fyn'd yn Griſtion, *Luc* 19.
Roedd e'n pilo pawb o'r tlodion:
Gwedi credu fe rodd Zache'
Ran i'r tlawd o'r maint a feddai.

Er i Fagd'len fyw'n rhyfygus,
Cyn credu yng Nghriſt, a phechu'n rhwyfus,
Fe fu Fagd'len, ar ol credu,
Fyw fel ſantes nes ei chladdu.

Felly ditheu a newidi,
Dy arferion ond it'gredu:
Nes newidiech dy arferion,
Nid yw'th ffydd ond ffanſi ffinion.

Ffydd heb weithred dda'n ei dilyn,
Sydd ffydd farw, ffydd heb eilun;
Ffydd i'th ddallu, ffydd i'th dwyllo,
Ffydd ſydd barod i'th gondemnio.

Ni bydd tân heb wres lle byddo,
Ni bydd dw'r heb wlybrwydd ynddo:
Ni bydd 'fallen dda heb 'falau,
Na bywiol ffydd heb dduwiol ffrwythau.

Os dywaid un ei fod e'n credu,
Ac heb wella'i feiau er hynny,
Nid oes dim ffydd gan hwn, ond ffroſt;
Yn twyllo'i hun yn daran doſt.

Ni all dyn ſy'n credu'n ffyddlon,
Lai nâ gwella ei ddrwg arferion,
Waith bod Criſt yn rhoi lân Yſpryd,
I'r pechadur wella ei fywyd.

Na ad dwyllo ddrwg-ddyn aflan,
Lle b'o ffydd mae buchedd burlan:
Os yw dy ffydd yn talu ei gweled,
Moes ei dangos wrth dy weithred.

Onid yw dy ffydd yn fywiol,
Yn dwyn gair a gweithred rafol;
Nid yw hon ond ffydd mewn enw,
Ffydd na ddichon byth dy gadw.

XV. *Cyngor i echelyd cwmpeini dru*

Y Neb a fynno fyw yn ddeddfol,
Yn ol 'wyllys ei Dad nefol,
Cynta' peth ſydd raid ei wneuthur,
Tynnu o blith y drwg weithredwyr: *Dia*

A rhoi fynu ddrwg gwmp'niaeth,
Yn dragywydd heb ddim hiraeth,
Megis Moeſen gwmp'ni'r Aiphtiaid,
Lot ac Abra'm y Caldeaid. *G*

Fel y tâg y chwyn y gwenith,
Felly ſura fineg' lefrith;

iurdda pŷg dy gadach,
h 'nafa ddrwg gyfeillach.

hel neidr rhag dy frathu,
l blag rhag dy ddifethu;
ceri iechydwriaeth,
l ddilyn drwg gwmp'niaeth.

o Sodom, dere allan,
› blith y bobol aflan:
ferwyr, cadw d'enaid,
blith yr anffyddloniaid.

fu Moeſen gyd â'r Aiphtiaid,
i Abra'm gyd â'r Syriaid,
ldangoſai'r Argwydd iddynt,
tynnu 'mhell oddiwrthynt.

gwmp'niaeth plant y fall
›'n ebrwydd od wyt gall,
ld cydfod rhwng Duw'r heddwch, 2 *Cor.*6.15.
feillion plant tywyllwch.

edi'n dilyn brudd gyfeillach
lduwiol, ddoeth, ddi-anach,
i ddyſgant it' adnabod
r Dduw, a'i ofni'n waſtod. *Diar.*13.20.

fu Saul ynghwmp'ni Samuel,
h Saul yn ſant o gythraul: 1 *Sam.*19.24.
i e'n dilyn pobl ddiffaith,
h y ſant yn gythraul eilwaith.

m prophwyd, fe'th oleua,
athro, fe'th gyf'rwydda;
ſant, fe'th wna di'n ſanctaidd,
ffol, ti ddeui'n ffiaidd.

edi'n canlyn ar dy liniau,
luw ddangos it' ei lwybrau, *Sal.*25.4.
wyr droi yn dra awyddus,
llwybyr traws twyllodrus.

goleuo Duw dy lygaid,
ddfywio Criſt dy enaid, *Eph.*5.8.
nfyddi ffordd y bywyd
nâ'r dall yr haul-wen hyfryd.

Cymmer lantern Duw'n dy law,
I'th oleuo yma a thraw:
Nid aiff neb i dir y bywyd,
Heb oleuni'r 'ſgrythur hyfryd.

Gwna'r peth archo'r 'Fengyl i ti,
Paid â phob peth na bo'i'n erchi:
Hi'th gyf'rwydda fyn'd o'r diwedd,
I gael bywyd a thrugaredd.

Gwedi'n gochel yn yſtyriol,
Rhag byw'n ol dy 'wyllys gnawdol;
Nac wrth fodd dy galon gynnil,
Ond yn ol goleuni'r 'Fengyl.

Ac os ceiſi gael derchafiaeth,
Gras, a dawn, ac iechydwriaeth;
Dewis, dilyn, cerdd heb golli
Y ffordd a ddyſgo'r Arglwydd i tſ.

Hi fydd cyfyng ar y dechreu,
A gwrth'nebus i'th drachwantau;
Ar y diwedd hi fydd eſmwyth,
I'th ddwyn at Griſt yn dra diſymwyth.

Ffordd i ddiſtryw ſydd yn waſtad,
Ac yn eſmwyth ei dechreuad;
Ond yn niwedd ffordd annuwiol
Y mae'r pwll a'r ffos uffernol.

Gwedi dechreu'r ffordd trwy rinwedd,
Prawf ei dilyn hyd y diwedd;
Ac na chytgam droi oddi arni,
Nes dy ddwyn i wlad goleuni.

Nid wyt nes, er dechreu'r ſiwrneu,
A throi gwedi'n at dy feiau;
Nid oes 'ddewid gael y goron,
Heb barhau hyd angeu'n ffyddlon.

Fe ddechreuodd Saul a Suddas
Fyn'd tu a'r nef ar drot fel Demas;
Waith diffygio cyn diweddu,
Fe aeth y tri i'r poeth garchar-dŷ.

Dilyn Griſt ar air a gweithred,
Troedia'r ffordd a'ſu e'n gerdded;
Gwna'r peth archodd yn y 'ſgrythur,
Ni throi droedfedd dros y llwybyr.

XVI. *Galarnad pechadur.*

Arglwydd, Tad diddanwch,
Clyw gwynfan a 'difeirwch
ɔechadur gwael ei gâs,
leiſyf gras a heddwch.
'th ddigiais di mor greulon,
ıad am Harglwydd tirion,
ı baidd fy nghalon drom
ittat o'm golygon.
ı hynny â'm pen i'r ddaear, *Luc* 18.13.
ublican edifar,
yf, dy annuwiolaf was,
ïo am ras a ffafar.
h ffafar wy'n ei ofyn,
ɯyn fy Mhrynwr bur-wyn,
droſwyf ar y groes,
ɔddef loes eſgymmun.
oni chaf fi bardwn,
ɯyn ei loes a'i * *baſſiwn*; * *Dioddefaint.*
ſydd arnaf fyn'd yn boſt
rn doſt a'i dwnſiwn.
Arglwydd, er yn blentyn
'n pechu'n doſt i'th erbyn,
ɯneuthur pris o'th gyfraith gaeth,
ɔyw yn waeth nag un-dyn.
enw mawr a geblais,
ɼrythur a ddirmygais;
Eſengyl gywir iach,
ıweddel gwrach y priſiais.
ɼwerthfawr waed a gollaiſt
galon pan y'm prynaiſt,
ı ei dyngu ddydd a nos,
ɔrifio'r loes a gefaiſt.
Sabbath a'th ddydd ſanctaidd,
ɯliais innau'n ffiaidd,
ı cyfeddach, meddwdod brwnt,
ſwedd tu hwnt i weddaidd.
ı ſo pawb ar eu gliniau,
ɔli *nos a boreu,*

Mewn rhyw dwll yn chwarae'r cnaf,
Och! och! y byddaf finneu.

Er bod dy air mor felus
A'r mel i'r enaid iachus,
Chwerwach oedd gen' inneu'i flas,
Nâ'r wermod cas gwrth'nebus.

Godineb a phutteindra,
Fel un o blant Gomorra,
Fum i yn eu dilyn cy'd,
Nes myn'd o'r byd gan mwya'.

Ei hyfed a'i charowſio,
A ſugno tarth tobacco,
Fu fy ſwydd tros ennyd fawr,
Gwae finneu'n awr ei gofio!

Fy ieuengctid mewn oferedd,
Rhwyf, rhyfyg, ceccran, coegedd,
A lwyr-dreuliais gyd â mam,
Heb feddwl am fy niwedd.

Yr awron ar fy niwedd,
Ni welai'n well fy muchedd,
Nâ'r pryd gwaetha 'rioed o'r blaen,
Os d'wedai'r *plaen* wirionedd.

Gan hynny 'rwy'n rhyfeddu,
Pa fodd yr wyt ti'n gallu
Godde' cy'd fy mhechod taer,
Heb beri'r ddae'r fy llyngcu.

Och! nid oes fawr o feiau,
O frynti a chamweddau,
Nad wyf ynddynt lawer pryd,
Gwae finneu, hyd y cluſtiau.

Oni b'ai fod dy natur,
Yn raſol tu hwnt i feſur,
Yn uffern gou, cyn hyn yn rhoſt,
Y bu'ſai'n doſt fy nghyſur.

O Arglwydd, 'rwy'n cyfadde',
Im' haeddu er ys dyddiau,
Fy nhorri'n *gwit* o blith y byw,
Waith cymmaint yw fy meiau.

Oni b'ai fod dy Fawredd,
Yn raſol tu hwnt i ryfedd,

obeithio'n *gwir* a wnawn,
in, na chawn drugaredd.
dyma ſ'ym comfforddi,
ddw'i ymron ymdorri,
ugaredd Duw a'i ras,
y nâ'm cas ddrygioni.
neiau ſydd cyn amled
d y môr er maned,
y ras ſydd gan-mil mwy
ôr ſy'n hwy'n amgyffred.
hynny 'rwy'n gobeithio,
ſas pechod *rains*,
dy rwydd a'th nefol ras,
hod cas gongcwero.
uoſt Dduw trugarog
aduriaid enwog,
d waeth i minneu am ras,
iur cas anffodiog.
drodd y Ninifeaid
rth eu beiau afrifaid;
umaint oedd eu pechod cas,
awſant ras eu llonaid.
ynddrwg oedd Manaſſes,
etha' erioed a glywais;
gennyt bardwn mwyn,
ei gŵyn a'i gyffes.
afydd brophwyd ynte',
led oedd ei feiau,
llefodd am dy ras,
wydd fe g'as eu maddau.
afodd Mari Magd'len, *Luc* 7.37.
hir chwarae'r buttain,
wylo'n hallt y dagrau dw'r,
a'th ffafwr lawen.
trodd y Mab afradus, *Luc* 15.
attat yn ei un-crys,
ld gwedi chwarae'r ffol,
yn ol ei 'wyllys.
inneu ſy'n gobeithio,
i'n doſt dy ddigio,

Y caf, er mwyn fy Mhrynwr gwar,
Dy ras a'th ffafar etto.

A'th ffafar wy'n ei fegian
Yn daer, yn doſt, yn druan,
Er mwyn Ieſu nos a dydd,
A'r dagrau o'm grudd yn dropian.

O! cofia, Arglwydd cyfion,
I Griſt fy Mhrynwr tirion,
Offrwm drofw'i yn * ſarhad,
Ar grogpren waed ei galon.

A chofia iddo dalu
Dros f'enaid i'r pryd hynny,
Y cur, a'r poen, a'r angeu, a'r bri,
Ag oeddwn i yn haeddu.

O moes gan hynny bardwn,
Er mwyn ei loes a'i ‖ *baſſiwn*, ‖ *L*
Ac er ei gur a'i waedlyd chwys,
Na chais ail § *ſatisfacſiwn*. § *L*

Ond maddeu'n rafol i mi,
Fy meiau oll a'm brynti;
A golch yn llwyr fy mhen a'm traed,
Yng werthfawr waed ei † weli. †

Er bod fy mai cyn goched
A'r pwrpwl coch neu'r 'ſcarled,
Un tropyn bach o'i waed er hyn,
A'm gwna mor wyn a'r foled.

Gan hynny mae fy hyder
Ar Griſt, ei waed, a'i fwynder,
Y caf gennyt yn ddinag,
Drugaredd ac eſmwythder.

A dwyn at Griſt yn gymmwys
Fy enaid i baradwys,
I gael rhan ymhlith dy ſaint,
O'r nef, a'r maint a brynwys.

I'r hòn o'th ras a'th fawredd,
Duw dwg ni oll o'r diwedd,
I'th foliannu byth bob awr,
Am dan dy fawr drugaredd.

I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,

Y bo clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd. *Amen.*

XVII. *Cynghorion duwiol.*

FY anwyl blentyn, dere nes,
Gwrando gyngor er dy les,
Prawf ei ddilyn tra f'ech byw,
Os ceiſi fyn'd i deyrnas Dduw.

Ofna Dduw tra bywyd ynod,
Parcha'i enw mawr yn waſtod;
Galw arno â'th holl galon, *Jer.*29.13.
Gwrando ei air, a chadw ei orch'mynion.

Cymmer air Duw yn waſtadol,
Yn gynghorwr ac yn rheol,
I reoli dy holl fywyd,
Ymhob gorchwyl a fo gennyd.

Dyna'r lantern a'th oleua,
Dyna'r athro a'th gyf'rwydda,
I ochelyd pob drygioni,
Ac i'th ddwyn at Dad goleuni.

Gochel wneuthur mawr na bychan,
Yn ol d'wyllys ffol dy hunan;
Y mae pechod gwedi llygru,
Nes cael gras i'w hadnewyddu.

Prawf gan hynny ffrwyno * *ffanſi*, * *Dy dyb.*
Ffiaidd ganddo bob daioni,
Nes del gair Duw i'th gyf'rwyddo, *Rhuf.*8.7.
Pob peth drwg ſydd felus gantho. *Tit.*3.3.

Gochel bechod er bychaned,
Colyn ſarph ſydd dan ei ſiacced:
Pleſer byr a bair hir alaeth;
Cyflog pechod yw marwolaeth.

Os ca'dd Adda gymmaint dial,
Am fwytta tammaid bach o afal,
Duw, pa faint a fydd dialau
'R ſawl ſy'n byw ar gyfryw 'falau.

Os bu ſiawns it' bechu unwaith,
Gochel byth rhag pechu'r eilwaith;
Nid oes iawn *am bechod* bychan,
Ond gwaed calon Criſt ei hunan.

Tro 'ddiwrth bechod, na ddymchwela,
Cas yw'r ci a fwytto'i chwydfa;
Ail yw hwn i'r mochyn diffaith,
El o'r dw'r i'r dommen eilwaith.

Os dehorwyd Moeſen fwynlan, *De*
Am un pechod fyn'd i Ganaan;
B'wedd na rwyſtrir pobl ddiffaith,
Fyn'd i'r nef am bechu ganwaith?

Caſa falchder megis neidir, *Dia*
Ymdderchafo, fe oſtyngir:
Yn ol balchder y daw codwm,
Balch ei droed a drip i'r cawdrwm. 1

Os taflodd Duw yr angel pennaf, 2 *I*
Am ei falchder i'r pwll iſaf,
I b'le teflir llwch a lludw,
A falchio'n waeth nâ hwnnw?

Byth na chwennych wely arall,
'Rhwn a'i gwnel nid yw ond angall:
Y neb a ſango ar y poeth-dân, *Diar.*
Nid oes lun na loſgo'i waddan.

Os ca's Pharao blag mor greulon,
Am chwennych Sara yn ei galon; *Ge*
Pa fath blag a dial caled,
Gaiff y ſawl a wnelo'r weithred?

Gochel dyngu dim ond Ie, *M*
O'r diawl y daeth yr ofer lwe;
Melldith Duw fel mwg a leinw *Ze*
Y tŷ lle ceblir Duw a'i enw.

Os lladdwyd Senach'rib y § pagan, § 7
Am gablu Duw o led ei ſafan; *Eſ*
Pa wedd y diangc y criſt'nogion,
A gablo Griſt a gwaed ei galon?

Er dy fywyd parcha'r Sûl, *Eſ*
Dere i'r eglwys, gwrando, gwyl, *Ec*
Galw ar Dduw, a gad y potian,
Na wna'r Sul yn ŵyl i ſatan.

Os pwyodd Duw â'r fath ddihenydd
Y dyn ddydd Sul am gaſglu briwydd; *Num.* 1
B'wedd y pwya bedwar aſgwrn
'Run dreulio'r Sul yn waeth nâ'r Sadwrn?

Na chamattal ddim o'th ddegwm,
Na ddarnguddia ddim o'th offrwm;
'Rwyt ti'n 'ſpeilio Duw'r dialau,
Wrth ddarnguddio dy ddegymau.

Melldigedig ymhob rhyw, *Mal.*3.8—12.
Ydyw'r dyn a 'ſpeilio Dduw:
‡ *Stoppi*'r nef, a'r ddae'r, a'r llafur, ‡ *Cauad.*
Y mae pawb o'r camddegymwyr.

Caſa feddwdod yn dy fywyd,
Nid â i'r nef un meddw chwydlyd; 1 *Cor.*6.10.
Uffern boeth ſy'n lledu ſafan, *Eſa.*5.11,14.
Am gael llyngcu'r meddw aflan.

Os daeth Eſau mor ddannodus,
Am werthu'i fraint am ‖ *ſes* o *bottus*; ‖ *Phiolaid o*
Pa ddannodiaeth ddaw i'r meddw, [*gawl.*
Wertho'r nef am *bot* o gwrw? *Gen.*25.30.

Na fydd gybydd, na fyn occor, *Deut.*23.19.
Crift i'r hael yw'r cybydd angor;
A gaſglo'r tad trwy ei gybydd-dra, *Diar.*28.8.
Mab afradus a'u gwaſtraffa.

Haws i gamel fyn'd yn fuan, *Luc* 18.25.
Yma a thraw trwy'r nodwydd fechan,
Nag i'r cybydd anhrugarog,
Fyn'd i mewn i'r nef oreurog.

Gochel dreiſio neb o'r tlodion, *Diar.*22.22,23.
Crift ei hun yw'r Uftus cyfion;
A dreiſio'r tlawd ſe big llygad
Crift ei hun y cadarn Geidwad.

Ahab frenin am ddwyn gwinllan, 1 *Bren.*21.
Naboth ei gymmydog truan,
A ga'dd golli ei frenhiniaeth, 2 *Bren.*10.7,11.
Lladd ei blant a'i holl genhedlaeth.

Os daeth Deifes dan law ſatan,
Am ballu i'r tlawd o'i dda ei hunan;
I ba law ddiawl yr â'r gwyr mawrion,
Sy'n dwyn y maint ſy'n helw'r tlodion.

Gochel ladrad, gochel dwyllo,
Ni ddaw ennill byth oddi wrtho: *Zec.*5.2,3,4.
Lle bo lladrad y bydd aflwydd,
Dial Duw a dyfal dramgwydd.

Os lladdodd Duw holl dylwyth Achan,
Am grach-guddio lladrad bychan, *Jos.7*
Oni ddial Duw ar ladron,
Sy'n dwyn y faint sy'n helw'r tlodion?

Gochel gadw cam-fesurau
Yn dy dŷ, nac amryw bwysau; *Mica 6*
Ffiaidd cas yw'r dafol anwir,
Ger bron Duw, a'r pwys anghywir.

Maint ennillo dyn trwy ffalstedd,
Ar y dafol o anwiredd,
Bob ychydig mae e'n gosod,
Yn y cwd a'r pwrs heb waelod. *H*

Byth na chytgam dderbyn gwabar,
Honno lwngc sy'th helw o heinar;
Ni ad gwabar ben na chynffon
Byth yn helw'r plant a'r wŷrion.

Y claf gwan a ga's Gehezi, *2 Bre*
Gyd â gwabar mewn ‡ bwdgedi;
Am y wabar y mae'n rhigyl,
Yr † andwya hi'r plant a'r eppil. † *d*

Gochel gelwydd tr'ech ar dir,
Er dy fywyd dywed wir;
Y cythraul brwnt a'r wiber las, *Io*
Yw tad a mam y celwydd cas.

Os bu farw Ananias *Act*
‖ Sioc am dd'wedyd celwydd atgas, ‖ *Yn e*
A'i wraig hefyd, wrth farn Duw,
Casawn gelwydd tra f'om byw.

Na lysenwa neb er nam,
Y dwl, na'r dall, na'r cloff, na'r cam;
Duw wnaeth ddyn, a'i lun, a'i liw;
A gablo ddyn, fe gabla Dduw.

Os barna Crist i'r ffwrnes danllyd *M*
Y neb a alwo ei frawd yn ynfyd;
I b'le barna'r neb fy'n galw
Ei dad a'i fam ar gant llysenw?

Na thâl ddrwg dros ddrwg i un-dyn, *1 Th*
Os mynni fod i Dduw yn blentyn,
Helpa, fwcra dy elynion, *Rhu*
Na wna gam ag unrhyw gristion.

Pa ragoriaeth ſydd rhwng Criſtion, *Mat.*5.46.
A'r un gwaetha' o'r Iuddewon?
Os â i dalu drwg dros ddrwg,
Dant am ddant a gwg am wg.

Gochel wneuthur drwg ar hyder
Cael trugaredd pan y'th farner:
Felly cei di farn anffafrol,
Fyn'd dros fyth i'r tân trag'wyddol. *Deut.*29.19,20.

Os gorfydd atteb pan ein barner,
Ger bron Duw am bob gair ofer; *Mat.*12.36.
B'wedd attebwn, gwae fy nghalon!
Am ein drwg a'n cas fargenion?

Na cham-arfer un o'r doniau
Ro'es dy nefawl Dad i titheu,
Fe ddaw dydd y gorfydd rhoddi,
Am bob talent *gownt* a chyfri'. *Mat.*25.19,30.

Os taflodd Criſt i'r t'wyllwch eitha'
Y dyn a'i dalent eiſiau ei helwa;
I b'le teflir ‖ drimbwl drambwl, ‖ *Bendramwnwgl.*
Y gwas a dreulio'r ſtoc a'r cwbwl.

Bydd di barod, heddyw, heno, *Mat.*25.13.
Ag *oil* i'th lamp, a'th wiſg yn gy'rdro,
Fyn'd o flaen dy Farnwr prudd,
Y foru o boſib' ydyw'r dydd.

Os caeodd Criſt y porth-mor ebrwydd,
I'r ſawl ymron oedd mewn parodrwydd; *Mat.*25.10.
B'wedd y cânt hwy borth agored,
Sy heb ymg'weirio er pan ganed?

Bwrw heibio bob pibiaeth,
Meddwl am dy iachawdwriaeth:
Fe orfydd * *paccio* bawb oddi yma, * *Myned.*
Naill ai'r nef, ai'r t'wyllwch eitha'.

Os n'air i'r nef heb ymwthio, *Luc* 13.24.
Ac ymdrechu â thraed a dwylo;
B'wedd y †*ſpidia*'r neb ſy'n credu, † *Ymdery.*
'Rant i'r nef wrth chwarae a chyſgu?

Cyn cael cynglwyſt rhaid ymdrechu, 1 *Cor.*9.14.
Cyn cael cyflog rhaid gwas'naethu, 2 *Tim.*2.
Cyn cael nefoedd mae'n rhaid byw
Yma yn gynta' wrth 'wyllys Duw.

Ni ry Crift i neb mo'i goron, *Dat*
Ond ymladdo â'i elynion:
Ni ry i neb o'r geiniog fechan,
Ond a weithio dro'n y winllan.

Ni thal d'wedyd, Arglwydd, Arglwyd
Ni cheir nef am eiriau mafwydd:
Yn grift'nogaidd f'orfydd byw,
Cyn 'tifedder teyrnas Ddûw.

O herwydd hyn, 'rwy'n cynghori
Pawb a garo'r nef o ddifri',
Fyw'n grift'nogaidd ac yn bur,
Felly cânt hwy'r nef yn wir.

Os daw gofyn pwy a'u cânt,
Bugail § chwerw, mawr ei chwant,
Rwyftro'r defaid ymbob twll,
Ar eu penaau fyn'd i'r pwll.

XVIII. *Cyngor i'w wraig*

F'Anwyl blentyn ce's dy lythyr,
Serchog, ſanctaidd, llawn o ſynwyr,
Sy'n dymuno cyngor iffyddlon
I'th gyf'rwyddo fyw fel criſtion.

Argoel gras yw'th wel'd cyn i'anged,
Mor fawr dy chwant, mor brudd dy ſych
I 'nabod Duw, i ddyſgu'r 'ſgrythur,
I ddofi'r cnawd a nwyſiant natur.

I gyflawni dy ddymuniad,
Derbyn hyn o gyngor difrad,
I gyf'rwyddo dy holl fuchedd,
O'th faboliaeth hyd dy ddiwedd.

Yn dy ie'ngctid, f'enaid cofia,
Wir was'naethu Duw gorucha',
Ac addoli dy Greawdwr,
Cyn i wendid waethu'th gyflwr.

Dechreu ddyſgu tr'ech yn blentyn
'Nabod Duw a'th Brynwr pur-wyn;
Hoffi'i air a chadw ei gyfraith,
Hynny'th wna yn hen-wr perffaith.

Tempra'th leſtr tra fo'n newydd,
A'r *gwin* gwyn o dduwiol grefydd;

Fe arogla hyd dy ddiwedd,
A gwynt peraidd dy làn fuchedd.

Planna'n gynnar yn dy galon
Had pob gras a'th wnel yn griftion,
Rhag i'r gelyn blannu'r efrau,
Eifiau'i hau â had rhinweddau.

Cais flodeuo yn dra chynnar,
Gyd â'r *ſpring* fel *almond* hygar:
Y pren na ddycco flodau'r gwanwyn,
Trwy'r cynhauaf fe fydd difwyn.

Mae Duw'n gofyn gan ei dylwyth, *Ecſ.*22.29.
O flaen pob-peth gael y blaen-ffrwyth;
Ac ni fyn y Duw goruchaf
Gan ei blant na'r ail na'r olaf.

Rho gan hynny flaen dy gryfdwr,
I was'naethu dy Greawdwr;
Ac na ddyro tr'ech yn blentyn,
Flaen-ffrwyth d'oes i was'naethu'r gelyn.

Drwg it' roddi'r gwin i ſatan,
A rhoi i Grift y gwaddod aflan:
Rhoi dy nerth i foddio'r dryg-wr,
A rhoi'th wendid i'th Greawdwr.

Melldigedig yw'r dyn ynfyd,
A ro i'r gelyn rym ei fywyd;
Ac na roddo i'w Brynwr diddig,
Ond yr henaint gwan methedig.

Gochel arfer ddrwg yn blentyn;
Arfer ddrwg a'th nurdda'n 'ſgymmun,
Ac a dry yn ail naturiaeth,
Nes yr elech beunydd waeth-waeth.

Os arferi bechu'n blentyn,
A dibrifio Duw yn llengcyn:
Yn hen nid haws it' wella hyn, *Jer.*13.23.
Nag i'r ‖ *Morys* fyn'd yn wyn. ‖ *Dynion duon.*

Rho gan hynny gorph ac yſpryd
Yn dy ie'ngctid yn dra hyfryd,
I was'naethu dy Greawdwr,
Ac i ymladd â'th wrth'nebwr.

Megis Daniel tr'ech yn llengcyn, *Dan.*1.
Gwrthod win a chwrw melyn,

Ac na ro dy fryd ar foethau,
Ond ar 'nabod Duw a'i ddeddfau.

Dyſg fel Samuel tr'ech yn fachgen,
Sefyll o flaen Duw yn llawen,
Ac ymwrando o air y bywyd
Beth a dd'wetto'r Arglwydd wrthyd.

Fel Joſia, yn llangc bychan, 2 B
Rhodia'n union o wyth allan;
A rho'th fryd ar gadw'r gyfraith,
Ofni Duw, a byw yn berffaith.

Dyſg y 'ſgrythur lân o'th febyd,
Megis Timoth' yn dra *pharffid*;
Honno'th wna di'n ddoeth anianol,
Yn griſt'nogaidd ac yn dduwiol.

Dos fel Criſt bob Sul i'r eglwys,
Gyd â'th dad a'th fam a'th fagwys;
Ac o ddeuddeg oedran, f'enaid,
Dechreu ymddiddan â'r doctoriaid.

Gwrando'r 'fengyl, gwrando'r gyfraith,
Dyſg bob un o'r ddau yn berffaith:
A chais fyw yn gynnil cynnil,
Yn ol cyfraith Duw a'i 'fengyl.

Mewn tywyllwch 'rwyt ti'n rhodio,
Cymmer lantern Duw'th oleuo;
Heb oleuni'r 'ſgrythur hyfryd
Nid air byth i dir y bywyd.

Er bod Duw'n y nefoedd ucha',
Mae yn ei air â thi'n chwedleua,
Ac yn dangos ei holl 'wyllys
Yn y 'ſgrythur i ti'n hyſpys.

Edrych ditheu yn y 'ſgrythur,
Beth a fyn dy Dduw it' wneuthur;
Gwna beth bynnag fo'n orchymyn,
Ac na *fedla* fo e'n w'rafun.

Gochel dorri'r pyngciau lleiaf,
O holl gyfraith Duw goruchaf; D
Y mae'r lleia'n haeddu angeu,
Melldith Duw, a didrangc boenau.

Fe fyn Duw, y Barnwr cyfion,
Am bob pechod a wnel dynion,

Naill ai angeu'r dyn a becho,
Neu angeu Crift yn daliad drofto.

A lle pechaift fil o weithiau,
Yn erbyn Duw, nes haeddu angeu,
Edifara am bob pechod, *Act.*3.19.
A chais bardwn gan y Drindod.

Adde'th bechod ger bron Duw, *Diar.*28.13.
Fawr a bychan, o bob rhyw:
A 'mofidia am dy wegi,
Nes maddeuo'r Arglwydd i ti.

Edifara am dy wendid,
A'th holl nwyfiant yn dy ie'ngctid:
Oni wyli'r dw'r yn heli, *Luc* 13.3.
Duw a'th farna am y rhei'ny.

Ni cha'dd Ephraim nes c'wilyddio, *Jer.*31.19,20.
Ni cha'dd Dafydd nes och'neidio,
Fadeu nwyfiant ie'ngctid iddyn', *Sal.*32.5.
Ni's cei ditheu nes eu canlyn.

Gochel oedi hyd y foru,
Rhag it' farw heno wrth gyfgu,
Ac i'r angeu glas dy luſgo
I farn yn llangc cyn ymgyweirio.

Mae yn uffern fil o filoedd,
O wyr ieuaingc a fwriadodd
Yn eu henaint brudd 'difaru,
Heb gael arfod wneuthur felly.

Edifara 'nawr gan hynny,
Ni wyddys pwy a fydd y foru;
Cymmer barchell tra cynnyccer,
Rhag na's caffech pan y ceiſier.

Ac lle'r wyt ti'n pechu beunydd,
Edifara bob diwedd-dydd;
Rhag i'r dw'r ſy'n ſuo'n 'ſceler,
Eiſau ei ‖ *blwmpo*, ſoddi'r llefter. ‖ *Ddiſpyddu.*

Gwedi gwir 'difaru unwaith,
Gochel nurddo'th draed yr ailwaith;
Na thro gyd â'r hwch i'r dommen, 2 *Pedr* 2.22.
A'r ci i fwytta ei chwyd drachefen. *Eph.*4.22--24.

Ond cais ddilyn buchedd newydd 1 *Pedr* 1.14,15,18.
Trwy ſanctеiddrwydd a gwir grefydd,

A chall-dreulio'th einioes fechan,
Mewn duwiolder prudd ac ofn.

Dod dafg arnat nos a borau
Foli Duw ar ben dy liniau;
Na'd i ddiwrnod fyned drofod
Heb addoli'r fanctaidd Ddeiniod.

Ac i'th helpu fyn'd yn ddiwiol,
I orchfygu nwyfiant cnawdol,
Cymmer gyfraith Duw i'th ddyfgu,
A'i lân Yfpryd i'th gyfnerthu.

Cyfraith Duw fydd daran rymmus
I droi'r enaid cyfeiliornus,
Ac i roddi dyfg a deall
I'r rhai ieuainge, annoeth, ungall.

Gwna beth arch'r gyfraith i ti,
Gwrando'r cyngor a fo'n roddi:
Os dilyni'r gyfraith gyfion,
Hi'th wna di'n ddoethach na'th athrawon.

Cadw afael ficr ynddi,
Plyg dy war, ymoftwng iddi;
Hi rydd ras, a pharch, a phwer:
O'i chadw hi mae gwobr lawer.

Os arferi fyw yn berffaith,
'Nawr yn llange yn ol y gyfraith,
Fe fydd hawdd trwy fawr lawenydd
It' fyw'n fanctaidd yn dragywydd.

Anrhydedda Dduw dy dadau,
Duw a'th anrhydedda dithau:
Os dirmygi ei was'naethu,
Fe ddirmyga dy ddiwallu.

Os gwas'naethu Dduw yn blentyn,
Duw'th was'naetha ditheu'n hen-ddyn;
Ac a bair i'r brain dy berthi
Cyn bo arnat fawr galedi.

Ni'th ddanfonwyd i'r byd yma,
I was'naethu'r byd a'r bola;
Ond i was'naethu Duw yn weddaidd,
Fel y gwna'r angylion fanctaidd.

Pan y codech gynta' o'th wely,
Cofia Dduw, cwymp i'w was'naethu;

dos o'th 'ſtafell allan,
ldoli â pharch ac ofan.
int a fo dy achoſion,
mwri a'th orchwylion;
law ar un o'r rheittaf,
li Duw yn gyntaf.
ld llwyddiant, ni bydd llonydd,
comffordd, na llawenydd, *Jer.*10.25.
rafferth o bob rhyw,
m pris am foli Duw.
d *buſnes* fawr gan Daniel, *Dan.*6.10.
rt dan frenin Babel,
aith beunydd y gweddiai,
afell ar ei liniau.
r elych o'r drws allan,
orchwyl fawr na bychan,
Dduw dy brudd fendithio,
had ar waith dy ddwylo.
llwyddodd Duw orchwylion
ynt a Daniel dirion; *Gen.*39.3.
ydda d'orchwyl ditheu, *Dan.*6.3.
ldii arno'n ddieu.
ynna' b'ech, beth bynna' wnelech,
i drwg, y man y mynnech,
hob man ſy'n diſgwyl arnad, *Sal.*139.7.
bechu yngwydd ei lygad.
i i eraill bob daioni,
unid wneuthur i ti, *Mat.*7.12.
arall waeth meſurau,
nnit roi i tithau.
na orchwyl er dy gyffro,
Duw yn warant iddo,
llech yn ddiwawd,
m dano yn nydd brawd.
i'r Duw byw yn wir Dduw i ti,
arcus cais ei 'ddoli;
no, a molianna,
waſtad fe'th ddiwalla. *Sal.*34.10.
el gym'ryd ar un amſer,
Arglwydd *mawr yn* ofer;

Can's nid gwirion gantho hwnnw,
Gam-arfero ei ſanctaidd enw.

Treulia'r Sabbath oll yn llwyr,
Mewn ſancteiddrwydd fore a hwyr,
Ac na ddyro ran na chyfran,
O ddydd Duw i foddio ſatan.

Anrhydedda dy rieni,
Parcha, llonna, ſwccra rhei'ny;
Felly'r eſtyn Duw dy ddyddiau,
Ac y parcha d'eppil dithau.

Gochel gytgam digalonni,
Na rhoi ammarch i'th rieni;
Odid gweled diwedd dedwydd,
I ferch falch neu fab anufudd.

Gochel rhag godineb ffiaidd,
Cadw'th gorph yn lleſtr ſanctaidd;
Ac na wna, er golud Rhufain,
Aelod Criſt yn aelod puttain.

Gorwedd gyd â'th wraig dy hun,
Na chais arall wrth dy wŷn,
Ac na chytgam wneuthur temel,
Yſpryd Duw, yn wâl i'r cythraul.

Er mwyn Ieſu gochel fedd'dod,
Gwaeth yw hwn nag unrhyw bechod,
Mae'n troi dyn i gyflwr cythraul, *Di*
Ugain gwaeth nag un anifail.

Car â'th galon bob rhyw ddyn,
Fel y carech di dy hun;
Ac na wna i un dyn niwed,
Ar air, meddwl, nac ar weithred.

Gwna i bob dyn oreu ag allech,
Gwna yn ffyddlon 'rhyn a wnelech;
Ond na chytgam er mwyn un-dyn,
Wneuthur dim a fo Duw'n w'rafun.

Gad i gyfraith Duw'th reoli,
Ymhob gorchwyl a fo i ti;
Nid oes unrhyw orchwyl perffaith,
Ond yr un ſy'n ol y gyfraith.

Cofia, f'enaid, nad oes gennyd
*Ddydd ſer*tennol ar dy fywyd:

Treulia bob dydd mor ddigamwedd,
A phe b'ai ef ddydd dy ddiwedd.

Cofia'r nos dy waith y dydd,
Lle gwnaethoſt gam, gwna iawn yn brudd;
Os digiaiſt Dduw, cais bardwn gantho,
Os cefaiſt ras, rho foliant iddo.

XIX. *Cyngor i waſanaethu Duw.*

Y Sawl a fynno gael eſmwythder,
Llwyddiant, heddwch, cyfoeth, cryfder,
Parch a ffyniant, tra font byw,
Cwympent i was'naethu Duw.

Y neb a fynno ddiangc hefyd,
Rhag trallodion toſt ac adfyd, *Sal.*34.10.
Nychdod, niwed, anhap, aflwydd, 1*Tim.*4.8.
Cwympent i was'naethu'r Arglwydd.

Dyled pob dyn tra fo byw,
Ydyw prudd was'naethu Duw,
Trwy lwyr-gadw ei orch'mynion,
Ar bob pryd o 'wyllys calon.

Rheitta' gorchwyl, penna' gweithred,
Mwya' ei ennill, goreu ei † wargred, † *Gweddill.*
Sicra ei wobr tra dyn byw,
Ydyw prudd was'naethu Duw.

Dyna'r unig waith a bwyntiwyd
I bawb wneuthur pan ein crewyd;
Dyna'r gwaith y gorfydd cyfri'
Doſta am dano ddydd ein ‖ didri. ‖ *Cyfyngder.*

XX. *Beth yw gwaſanaethu Duw.*

GWrando'r gair a chadw'r gyfraith, *Iago* 1.22.
Credu'r 'fengyl yn ddiragraith, *Deut.*10.12,13.
Byw yn ol ei gwir oleuni,
Yw gwas'naethu Duw o ddifri'.

Gwneuthur a fo Duw'n orchymyn,
Goch'lyd 'rhyn a fo e'n w'rafun,
Dilyn ei air tra f'om byw,
Ydyw gwir was'naethu Duw.

Dau ryw o waſanaeth ffyddlon,
A *fyn Duw ar law pob criſtion,*

Un trwy ffydd a chrefydd dduwiol,
Llall trwy foes a buchedd rafol.

Yn grefyddol rhaid ei was'naethu,
Trwy wir grefydd a'i foliannu
Yn gyhoeddus, ac yn ddirgel,
Yn y tŷ, ac yn y demel.

Yn yr eglwys yn gyhoeddus,
Ar bob Sabbath yn dra pharchus,
Gyd â'r dyrfa ar ein gliniau,
Ag un galon ac un genau.

Ar ddydd gwaith mewn 'ſtafell ddirgel,
Gyd â'n tylwyth fel mewn temel,
Fortu a hwyr wrth alw arno,
Gwrando ei air a'i wir fendithio.

Rhaid gwas'naethu Duw yn foeſol,
Trwy lân fuchedd dra chriſt'nogol,
Ymhob man, ac ar bob achos,
Hyd yr awr ddiwedda' o'n heinioes.

Rhaid yw byw yn ddieſgeulus,
Yn ol cyfraith Duw a'i 'wyllys;
Nid yn ol ein *ffanſi*'n hunain,
Os gwas'naethwn Dduw yn gywrain.

Rhaid yw dilyn buchedd ddeddfol,
Yn ol 'wyllys ein Tad nefol,
A rhyngu' fodd, tra f'om ni byw,
Os ceiſiwn wir was'naethu Duw.

Y neb na was'naetho Dduw yn brudd,
Yn ol ei air, trwy fywiol ffydd,
Ni all hwnnw, gwnaed ei oreu,
Byth foddloni Duw â'i foeſau.

Duw a fyn i bob rhyw griſtion
Ei waſanaethu â'i holl galon,
A'i holl enaid, a'i holl feddwl,
A'i aelodau oll a chwbwl.

Rho dy gorph yn aberth bywiol
I waſanaethu dy Dad nefol;
A rho d'anwyl enaid hefyd,
I'w addoli ef yn hyfryd.

Criſt a brynodd gorph ac enaid,
Ar y groes â'i waed bendigaid;

Mae e'n diſgwyl cael ei addoli
Gennym â phob un o'r rhei'ny.

Ni fyn Duw, ein Tad galluog,
Un gwaſanaeth dau hannerog;
Ond fe fyn ei addoli'n hyfryd,
Gan bob gwas â'r corph a'r yſpryd.

Yſpryd ydyw Tad trugaredd, *Mat.*15.8.
Ac mewn yſpryd a gwirionedd, *Ioan* 4.24.
Y mae'n gofyn ei addoli, *Diar.*23.26.
O'r tu mewn â chalon wiſgi.

Ofer rhedeg dros baderau,
O'r tu faes â geiriau'r genau,
Oni bydd y galon hefyd,
Yn gweddio yn yr Yſpryd.

Nid oes man ar gorph un Criſtion, 1*Cor.*14.15.
Tu fewn, tu faes, yn oed y galon, 1*Cor.*6.20.
Na fyn Duw ei lwyr gyſſegru,
Oll a chwbwl i'w was'naethu.

Er bod ſatan weithiau'n foddlon
Gym'ryd gennym ran o'r galon;
Ni fyn Criſt na phen na ſawdwl, *Mat.*22.37.
Oni chaiff ef oll a chwbwl.

Rho dy enaid i'w fendithio,
Ac i orfoleddu ynddo:
Rho dy yſpryd i gydnabod
Faint o bethau wnaeth ef erddod. *Sal.*103.1,2.

Rho dy fryd ar bethau nefol, *Col.*3.2.
Ac na ſercha ddim daearol:
Meddwl am y wlad y gorfydd
Aros ynddi yn dragywydd.

Rho dy gorph a'th holl aelodau,
Fawr a bychan yn eu graddau,
Bob yr un mewn gweddaidd gyflwr, *Rhuf.*12.1.
I was'naethu dy Greawdwr.

Rho dy galon i'w bur garu
Yn ddiragrith, a'i was'naethu:
Ac i lynu'n ddyfal wrtho,
Gan roi llwyr ymddiried ynddo.

Rho dy dafod i'w glodfori, *Sal.*40.10.
Ddydd a nos â'r *eitha'* o'th allu; *a* 51.15.

Ac i ddatgan ei ddaioni,
Ymbob tyrfa delech iddi.

Rho dy lygaid i attendo,
Ac i ddyfal ddiſgwyl arno,
Gan eu dyrcha tu a'r mynydd *Sal.*121
O'r lle daw dy holl lawenydd.

Rho dy gluſt i wrando'n barchus *Leg*
Ar ei air, a'i arch, a'i 'wyllys,
Ac i dderbyn yn ddiſigil,
Addewidion yr efengyl.

Rho dy ddwylo yn awyddus, *Deut.*
I bob gweithred ſydd ddaionus,
A chyfranna ei fendithion, *Ep*
Wrth eu rhaid i'th frodyr tlodion.

Rho dy liniau i'w addoli, *Sa*
Ac i 'moſtwng iddo o ddifri',
Gan roi parch ac ofn iddo,
Pa le bynnag galwech arno.

Rho dy draed i droedio ei lwybrau,
Ac i rodio'n ffordd ei ddeddfau;
Ac i dramwy yn grift'nogaidd,
I'w lys a'i deml barchus ſanctaidd.

Rho dy enaid, rho dy yſpryd, *Jo*
Rho dy gorph a'th galon hefyd,
A phob peth ag y ſydd ynod,
Ddydd a nos i foli'r Drindod.

Parch, anrhydedd, union oluð,
Gwir ddyrchafiad, hir oes, iechyd,
Heddwch, ffyniant o bob rhyw,
A geir o wir was'naethu Duw.

Dos lle mynnech, doed a ddelo,
Gwnaed pob gelyn waetha' ag allo;
Yn ddigonol di gei fyw,
Os ti a wir was'naethu Dduw.

Yn y dref ac yn y wlad,
Ar bob gorchwyl di gei rad,
A gwir lwyddiant ar a feddu,
Os yr Arglwydd a was'naethu.

Bydd dy faeſydd, bydd dy winllan,
Bydd dy letty, bydd dy gorlan,

Yn dra ffrwythlawn, heb ddim aflwydd,
Os ti wir was'naethu'r Arglwydd.

XXI. Rheſymmau i'n cyffroi i waſanaethu Duw.

1. DUW a'th wnaeth yn ddyn deallus,
Ar ei lun ei hun yn weddus:
'Rwyt ti'n rhwym was'naethu'n ffyddlon,
Am dy wneuthur felly'n griſtion.

2. Criſt a'th brynodd o law ſatan, *1 Pedr* 1.18.
A'i wir waed, ac nid ag arian;
Am i Griſt mor brid dy brynu,
'Rwyt ti'n rhwym i'w brudd was'naethu.

3. Duw a'th borthodd yn ddigonol,
O'r groth hyd yr awr breſennol, *Sal.* 22.10.
Am dy borthiant, os yſtyri, *a* 71.6.
'Rwyt ti'n gaeth i wir addoli.

4. Ti addewaiſt yn dy fedydd,
Wir was'naethu Criſt yn ufudd:
Oni was'naethu Dduw fel criſtion,
'Rwyt ti gwedi tyngu 'nudon.

5. Duw a wnaeth i bob creadur,
Dan y nef d'was'naethu'n bryſur: *Sal.* 8.6.
'Rwyt ti'n gaeth ar ben dy liniau,
Am y rhai'n i'w was'naethu ynte'.

6. Duw a wnaeth i'r byd gweledig,
Brudd was'naethu dyn yn yſtig,
Fel y gallai'r dyn a'i ryw,
Ynte'n brudd was'naethu Duw.

7. Y dyn anghofio was'naethu Duw,
Yn ei radd, tra fyddo byw;
Mae'n anghofio'r weithred fwya',
Bwyntiodd Duw i'w gwneuthur yma.

8. Nefoedd, daear, dw'r, angylion, *Sal.* 19.1.
Adar, pyſgod, bwyſtfil gwylltion,
Ac ymluſgiaid o bob rhyw,
Sydd yn eu gradd yn moli Duw.

9. Nid oes un o'r holl greaduriaid
Gwyllt na dof, na dwl na diriaid,
Heb was'naethu Duw trwy fawl,
Ond *yn unig dyn a diawl.*

10. C'wilydd, gw'radwydd maes o ſefyll
Ydyw gweled pob creadur,
Yn gwas'naethu Duw yn ffyddlon,
A'i ddibrifo gan blant dynion.

11. B'wedd y cyfyd dyn ei ben,
Pan dd'wetto Crift o'i orfedd wen,
Nad oes neb yn ei was'naethu,
Waeth nâ'r dyn a fu e'n brynu.

12. Mae mwy dyled ar bob criftion
Lwyr was'naethu Duw yn ffyddlon,
Nag y ſydd ar un creadur,
Ag a wnaeth Duw dan yr awyr.

13. Nid â i uffern un creadur,
Gyd â'r diawl i'r poen difeſur,
Onid dynion gwaetha' eu rhyw,
Eifiau gwir was'naethu Duw.

14. Rhag i titheu fyn'd i frwylian,
I dân uffern gyd â ſatan,
Nac anghofia tra f'ech byw,
Ymhob man was'naethu Duw.

XXII. *Siamplau o wir wasanaethwyr gwebruy.*

ENOC am was'naethu Duw,
A ga'dd fyn'd i'r nef yn fyw,
Yn ei gnawd a'i wir gorpholaeth,
Cyn cael gweled dim marwolaeth.

Noa am wir was'naethu'r Arglwydd,
Ga'dd ei gadw yn ddidramgwydd
Yn yr arch, a'i dylwyth hefyd,
Pan y boddodd Duw yr holl-fyd.

Abra'm a ga'dd barch a golud,
Ffafar Duw, ac Iſaac hefyd:
Holl wlad Canaan, a'i thai mawrion,
Am was'naethu Duw yn ffyddlon.

Iſaac yntef am fendithio
Duw'n y maeſydd wrth fyfyrio,
A ga'dd lafur ar ei ganfed
Gan yr Arglwydd am ei weithred.

Joſeph ddiwair am was'naethu
Duw, a pheidio godinebu,
Ga's ei dynnu maes o'r dwnſiwn,
A'i roi'n ben ar wlad y Sibſwn.

Joſua rymmus ynte' am lynu
Wrth yr Arglwydd, a'i was'naethu,
A ga'dd ennill brenhiniaethau,
A phob tir a gwlad a gerddai.

Hen Elias a ga'dd ei borthi
Gan y cigfrain yn ei dlodi,
A'i ddwyn i'r nef mewn tân-gerbyd, 2 *Bren.*2.11.
Am was'naethu Duw'n ei fywyd.

Sadrac, Meſac, Abednego,
Am was'naethu Duw a'i gofio,
A waredwyd yn dra hyfryd
O'r tân poeth a'r ffwrnes danllyd.

Daniel am was'naethu'n ufudd
Duw'n ei 'ſtafell dair-gwaith beunydd,
A ga'dd ddiangc rhag y llewod,
A'i waredu maes o drallod.

Pwy erioed a wnaeth waſanaeth
I'r gwir Dduw heb wobr helaeth?
Pwy a daenodd ei ogoniant,
Na cha'dd ganddo barch a ffyniant? *Deut.*28.

Ni agorodd un-dyn etto
Ddrws ei demel heb ei wobro, *Mal.*1.10.
Ac ni 'nynnodd un offeiriad
Dân yr allor heb lawn daliad.

Ni ry un-dyn byth gwppanaid
Er ei fwyn o ddw'r i'r gweiniaid,
Ac ni chaiff ei wobr gantho,
Ar ei ganfed, medd ſant Matho. *Mat.*10.42.

Goreu Meiſtr i'w was'naethu,
Mwya'i barch yw'r Arglwydd Ieſu:
Goreu'n talu taliad ffyddlon,
Am waſanaeth i'w holl weiſion.

Meiſtr graſol, Meiſtr grymmus,
Meiſtr rhial gogoneddus:
Meiſtr a wna ei holl weiſion *Dat.*1.6.
Yn offeiriaid *a thywyſogion.*

Meiſtr a wna iddynt eiſte'
Yn y nefoedd mewn cadeiriau,
Mewn eſmwythder a dedwyddwch,
Mawr ogoniant a rhialtwch.
Meiſtr a rydd i'w holl weiſion
Deyrnas hardd ac auraidd goron, 2 *Tim.* 4. 8.
A'r fath bethau mawr arbennig
Na all calon dyn ddychymyg. 1 *Cor.* 2. 9.
Pwy gan hynny na was'naethai
Grift yn ddyfal ar ei liniau?
'Rhwn ſy'n gwobru ei gywir weiſion
A'r fath deyrnas, a'r fath goron.
Pwy na ddirmygai'r byd a'r cnawd,
A'r cythraul cas, a'i ſaig, a'i fawd,
Ag yntyriai faint yw cyflog
Holl was'naethwyr Duw galluog? *Luc* 17. 10.
Er nad oes un gwas yn haeddu
Cael un wobr am was'naethu;
Etto o'i ras mae Duw yn addo
Teyrnas nef i'r rhai gwas'naetho.
Gwas i bechod, gwas i gythraul,
Gwas i angeu trift trwy drafael,
Yw pob gwas ſydd yn gwas'naethu,
Na bo gwas i'r Arglwydd Ieſu.
Pan y delo'r angeu digllon,
Fyn'd i'r bar â phob rhyw weiſion;
O! p'un oreu'r amſer hynny,
Was i'r cnawd ai gwas i'r Ieſu?
Pan y lloſgo'ſ byd yn chwilboeth, 2 *Pedr*
A'i holl olud, a'i holl gyfoeth;
O! p'un oreu'r amſer trift,
Was i'r byd ai gwas i Grift?
Pan dderchafer plant y Drindod,
A throi i uffern weiſion pechod,
Hi fydd chwerw'r amſer hynny,
Ado'r Arglwydd heb was'naethu.
Mwy o ennill ſydd o awr
Yn gwas'naethu'r Arglwydd mawr,
Nag a gaffom o'n holl fywyd,
Yn gwas'naethu'r byd anbyfryd.

naethu'r byd yn gyfan,
d y poen a'r ffwdan;
oſt wrth fyn'd o hono,
el y daethpwyd iddo.
naethu'r cnawd trwy bleſer, *Gal.*6.8.
ıi ag eſmwythder;
flog gantho 'ſywaeth,
r a llygredigaeth.
'naethu unrhyw bechod,
ıethem hwn yn waſtod,
vedi'r hir waſanaeth
d gw'radwydd a marwolaeth.
'naethu tad y celwydd,
'n cynnyg gwledydd; *Mat.*4.9.
ɔedfedd dir gan ſatan,
uffern iddo'i hunan.
'naethu'r Arglwydd Ieſu,
rnas i'w meddiannu,
nt a dedwyddwch,
wyd mewn rhialtwch.
n ninnau tra f'om byw,
udd was'naethu Duw,
eiſtr gorau i'w was'naethu,
rchwyl rheitta' ei bennu.
lyliwn bawb am ymladd
:lyn ſy'n ein gwrthladd,
or, yn ein ſtoppi
gwaith ſydd reittaf i ni.
gweithwyr cywir ffyddlon,
dur, carcus, cyfion,
ı bawb i wir was'naethu
amſer gras yn gadu. *Eſa.*55.6.
s'naethwn Dduw tr'om yma,
nſer gras yn para;
'yn'd i'r pwll yn gyngan
n i was'naethu ſatan.
wll hi fydd edifar,
ſeirwch rhy ddiweddar,
ris ddirmygu'r Drindod,
hwydd *was'naethu* pechod.

Yno wylir heilltion ddagrau,
Yno bloeddir gan y poenau:
Ond pe wylid perfedd allan,
Ni ddeir byth o grampau ſatan.

Cwympwn bawb yn brudd gan hynny,
I was'naethu Duw tr'o'i heddy';
A rhown ffarwel bawb i bechod,
Trwy lwyr droi i was'naethu'r Drindod.

Felly cawn ni pan f'o rheitta',
Gwedi'r byr waſanaeth yma,
Byth was'naethu'r Arglwydd tirion
Yn y nef ymhlith angylion.

I'r hon nefoedd, O'n Creawdwr,
Er mwyn Ieſu Griſt ein Prynwr,
Dwg ni oll i'th wir was'naethu,
Gyd â'th ſaint a'th nefol deulu.

XXIII. *Am Weddi a'i pherthynaſa*

TYN d'eſgidiau cyn gweddiech,
Rhwym dy aſyn cyn aberthech:
Golch dy draed cyn myn'd i'r Cymmun,
Yſtyria geiſiech cyn ei ofyn.

Cyn gweddio edifara,
Wrth weddio dyfal weithia:
Yn ol gweddi bydd ddiolchgar,
Felly caiff dy weddi ffafar.

1 Y diawl a gais bob dydd dy demtio,
2 Y cnawd bob awr a fyn dy dwyllo;
3 Y byd a'i bethau gais d'orchfygu,
Prawf trwy weddi eu gwrth'nebu.

Da yw gweddi ymhob lleoedd,
Da yw gweddi bob amſeroedd;
Da yw gweddi dros bob dynion,
Mae'n dda gweddi 'mhob achoſion.

Aberth hyfryd i'r Gorucha',
§ *Whip* yn **ſcwrgio*'r diawl a'i dyrfa;
Nerth i'r gwan ymhob gofidi,
Nawdd rhag pob drwg ydyw gweddi.

Allwedd aur i ddatgloi'r berau,
Bollt y nos i gae dy ddryſau:

Tŵr i'th gadw rhag drygioni,
Ddydd a nos, yw deddfol weddi.

Gweddi brudd ſydd drech nâ dynion, *Act.*17.11.
Gweddi daer a drôdd angylion; *Gen.*19.3.
Gweddi a fwriodd ddiawlaid allan, *Mat.*17.21.
Gweddi orchfygodd Dduw ei hunan. *Eccſ.*32.14.

Na ddibriſia ddim o'th weddi,
Mae yn y nef fel *Thus* yn lloſgi:
Mae ar y ddae'r yn clwyfo ſatan,
Mae'n ennillfawr it' dy hunan.

Mewn ffydd a pharch a llwyr-fryd calon, *Jer.*29.13.
Mewn zêl, ac awch, a meddwl union: *Marc.*11.24.
Mewn deall drud a dyfal-geiſio, 1 *Cor.*14.15.
Mewn hyder prudd y mae gweddio.

C'od d'olygon, plyg dy liniau,
Tan dy ddwylo, agor d'enau;
Deffro d'yſpryd, cur dy ddwyfron,
Llwyrweddia â'th holl galon.

Nid ar Baal, na'r llo, na'r ddelw,
Sant na Santes y mae galw;
Ond ar Dduw trwy Griſt yn unig, *Ioan* 6.23.
Am bob peth ſydd arnat ddiffyg.

Ni ŵyr neb ond Duw ein cyflwr,
Ni all neb ond Duw roi ſwccwr,
Ni chlyw neb ond Duw ein gweddi,.
Ar Dduw'n unig y mae gweiddi.

Duw ſy'n erchi galw arno, *Sal.*50.15.
Duw ſy'n addo rhoi ond ceiſio,
Duw ſy'n gwrando pob prudd weddi,
Duw all dynnu pawb o'u dlodi.

Ni ŵyr Abra'm, ni ŵyr Iago, *Eſa.*63.16.
Ymha gyflwr yr y'm ynddo;
Ni ŵyr neb ond Duw ei hunan,
Beth yw'n caiſ, a maint yw'n cwynfan.

Peth perth'naſol i Dduw'r lluoedd, *Sal.*65.2.
Ydyw gwrando gweddi miloedd,
A ſo'n ceiſio mil o bethau,
Ar un pryd mewn amryw ieithau.

Ni ŵyr Mair i'm tyb ddim Saeſ'neg,
Ni ŵyr Martha ddim Gwyddeleg,

Ni ŵyr Clement Sant ddeallu
Beth a ddywed un o'r Cymry.
Ni ŵyr Abra'm ddim o'n cyflwr,
Ni all Clement roi i ni ſwccwr;
Ni chlyw Peder ddim o'n gweddi,
Ar Dduw'n unig y mae gweiddi.
Parcha'r ſaint yn fawr yn fychan,
Ond addola Dduw ei hunan; *Mat.*
Rho anrhydedd gweddus iddynt,
Etto na weddia arnynt.
Ni bu Batriarc, ni bu Brophwyd,
Ni bu Boſtol ag a glywyd,
Wneuthur gweddi, ar ddarllenes,
Etto 'rioed at ſant na ſantes.
Nid oes * *bromais* yn'r Efengyl **Adde*
I ni gael dim trwy fawr ymbil, *Ioan 1(*
Ond a gaffom trwy ymbilian,
Er mwyn Ieſu Criſt ei hunan.
Criſt yn unig yw'n Cyfryngwr, *1 Tim.*
Criſt yw'n *Tarneu* a'n Dadleuwr:
Nid oes arall all gyfryngu
Rhwng Duw a dyn ond un Criſt Ieſu.
Er mwyn Ieſu y mae ceiſio
Faint a geiſiom wrth weddio:
Ar ddeheulaw'r Tad mae'n eiſte', *Rhuf.8*
Er mwyn derbyn ein gweddiau.
Cym'red eraill hên ſant Catrin,
Dewi, Clement, Martha, Martin:
Byth ni cheiſiaf fi Gyfryngwr,
Rhyngo'i-a Duw, ond Criſt fy Mhrynwr.
Cais yn eiriol wrth weddio
Nerth yr Yſpryd i'th gyf'rwyddo;
Ni all neb weddio'n hyfryd *Rhuf.8*
Heb gyf'rwydd-deb y Glân Yſpryd.
Heb yr Yſpryd f'ellir ſonio
Am Dduw mawr ac am weddio;
Ond ni ddichon un dyn ddywedyd
Wrth Dduw mawr heb nerth yr Yſpryd.
Duw ni phriſia weddi'r tafod, *Mat.*
Heb y galon a'r gydwybod:

enaid prudd a'r yſpryd
aw ſydd aberth hyfryd.
genau, cais â'r galon,
au ſydd lai nâ digon;
nau gyd â'r Yſpryd,
ir cynghanedd hyfryd. 2 *Cor.*14.15.
w'r galon heb y genau,
mbell weithiau,
genau heb y galon,
'r fath ſydd weddi ffinion.
edd gweddi Moeſen hyfryd, *Ecſ.*14.15.
neia heb ynganyd,
gwefus yr Iuddewon *Marc* 7.8.
lio heb y galon.
eiſiech trwy wir ffydd, *Rhuf.*6.32.
ıer ball ond begia'n brudd;
:u dderbyn'r hyn a geiſiech,
daer ti gei ofynech.
'r adar bach eu ſafnau,
wo eu mam eu boliau,
lai dynion dewi, *Luc* 18.1.
/no Duw eu gweddi.
l yw mor daer y begian
n am fwyd ac arian,
wfwr y gweddiant,
redd a gogoniant.
Duw i'r ſawl a'i ceiſiant,
n rhoi i'r rhai ofynant,
rudd heb ddim dannodiaeth,
ıaid i bawb yn helaeth. *Iago* 1.5.
wrendy mam ar blentyn,
ſain yn ei rwymyn; *Sal.*103.13.
ndy Duw ein gweddi,
m mewn gofidi.
na wrendy Duw dy weddi,
Yſpryd Glân yn gwaeddi, *Rhuf.*8.26,27,28.
eſu'n ymbil droſod,
ılaw'r Tad yn waſtod?
ıw Criſt y ceiſi, *Ioan* 16.23,24.
d y gofyni;

Di gei naill ai'r hyn ofynaiſt,
Neu beth gwell nâ'r hyn a geiſiaiſt.

Os bydd dy Arglwydd yn dihirio
Rhoi ofynech wrth weddio,
Mae e'n d'annog geiſio'n daerach,
Neu ddymuno rhyw beth rheittach.

Cais ogoniant Duw yn gyntaf,
Cais nefolion bethau neſaf:
Cais ei deyrnas a'i gyfiawnder, *Mat*
Di gei'r cwbwl heb ddim prinder.

Gochel geiſio tra f'ech byw, 1 *Ioan*
Ddim yn erbyn 'wyllys Duw,
Digio Duw y mae dy weddi,
Os ceiſi'r peth na fynno'i roddi.

Ffol yw ceiſio bydol bethau,
Pan aller cael nefolion dlyſau;
Serchu'n fawr mewn daear domlyd,
Heb wneuthur pris o'r nefoedd hyfryd.

Nattur mochyn brwnt anhygar,
Yw rho'i fryd ar drwyno'r ddaear, *Col.*
Nid naturiaeth un o'r bobloedd,
Sydd â'u Tad yn nheyrnas nefoedd.

Cais y peth mae Duw yn addo,
Yn ei air ac yn ei * *lwo*; * *Cen*
Cais y rhai'n er hynny'n weddus,
Os cenhada ei ſanctaidd 'wyllys. *Mat.*

Gwna dy weddi byth yn ddiwall,
Yn yr iaith a f'ech yn ddeall,
Gwell yw pum gair ag yſtyriech,
Nag yw deng-mil na's deallech. 1 *Cor.*

Gwatwor Duw a'i dwyllo ei hun,
Wrth weddio y mae dyn,
Pan y ceiſio wrth * friwgawthan, * *Dywedyd il*
Gan Dduw'r peth na's gwyr ei hunan.

N'ad i'r min ragflaenu'r meddwl,
Par i'r galon bwyſo'r cwbwl, *Mat.*
Ni all Duw un amſer odde',
Heb y galon weddi'r genau.

Duw yw chwiliwr y calonnau, *Jer.*
Duw ei hun yw Tad y golau, *Ioan.*

veddi brudd o'r galon,
riſia eiriau gweigion.
meddwl aflan heibio,
dech yn gweddio,
gartre' dy fydolrwydd,
‡ *parlo* ti a'th Arglwydd. *Ymddiddan.*
afyn Abra'm fangu, *Gen.*22.5.
bra'm yn aberthu;
ydol feddwl dithau
le b'o dy weddiau.
bra'm rhaid it' darfu *Gen.*15.11.
rwyſtrau wrth aberthu,
â'r *buſneſon*
oro i adail Seion.
ala ceiſio ſatan,
iech droi dy amcan,
yd y d'lit weddio,
iebu nes y cilio. *Iago* 4.7.
lia'r llew crafangog,
wo ganiad ceiliog;
ſatan greulon,
wo weddi ffyddlon.
bual drigo'n heppell, * *Ych gwyllt.*
wichiad cyw neu barchell,
n ynte' drigo,
nion yn gweddio.
i fod ſatan ddyrngas,
d gweddi'n rhwygo'i deyrnas,
chlym yn ei glwyfo,
wyſtrai i neb weddio.
ceri iechyd d'enaid,
iant Duw, na'th gyfraid,
n byth dy rwyſtro
gair nac i weddio.
reddio llef heb orphwys, 1 *Tim.*2.1,2.
gradd ſydd yn yr eglwys;
er megis Pagan,
anig it' dy hunan.
ir blant yr eglwys ſanctaidd,
rdiaid *anghriſt'nogaidd*,

Yw pawb na weddio'n ffyddlon,
Dros yr eglwys, ſanctaidd Seion.

Os gweddiodd Abra'm fwyna',
Dros dre' Sodom a Gomorra,
B'wedd na ddylem ni'r Criſt'nogion,
Alw ar Dduw dros dylwyth Seion? *Sal.*

Criſt ſy'n erchi i bawb weddio,
Ar bob amſer heb ddiffygio; *Lu*
A Sant Paul ſy'n chwennych i ni
Ymhob man ymarfer gweddi. 1 *Ti*

Daniel raſol a weddiai *Da*
Dair gwaith beunydd ar ei liniau;
A'r brenhinol brophwyd Dafydd, *Sal.* 11
A weddiai ſaith waith beunydd.

Criſt ein Prynwr ynte'n glos,
A weddiai tra f'ai'r nos; *Lu*
Ac a dreuliai'r dydd tro ganddo,
Yn pregethu neu'n gweddio.

Ymhob man, ac ar bob amſer,
Y mae gweddi o fawr bwer; *Ia*
Os y galon a fydd barod,
I ymbilian â'r hael Drindod.

Ar y moroedd, ar y mynydd,
Yn ein teiau, ar ein maeſydd,
Mae'n ddyledus in' weddio,
Ymha fan y b'om ni ynddo.

Gyd â Pheder yn ein lletty,
Gyd â Dafydd yn y gwely, *S.*
Gyd â Daniel rhwng y llewod,
Y mae'n rhaid gweddio'n waſtod.

Ni ddiffoddai ar un tymmor,
O'r tân ſanctaidd ar yr allor; *L*
I fynegi byth na ddylai
Ddiffodd zel dy weddi ditheu.

Dyn ſydd demel i'r Goruchaf,
Calon dyn yw'r allor bennaf,
Fore a hwyr y mae Duw'n ceiſio, *Nun*
Gael o'th galon aberth iddo. *Dia*

Na'd dy demel er dy fywyd,
Fore a hwyr heb aberth hyfryd;

anol dydd fyn'd heibio,
iod a moliant iddo. *Sal.*55.17.

ɣddi di gyfeillgar
awdwr, ac mewn ffafar:
li gan y Drindod
lhau a'th helpu'n waſtod.

dim a ddylai rwyſtro
lyſgar i weddio,
hio ei orchwyl hefyd,
ynnag fo'i gelfyddyd.
m weithio ei gelfyddyd,
io'n ddyfal hefyd:
ɣweddi'r galon rwyſtro
aed, na gwaith y dwylo.

Moeſen wrth ſiwrneia, *Ecſ.*14.15.
ofua wrth ryfela, *Joſ.*10.12.
ı ymdaith, Paul wrth forio, *Marc.*1.35.
buſnes, a gweddio. *Act.*27.

eſgus yn lwfedig,
yd mewn pwyntiau pwyſig,
ſgus ellir enwi,
uſo am dy weddi.
eidio myn'd i'r eglwys,
ı glaf o'r haint a'th rwyſtrwys,
afed flin a fyddech,
eddio nes 'madawech.
eidio rhoi eluſen,
yddo'i yn dy berchen;
ɣmmaint a fo'th dlodi,
eidio byth â gweddi.
› cyflwr ar bob amſer,
weddi yn ei thymmer;
hynny ddim dy rwyſtro,
yflwr brudd weddio.
ı trallod, yn ein gwynfyd,
ychdod, yn ein hiechyd,
flwr y b'om ynddo,
iſtion brudd weddio.
ɣ carchar, nid yw cloion,
hwyſtrau holl blant dynion,

Na'r byd oll yn rhwyſtro gweddi,
Fyn'd bob awr at Dad goleuni.

Tyn di dafod dyn o'r gwreiddau,
Tor ei draed, a rho fe'n gwarchau;
Fe all gweddi'r galon ſaethu,
Trwy bob clo at Dduw er hynny.

Ar ŵyl a gwaith, ar nos a dydd,
Ar fore a hwyr, caiff gweddi brudd
Fyn'd at Dduw, y pryd y mynno,
Doed pan ddel hi gaiff ei groeſo.

Er na chai'r frenhines Eſther
Fyn'd at frenin ond rhyw amſer;
Fe gaiff gweddi, heb ei rhwyſtro,
Fyn'd at Dduw yr awr y mynno.

C'od fel Daniel ar y wawr-ddydd, *Sal.*119.62
C'od di ganol nos fel Dafydd;
Mae Duw'n barod gwrando geiſiech,
Galw arno'r awr y mynnech.

Er na chaffo dyn ei hunan
Fyn'd i'r nef at Griſt i ymddiddan,
Fe gaiff gweddi pob rhyw Griſtion,
Fyned atto'r awr y mynnon'.

Trwy'r gwynt a'r gwlaw, trwy'r *aer* a'r tonnau,
Trwy'r * *ſphers* i gyd, a'r holl blanedau, * *Ffurfafenau*
Yr â gweddi fel llycheden,
O flaen Duw uwchlaw'r ffurfafen.

Ni all nef, na dae'r, na dynion,
Awdurdodau, nac angylion,
Rwyſtro gweddi gael ymddiddan,
Bob rhyw awr â Chriſt ei hunan.

Nid rhaid iddi ofyn cennad
Peder gwyn i gael agoriad;
Hi gaiff fyn'd trwy'r holl angylion,
O flaen gorſedd Criſt yn eon.

Hi gaiff gan Dduw wrando ei chyſur,
Hi gaiff gan Griſt bledio ei dolur,
Hi gaiff gan yr Yſpryd riddfan, *Rhuf.*8.26
Ac och'neidio droſti'n gyngan.

Ni thry Rhoddwr pob daioni,
Adre'n waglaw mo'th brudd weddi;

Ond fe leinw Criſt ei mynwes,
Ac a'i nertha i gael ei neges. *Eſa.*45.19.

Oni chaiff hi'r hyn a geiſio,
Hi gaiff well nâ hynny gantho;
Os ni edy Criſt un amſer,
Weddi ffyddlon fyn'd yn ofer.

O! pa ddyled s'arnom roddi,
I'r gwir Dduw am odde'n gweddi,
Fyn'd o'i flaen yr awr y mynnom,
A chael ganddo'r hyn a geiſiom.

Braich yw gweddi ſy'n cyrhaeddyd
O'r byd hwn i'r nefoedd hyfryd;
Ac yn cym'ryd o dryſorau
Duw beth bynnag s'arni eiſiau.

Gweddi brudd ſydd gennad hy',
A red dros ddyn i'r nefoedd fry,
Ac a gaiff bob awr ymddiddan,
Yn ddi *ſtop* â Duw ei hunan.

Gweddi laddodd gawr tra chadarn, 1 *Sam.*17.45.
Gweddi agorodd byrth o haiarn, *Act.*12.5.
Gweddi gauodd ſafnau llewod, *Dan.*6.
Gweddi dynn ddyn o bob trallod.

Gweddi glodd y nef yn hir, *Iago* 5.17.
Gweddi drôdd y môr yn dir, *Ecſ.*14.21.
Gweddi wnaeth i'r meirw godi, 1 *Bren.*17.22.
Nid oes dim mor gryf a gweddi.

O! pa ddiolch s'arnom roddi
I'r gwir Dduw am adael gweddi
Fyned atto'r awr y mynnom,
A chael gantho'r pethau geiſiom.

Clod, a gallu, diolch, moliant,
Parch, anrhydedd, a gogoniant,
A fo i Roddwr pob diaoni,
Sydd mor fwyn yn gwrando'n gweddi.

Yr Ail Ran.

PAN yr elech i weddio,
Edifara am aeth heibio;
A llwyr ymolch o'th holl frynti,
Os dymuni *wrando'th* weddi.

Duw ni wrendy bechaduriaid, *Ioa*
A fo'n byw mewn pechod diriaid,
Fe orfydd 'madael â drygioni,
Cyn gwrandawo Duw dy weddi.

Os mewn malais, rhyfyg, mwrddro,
Llid, a thrais, y doi weddio
I dŷ Dduw ar ben dy liniau,
Duw a'th wrthyd a'th weddiau. *E*

Melldith Moab ſydd yn cwympo
Ar yr anwir wrth weddio,
Ceiſio maent heb gael eu * canlyn, * *L*
Am fod dwylo rhai'n yſgymmyn.

Y neb a alwo ar yr Arglwydd, *1*
Ymadawed â'i halogrwydd,
Ac ymolched ei ddwy ddwylo,
Oddi wrth waed os cais ei wrando.

Tirion yw Duw a thoſturiol, *Joel*
I'r rhai a fydd edifeiriol;
Edifara am dy frynti,
Ac fe wrendy Duw dy weddi.

Os 'difaru am y cwbwl,
Pe b'ai'th fai mor goch a'r pwrpwl, *I*
Criſt a'th olch mor wyn a'r lili,
Ac a wrendy'n rhwydd dy weddi.

Pan y delech i weddio,
Tro bob meddwl ofer heibio, *J*
A rhwym gartre' dy fydolrwydd,
Tr'ech yn § parlo ti a'th Arglwydd. §

Brwnt yw gweled pae a ffardel,
Ar dy gefen yn y demel;
Bryntach yw gwel'd dy fydolrwydd,
Pan gweddiech ar yr Arglwydd.

Pan gweddiech galw'n gynnwys
Ar Dduw dros bob 'ſtat o'r eglwys,
Ac na arfer megis Pagan
Weddi'n unig it' dy hunan.

Galw'n gyntaf dros frenhinoedd, *1 T*
Am gael gras i drin eu pobloedd,
Mewn gwir grefydd a llonyddwch,
Hedd, undondeb, a dedwyddwch.

n galw dros eglwyſwyr, *Eph.*6.19.
gras i draethu'n eglur
gelwch yr Efengyl,
thu'r gwir yn rhigyl.
ldia dros ſwyddogion, 1 *Pedr* 2.14.
w roi grym a chalon
ɔſpi pob rhyw droſedd,
inio ffydd a rhinwedd.
n Dduw fendithio hefyd,
heigion o gelfyddyd;
ont lanw'r gwledydd
i, moes, a chrefydd.
ghofia o'r cyffredin,
ddia hefyd droſtyn';
ont fyw'n eu galwad,
udd-dod, hedd, a chariad.
ddia dros drueiniaid,
wn trallod, cyſtudd enbaid,
iw doſturio wrthynt,
:lp a *chomfforddd* iddynt.

Rhybudd i ddyn feddwl am Dduw y boreu, roddi diolch iddo am ei gadw'r nos rhag d.

reu pan ddihunech gynta',
od d'olygon at Jehoſa;
am ei foli'n ddiwall,
ldyliech am ddim arall.
mai Duw oedd y Ceidwad,
thiwr yn dy wiliad,
amrant iddo i gyſgu,
llew dy ladd a'th lyngcu.
'ai Dduw a'i angylion,
:ellu bob tu ei weiſion, *Sal.*34.71.
byddai heb ei lyngcu,
elyn tra f'ai'n cyſgu.
yw perygl dyn ſy'n cyſgu
ely heb nawdd Ieſu,
d perygl Daniel hynod,
rth *gyſgu rhwng y* llewod.

Y mae'r 'ſgrythur yn mynegi, 1 P
Fod y diawl yn troi o bob-tu,
Ddydd a nos yn ceiſio llarpio,
Megis llew pwy bynnag allo.

Pwy ſy'n rhwyſtro'r llew i'n llyngcu,
Ond ein Ceidwad mawr Criſt Ieſu?
'R hwn ſydd nos a dydd heb heppian,
Yn cadw ei braidd rhag rhuthrau ſatan.

Meddwl dithau faint yw'r dyled
Y ſydd arnat i'r Gogoned,
Am dy gadw mor ddihangol,
Rhag y gelyn yn waſtadol.

Megis y mae'r dyled arnad,
Rho fawr foliant iddo'n waſtad;
Ac abertha ar dy liniau,
Ddiolch iddo nos a boreu.

Meddwl fel y gall'ſai ſatan,
Yn dy gwſg dy ladd heb yngan,
A'th ddwyn i'r farn yn rhy amharod,
Oni bu'ſai i Griſt dy warchod.

Meddwl fel y gall'ſai'r gelyn,
Oni bu'ſai i Griſt d'amddiffyn,
Ladd dy blant, a dwyn dy gyfoeth,
Lloſgi'th dŷ a'th ſlino boenoeth.

Cofia fel y gall'ſai'th daro
Ag ynfydrwydd nes gwallbwyllo,
Fel na allaſit ddim o'r cyſgu,
Oni bu'ſai i Griſt ei nadu.

Bydd gan hynny dra diolchgar,
I'th wir Geidwad am ei ffafar,
Yn dy gadw mewn eſmwythder,
Rhag y gelyn yn ddibryder.

Pe b'ai Iuddew yn dy warchod,
Tra f'ech yn cyſgu rhwng bwyſtfilod,
Di roit ddiolch fil o weithiau,
Am dy gadw o'u crafangau.

Er bod Criſt ei hun i'th warchod,
Tr'ech yn cyſgu rhwng y llewod,
Sydd bob awr yn ceiſio'th lyngcu,
Ni roi ddiolch iddo er hynny.

Agor d'olwg, gwel ei ffafar,
Cymmer rybudd, bydd ddiolchgar,
A rho ddiolch ar dy ddau-lin,
I Grift Iefu am d'amddiffyn.

Felly ceidw Crift di'n waftod,
Ac y tan ei adain drofod;
Ac a'th geidw mewn efmwythder,
Rhag pob perygl yn ddibryder.

Gochel feddwl dim o'th galon, *Ecf.* 34. 26.
Gochel edrych â'th olygon,
Gochel dd'wedyd dim â'th enau,
Nes moliannu Duw y borau.

Rho iddo flaen-ffrwyth dy wir galon,
Blaen-ffrwyth d'eiriau a'th feddylion;
Duw a fyn y ffrwythau cyntaf,
Ni fyn Duw na'r ail, na'r olaf.

Cynta' peth a wna'r uchedydd,
Moli Duw pan torro'r wawrddydd:
Cynta' peth a ddylai dynion,
Moli Duw o ddyfnder calon.

* Rhobin bach cyn gwlycho'i genau, * *Y fron-*
Agân i'r Arglwydd Salm y borau, *rhuddyn.*
Pan ei chadw'r nos rhag niwed,
Er bod gwely hon yn galed.

Llawer dyn yn waeth nâ'r 'deryn,
Tod o'i wely megis mochyn,
Heb gydnabod Crift ei Geidwad,
Na rhoi diolch am ei warchad.

Peth c'wilyddus i blant dynion
Fod yn waeth nâ'r adar gwylltion,
Sy'n clodfori nos a borau
Duw mor ddyfal am ei ddoniau.

XXV. *Diolch boreuol pan ddihuner gyntaf.*

DUW fy Nghеidwad, Duw fy Nghryfdwr,
Duw fy Nghaftell rhag y drygwr,
Derbyn foliant ar fy nwylo,
Am fy nghadw'r nos aeth heibio.

'Rwyt ti'n gwilied ddeutu ngwely,
Ddydd a *nos tra fyddwy'n* cyfgu;

Ac yn tannu d'adain drosof,
Pan ollwngwy'r byd yn angof.
'Rwyt ti'n rhoddi im' esmwythder,
A llonyddwch mawr bob amser,
Gan adfywio beunydd felly,
Fy egwan gorph a melus gysgu.
Ni winc, ni chwsg, ni hûn, ni heppian,
Fy Nhad grasion tra fwy'n slwmran,
Ond fe'm ceidw yn ei gesel,
Tra fwy'n cysgu yn ddiogel.
Pa fath ffafar yw hon yma?
Dy fod di y Brenin mwya',
Yn ymostwng i ddiwallu
Llwch a lludw tra fo'n cysgu.
Byth ni byddai'n abal rhoddi
Y ddegfed ran o ddiolch i ti,
Ag sydd arnaf (Dad caredig)
Am y ffafar hon yn unig.
Clod a gallu, diolch, moliant,
Gwir anrhydedd, a gogoniant,
A fo nos a dydd i'r Drindod,
Sydd mor ddiflin yn fy ngwarchod.

XXVI. *Diolch i Grist am ymddiffyniad ac esmwyth*

O Fy Ngheidwad, O fy Mugail,
'Rhwn a'm cedwaist yn dy gesail
Neithiwr rhag i'r blaidd fy llyngcu,
'Rwyf o'm calon i'th glodfori.
Dan dy adain Crist di'm cedwaist,
Yn dy freichiau di'm cosleidiaist;
Rhoddaist i mi brudd esmwythder,
'Rwy'n ddiolchgar am dy fwynder.
Nedaist satan i'm difethu,
Nedaist ddynion i'm gorthrymmu,
Nedaist dân a gwynt fy 'speilio,
Nac anhunedd i'm dihuno.
Bendigedig a fo d'enw,
Crist fy Ngheidwad, am fy nghadw,
A gogoniant i ti rodder,
Am roi i mi'r fath esmwythder.

XXVII. *Rhybudd i ddyn wrth ddilladu'r corph weddio am ddillad ac arfau i'r enaid.*

PAN y b'ech yn gwiſgo'th ddillad,
Cais arfogaeth Duw am danad,
Fel y gallech ymladd ynthyn',
Megis criſtion â phob gelyn.

Nid wyt nes er dillad twymglyd,
I guddio'r cnawd, i ddyor anwyd,
Oni b'ai it' gael pilynod,
I ddyor bai, i guddio pechod.

Cais gan hynny holl arfogaeth
Duw, i'th gadw rhag gelyniaeth, *Eph.*6.11
A rhag pechod, a rhag trafael,
Twyll y byd, a'r cnawd, a'r cythraul.

Heb y rhai'n nid y'm ond noethion,
I ryfela â'n gelynion,
Ac nid poſibl i neb hebddyn',
Gael y trecha' ar un gelyn.

XXVIII. *Gweddi wrth wiſgo am danat, yn cei arfogaeth Duw i'th gadw rhag gelyniaeth pechod.*

nwythe

GWISG dy armwr oll am danaf,
O fy Ngheidwad galluoccaf;
Fel y gallwyf megis criſtion,
Ymladd ynddynt â'm gelynion.

N'ad o'm coryn hyd fy ngwadnau,
Unrhyw aelod heb ei arfau,
Rhag fy nghlwyfo gan y temtiwr,
Lle bo eiſiau unrhyw armwr.

N'ad i'r byd a'i ofer bethau,
N'ad i'r cnawd a'i nwyfus chwantau,
N'ad i'r diawl a'i ruthrau 'ſgymmun,
Beri i mi bechu'n d'erbyn.

Ond rho i mi rym a chryfdwr,
I orchfyfu pob gwrth'nebwr,
Ac i ymladd dan dy faner,
Nes y'm dygech i'th eſmwythder.

XXIX. *Gweddi arall wrth wiſgo dy d*

CRIST fy nghraig a'm hiechydwriaeth,
Gwiſg am danaf dy arfogaeth,
N'ad un aelod heb ei wiſgo,
Rhag i'r gelyn fy anrheithio.

Gwiſg y pen â helm y gobaith, 1
Breſt â'r ‖ *gorſtet* gyfiawn berffaith, ‖ *Dw*
Lwynau â gwregys gwir 'difeirwch,
Traed â 'ſgidiau 'fengyl heddwch.

Rho dy air yn gleddyf i mi,
Ffydd yn darian i ddiffoddi
Holl biccellau tanllyd ſatan,
A phrudd weddi i ſefyll allan.

A rho rym fel milwr ffyddlon,
Im' ryfela â'm gelynion,
Rhuthrau ſatan, chwantau cnawdol,
Twyll y byd, a phechod marwol.

A rho gymmorth i'w gorchfygu,
A'u daroſtwng, a'u gwrth'nebu;
Fel y gallwyf byth d'addoli,
Megis plentyn i'r goleuni.

Felly beunydd yn ddibryder,
Mi ryfelaf dan dy faner,
Ac a roddaf i ti foliant,
O fy Nuw, tra ynof chwythiant.

XXX. *Rhybudd wrth ymolchi.*

PAN yr elych i ymolchi,
Cais yn daer gan Dduw trwy weddi,
Olchi d'enaid oddiwrth bechod,
A'i lanhau â gwaed y cymmod.

Nid wyt nes er dw'r yr afon,
I olchi'r cnawd oddiwrth amrhyddion,
Nes y golchech dy gydwybod,
A gwaed Criſt oddiwrth dy bechod.

Nid wyt nes er wyneb glân,
A chalon front, heb ras, heb rân;
Ni foddlonir Duw yn bur,
Ag wyneb glân, heb galon glir.

XXXI. *Gweddi fer wrth ymolchi.*

GOLCH, O Grift! â'th waed fy mhechod,
Golch fy enaid a'm cydwybod;
Golch fy meddwl oddiwrth wegi,
Golch fi'n llwyr oddiwrth fy mrynti.

Golch fy mhen, a'm traed, a'm calon,
Fel y golchaift d' apoftolion; *Ioan* 13.5.
Sych â'r tywel main fy mrynti,
A rho d' Yfpryd fanctaidd i mi.

Golch fi'n neigrau gwir 'difeirwch,
Golch fi'n ffynnon gras a heddwch; *Zec.* 13.1.
Golch fi â'th waed mor wyn a'r lili, *Dat.* 1.5.
Fel y gallwy'n bur d'addoli.

XXXII. *Gweddi foreuol, i'w harferu (o ran ei fyl-wedd) yn y man ar ol codi ac ymolchi.*

DUW trugarog, Tad toſturi,
Er mwyn Criſt rho bardwn i mi,
Am fy meiau oll a'm pechod,
Sydd mewn rhif yn fwy nâ'r tywod. *Sal.* 40.12.

Nid oes pwngc o'th holl gyfreithiau,
Na's troſeddais, llwyr gwae finnau;
Nac un dawn a roddaift i mi,
Na's arferais ar ddrygioni.

Drwg fy nhyb, a gwaeth fy ngweithred,
Brwnt fy nhafod, maith fy hocced,
Poeth fy nattur, oer fy ngweddi,
Arglwydd, maddeu'r cwbl i mi.

Maddeu'r maint a wnaetho'i'n d'erbyn
O bechodau, er yn blentyn; *Jer.* 10.25.
Ac na thywallt ar fy lletty,
O'r dialau maent yn haeddu.

Ond rho ras a chymmorth i mi,
O hyn allan dy addoli,
A'th was'naethu mewn ſancteiddrwydd,
Pur uniondeb ac oneſtrwydd.

Tyn bob rhwyſtr ſydd i'm hattal,
I'th wa'naethu di mor ddyfal;

A rho allu yn ol hynny,
I mi'n ddiflin dy was'naethu.

Llwyr ddiwreiddia o'm calon ofer,
Yr holl frynti fum i'n arfer;
A gwir blanna yn eu cyfle,
Ras a dawn tra chwyth i'm genau.

Dyſg fi gadw dy orch'mynion,
A'u gwir garu â'm holl galon;
A'u cymmeryd yn lle rheol,
I fyw wrthynt yn waſtadol.

A chyf'rwydda â'th lân Yſpryd,
Fi reoli fy holl fywyd,
A'm holl eiriau, a'm hamcanion,
Yn ol d'wyllys a'th orch'mynion.

Arglwydd, ffrwyna fi rhag pechu,
Byth yn d'erbyn mwy ond hynny,
A rho bwer i mi'n waſtod,
Gael y trecha'n erbyn pechod.

Helpa fi ryfela yn erbyn
Y byd, a'r cnawd, a'r cythraul 'ſgymmun,
Fel y gallwyf gael y goron,
A gorchfygu fy ngelynion.

Taena droſw'i d'adain raſol,
Cudd fi dani yn waſtadol: *Sal*
N'ad un gelyn wneuthur niwaid,
Mewn un modd i'm corph na'm henaid.

Cadw fi rhag cwrp a thramgwydd,
C'wilydd, colled, anhap, aflwydd,
Nychdod, niweid a'r fath hynny,
Os bydd d'wyllys yn cenhadu.

Nertha fi â'th Yſpryd ſanctaidd, *The*
Dreulio'r dydd hwn yn griſt'nogaidd,
Trwy gymmeryd poen i'm galwad
I'th was'naethu'n brudd yn waſtad.

Pâr im' dreulio'r dydd preſennol
Mor ddeallus ac mor ddeddfol;
A phe gwypwn ar y ſicraf
Mai'r dydd hwn yw'r dydd diweddaf.

N'ad fi oedi gwella muchedd,
O ddydd i ddydd hyd at fy niwedd;

ddyw byth yn para, *Heb.*3.7,8.
fal i mi wella. *Preg.*1.2.
cnawd rhyfygus enbaid,
damnio'r enaid,
ni yn drag'wyddol,
bach o bleſer cnawdol.
agedd y byd yma,
lwyd-rew a ddiflanna,
lli gwir lawenydd,
int y byd na dderfydd.
dydd a'r goleu'n para, *Ioan* 12.35.
ithio ar yr eitha',
erthyn at fy † iechyd, † *Iechydwriaeth.*
s fy ngorddiweddyd.
od bob awr yn barod, /
lamp, a'm goleu'n gwarchod,
ſt i'm gwawdd i'r neithior, * *Dyfodiad.*
f a'r porth yn agor.
rf ficraf yn y carn,
dwl am dy farn,
û y gorfydd atteb,
n bob ffolineb.
' feddwl am y cyfri'
om bawb ei roddi,
od lleia' wneler,
l ein geiriau ofer. *Mat.*12.36.
awr i maes o'th lyfyr,
nti fum i'n wneuthur,
a yn fy nannedd,
rn o'm cas anwiredd.
n awr yr holl dalentau,
lyled yn dy lyfrau;
ta â gwaed Ieſu,
eithaf ſ'arna'i dalu.
addeu'r cwbl yma,
liweddu 'ngyrfa,
f'enaid orphwys,
ſt yn lân baradwys.
yd â'r holl angylion,
heb § *ddowt* nac ofon, § *Ammen.*

Dy foliannu trwy lawenydd,
Mewn dedwyddwch yn dragywydd.

XXXIII. *Rhybudd i ymgadw tra fo'r rhuthrau'r byd, y cnawd, a'r cythraul, ac arferu arfogaeth Duw yn eu herbyn.*

YN y man yn ol it' godi,
Cofia fod tri gelyn i ti,
Rhai amcanant dy andwyo,
Oni ymgedwi rhag dy dwyllo.
Mae'r un gwanna' o'n gelynion,
Yn gan cryfach nag un criftion,
Oni chawn ni gan Grift Iefu,
Nerth ac arfau i'w gorchfygu.
Llef gan hynny ar dy Brynwr,
Dy ‖ ffwrneifio megis milwr,
A'i arfogaeth, ac â chalon,
I orchfygu dy elynion.

XXXIV. *Yr arfogaeth yfprydol, a ddyl griftion ei gwifgo a'i harferu.*

GWISG dy ben â helm crift'nogaeth,
Gobaith cryf am iechydwriaeth,
N'ad i'r farph na'r diawl dy glwyfo,
Ar dy ben trwy anobeithio.
Gwifg gyfiawnder am dy ddwyfron,
Ni all diawl â dwbwl canon,
Wneuthur byth na drwg na niwed,
I'r rhai wifgo'r cyfryw gorfled.
Rhwym dy galon â gwirionedd,
Na ragrithia yn dy fuchedd,
Harald, a chryf, a chryno odiaeth,
Ydyw gwregys gwir diragraith.
Gwifg dy draed â 'fgidiau'r 'fengyl,
Bydd ddioddefgar ymhob treigyl;
Can's trwy oddef llawer trallod,
Y mae myn'd i lys y Drindod.
Cymmer fywiol ffydd yn fwcler,
Derbyn frath a faethau'r wiber;

ffydd yng Nghrift a all,
i tanllyd faethau'r fall.
ner awchlym gleddau'r Yſpryd,
us air y 'ſgrythur hyfryd;
cleddyf llym ei lafan,
)i ffwyl a chlwyf i ſatan.
arfau Duw yn waſtad,
in' un bob awr am danad;
ſpryd dy ddala hebddyn',
/ glwyfo gan y gelyn.
eddia ar y Drindod,
l grym a gras i orfod;
lyn hyn yn waſtad,
aethu Duw yn d'alwad.
rdd ſatan â ni'n noethion,
ogaeth Duw am danon;
chwarae'n doſt â hwnnw,
b armwr ganddo i'w gadw.
dd pen heb helmet ddilys,
b bais, na lwyn heb wregys,
heb eſgid, llaw heb gleddeu,
a'n clwyfa, gwnawn ein goreu.
gan hynny megis milwr,
gylch bob awr â'th armwr,
man yn dyfal wylio,
r gelyn dy anrheithio.

. *Rhybudd i ddyn ymgadw ymbob lle rhag rhwydau ſatan.*

yr elech gyntaf allan,
)chel ddirgel rwydau ſatan,
ſy'n ceiſio dy fachellu,
cam a'th hela i bechu.
e'n fawr ei lid a'i hocced,
i dwyll nâ'i rym, er cryfed;
l llew yn troi o bob tu,
a nos yn ceiſio'n llyngcu.
ed ſarph, llidiawgrwydd gwiber,
r llew, *ffyrnigrwydd* teiger,

Awydd blaidd, bradwriaeth cadno,
Sydd gan ſatan lle tramwyo.

Nid yw'n cyſgu, nid yw'n gorphwys,
Nos na dydd er pan y cwympwys;
Ond amcanu lladd a mwrddro,
Am ei chwyth pwy bynnag allo.

Bydd gan hynny ar dy ochel,
Ymhob man rhag rhwyd y cythraul,
Cais gan Griſt bob awr dy helpu,
Criſt a'th nertha i'w orchfygu.

XXXVI. *Gweddi yn erbyn temtiad a rhuthrau*

PORTHOR mawr y pwll diwaelod,
Ceidwad dryſau uffern iſod,
Rhwymwr ſatan, llyngcwr angeu,
Clyw fy ngwaedd o'th nefol artre'.

Y mae ſatan 'rhwn orchfygaiſt,
A'r ddraig waedlyd 'rhon a rwymaiſt,
Yn amcanu fy andwyo,
Oni chaf dy help i'w ffrwyno.

Mae ef nos a dydd heb gyſgu, 1 *Pe*
Megis llew yn ceiſio'm llyngcu,
Ac yn barod i'm *deſowro*,
Oni chedwi di fi rhagddo.

Mae e'n taenu ei groglathau,
Ddydd a nos ar draws fy llwybrau;
Nid oes llun na ſyrthiwyf ynddynt,
Oni chedwi di fi rhagddynt.

Nid oes afal teg gwa'rddedig,
Na bo beunydd yn ei gynnyg;
Nac un pechod na bo'n ceiſio
Gennyf wneuthur i'th lwyr ddigio.

Nid oes twrn da f'wy'n amcanu,
Na bo'r ddraig yn ceiſio ei nadu,
Ac yn dyor yn rhy ſynych,
Y gwaith goreu f'wy'n ei chwennych.

Ni chaf fwytta pryd o fara,
Ni chaf gyſgu mewn eſmwythdra,
Ni chaf yfed dracht o ddiod,
Na bo e'n ceiſio ei droi yn bechod.

ddywedyd gair o'm genau,
io ar fy ngliniau,
ın yn amcanu,
ldio, beri im' bechu.
mwya' chwant fy nghalon,
ıaethu (Crift) yn ffyddlon,
yd y cais fy rhwyftro,
ldichell a fo gantho.
b'ait ti'n gadael iddo,
ıaf heb ei ffrwyno,
ıyddai well fy nhreigil,
dien Job a'i eppil.
'dd, gwel ei waedlyd fwriad,
lchder, tor ei ruad;
i ferr, byrha ei gadwyn,
l, a ftoppa ei wenwyn.
Crift fy'n rhwymo'r wiber,
gadwyn am ei ddwyfer; *Luc* 11.22.
iliodd o'i holl arfau;
wodd ein heneidiau.
dy armwr oll am danom,
ymmus Yfpryd ynom;
dwylaw i ryfela,
weifion gael y gwaetha'.
) Grift, i'r farph ein twyllo,
viber ein handwyo;
lew ein lladd na'n llyngcu,
;elyn ein gorchfygu.
y'm ni, a chryf yw ynte',
rvfach Crift wyt titheu:

Arglwydd, edrych ar dy weiſion,
Nertha'th frodyr gael y goron;
Helpa bawb ſydd dan dy faner
Ddwyn eu croes, a throedio'r wiber.

XXXVII. *Cyngborion yn erbyn profedigaet*

OS promeiſia ſatan i ti,
Dai a thiroedd am ei 'ddoli,
Dywaid nad oes troedfedd fechan,
Ond pwll uffern gantho ei hunan.

Os bydd ſatan yn dy annog,
I halogi gwraig cymmydog:
Dywaid fod dialau'n barod,
A barn Duw am gyfryw bechod.

Os cais ſatan gennyt feddwi,
A *charowſio* gwin yn wiſgi;
Dywaid yr â'r holl rai meddwon, 1
Ddydd y farn i'r tân a'r brimſton.

Os cais ſatan gennyt dyngu
Cig a gwaed yr Arglwydd Ieſu; 2
Dywaid nad oes unrhyw bechod,
Waeth nâ chablu gwaed y cymmod.

Os cais ſatan gennyt dreiſio
Y rhai tlodion a'u handwyo; *Ecſ.*
Dywaid nad gwaeth pigo llygaid, *Diar*
Criſt ei hun na threiſio ymddifaid.

Os cais gennyt wneuthur ffalſtedd,
Ac udoniaeth ac anwiredd;
Dywaid fod Duw'r barnwr cyfion
Yn eu printio ar dy galon.

Os cais gennyt mewn dirgelwch
Weithio gweithred y tywyllwch; *Job*
Dywaid fod Duw â ſaith lygad,
Ymhob man yn edrych arnad.

Os cais ſatan gennyt gablu
Dy gyd-griſtion gwedi 'nafu;
Mae e'n ceiſio megis bradwr,
Gennyt gablu dy Greawdwr.

nnyt ddywedyd celwydd,
canu yn ddig'wilydd,
'yn dy enaid gwirion, *Dat.*21.8.
ɔeth a'r tân a'r brimſton.

gennyt wan-obeithio
redd, er *repento*;
'ryd dy ddwyn i'r deyrnas
ain, a Saul, a Suddas.

ſatan gas dy rwyſtro
v, y mae'n dymuno
aes o'r nef yn ddirgel,
oli Duw'n ei demel.

gennyt droi dy wegil,
thir yr efengyl; *Rhuf.*1.16.
eiſio dy ddehoryd
profi pren y bywyd.

ſatan gennyt gyſgu
wys wrth was naethu;
eiſio gennyt ‖ foccian ‖ *Gwatwor.*
lys a'i dŷ ei hunan.

gyſgu wrth weddio,
â'r diawl yw'r dyn a foccio
i demel, ar awr weddi,
yn rhith addoli.

gennyt fynych arfer
:ta'r ſanctaidd ſwpper;
ldyor i'r *communion*,
yn ymaith ſel dy bardwn.

gennyt lwyr anghofio
ſanctaidd gwedi gwrando;
eiſio dwyn o'th galon,
: a'th wnelai'n griſtion. *Luc* 8.12.

gennyt fod yn foddlon
b ſylw enw criſtion,
lly yn ddiogel,
iſt, yn was i gythraul.

gennyt ti broffeſo *Iago* 2.14,17.
weithred yn cydweithio;
dwyllo trwy ffydd farw,
ydd ni all dy gadw.

Os cais gennyt ti ddihirio,
Edifeirwch nes ymado;
Mae'n dy rwyſtro geiſio ffafar
Duw, nes elo'i'n rhy ddiweddar.

Ni ad ſatan unrhyw-bechod,
Nad amcana gael dy orfod;
Ni ad garreg heb ei threiglo,
Nes y paro it' dramgwyddo.

Bydd bob amſer ar dy ochel,
Nos a dydd y rhodia'r cythraul;
Nid oes man nad yw e'n tannu
Ei groglathau i'n bachellu.

Yn yr eglwys, yn y berllan,
Yn y ſiop, ac oddi allan,
Ar y ford, ac yn y gwely,
Y cais ſatan dy fachellu.

Bydd gan hynny megis milwr,
Yn dy gylch bob awr â'th armwr,
Ymhob man yn dyfal wilio,
Rhag i ſatan dy andwyo.

XXXVIII. *Rhybudd i ochelyd rhwydau oedran.*

GWAE'r dyn fyddo gwyllt yn blentyn
Glwth yn llangc, a charl yn gleirchy
Hwnnw dreuliodd ei holl oedran,
Ymhob oes wrth 'wyllys ſatan.

Gochel, f'enaid, rwydau ſatan
I'th fachellu ymhob oedran:
Ar bob llwybr fe amcana,
A rhyw groglath gael dy ddala.

Yn dy ie'ngctid fe gais gennyd
Dreulio d'amſer yn ddibroffid,
Mewn pibiaeth ac oferedd,
Heb na dyſg, na dawn, na rhinwedd.

Yn d'wroldeb fe braw'th dynnu,
I garowſio a gordderchu,
Ac i nurddo dy lân leſter,
A *thrythyllwch* a diffeithder.

aint fe braw'th rwyſtro
r trwy wir *repento*;
fryd yn benna',
id a chybydd-dra.

hynny ymhob oedran,
w rhag twyll ſatan,
dy gyfrgolli,
mwya' f'ech yn hoffi.

Cyngor i weddio ar bob achos, &c.

n bennillion, yr un ag "Am weddi a'i phergan eu bod mor briodol, a S. H. yn athro, ai om.]

ndith nac anghofia,
vaith beunydd ar y lleia',
o ar dy ddau-lin,
dy dad a'th frenin. *Sal.*55.17.

l allan y boreu-ddydd,
y canol-ddydd,
; O gweddia
hyn yn ddi'ſgeuluſdra.

wylo i weddio,
ech law i weithio;
iw fendithio d'orchwyl,
i yn ei gyfy!.

neuthur dy orchwylion, 1 *Theſ.*5.19.
weddiau byrrion:
l yn dy weddi,
oi cymmorth i ti.

rwm-waith a ffrwſt arnad,
ferth ar ddydd marchnad,
'enaid, y gwna gweddi
rhwyſtr i ti.

ues fawr gan Ddaniel,
an frenin Babel,
beunydd y gweddiai *Dan.*6.10.
ar ei liniau.

fydd yn rhyfelwr,
fferth mwy nag un-gwr;

Etto er hynny, ſaith waith beunydd, *Sal.*1
Y gweddiai'r brenin Dafydd.

Joſua rymmus a weddiai
Yn y frwydr, ac ymladdai;
'Roedd â'i galon yn gweddio, *Joſ.*10
Ac yn ymladd â'i ddwy-ddwylo.

Nid oedd gweddi rhai'n yn rhwyſtyr,
Ar un gorchwyl f'aent yn wneuthur;
Ond rhwyddhau a llwyr fendithio
Pob rhyw waith a wnelai'u dwylo.

Arfer ditheu weddi hyfryd,
Ymhob gorchwyl a f'o gennyd;
Di gei weled y gwna gweddi
Rwydd-deb mawr a chomffordd i ti.

Fe all dyn weithio ei gelfyddyd,
A gweddio'n ddyfal hefyd:
Ni chais gweddi'r galon rwyſtro,
Hynt y traed, na gwaith y dwylo.

F'all yr hwſmon, f'all y geilwad,
Alw ar Dduw a dala'r arad,
Fel y gallant dd'wedyd ffregod,
Wrth yr ychen a'r 'nifeilod.

F'all trafaelwyr ganu ſalmau,
A gweddio ar ei ſiwrnai,
Fel y gallant ganu maſwedd,
A chwedleua am oferedd.

F'all y cryddion, f'all y taelwyr,
Foli Duw a chwarae'r crefftwyr;
Gan roi eu breichiau i ddyfal weithio,
A'u calonnau i weddio.

F'all y gwragedd hen wrth nyddu,
F'all y merched wrth ſidanu,
F'all pawb ddilyn eu celfyddyd,
A gweddio'n ddyfal hefyd.

F'allai Moeſen wrth ſiwrneia, *E*
F'allai Joſua wrth ryfela, *J*
Criſt wrth ymdaith, Paul wrth forio, *M*
Dendio eu *buſnes* a gweddio. *A*

Nid oes dim a ddylai rwyſtro
Dyn 'wyllyſgar i weddio,

ac i weithio'i orchwyl hefyd,
a'r yw bynnag fo'i gelfyddyd.
Crift ſy'n erchi bawb weddio, *Luc* 18.2.
ar bob amſer heb ddiffygio,
i ſant Paul ſy'n erchi i ni, 1 *Tim.* 2.1.
mhob man ymarfer gweddi.
Yn ein trallod, yn ein gwynfyd,
n ein nychdod, yn ein hiechyd,
mae i ni brudd weddio,
mha gyflwr y b'om ynddo.
Ar y moroedd, ar y mynydd,
n ein teiau, ar y maeſydd, 1 *Tim.* 2.8.
dirperai in' weddio,
mha fan y b'om ni ynddo.
yd â Phedr yn ein lletty, *Act.* 18.9.
yd â Dafydd yn ein gwely, *Sal.* 63.6.
yd â Daniel yn ein trallod, *Dan.* 6.10.
mae in' weddio'n waſtod.
Gyd â Moeſen ar y mynydd, *Ecſ.* 27.11,12.
yd ag Iſaac ar y maeſydd, *Gen.* 24.63.
yd â Ioan yn yr eglwys, *Act.* 3.1.
mae gweddi yn dra chymmwys.
Ymhob man ac ar bob amſer,
mae gweddi yn ei thymmer,
y galon a fydd parod, *Jer.* 29.13.
weddio ar y Drindod.

L. *Cyngor duwiol i bob gradd i'w ddilyn cyn myned at eu gorchwylion.*

YN yr elych i'r drws allan,
At un gorchwyl mawr na bychan,
is gan Dduw dy brudd fendithio,
rhoi rhad ar waith dy ddwylo.

Duw ſy'n rhoddi rhad a llwyddiant,
uw ſy'n danfon ffawd a ffyniant,
le'i cyfarcher fe ry fendith,
le'i anghofier fe ddaw'r felldith.

Cais ei Yſpryd i'th gyf'rwyddo,
ais ei *ras i'th gynnorthwyo,*

Cais ei fendith ar bob gweithred,
Felly daw it' rad o'i barthed.

Dechreu'r gwaith yn enw'r Iesu,
Cais ei gyfnerth i ddibennu,
Yn ei ddiwedd cais ei ogoniant,
Felly cei o'th weithred ffyniant.

Fel y llwyddodd Duw orchwylion
Joseph gynt a Daniel ffyddlon,
Felly llwydda d'orchwyl ditheu,
Os gweddii arno'n ddieu.

Oni wnei dy weddi'n addas,
Di gei adail bwth fel Jonas;
A physgotta megis Peder,
Ac heb ddala dim un amser.

Di gei dwttan a thrafaelu,
Ac ymrwyfan a thrafferthu,
Ddydd a nos, a phoeni'n ofer,
Heb fod dim yn well un amser.

Ofer codi ar y wawr-ddydd,
Ofer bwytta bara cystudd,
Ofer gwilio hir nos gaua',
Os yr Arglwydd ni'n bendithia.

Ofer adail teiau newydd,
Ofer cadw caerau trefydd,
Ofer poeni trwy rymmustra,
Os yr Arglwydd ni chyd-weithia.

Rhag i'th lafur fyn'd yn ofer,
O gweddia'n brudd bob amser,
Ar i'r Arglwydd dy fendithio,
Felly ffynna gwaith dy ddwylo.

XLI. *Cyngor i'r bwsmon neu'r llafur*

CYN rhoi llaw ar gorn yr arad',
Cod dy ddwylo, ti a'th eilwad,
At Dduw mawr am dy fendithio,
A rhoi rhad ar waith dy ddwylo.

Ofer hau a 'redig llawer,
Ofer llyfnu'r maint a hauer,
Oni ddyry Duw ei fendith,
Dan y gwys y pydra'r gwenith.

Dyn ſy'n hau, a Duw ſy'n hadu, *Sal.*104.14.
Duw ſy'n peri'r llafur dyfu,
A dwyn ffrwythau ar ei ganfed,
I'r ſawl ſy ynddo yn ymddiried.

'Run a geiſio ffrwyth o'r ddaear,
Rhad a llwyddiant ar ei heinar,
Prudd weddied ar yr Arglwydd,
Fe gaiff lwyddiant heb ddim aflwydd.

Gwell yw gweddi gyd ag oged,
I gael llafur ar ei ganfed,
Na chwech aradr ac ogedi,
Lle na byddo ſon am weddi.

Fe gai Iſaac wrth fyfyried, *Gen.*26.12.
Lafur gan Dduw ar ei ganfed;
Pan b'ai eraill heb weddio,
Prin yn cael y chwechfed ganddo.

O gweddia dithau'r hwſmon,
Ar dy Dduw o ddyfnder calon,
Am roi rhad ar waith dy ddwylo,
Felly cei di ddigon ganddo.

XLII. *Gweddi yr hwſmon.*

LLUNIWR daear, Helpwr dynion,
Awdwr hadau'r ddaear ffrwythlon,
Rhoddwr gwlaw, Cynhuddwr llafur,
Gwrando weddi hwſmon pryſur.

'Rwyf fi'n myn'd i drin y ddaear,
Ac i hau yn hon fy heinar,
Heb gael gweled mwy mo hono,
Oni roi dy fendith arno.

Arglwydd, ofer ydyw plannu,
Hau yn gyngan a gorlyfnu,
Oni pheri di 'ddo egino,
A rhoi rhad a chynnydd arno.

Ni ddaw hedyn byth trwy'r ddaear,
O'r maint oll ſy genny' o heinar,
Oni pheri di 'ddo darddu,
Tyfu allan a chynhyddu.

'Rwy' gan hynny'n *begio*'n bryſur,
Duw, dy *fendith ar fy llafur*,

Fel y gallwyf gael oddi wrtho,
Fodd fel Criſtion i'm *maintaino*.

Agor im' ffeneſtri'r nefoedd,
Gwlawia fendith ar fy nhiroedd;
Portha'r had â braſder daear,
A rho lwyddiant ar fy heinar.

Na ad i'r nefoedd fyn'd yn bres,
Na'r ddae'r yn harn rhag gormod gw
Na'd i'r maeſydd mawrion fethu,
Am ein lleſgedd yn d'was'naethu.

Rho wrth feſur y gwlaw cynnar
Yn ei bryd, a'r gwlaw diweddar,
Hinon dempraidd, gwres cymhedrol,
Rhad a llwyddiant ar dy bobol.

Gw'ardd y locuſt, gw'ardd y lindys
Gw'ardd y gwlith ſy'n brychu'r barly
Gw'ardd y gwres, y gwynt, a'r llyche
Sydd yn peri i'r llafur niwed.

Corona'r flwyddyn â daioni,
Tywallt fraſder dy rad arni,
Gwiſg y dolydd oll â defaid,
A'n mynyddoedd â 'nifeiliaid.

Dyro ymborth i blant dynion,
Dyro wellt i'r 'ſgrubliaid mudion;
Dyro win ac olew'n helaeth,
I ddiwallu d'etifeddiaeth.

Dyro in' gynhauaf ffrwythlawn,
Rhad o'r maeſydd ac o'r fiſgawn,
Had o'r ardd, a ffrwyth o'r berllan,
Mel o'r graig, a llaeth o'r gorlan.

A bendithia waith ein dwylo,
Arglwydd graſol, byth tra gantho,
Felly ni'th fendithiwn dithau,
Ar ein daulin nos a borau.

XLIII. *Cyngor i'r trafae*

CYN y dodech droed mewn gwarth
Fyn'd i ſiwrneu angengrheidiol,
Cais gan Dduw fendithio'r ſiwrnai,
A'th ddwyn eilwaith yn iach adre'.

Cais ei angel i'th gyf'rwyddo,
is ei adain i'th *brotectio*;
is ei fendith ar dy ſiwrnai,
rwyddha dy holl negeſau.

Fel yr helodd Duw ei angel
rd â Thobi yn ei drafael,
lly hel ef heddyw, heno,
lp i bawb a alwant arno. *Sal.*50.15.

Dyſg gan was y Patriarc goreu,
lw ar Dduw wrth fyn'd i'th ſiwrnai,
n fendithio dy amcanion, *Gen.*24.12.
gei ffawd wrth fodd dy galon.

Oni cheiſi ar dy liniau,
an Fab Duw rwyddhau dy ſiwrnai,
i drafaelu ar yr ormes,
dyfod adre' heb dy neges.

Gwell yw gweddi i drafaelwr,
g yw'r gwin yn amſer ſychdwr:
well nâ chaſtell rhag y lluched,
well nâ dim rhag pob drwg dynged.

Gwell yw gweddi i'th amddiffyn,
rth ſiwrneia, rhag y gelyn,
g un cleddyf dûr na phiſtol,
nau meirch, nâ mil o bobol.

O gweddia ditheu'n waſtod,
rth ſiwrneia at y Drindod,
: ſe ddyry ei angylion,
h rwyddhau wrth fodd dy galon.

XLIV. *Gweddi trafaelwr.*

IELPWR pob trafaelwr ofnus,
Ceidwad cryf pob gwan gofidus,
rando'n raſol o'th orſeddfa,
edd trafaelwr wrth ſiwrneia.

Arglwydd, mae'n rhaid im' drafaelu,
lad bell nad wy'n ei medru,
: ni wn a ddof mwy adre',
i lwyddi di fy ſiwrnai.

Tydi, Arglwydd, ſydd yn llywio
byd *hwn a'r maint ſydd* ynddo, *Rhuf.*11.36.

Fel na ddigwydd ond a fynnech,
I'r rhai anwyl ag a garech.
'Rwy' gan hynny'n deiſyf arnad,
O'th drugaredd ac o'th gariad,
Roi im' rwydd-deb yn fy ſiwrnai,
A'm dwyn yn holl iach lawen adre'.
Danfon d'angel i'm cyf'rwyddo,
I'm comfforddi a'm protecto,
I'm rhwyddhau yn fy negeſau,
A'm dwyn eilchwaith yn iach adre'.
Tanna droſwy' d'aden raſol,
Cudd fi dani yn waſtadol,
N'ad un gelyn wneuthur niwed,
Ar y ffordd i'm corph na'm henaid.
Danfon Raphael dy anwyl-was,
I'm rhwyddhau a'm dwyn o gwmpas,
Fel yr helaiſt gyd â Thobi,
I'w rwyddhau o bob clamwri.
Bydd o'm blaen fel niwl y boreu,
Bydd y nos fel tanllwyth oleu, *Ecſ.* 13. 21
I'm cyf'rwyddo, Criſt dy hunan,
Megis Iſrael tu â Chanaan.
Di gyf'rwyddaiſt y gwyr doethion *Mat*
Gynt â'r ſeren i'r ffordd union;
O! cyf'rwydda felly finneu,
Nes fy nwyn i ben fy ſiwrnai.
Fel y cedwaiſt Dobi i'anga',
Rhag y pyſg a fynnai'i ddifa,
Felly cadw finneu'n raſol
Rhag pob peryg' yn ddihangol.
Cadw fi rhag rhwydau ſatan,
A'i aelodau, pobl affan;
A n'ad iddynt wneuthur niwed
Im', na ch'wilydd, ſtop, na cholled.
N'ad y *dwrw, n'ad y llyched, *Tara
N'ad y 'ſtorom wneuthur niwed;
N'ad i'r follt na'r ddraig fy nrygu,
Nac un gormail fy ngorthrymmu.
Cadw fi rhag bradau lladron,
Peryg' dyfroedd, a drwg ddynion;

:ty anwir, bwydydd afiach,
wyſtr ffordd, a drwg gyfeillach.
'wyn ſy nghalon, nertha f'yſpryd,
vydda'm ffordd â'th gymmorth hyfryd,
pa 'ngheffyl, a'm cyfeillion;
ş ni dre' wrth fodd ein calon.
ho di rwydd-deb yn ein *buſnes*,
pa bawb i gael eu neges,
ſy â meddwl oneſt ganddo,
y gallont dy fendithio.
.rglwydd, cadw ni rhag tramgwydd,
ilydd, colled, anhap, aflwydd,
hdod, niwed, croes, a dolur,
i'r ffordd a'r cyfryw rwyſtyr.
.rglwydd, dwg ni yn iach lawen,
:in ffryns i dre' drachefen,
y gallom dy glodfori,
'dd a nos am it' ein helpu.

XLV. *Cyngor i'r milwr.*

YN yr elych i ryfela,
Dros y goron, O! gweddia
Dduw'r lluoedd am roi calon,
l a grym i'r milwr ffyddlon.
uw ſy'n rhoddi grym a chryfdwr,
hyf'rwydd-deb i bob milwr, *Sal.*144.1.
l i'r byſedd i ryfela,
ſo'r peic a thynnu'r bwa.
uw y lluoedd ſydd ryfelwr, *Ecſ.*15.3.
yn noddfa mewn cyfyngdwr:
v ſy'n rhoddi'r ſuddugoliaeth;
i ei help, ſe'i rhy yn helaeth.
well yw gweddi mewn cyfyngdwr,
:h ryfela i bob ſawdiwr,
un harnais i'w ymddiffyn;
ll nâ † glaif i glwyſo'r gelyn. † *Pladur.*
ſwy a laddodd dwylo Moeſen,
h eu dyrcha tu a'r wybren, *Ecſ.*17.11.
a laddodd cleddy' Joſua,
oll Iſrael *wrth ryfela*,

Jonathan a'i weddi laddodd, 1 *Sam.* 14. 13.
O'r Philiftiaid fwy o filoedd,
Nag a laddodd Saul â'r cleddau,
A'i ryfelwyr oll â'u harfau. 1 *Sam.* 17.
Chwyrnach ydoedd gweddi Dafydd,
I droi'r cawr â'i dor i fynydd,
Nâ'r holl gerrig aeth o'i goden,
Er eu glynu yn ei dalcen.
Hen Elias heb ddim arfau,
Ond ei weddi, a ddifethai
Ddau ben capten a'u cwmpeini;
Beth fy gryfach nag yw gweddi?
Cryfach ydoedd gweddi Judith,
Nâ'r holl welydd cedyrn aruth',
I ymddiffyn tre' Bethulia,
Rhag Holophernes i'w ei difa.
Arfer ditheu brudd weddio,
Wrth ryfela â'th ddwy ddwylo,
Fel arferodd dewr-wych Joua,
Di gei lwyddiant wrth ryfela.
Dod dy ddwylaw i filwrio,
Dod dy galon i weddio;
Di gei weled y gwna gweddi,
Fwy nâ dwylaw o ‖ wrhydri. ‖ *Gwrol*

XLVI. *Gweddi'r milwr.*

ARGLWYDD grymmus, Llywydd lluoedd,
Pen-rheolwr pob rhyfeloedd,
Unig Roddwr buddugoliaeth,
Gwrando 'ngweddi o'm milwriaeth.
'Ry'm ni yma ymhlaid y goron,
A'n prins, a'n gwlad, a'n da, a'n dynion,
Yn rhyfela â gwyr diras,
Sy'n amcanu treifio'r deyrnas.
Duw, gw'radwydda eu hamcanion,
A'u bwriadau, a'u dichellion;
Tola eu balchder, tor eu cryfdwr,
Dofa eu hawch, goftega eu cynnwr'.
Nertha ninnau, dy wael weifion,
Chwarae'r gwyr ymhlaid y goron;

rym a gallu,
wero a'u gorchfygu.
ld graſol, cwyn ein calon,
roſom â'n gelynion,
iw a'th ofn arnynt,
l a gw'radwydd iddynt.
ydym yma ond gronyn,
fer ſydd i'n herbyn,
yn ddigon grymmus,
ſydd o'n hyſtlys.
dd mawr, nid llai dy bwer,
ydig nag mewn llawer: 1*Sam.*14.11.
gwendid 'rwyt fynychaf,
ri d'allu mwyaf.
ynt i Gideon ddifa, *Barn.*7.6.
hant o'r gwyr gwanna',
o'r Midianiaid
amled â'r locuſtiaid.
n a'i gludydd arfau,
oedd i droi'n ôl cefnau,
raiſt ofn arnyn',
ddiai droi yn d'erbyn?
iſt rym i Samgar fraeni, *Barn.*3.31.
n wr, a'u lladd â'r ierthi,
on ladd heb orphen *Barn.*15.15.
â gên yr aſen.
ethaiſt trwy law gwreigin,
ſog brenin Jabin;
ethoſt i'r planedau *Barn.*4.21.
lroſto yn eu graddau. *a* 5.20.
Arglwydd mawr, os mynni,
nau rym a gallu,
u ein gelynion,
m ond milwyr gweinion.
a fydd o'n hochor,
ar, dw'r a che'nfor,
ıer, a gwynt yſtormus,
t ar ein hyſtlys.
ydd mawr, os byddi o'n hyſtlys,
Twrc, a'r Pab, a'r 'Spanis,

A holl uffern yn ein herbyn,
Ni roem ddim o'r garrai erddyn'.

Tydi'n unig ſydd ryfelwr,
Gennyt ti mae 'ſgil a chryfdwr;
Ti ſydd roddwr buddugoliaeth,
Ti ſy'n achub rhag marwolaeth.

Ti ſy'n peri rhyfel beidio,
Ti ſy'n torri'r ſper yn ‖ yſſlo; ‖ *Yn*
Ti ſy'n rhoddi'r march i gyſgu,
Ti yn unig ſy'n gorchfygu.

Dyro gomffordd i'n calonau,
Dyro gryfder yn ein breichiau;
Dyro 'ſgil in' bawb ryfela,
Megis milwyr i'r Gorucha'.

Gwna'r capteniaid megis Joſua,
Ymwroli i ryfela;
A bydd gyd â'r rhai'n dy hunan,
I gyf'rwyddo eu ‡ *plot* a'u hamcan. ‡

Dyro galon ymhob milwr,
Deall, dewrder, 'ſgil a chryfdwr,
Gallu, 'wyllys, hyder eon,
I * *gonffronto* ein gelynion. * *Gwrth*

Dod d'angylion i'n caſtellu,
Rhag pob gelyn tra ni'n cyſgu;
A dod lu o'th filwyr penna',
I'n cyfnerthu wrth ryfela.

Bydd dy hun yn diſgwyl arnom,
Ac yn llywio'r hyn a wnelom;
N'ad in' wneuthur yn wrth'nebus,
Ddim yn erbyn dy lân 'wyllys.

Gwna ni'n gywir bawb i'n brenin,
Gwna ni'n ffyddlon i'r cyffredin,
Gwna ni'n ufudd i'n rheolwyr,
A heddychlon â'n lletteuwyr.

Gwna ni'n foddlon bawb i'n cyflog, *l*
N'ad in' 'ſpeilio un cymmydog,
Na gormeilio mawr na bychan;
Ond byw'n weddus yn dy ofan.

N'ad in' ddilyn afreolaeth,
Na chynhennu mewn cwmp'niaeth,

ndynnu â'n captenni,
w'n aflan mewn drygioni.
l in' dreiſio gwraig na morwyn,
rheithio un dyn addfwyn;
'th lid gyfodi'n herbyn,
oi bawb tan ddwylo'r gelyn.
a ni bawb ynghanol rhyfel,
l pobl yn dy demel;
bob yn awr yn galw
gymmorth i'w eu cadw.
y'm beunydd ymhyrth angeu,
n *peics* a genau'r gynnau;
fyw bob awr yn d'ofan,
heibio'n buchedd aflan.
yr un pa awr, pa ennyd,
gyfrif am ei fywyd,
fron, O Farnwr cyſion:
fyw gan hynny'n union.
a ni'n barod ddwad attad,
awr, O anwyl Geidwad:
' fyw un awr mewn pechod,
n cyrraedd yn amharod.
in' wneuthur dim drygioni,
‡ herc na allom roddi ‡ *Gweithred ddrwg.*
t o'i phlegid heb g'wilyddio, * *Cyfrif.*
y farn pan ddoir i || *appirio.* || *Ymddangos.*
wydd, achub ni dy weiſion,
adwydda ein gelynion:
n brenin a'i frenhiniaeth,
ddo'r fuddugoliaeth.

XLVII. *Cyngor i'r porthmon.*

dwyt borthmon *dela*'n oneſt,
âl yn gywir am a gefaiſt;
'air, na thor addewid;
ag aur mewn côd yw *credid.*
ais ddala'r tlawd wrth angen,
chwanta ormod fargen:
enna â charn lladron;
rhad o ddim a feddon'.

Gochel brynu mawr yn echwyn,
Pawb ar air a werth yn 'sgymmun;
Prynu'n echwyn a wna i borthmon
Ado'r wlad a myn'd i 'Werddon.
  Gochel dwyllo dy fargenwyr; 1 Thes.4.6.
Duw sydd Farnwr ar y twyllwyr;
Pe dihangit tu hwnt i 'Werddon,
Duw fyn ddial twyll y porthmon.
  Byth ni rostia un o'r twyllwyr, Diar.12.27.
'Rhyn a heliant, medd y 'sgrythur;
Ni ddaw twyll i neb yn ennill,
Fe red ymaith fel trwy'r rhidyll.
  Gochel feddwi wrth borthmonna,
Gwin hel borthmon i gardotta;
Os y porthmon a fydd meddw,
F'a'r holl *stoc* i brynu'r cwrw.
  Dela'n union, carca d'enaid;
Na ddiflanna â dâ'r gwirioniaid;
Pe diflannit i'r § *Low Countries*, § *Holand, &c.*
Dial Duw a fyn d'orddiwes.

XLVIII. *Cyngor cyn mynd i garu.*

PAN yr elech gynta' i garu,
  Galw ar Dduw os myn di ffynnu; Gen.24.7.
Cais ei Yspryd i'th gyf'rwyddo,
Hebddo nid oes lun it' lwyddo.
  Rhodd arbennig oddiwrth Dduw, Diar.19.14.
Yw gwraig rasol, weddaidd, wiw;
Rhodd na chaiff pob rhai o honi,
Ond y sawl a fo'n ei ofni. Preg.7.26.
  Cais gan d'Arglwydd hyn o rodd,
Di gei *fatsio* wrth dy fodd;
Cais ei nerth, a'i help, a'i gyngor,
Di gei bob rhai ar dy ochor.
  Ymddarostwng i'th rieni, Col.3.20.
Cyn y ceisiech briod i ti;
Cais eu h'wyllys mewn modd addas,
Felly ffynna dy briodas.
  Fe fyn Duw it' ymgynghori Gen.28.1,2.
A'th dad, a'th fam, cyn it' briodi;

ſio'n ol eu h'wyllys,
ieiſiont *fats* anweddus.

Duw i'th ddad dy fwrw,
ddo Duw'n dy alw;
o'r galon hoffi,
cyfaddas i ti.

n o ras, os glân o ryw,
gorph, a modd i fyw,
, os doeth, os da yw'r ferch,
dd Duw di rho dy ſerch.

ad a'r fam yn rhwym i'th helpio,
yn Duw i'r rhai'n dy rwyſtro; *Baru.*14.4,5.
yſpryd a wna hynny, *Col.*3.21.
o'r cnawd i odinebu. 1*Cor.*7.9.

gia'th dad os bydd lle i beidio,
eth gweddus goſtwng iddo;
fnerth yn barnhedig,
wyn, fe ddyry'n ddiddig.

raig ddiwiol o'r iawn ffydd,
d Criſt, heb nâg, heb ‖ nydd; ‖*Gyndyn:wydd.*
gwely byth ni chydfydd, 2*Cor.*6,14.
vraig o amryw grefydd.

raig ddiwair o riesi,
mluſg i ddrygioni:
lw Duw rhag nam, *Ezec.*16.14.
'r ferch lle tripio'r fam.

raig hygar, gryno, g'ruaidd;
forwyn ffraidd:
er, a dof, a diflas,
riad at un atgas.

raig ddiſtaw, dda ei nhwydau,
hatur, bach ei chwedlau;
nâ deſni, gwaeth nag arthes, *Diar.*27.15.
nâ gwiber yw ſcoldies.

raig fedrus, ddoeth, rinweddol,
gwyd yn ben i'th bobol; *Diar.*31.23.
inw dy gornelau,
ir i'th galon chwarae.

raig hygar, a gwraig fedrus,
afol a chyſurus;

Llom yw'r ford, ac oer yw'r gwely,
Lle bo'r wraig heb drefnu'r lletty.

Cais wraig weddus ar ei gwên,
Nid rhy ieuangc, nid rhy hên;
'Rhen rhy oer a'th ladd â'i pheſwch,
A'r llall a bair it' aflonyddwch.

Cais un ufudd megis Sara,
Cais un ddiſym fel Rebecca,
Cais un ſerchog megis Rachel, || *Bernir mai*
Cais un fedrus fel mam || Lemuel. *Salomon oedd.*

Cais un raſol, hygar, hyfryd,
Syber, ſanctaidd, lân ei bywyd;
Araf, weddus, dda ei hymddygiad,
Hi dâl fwy nâ chyfoeth tair-gwlad. *Diar.*11.16.

O gochel goegen falch ddifeder,
Gochel ſoga, ſur, anſyber,
Gochel un oludog ffrom-ffol,
Honno'th flina di a'th bobol. *Diar.*21.19.

Gochel wraig rhy wen, rhy gynnes,
Hi fydd neidir yn dy fynwes;
Odid gweled, medd y frân,
Wraig rhy wen â chalon lân.

Na chais wraig â gwaddol lawer,
Ac heb fedru trin ei phwer:
Mwg a niwl, a llif yn treio,
Yw gwaddol mawr heb fedru' drinio.

Os bydd ond dwy it' gael dy ddewis,
Un yn fras, a'r llall yn fedrus:
Gad i fyn'd y fras ddifeder,
Cais y fedrus â'th holl bwer.

Y ddoeth a'r dda, a ddaw i ddigon,
O ddydd i ddydd hi wella ei dynion, *Diar.*31.10, &c.
Ni chwſg hi'r nos, ni phaid ei byſedd,
Nes cael cyfoeth ac anrhydedd.

Y ddol a fwrw ei thŷ i lawr,
A'r ddoeth a adail drefydd mawr, *Diar.*14.1.
Y ddol a bair i'w gwr och'neidio,
A'r ddoeth a ddwg anrhydedd iddo.

Y ffol ei phen a flina gawr,
Ac anrheithia'r gwaddol mawr,

yr droi ei * phac yn ffardel, * *Gyrru llawer*
'radwyddo'r ffryns a'r gen'el. *yn ychydig.*
holl calon, baich aneſmwyth,
lyfal, gwawd i'w thylwyth,
gwaſgu, ſarph yn priccio,
raig ddrwg, gwae'r gwr a'i caffo.
â'i Yſpryd a'th gyf'rwyddo,
roreu a'th foddlono,
yn, o dda, o ras, o ryw,
fodd dynion, wrth fodd Duw.

XLIX. *Canmoliaeth gwraig dda.*

ELL bachgen doeth nâ brenin ynfyd, *Preg.*4.13
ewell enw da nag ennaint hyfryd, *Preg.*7.1.
bwyll'nag aur, gwell gras na grym,
lyn nâ dâ, gwell Duw nâ dim.
ll igir doeth yn ofni Duw,
dig bach o fodd i fyw, *Diar.*15.16.
lol ddiddawn o gene'l grin,
or mawr heb fedru drin.
aig rinweddol, hygar hyfryd; *Diar.*31.10,14.
an gwell nâ byd o olud,
nâ thir, nâ thai, nâ thryſawr,
nâ'r perls a'r meini gwerthfawr.
g yn llawn o werthfawr dlyſau,
hanmil o rinweddau,
i feder neb ei briſio,
raig dda i'r ſawr a'i caffo.
aur mewn mortais arian,
ag angeu i ddyn egwan,
iardd, a rhan ragorol, *Diar.*12.4.
ras yw gwraig rinweddol.

.. *Rhybudd a Chyngor i'r Godinebwr.*

RANDO'r godinebwr aflan,
ir o gyngor genny'n gyngan;
elech di mor ddiriaid,
yn i ddamnio d'enaid.
dy fargain front anhywaith,
wriesh dy hun ymaith;

Mentra d'ennill, bwrw'th golled,
Ystyr b'le'r wyt ti yn myned.
'Rwyt ti'n myn'd i dŷ putteiniaid,
I *blesio*'r corph, i ladd yr enaid,
I ddigio Duw, i nurddo ei dennyn,
I 'mado â Christ, i 'mlyno â chythrael.

'Rwyt ti'n myn'd fel ffol i werthu
D'enaid anwyl, pridwerth Iesu,
Ffafar Duw a'i deyrnas lawen,
Am gael gorwedd gyd â phutten.

O! na wna mor dost â'th enaid,
A'i roi rwygo rhwng cythreuliaid,
Yn nhân uffern am gael gronyn
O drythyllwch i'r cnawd melyn.

O na werth y nef gyfoethog,
Ffafar Duw a'th Brynwr serchog,
Gwir angylion, gwlad goleuni,
Am gael plefer mewn drygioni.

Pwylla, aros, na'd dy dwyllo,
Margain hallt yw'r *fargain* honno;
Am gael tippyn o drythyllwch,
Na werth y nef a'i holl ddedwyddwch.

Cno dy dafod, pig dy lygad,
Tro dy wegil, na fydd anllad,
Gochel rhag i'r fall d'orchfygu,
Ac na chytgam odinebu.

Cenfydd satan sy'n dy arwain,
Wrth edefyn i dŷ'r buttain,
Megis arwain ych i'r lladdfa,
I ladd d'enaid trwy butteindra.

Clyw'r 'postolion a'r prophwydi,
A'r holl 'sgrythur i'th gynghori,
Och'lyd rhag y cyfryw bechod,
Rhag dy dassu i uffern isod.

Ai di uffern i'th *dormento*,
Ai di'r brwmstan poeth i'th *frwylio*?
Am gael gorwedd megis *filain*,
Ambell bryd ym maglau puttain.

Ai di orwedd i'r tywyllwch?
Ai di'r carchar diddiddanwch?

Ai di drigo at blant ſatan?
Am gofleidio menyw aſlan.

A droi di ffafar Criſt oddiwrthyd,
A'i angylion hygar hyfryd?
Heb gael dim oddiwrth y *fargain*,
Ond cuſanu gweſlau puttain.

Ffei rhag e'wilydd, tro yn d'wrthol,
A dos adref yn 'difeiriol;
Na werth nef am gariad puttain,
Ni wnai Eſau o'r fath *fargain*.

Cymmer gyngor, ofna Dduw,
Carca d'enaid tra f'ech byw:
Gochel wneuthur ti a'th riain,
Aelod Criſt yn aelod puttain.

Cadw'th gorph yn lleſtr ſanctaidd, 1 *Theſ*.4.3,4.
Temel Dduw yw corph caruaidd, 1 *Cor*.6.15,16.
Aelod Criſt, preſwylfa'r Drindod,
Gochel nurddo hwn â phechod.

Gwybydd nad oes bechod gaſach,
Nâ godineb brwnt a lloſgach,
A wnaeth ddifa da a dynion,
A'r dw'r diluw tân a brwmſton.

Digio Duw a *phleſio*'r cythrel,
Gryddfu'r Yſpryd nurddo ei demel,
Croeshoelio Criſt, halogi aelod,
Y mae'r rhyfyg brwnt yn waſtod. 1 *Cor*.6.15.

Pydru'r corph, a'damnio'r enaid,
Llygru'r enw, nurddo'r ddwy blaid, *Diar*.5.8,9,10,11.
Difa'r cyfoeth, andwyo'r eppil
Mae'r godineb brwnt yn rhigil.

Llanw'r deyrnas o faſtarddiaid,
Llanw'r eglwys o butteiniaid,
Llanw'r tai o gam 'tifeddion,
Mae godineb, medd y doethion.

Hela dynion i gardotta
Wna godineb a phutteindra,
Ae fel gwaddath o dân pryſur, *Diar*.6.26.
Difa cyfoeth godinebwyr.

Pan fo pob rhyw bechod diffaith,
Heb ladd *un ond un ar* unwaith;

Mae godineb brwnt mor 'ſgeler,
Yn lladd dau bob gwaith y gwneler.
Er nad oes un pechod atgas *Ma*
Ag all dorri rhwym priodas:
Mae godineb cas yn torri
'Rholl briodaſau mae'n halogi.

Gwaeth nâ lleidr, gwaeth nâ mwrddwr,
Gwaeth nâ neb yw'r godinebwr,
Sy'n lladd enaid, dau ar un-waith, *Diar.*6.30.
Pan na bo'r lleill ond lladd cydymaith.
Nid yw'r lleidir wrth ei ofid,
Ond lladratta i gadw ei fywyd,
Mae'r putteiniwr yn ei afraid,
Wrth butteindra'n lladd ei enaid.

Er na fynnai'r Phariſeaid,
Ladd y ſawl amharchai henafiaid;
Etto mynnent ladd, er hynny,
Y wraig a fyddai'n godinebu.

Cyfraith Duw ſy'n gaeth yn erchi,
Yn ddiffafar ladd â meini, *Lef.*2
Y gwr a'r wraig a odinebo,
Mae'r godineb mor gas ganddo.

Mae'r godineb brwnt mor ffinion,
O flaen Duw a'i holl angylion,
Ac na fyn i neb o'r brodyr 1 Cor. 8.
Fwytta 'nghyd â'r godinebwyr.

Mae mor ffinion mae mor ffiaidd,
Ac na fyn y 'ſgrythur ſanctaidd,
Un waith enwi peth mor fudur, *Fph*
Chwaethach arfer i'w ei wneuthur.

Criſt ſy'n erchi cadw'r llygad, *Mat.*
Rhag y cyfryw bechod anllad;
Mynych trwy ffeneſtri'r llygaid, *Job.*3
Y mae hwn yn lladd yr enaid.

Cyn trachwantech un wraig wen,
Tyn dy lygad ffwrdd o'th ben:
'Rhwn na ffrwyno lygad * *wantan*, * *Godin*
Yn nhân uffern y caiff frwylian.

Y mae'r pechod hwn mewn calon,
O flaen Duw yn bechod creulon:

Er na ddelo byth mewn gweithred,
Mae â'i chwant yn lladd yr enaid.

LI. *Cyngor i'r meddwyn.*

OS meddwyn wyt yn arfer chwiffio,
Gwin, a chwrw, a thobacco,
Llef am ras ar Dduw yn fuan,
I orchfygu medd'dod aflan.

Os cwympaiſt yn y wins o feddwdod,
Llef am gymmorth oddi uchod;
Ni all dyn, na diawl, nac angel,
Godi o'r wins y cyfryw 'nifail.

Nid â'r cythraul meddw o'th goryn,
Mwy nâ'r cythraul mud o'r plentyn,
Nes del Criſt â'i nefol Yſpryd,
I'w dròi maes trwy weddi ac ympryd.

O gweddia ditheu'n waſtod,
Am gael nerth yn erbyn medd'dod,
Ac ymprydia rhag gormoddion,
A rhag tramwy lle bo'r meddwon.

Nid gwell meddwyn er gweddio,
Heb ochelyd ac ymprydio,
Gweddi ac ympryd ſydd yn groyw
Yn gorchfygu'r cythraul meddw.

Os gweddii'n erbyn medd'dod,
Ac heb och'lyd teiau'r ddiod;
Ni thal gweddi i ti ddimmau,
Eiſiau goch'lyd y tafarnau. 1 *Theſ.* 5. 22.

Dannedd llew yw dannedd medd'dod,
Ni chyll ei ddant o'i graff o honod,
Nes del Criſt y Llew diofan,
I 'ſigo ei fiol a'th dynnu o'i ſafan.

Ni ddaw march o'r ffos lle ſuddo,
Nes del chwech neu ſaith i'w luſgo;
Ni ddaw dyn o'i fedd'dod aflan,
Nes del Criſt i'w luſgo allan.

Na chymmell neb i yfed gormod,
Yfed pawb eu rhaid o'r ddiod;
Os myn un feddwi megis ci,
Meddwed ef, na feddwa di.

Rho barch i'th well os doi i'w plith,
Trwy berchu'r fol heb yfed rhith;
Os perchi'r gwr trwy chwiffio'r cwppan,
Wrth berchi'r ffrynd d'amharchu'th hunan.

Iechyd triſt ac iechyd afiach,
Yw yfed iechyd a'th wna'n glafach,
Byth ni pharchaf iechyd un,
A waetho'm iechyd i fy hun.

Rhai ſy'n chwerthin am fy mhen,
Am fod yn ſobr heb fawr chwen;
Minneu'n wylo'r deigrau heilltion, *Sal.*119.1
Wel'd pob rhai o'r rhai'n yn feddwon.

Y meddw chwarddodd am fy mod
Yn cadw 'ngheiniog yn fy nghod,
Yn awr ſy'n wylo'r dw'r yn ffrwd,
Wrth fegian ceiniog fach o'm cwd.

Er mwyn Ieſu, gochel fedd'dod,
Gwaeth yw hwn nag unrhyw bechod;
Mae'n troi dyn ar lun y cythraul,
Ugain gwaeth nag un anifail.

Tyn o'r tafarn, gochel fedd'dod,
Na chais fyn'd yn drech nâ'r ddiod;
Ni cha'dd un o'r trechaf arni,
Ond a giliai'n ebrwydd rhagddi.

Alecſander a gongcwerodd
Yr holl fyd y ffordd y cerddodd;
Ond y ddiod yn dra 'ſgeler,
A gongcwerodd Alecſander.

Gwell yw diangc nag ymdrechu,
Gwell yw cilio nag ymdynnu;
Gwell rhoi'r goreu i'r hwrſwn cwrw,
Nag ymoſtwng iddo'n feddw.

Treiaiſt feddwyn dy rym ddengwaith,
Cwympaiſt dan y ddiod ganwaith,
Oni chym'ri'r traed oddi wrthi,
Hi rydd etto godwm i ti.

Rhai fyn 'maflyd cwymp â'r cwrw,
A myn'd yn drech nâ'r ddiod loyw;
Ni bu 'rioed a ga'dd y trechaf,
Ond a giliai oddi wrthi'n gyntaf.

Os doi at dân fe lyſg dy grimpau,
Os doi at ſarph hi frath dy ſodlau;
Os doi at byg, ond cwrdd ſe'th nurdda,
Os doi at ddiod gref hi'th feddwa.

Cil rhag ſarph rhag iddi'th frathu,
Cil rhag plag rhag iddo'th nafu,
Cil rhag tân rhag iddo'th loſgi,
Cil rhag gwin rhag iddo'th feddwi.

O holl ſlafiaid y byd yma,
aetha' ſlaf yw ſlaf i fola:
i chais hwn tra bywyd ganddo,
nd ei fol yn feiſtr iddo.

F'â'r meddw i'r § *inn* yn gall, yn ‡ gwmpli, § *Ta-*
e ddaw maes heb gof, heb gyfri', *farndy*. ‡ *Fel dyn*
'â mewn fel dyn, f'â maes fel 'nifail, *rheſymol*.
e chwyd fel ci, fe roch fel cythraul.

F'ollwng meddwyn Dduw a'i ddoniau, *Diar*. 23.
ai a thir, i fyn'd i chwarae, 20, 21.
e geidw ei afael ar bob § Sini, § *Menyw ofer*.
e gyll ei hun, a'i gof, a'i gyfri'.

Gynt ni feddwai ond bedlemiaid,
'r rhai gwaethaf o'r begeriaid,
awr ni chaiff bedlemiaid tlodion,
e i feddwi gan foneddigion.

Brwnt gwel'd barnwr mewn anhemper,
eu bendefig draw'n y gwtter;
rwnt gwel'd cawr yn ſlaf'i'r çwrw,
ynta' gyd gwel'd 'ffeiriad meddw.

Cyfraith dda oedd dodi meddwon,
l plant bychain dan 'drycholion;
ni fedrant fwy nâ bechgyn,
dro eu hun ac *ordro* eu *liſing*.

Nid oes rheſwm na naturiaeth,
an y meddw drin ei arfaeth;
ſiau un o'r rhai'n i'w ‖ arail, ‖ *I arwain*.
waeth yw'r meddw nâ'r anifail.

Blin na fedra un dyn meddw,
a'i reoli ei hun yn hoyw:
ch! na gadael i neb arall,
wyr reoli'r *meddwyn* angall.

Gwae, medd Duw, y dyn a godo
Y borgu glas-ddydd i gwmp'nio, *Eſa.*5.11.
Ac arhoſo gyd â'r ddiod,
Nes ennyner ef gan fedd'dod.

Y mae uffern beath a ſatan,
Yn lledanu ar lled eu ſafan,
Ac yn chwennych llyngcu'r meddw,
Yn ei feddwdod cyn bo marw.

Gwae ſo cryf i chwiffio cwrw, *Eſa.*5.14,22,24.
Ac i gymmyſg diod loyw;
Ni ad Duw na gwraidd na himpyn,
Heb eu difa i'r fath feddwyn.

Gwae ro ddiod gref i feddwi,
Ei gymmydog i'w ddinoethi;
Mae Duw'n digio wrtho'n llidiog,
Am ladd enaid ei gymmydog.

Tyn ar frys o'r gors o fedd'dod,
Rhag dy lyngcu yn amharod,
O hir aros ar draeth ſugyn,
Llwyr i'th lwnge tra f'ech yn roſyn.

Pob pechadur a gais guddio
Faint o feiau a fo arno,
Ond y meddw fyn ddynoethi
A datguddio ei holl frynti.

Adda geiſiodd guddio'n garcus,
Ei droſeddau â dail ffigys;
Noe a fynnai lwyr ddatguddio, *Gen.*9.21.
Yn ei feddwdod, faint oedd ganddo.

Criſt ſy'n gwa'rdd i griſtion fwytta 1*Cor.*5.11.
Gyd â'r meddw glwth ei fola, 2 *Theſ.*3.6.
Ac ymgadw rhag d'od atto,
Fel rhag dyn â'r cowyn arno.

Fel y gyr y mwg o'r lleſter,
Yr holl wenyn o'u heſmwythder,
Felly gyr y meddwdod aflan,
Ras a dawn o'r galon allan.

Ni bu, meddant, frenin Babel, *Dan.*4.33.
Ond ſaith mlynedd ar lun 'nifail;
Y mae'r meddw ar lun mochyn,
Hwy na hwnnw lawer blwyddyn.

Cinioes fer a chylla afiach, *Diar.*23.29,30.
:tty llwm a drwg gyfeillach,
ppa twn a ſiacced frattiog,
gaiff meddwyn yn lle cyflog.
Fe werth meddwyn dref ei dad,
'r maint a fedd o fraint yn rhad,
phob 'nifail ſy'n ei helw;
iwerth ei grys i brynu cwrw.
Fe 'medy'r meddw â'i holl bethau,
'i aur, ei arian, a'i dryſorau;
i dai, a'i dir, ei blant, a'i briod,
nd nid ymedy byth â'i feddwdod.
Gwir dduw'r meddw ydyw § Baccus, § *Duw'r gwin.*
afarn chwydlyd yw ei eglwys,
wraig y tafarn yw ei 'ffeiriad,
pot a'r bîb yw ei ‖ gyfneſiad. ‖ *Ei gyd-gymmunwyr.*
Bydd di'n ſobr tr'ech ti'n fachgen,
a'd i'r bol yſpeilio'r cefen;
a'd i'r afraid ieuengctid hela
ol mewn henaint i gardotta.
Cyfraith Duw a fyn labyddio
ob ofer-ddyn ag a feddwo,
ddiwreiddio'r cyfryw frynti,
c i rwyſtro eraill feddwi.
Fe ddaw Criſt yn chwyrn heb wybod, *Luc* 21.34,35.
Ar ddyn meddw i ddial meddwdod;
Fe'i gwahana, fe'i rhy orwedd,
Mewn tân poeth i ringcian dannedd.
Duw ro gras i bob rhyw griſtion,
Yfed deigryn lai nâ digon,
Cyn yr yſo fwy nâ'i gyfraid,
I ladd ei gorph, i ddamnio ei enaid.

LII. *Cân ynghylch y diawl a'r meddwon.*

Y Cythraul twyllodrus ſy beunydd heb orphwys,
Ond ceiſio'n ofalus ein twyllo, 1 *Pedr* 5.1.
I wneuthur pechodau, pob amryw o feiau,
Duw gadwo'n heneidiau ni rhagddo.
Fel y bydd cyſgod ar ddiſglair ddiwrnod,
Ein dilyn *yn waſtod* wrth rodio;

8915

dd yn ei gadw,
pio;
n eu Ffrangeg,
dio.

d yn cynhennu,
u *hawnto*;
i harfau,
n ganddo.

g'lanaſtrau,
le bytho;
adwr hoccedus,
lo.

llawn o bechodau,
ſcapo;
n rhyw feiau neu gilydd,
dno. § *Diafol.*

ras i ni wella,
g llithro;
ein heneidiau
n gorphwyſo.

bag llettya meddyliau drwg
wynt i fyfyrio ar ddaioni.

yſywaeth, *Gen.*6.5.
naturiaeth,

io 2 *Cor.*3.5.
g allo,
au,

ynny, *Sal.*51.1.
lu
,

ipryd, *Luc* 11.13.

Na'd i feddwl drwg lettya
Yn dy galon rhag dy ddifa;
Gwas yn ceiſio lletty i ſatan,
Bob yr awr yw'r meddwl aflan.

Dod dy feddwl a'th fyfyrdod,
Ar y pethau ſydd oddi uchod,
Lle mae Criſt dy Brynwr hygar,
Nid ar bethau ſ'ar y ddaear.

Rho dy fryd ar bethau nefol,
Ac na ſercha ddim daearol;
Meddwl am y wlad y gorfydd
Aros ynddi yn dragywydd.

Meddwl am y pethau brynodd
Criſt â'i waed it' yn y nefoedd;
Heddwch Duw a choron hyfryd,
Teyrnaș hardd a didrangc fywyd.

Meddwl dy fod tra f'ech byw,
Bob yr awr yng olwg Duw;
A bod Duw yn gwel'd d'ymddygiad,
Ymhob man â chil ei lygad.

Meddwl fod y gelyn gwaedlyd,
Ddydd a nos fel llew newynllyd,
Yn troi o ddeutu dy orweddfa,
Bob yr awr yn ceiſio'th ddifa.

Meddwl am reoli d'eiriau,
A'th weithredoedd a'th feddyliau,
Wrth fodd Duw, rhag iddynt beri,
Gwaſgfa i'th enaid ddydd dy gyfri'.

Meddwl fel y daw dy Brynwr,
Yn y cymhylau i chwarae'r Barnwr,
Ac ymg'weiria i'w gyfarfod,
Fel priodferch gwrdd â'i phriod.

Meddwl fel y gorfydd rhoddi,
Ddydd y farn mor fanwl gyfri',
Am y meddwl drwg a'r bwriad,
Ag a roir am weithred anllad.

Meddwl fel yr awn oddi yma,
I'r tŷ priddlyd am y cynta',
Mewn cwd canfas heb un *beni*,
Pe b'ai i ni rent arglwyddi.

'od yr angeu aethlyd,
as yn gyrru'n ynfyd ; *Dat.*6.8.
ıon hen nac ieuangc,
:h na'i ddyrnod ddiangc.
hefyd y daw angeu,
· am ein pennau, *Preg.*2.12.
gorn i'n rhybuddio,
ais i'n anrheithio.
nad yw bywyd un-dyn, *Iago*4.14.
mbwl ar y llynwyn,
ıell bridd neu wydyr,
ıawdd a dyr yn glechdur.
fel y rhed ein heinioes, *Job*7.6.
: dan hwyl heb aros,
dd am ein hamſer,
›ied dreulio ei hanner.
fod y byd yn gado *Luc*12.19,20.
wm i fyn'd o hono,
ı torri danynt,
ta' ei gymmorth iddynt.
na ddaw aur nac arian,
· o'r droedfedd fechan,
i fyn'd i'r frawdle,
am eu beiau.
pan y delo angeu,
ado'r byd a'i bethau ;
› flaen Criſt yn wiſgi,
wl i roi cyfri'. *Heb.*9.27.
fel y bydd dy dlyſau,
›lud, a'th holl ſwyddau,
n newydd feiſtri,
:ch gwbwl oeri.
doſted a fydd pechod,
› dy gydwybod,
r yn dy ddannedd
arn dy holl anwiredd.
fel y gorfydd rhoddi
arn i'r Arglwydd gyfri',
weithred ddrwg a wnelom, *Preg.*12.14.
fer a ddywettom. Mat.12.36.

Meddwl fel y bydd gwyr gwychion,
Sydd heb ofni Duw na dynion, *Dat.6.15,16.*
Ddydd y farn yn crio'n 'sgymmun,
Am i'r creigydd gwympo arnyn'.

Meddwl fel y bydd y duwiol *Dat.7.9—16.*
Yn y nef mewn braint ragorol,
Yn clodfori Duw gorucha',
Pan bo eraill yn Genhenna.

Meddwl fel y mae'r annuwiol, *Dat.21.8.*
Yn ymdroi mewn tân uffernol, *Marc 9.44.*
A'r pryf didrangc yn eu bwytta,
Bob yr awr heb gael ei wala.

Meddwl am hyn a dibrifia
Y byd hwn a'i wagedd mwya';
A myfyria trwy wir grefydd,
Ar air Duw a'r byd na dderfydd.

Meddwl dyn a red heb orphwys,
Ar ôl drwg neu'r da gyrhaeddwys,
Oni chaiff beth da i fyfyrio,
Ar y drwg fe red trâ gantho.

Meddwl dyn fel maen y felin,
A dreulia ei hun nes myn'd yn gilin;
Oni roir rhyw rinwedd dano,
I'w ei falu a'i fyfyrio.

Meddwl weithio'r gwaith a bwyntiodd
Dy Greawdwr pan y'th greodd,
A'i was'naethu â'th holl bwer,
Yn dy alwad tra c'ech amfer.

Meddwl mai gwell un diwrnod, *Sal.84.10.*
Yn gwas'naethu'r fanctaidd Ddrindod,
Nâ'th holl ddyddiau a'th holl oefach,
Yn gwas'naethu dim amgenach.

Meddwl cyn y gwnelech bechod,
B'wedd 'rattebi ddydd dy drallod,
A pha fodd y gelli ddiangc *1 Thef.5.3.*
Ddydd y farn rhag angeu didrangc.

Dod dy feddwl ar ddaioni,
Na'd ar wagedd iddo ymborthi:
Hawdd y gelli ei gyf'rwyddo,
Os mewn pryd y ceifi'i ffrwyno.

diffodd y wreichionen,
yn y nenbren;
ewid meddwl aflan, *Iago* 4.7.
ir hwn yn fuan.
mny'n ebrwydd heibio
ddwl ban dechreuo;
n mawr ei hocced,
feddwl i'r drwg weithred.
t Babel tra font fechgyn,
tra fo'n y pliſgyn,
ren cyn y gwreiddio, § *Cancr.*
eddwl cyn cynnyddo.
ionen fach i gynnu
lyſg dy letty;
drwg letteua,
fe'th anrheithia.
feddwl aflan,
mwy na ſatan;
wyt ti'n derbyn
flaen y gelyn. ‡ *Parottowr lle.*
d ar gadw'r gyfraith,
, yn ddiragraith;
Ddûw o'th feddwl,
a am y cwbwl. ‖ *Thef.* 5.18.
ddrwg o'th galon,
ly gyd-griſtion: *Lef.* 19.17.
r fath feddwl gwaedlyd, 1 *Ioan* 3.15.
ldo er dy fywyd.
vanta wraig cymmydog,
i llygaid ſerchog, *Mat.* 5.28.
dwl redeg arni,
b yw ei hoffi.
dy fryd a'th fwriad,
o un ymddifad, *Zec.* 9.10.
orthrymder yw, *Diar.* 23.10,11.
iad y flaen Duw,
wennych aur nac arian,
trwy dwyll a chogian. 1 *Tim.* 6.10.
ryw chwant a bwriad,
w ddim llai nâ lladrad.

Rhwym dy feddwl, na'd e'i wibian
Ar oferedd, fawr na bychan,
Nac ar ddim na allech roddi
Cownt am dano ddydd dy ddidri.

Cadw'th galon rhag drwg fwriad,
Fel y cedwi'th law rhag lladrad;
Mae'n rhaid atteb yn cyn gaethed,
Am ddrwg fwriad, a'r ddrwg weithred.

LIV. *Cyngor i lywodraethu ein geiriau wrth ſ*

BID dy eiriau yn waſtadol,
yn griſt'nogaidd ac yn raſol,
Yn rhoi gras i'r holl wrandawyr,
Ac adeilad tra chymmeſur.

Y mae bywyd, y mae angeu,
Yn y tafod, yn y geneu:
Gochel dd'wedyd geiriau diriaid,
Cadw d'enau, cedwi d'enaid.

Dilyn d'Arglwydd yn dy eiriau,
Dywaid fel y d'wedai ynte';
Ni ddaeth twyll na gair anweddaidd,
Erioed i maes o'i enau ſanctaidd.

Traetha'n bwyllog, gwrando'n eſgud,
Mae dwy gluſt, un tafod gennyd,
Aml eiriau bair cyfeiliorni;
Ni ddaeth drwg i neb o dewi.

Cyn y dywedych, meddwl ennyd,
B'wedd y myn Mab Duw it' dd'wedyd,
Yna dywaid'r hyn ſydd raſol,
A da i adail rhai anneddfol.

Na ddoed 'madrodd brwnt o'th enau,
Na gair ffol, na choeg ddigrifau,
Sen, na ffroſt, na phrwmp, na chelwydd,
Ond bid raſol dy leferydd.

Cadw d'enau rhag gair diriaid,
Felly gelli gadw d'enaid,
Oni ffrwyni tafod anwir,
Yn ol d'eiriau y'th gondemnir.

Arfer iaith ac ‡ aeg gwlad Canaan,
Bid am Dduw a'i air d'ymddiddan;

ıu y cair gwybod, *Col.*3.16.
'r wyt yn hanfod. *Iago* 5.12.
afod arfer tyngu *Iago* 5.12.
/r Arglwydd Ieſu ;
mſang gwaed y cymmod, *Heb.*10.29.
gyfryw bechod.
w nid oes it' yngan,
ld parch ac ofan ;
ri ei enw'n ofer,
)an y'th farner.
ınydd leia' ag allech,
)l pan y d'wedech ;
eiriau hyfryd,
i â ſôn nâ d'wedyd.
yn ddau ddafodiog, *Diar.*6.16.17.
v bob dyn celwyddog :
d ydyw'r cythrel, *Ioan.*8.44.
'l yw'r ffalſt ei chwedel.
hu'r gwir o'th galon, *Zec.*8.16.
r gan Dduw a dynion ; *Sal.*101.7.
celwyddog gredu,
)an bo'n ei dyngu.
ı dyn llwyr ei gefen,
gair drwg abſen;
leddyf llym dau finiog, *Sal.*64.3.
lyn celwyddog.
ıfod drwg anhappus, *Diar.*4.24.
wn nâ gwenwyn lindys,
arwor poeth yn lloſgi, *Iago.* 3.6.
ethau un o'r cawri.
ith na lyſenwa 1*Pedr* 2.1.
, neu'n ffol, neu'n rhaca, *Mat.*5.22.
ei frawd yn lletffol,
lu tân uffernol.
)dd faint a glywech,
dyd faint a wypech,
an orffo ei draethu,
gwell weithiau ei gelu.
gar pan ganmolech,
)l pan gyfarchech,

Bydd gariadus wrth geryddu,
Bydd drugarog wrth gyfranau. *Lef.*1

LV. *Gweddi am lywodraeth'r gairiau a'r wrth fodd Duw.*

ARGLWYDD, agor fy ngwefuſeidd,
I foliannu'th dduwiol fawredd, *Sal.*
A chyf'rwydda di fy nhafod,
I ddatganu 'maes dy fawrglod.

Llanw 'ngenau o'th wir foliant,
I'th fendithio am fy llwyddiant,
A'th glodfori, Dad trugarog,
Yn y dyrfa fawr lioſog. *Sal.*

Llunia 'ngeiriau, llywia 'nhafod,
A chyf'rwydda fy myfyrdod:
Clo a datglo fy nwy wefus,
Na'd fi draethu ond dy 'wyllys. *Sal.*

Arglwydd, cadw ddrws fy ngenau,
Na'd fi draethu ffiaidd eiriau
Ffrwmp, na ffroſt, na ſen, na chabledd, ‖ *Ge*
Geiriau ffol, na dim anwireddd.

Bid myfyrdod fy holl galon,
Bid fy ngweithred a'm hamcanion;
Bid fy ngeiriau oll yn ddiddrwg, *Sal.*
A chymmeradwy yn dy olwg.

LVI. *Cynger i ddyn fod bob amſer o ymddyg griſtianogaidd.*

BID d'ymddygiad yn griſt'nogaidd,
Yn gwrteiſiol ac yn g'ruaidd,
Ymhob tyrfa delych iddi,
Megis plentyn i'r goleuni.

Bydd fel ſeren yn diſgleirio,
Bydd fel canwyll yn goleuo,
Bydd fel patrwn o griſt'nogaeth,
I'r rhai ddelo i'th gwmp'niaeth.

Bydd dra ſanctaidd i'r galluog,
Bydd yn union i'th gymmydog,
Bydd yn ſobor it' dy hunan, ‖ *Pe*
Dyna'r tri phwngc rheittaf allan. *T*

ydd mor ddiddrwg ag yw'r g'lommen,
ld mor gâll a'r ſarph drachefen,
ld ddioddefgar fel y ddafad;
ff gan Griſt y fath ymddygiad.

ydd yn dempraidd megis Daniel,
lw'r cnawd mewn ymborth iſel,
chel win a bwyd rhy foethus;
ag dy fyn'd yn afreolus. *Eph.*5.18.

ydd yn ddiwair, nid yn anllad,
ld fel Joſeph yn d'ymddygiad;
wyt ti 'ngolwg Duw bob amſer,
dd gan hynny lân a ſyber.

Dela'n union wrth fargenna,
thwyll un dyn wrth farchnatta; 1*Theſ.*4.6.
w ei hun ſydd union Farnwr,
wng y gwirion *plaen* a'r twyllwr.

ydd o ffydd a chrefydd union,
na Dduw o ddyfnder calon; *Deut.*6.13.
wna ddrwg o flaen ei lygad,
nhob man mae'n diſgwyl arnad.

Dilyn gyngor doeth bregethwyr, *Heb.*13.7.
nddaroſtwng i'th reolwyr, 1*Pedr*2.17.
dd gariadus â'th gym'dogion,
heddychol â phob criſtion. *Rhuf.*12.18.

Bydd dra graſol yn dy eiriau,
dd yn fedrus yn dy chwedlau,
dd yn gywir yn dy *bromais*,
dd ymhob peth lân a llednais.

Bydd di berffaith ymhob tyrfa,
dd fel ſant ymhlith y gwaetha';
diffeithed a fo'r cwmp'ni,
dd fel Noe ymyſg y cawri.

Cyfarch bob dyn yn dra ſiriol,
ſtwng i'th well yn gwrteiſiol; *Rhuf.*13.1,7.
rcha'r henaint a'r awdurdod, *Lef.*19.32.
rho'r blaen i'th well yn waſtod.

Bydd ddioddefgar a chymmeſur,
i fydd boeth na thwym dy natur; *Col.*3.8.
oddef gamwedd cyn cynhennu, *Diar.*16.32.
ddioddefodd hwnnw orfu.

Ymddarostwng i'th oreuon,
Duw ei hun a wrthladd feilchion,
Ac fe ddyry ras yn ystig,
I'r rhai ufudd gostyngedig.

Na falchia am un rhinwedd,
Nac am gyfoeth ac anrhydedd,
Ond rho ddiolch prudd am danynt,
Rhag i Dduw dy adael hebddynt.

Bydd di gryno yn dy ddillad,
Dos yn lân yn ol dy alwad,
Tor dy bais yn ol dy bwer,
Na fydd goeg na brwnt un amser.

Gochel bechu er cwmp'niaeth,
Cyflog pechod yw marwolaeth;
Cynnifer gwaith y b'ech yn pechu,
Cynnifer angeu wyt yn haeddu.

Mae cyfathrach er y dechreu,
Rhwng pob pechod brwnt ac angeu,
Fel na ddichon un dyn bechu,
Na bo angeu yn ei lyngcu.

Na fydd anllad yn dy chwedlau,
Na fydd aflan mewn cornelau;
Ymhob cornel bid d'ymddygiad,
Fel pe b'ait wrth groes y farchnad.

Os cais dyn, na diawl, nac angel,
Gennyt bechu yn y dirgel;
Cofia fod Duw â faith llygad,
Ymhob man yn disgwyl arnad.

Er nad ydyw dyn yn gweled
Yn y dirgel lawer gweithred;
Y mae Duw yn gwel'd y cwbwl,
Pan na byddo dyn yn meddwl.

Os troseddi yn y dirgel,
Duw ddatguddia dy holl *gwnsel*,
Ac a fyneg' dy ymddygiad,
I'r byd yng'wydd yr haul a'r lleuad.

Gochel ddilyn drwg gwmp'niaeth,
Pobl anwir ddigrifft'nogaeth;
Can's fe nurdda rhai'n d'ymddygiad,
Fel y nurdda pitch dy ddillad.

Fel yr hallta'r môr y ‖ granffo, ‖ *Gyrhaeddo.*
D'r dw'r croyw ddelo atto;
Felly nurdda pobl 'ſgymmun,
Oeſau'r goreu ddelo attyn'.

Gochel neidr rhag dy frathu,
Gochel bla rhag dy ddifethu, *Sal.*26.4,5.
Ac os ceri iechydwriaeth,
Gochel ddilyn drwg gwmp'niaeth.

Câr â'th galon bob dyn duwiol,
Bydd gyfeillgar a rhinweddol,
Dilyn arfer y rhai doethion,
A ffieiddia'r annuwiolion.

LVII. *Cyngor ynghylch buytta ac yfed.*

GOCHEL eiſte' lawr i fwytta,
Nes bendithio'r bwyd yn gynta';
Gochel godi pan eiſteddech,
Nes rhoi diolch am a fwyttech.

Criſt ni fwyttai fara barlys, *Ioan*6.11.
Chwaethach bwyd oedd well ei *reiis*,
Nes yn gyntaf ei fendithio,
A rhoi mawl i'w Dad am dano. 1*Tim.*4.4,5.

Pa'm y cytgam un dyn fwytta
Bwyd ſy ar felldith er cwymp Adda? *Gen.*3.17.
Nes yn gyntaf ei fendigo
A gair Duw a gweddi droſto.

Toſt yw gweled mor 'nifeilaidd,
Mor anneddfol, mor anweddaidd,
Y rhêd llawer dyn i fwytta
Bwyd, fel buwch a red i'r borfa.

Toſtach yw eu gwel'd yn cwnnu
Oddi ar y ford i fyn'd i gyſgu,
Fel y moch o'r trwcca i'r dommen,
Heb roi diolch mwy nâ'r aſen.

Nid oes ſon am ras cyn bwytta,
Nac am fendith Duw gorucha';
Nac am ddiolch gwedi porthi,
Mwy nâ'r moch a f'ai'n eu peſgi.

Er bod Duw yn rhoi gorchymyn, *Deut.6.1*
I bawb yn ol torri newyn, *a*
Roddi moliant ar yr eitha',
I'r Duw mawr am lanw eu bola.

Gochel fwytta ond dy ddigon,
Na fydd chwannog i ddanteithion,
Mwy na rhaid o ffar lyfieulyd,
Bair i'r cnawd orchfygu'r yſpryd.

Os rhoi i'r cnawd fwy nâ'i gyfraid,
'Rwyt ti'n porthi gelyn diriaid,
Os rhoi iddo lai nâ digon,
'Rwyt ti'n lladd cydymaith ffyddlon.

Nac yf ddiod tu hwnt i feſur,
Gronyn bach was'naetha natur;
Diod gadarn ſydd yn peri
I wyr nerthol gwympo dani.

Gwin a wnaeth i Noe ymnoethi, *Gen.9.21.a 1*
Gwin a yrrodd Lot i ymloſgi,
Gwin a dorrodd wddwg llawer,
Gwin orchfygodd Alecſander.

Na'd dy ford yn fagal i ti, *Hoſ.*
Trwy lothineb cas a fyrthni,
Rhag i'r gelyn dû dy hela,
Gablu Duw yn llawn dy fola.

Mae dau lygad yr ehedydd,
Yn eu gwaith wrth fwytta ei fwydydd,
Un yn gwel'd ei ymborth hyfryd,
Y llall yn gwarchad rhag y barcud.

Bid dy lygad dithau'n waetan,
Ddydd a nos rhag rhwydau ſatan,
'Rhwn a gais â'th fwyd dy faglu,
Wrth giniawa a fwpperu.

Pan bo'r ceiliog coch yn bwytta,
Bydd ei lygaid hwnt ac yma,
Rhag i'r barcud llwyd ei 'gliſiaid,
Tra fo e'n bwytta heb feddyliaid.

Felly bydded dy ddau lygad
Dithau uwch dy fwyd yn gwiliad,
Un yn canfod dy Greawdwr,
Llall yn gwarchad rhag y temtiwr.

ytta dim a baro
tion gwan dramgwyddo;
ythur lân yn gw'rafun, 1*Cor*.8.13.
i dramgwyddo un-dyn.
ytta bwyd dy hunan,
tlawd a'r truan,
i brofi'th ginio,
n s'eb dammaid gantho.
ai hen Dobias,
einiaid bach o'i gwmpas,
iai ddim danteithion,
n i'r bobol dlodion.
ttai fwyd yn felus,
ldifaid wrth ei yftlyg, *Job* 31.17.
i iach ei galon,
an i'r rhai tlodion.
au'r gweiniaid tlodion, *Luc* 14.13,14.
o'th ddanteithion,
dithau ar fyrder,
o'r nefol fwpper.
gnach, ond bydd foddlon,
ig fo Duw'n ddanfon,
oedd ffar ddigonol,
riarciaid duwiol.
:h a fyddai foddlon *Dan*.1.12.
ffacbys duon;
on y prophwydi 2 *Bren*.2.42,44.
ra haidd i'w porthi.
yddwn ninnau foddlon 2 *Tim*.6.8.
ig fo Duw'n ddanfon?
, bid ef ronyn,
nodd i dorri'n newyn.
indod ſanctaidd foddlon, *Gen*.18.8.
ag Abr'am ffyddlon
llaeth, a 'menyn,
, heb fwy o 'mheuthyn.
nes gan bob ofer-ddyn,
d i dorri newyn,
chwech o feigiau,
i i *borthi chwantau*.

Rhaid cael *ſawſ*, a rhaid cael fineg,
Rhaid cael *capers*, *ſampier*, garlleg,
Gyn y gallo llawer fwytta
Pryd o fwyd gan faint eu traha.

Y mae *ſawſ* yn awr yn coſti,
Yr oes hon mewn gwres a gwegi,
Mwy nag oedd y breiſion ſeigiau
Gynt yn coſti i'n hen dadau.

Gynt ni cheiſiai Alecſander
Sawſ un amſer gyd â'i ſwpper,
Ond y *ſawſ* oedd yn ei gylla,
Chwant i'r bwyd, yn ol rhyfela.

Cyrus ynte' fyddai foddlon
I ſwpperu ar lan afon,
Lle cai ddw'r i dorri' ſyched,
Ef a'i filwyr yn eu lludded.

Rhaid yn awr i bobol ofer
Gael eu gwin ar ginio a ſwpper;
Rhaid cael pint neu ddau o *glarêd*,
Cyn el tammaid bwyd i wared.

Duw ro fara i'r bobol dlodion,
Duw a'n gwnelo ninnau'n foddlon;
Duw faddeuo'n traha i ni,
Duw fendithier am ein porthi.

LVIII. *Gras cyn bwyd.*

PORTHWR mawr y pum mil gwerin, *Ioan*
A'r pum torph haidd a'r ddau byſgodyn,
Portha ninnau, dy wael weiſion,
A'r hyn ymborth wyt yn ddanfon.

A bendithia'r bwyd a'r ddiod,
'Rhwn a roddaiſt yma i'n gwarchod,
Fel y gwir fendithiaiſt cyn hyn
Oen y Paſg, a'r ddau byſgodyn.

A rho iddynt rym i'n porthi,
I'th was'naethu a'th addoli,
Fel y rhoddaiſt rym o'th wiw-ras
Gynt ar deiſen i Elias. *1 Bren.*

A phâr iddynt ein comfforddi,
A'n cryſhau a'n gwir ddigoni,

l y peraiſt i'r ffar iſel,
r ffacbys duon borthi Daniel. *Dan.*1.
A nad i ni o'th ddanteithion,
m'ryd gronyn mwy nâ digon,
id y maint a fo i'n *helpu*,
ı ein galwad i'th was naethu.
Eithr pâr in' roddi moliant
bob amſer am ein porthiant,
chydnabod mai Duw * Celi, * *Hollalluog.*
inio a ſwpper ſy'n ein porthi.

LIX. *Gras yn ol bwyd.*

)ORTHWR graſol pob creadur,
Gwyllt a dof, yn ol ei nattur, *Sal.*145.15,16.
:rbyn foliant am ein porthi,
or ddigonol â'th ddaioni.
Er pan ddaethom o'r groth allan, *Sal.*22.10.
/di'n porthaiſt fawr a bychan,
n dy ſwynder yn ein porthi,
y'm ni bawb yn diolch i ti.
Nid oes gennym ddw'r i yfed,
ra i fwytta, grym i gerdded,
)leu i ganfod, nerth i godi,
id a roddech, Arglwydd, i ni. 1*Cor.*29.11,12
[ti, Arglwydd, am ein porthiant,
n ein hiechyd, am ein llwyddiant, *Mat.*6.11.
m ein heddwch a'n llawenydd,
bo moliant yn dragywydd.

LX. *Gras cyn bwyd.*

LYGAID pob creadur bywiol,
Sydd yn edrych, Arglwydd graſol,
: yn truſto cael eu porthi
:nnyt, Rhoddwr pob daioni.
'Rwyt ti'n agor dy law raſol,
: yn porthi pob peth bywiol,
n roi ymborth wrth ei nattur,
ı ei bryd i bob creadur.
) bendithia ni dy weiſion,
r holl *fwydydd a'r* danteithion,

A bar'toaiſt ar ein meder,
I'n digoni ginio a ſwpper.
A rho i ni ras i fedru,
Bawb yn ddyfal i'th glodfori,
Am dy garc, a'th rodd, a'th fwynder,
Yn ein porthi ginio a ſwpper.

LXI. *Gras yn ol ciniaw.*

DI lenwaiſt, Criſt, ein cylla,
Ag ymborth o'r danteithia,
Llanw enau pawb o'th blant
A moliant am eu bara.
Yn foethus iawn di'n porthaiſt,
Yn raſol di'n diwallaiſt;
Rho i ni weithian ras bob cam,
I'th foli am a roddaiſt.
Di roddaiſt i ni'n cinio,
Ac ymborth i'n *maintaino*;
'Ry'm ni'n rhoddi nos a dydd
It' foliant prudd am dano.
Mae dyled arnom roddi
It' foliant am ein porthi,
O! rho galon i ni a chwant,
I roi mawr foliant i ti.
Pob bol ag wyt yn lanw,
Clodforent byth dy enw,
A bendithient ar bob cam,
Dy fawredd am eu cadw.

LXII. *Arall cyn bwyd.*

DUW dod fendith ar ein hymborth,
Duw rho iddynt rym a chymmorth,
I'n digoni â gwir gryfdwr,
I'th was'naethu di'n Creawdwr.
Er bod llawer bwyd yn *ddainti*,
Nid oes ynthynt rym i'n porthi,
Nac i dorri dim o'n newyn,
Oni roi dy fendith arnyn'.
O gan hynny, Duw, bendithia
Yr holl fwydydd a ro'iſt yma;

y byddo pwer ynddyn'
thi'n cyrph, a thorri'n newyn.
.le mae llawer *ſort* o fwydydd,
troi'n geri yn ein coludd,
i eu cym'ryd yn afradlon,
yn magu cas glefydon.
Rho dy ras in', Arglwydd ſanctaidd,
m'ryd pob bwyd yn dymheraidd;
y gwnelont leſiant i ni,
na fagont haint na ſyrthni.
Rho rym iddynt i'n cyfnerthu
ein galwad, i'th was'naethu,
i foli d'enw'n waſtad,
mwyn Ieſu Grift ein Ceidwad.

LXIII. *Gras yn ol bwyd.*

DERBYN, Arglwydd, loi'n gwefuſedd,
Am dy ffafar a'th drugaredd,
i ein porthi mor ddigonol,
r cre'duriaid ſydd breſennol.
Derbyn ddiolch ar ein dwylaw,
n roi i ni gyſtal ciniaw,
nad ydym yn ei haeddu,
wy nâ'r ſawl ſydd yn newynu.
Rhoed pob genau ag a borthaiſt
liant i ti am a roddaiſt;
nnau roddwn it' ogoniant
a dragywydd am ein porthiant.

LXIV. *Gras yn bwyd.*

DUW mawr, o'r nef ſanctteiddia
Ni oll â'r ymborth yma,
rt ti'n roddi wrth ein rhaid,
a blant a'th ddefaid borfa.
A phar i ni gydnabod,
i pob daioni'n dyfod
di wrthyt, (graſol wyd)
i oed y bwyd a'r ddiod.
A dyſg in' bawb foliannu
' *enw a'th glodfori,*

Am ein porthi'n well nâ neb,
Bob amser heb ei haeddu.

Ac er mwyn d'anwyl blentyn,
Yr y'm ni'n daer yn canlyn
Arnat roddi bara a dw'r,
I'r neb s'eb swccwr ganthyn'.

A rhoddi gras i ninneu,
D'was'naethu nos a boreu,
Nes ein dyccer lle mae'n blys,
I'th nefol lys a'th artre'.

Lle mae gwir fwyd a diod
Yn para byth heb ddarfod,
Yn dy blâs lle mae dy blant,
Heb arnynt chwant na thrallod.

LXV. *Gras gwedi bwyd.*

DUW, pa'm 'rwyt yn ein porthi
Mor foethus ac mor *ddaiuti*,
Yn wastadol heb udim trai,
A gadael rhai mewn tlodi?

Pa ham yr wyt yn danfon,
I ni dy waelaf weission,
Fwy nag sydd raid i ni 'mhell,
A gado'n gwell yn llymion?

Can's yr y'm yn cyffesu,
Nad ydym neb yn haeddu
Cael mwy swccwr ar dy law,
Nâ'r neb sy draw'n newynu.

Ond dy fod di o'th fwynwedd,
A'th gariad a'th drugaredd,
Yn roddi i ni fwy ymhell,
Nâ'r sawl sydd well eu buchedd.

Ar hyder y rhoem ninnau
Fwy diolch byth i tithau,
Nâ'r sawl y sydd mor llwm eu ffar,
I'th foli ar eu gliniau.

I ti gan hynny rhodder,
O'n genau ni bob amser,
Glod a moliant tra ynom chwyth,
Ar ginio byth a swpper.

LXVI. *Gras cyn ſwpper.*

WN bawb ein pen a'n ffriw,
: Grift'r hwn yw'n *Profeidor*,
ynwn arno e'n daer,
dith ar ein ſwpper.
'n porthi pob peth byw,
t eu rhyw a'u nifer,
hoi i'r rhai'n i gyd,
d mewn pryd a thymmer.
w un o adar to,
yn na bo'i fwynder
ttoi i hwn ar *haſt*,
, *brecffaſt*, ſwpper.
nt mwy y carca Duw
'n 'rhwn yw ei *bictter*,
iddo'i raid bob tro,
rw arno'i hyder?
:'n rhoddi i ddyn yn fwyd,
yd ar ei feder,
llafur, 'nifail glân,
lar mân heb nifer.
naeth Duw un genau 'rioed,
ir, mewn coed, mewn dyfnder,
'toi ei ymborth tyn,
u cyn ei ganer.
:r rhyw o 'nifail glân,
god mân, ac adar,
Duw i borthi dyn,
ld bob un cyn bwytta'r.
nad yſtyr dynion hyn?
di cyn y cymmer,
moliant prudd bob tro,
lwydd ginio a ſwpper.
agoro'n llygaid dall,
heb wall a rodder,
neuau ar pob cam,
am ei fwynder.
a moliant bob yr awr,
lwydd *mawr a rodder*;

Am ddiwallu'n cylla gwag,
Ar ginio ac ar ſwppper.

LXVII. *Gras yn ol ſwppper.*

RHOWN foliant prudd bob amſer,
I'r Arglwydd ginio a ſwppper,
Am roi ymborth in' mor hael,
Heb adael *ſaol* na phrinder.

Rhown iddo ddiolch hyfryd,
Am gael ein bwyd a'n hiechyd,
A'n llawenydd a'i fawr ras,
I'n cadw maes o ofid.

A cheiſiwn gantho'n raſol,
Er mwyn ei Fab ſanctteiddiol,
Borthi'r enaid yn ei bryd,
A'i air a'i Yſpryd nefol.

A thywallt ei fendithion,
A'i ras yn ddyfal arnom,
Fel y gallom nos a dydd,
Ei foli'n brudd o'r galon.

LXVIII. *Arall yn ol ſwppper.*

GWYR a gwragedd, gweiſion, plant,
Rhown foliant am ein porthi,
I'r hael Dduw ſy o bryd i bryd,
Yn rhoi maeth hyfryd i ni.

Mae'n diwallu pob peth byw,
Bob pryd â rhyw ddaioni,
Ac o'i law, a'i ras, a'i rodd,
Yn rhoddi modd i'n peri.

Mae'n rhoi bara i ni o'r ddae'r,
A gwyllt a gwar i'n peſgi;
Pyſg o'r mor, a mel o'r graig,
A llawer ſaig heb enwi.

Mae e'n porthi pob rhyw gnawd,
Fel un dan ſawd i'w coſti,
Heb anghofio'r adar mân,
Na'r llew, na'r frân, ſy'n gwaeddi.

Mae e'n porthi dyn yn rhin, *Sal.* 147. 9
A chann a gwin yn ddeinti,

l a rhoſt o lawer rhyw,
b ond Duw'n eu peri.
own ninnau foliant prudd,
s, bob dydd, heb dewi,
Dduw am dan ei borth,
oi'r fath ymborth i ni.

X. *Cerydd am eſgeuluſo ceiſio bendith ar, a rhoi diolch am ymborth.*

'wilyddia hen ddyn bas,
lechreu'n hen wr dd'wedyd gras;
ch oedd i hwn g'wilyddio,
cy'd heb ei *brafteiſio*.
h'wilyddied un rhyw ddyn,
arfer Criſt ei hun; *Mat.*15.36.
wilyddied pob ofer-ddyn,
wytta'i fwyd fel mochyn.
ebydd ych, fe 'nebydd aſen,
porthwr, pwy yw perchen; *Eſa.*1.3.
oddant ddiolch iddynt,
neder a fo ganthynt.
er dyn yn waeth nâ 'nifail,
aenant Griſt eu Bugail,
ſy'n waſtad yn eu porthi,
wmlwytho â daioni. *Act.*14.17.
ae'r adar bach yn canu
Dduw yn ol ſwpperu,
rhoddi moliant iddo,
llawen in' eu gwrando.
nt hwy bob un yn ymdynnu
goreu allo ganu;
'r Arglwydd nos a borau,
oi bwyd y lanw eu boliau.
ae dynion hwythau'n tewi,
'r Arglwydd mawr eu borthi,
i clod na moliant iddo,
nâ'r pyſg s'eb lafar gantho.
da dylai'r fath gan hynny,
uffern yn newynu?

Eisiau 'nabod Duw'n eu cymmorth,
A rhoi diolch am eu hymborth.

O na fydded un [illegible] gristion,
Yn gyffelyb i'r fath ddynion;
Ac os byddant yn ddi-[illegible],
Maent hwy'n waeth nag un anifail.

LXX. *Gweddi ar yr un ystyriaeth.*

DUW na'd i ni fwytta o'th ddoniau,
Fel y bwytty moch afalau,
Heb ddyrchafu pen na llygad,
I wel'd o b'le y maent yn dwad.

Ond par i ni godi'n pennau,
A chydnabod fod y doniau
Oll yn dwad sydd i'n porthi,
Oddi wrthyt, Tad goleuni.

A phâr i ni foli d'enw,
Am dy fwynder yn ein llanw,
A'th fendithio yn dragywydd,
Am ein hiechyd a'n llawenydd.

LXXI. *Cyngor i gyfrannu i'r anghenus yn ol ein gallu.*

GWAE'r goludog di-dosturi,
Gaeo ei gluſt rhag gwrando tlodi,
Fe gaiff hwnnw ddyfal grio, *Diar.* 21.13.
Yn y pwll heb neb i'w wrando.

Pan bo ei wraig, a'i blant a'i drasau,
Yn chwydu'r gwin yn nhai tafarnau,
Ynte' fydd mewn carchar caled,
Heb y dw'r i dorri ei syched.

Iago ddywaid, nad oes crefydd
Na christ'nogaeth yn y cybydd;
Na ddiwallo'r gwregedd gweddwon *Iago* 1.29.27.
Yn eu hadfyd, a'r rhai tlodion.

Ioan anwyl ynte' dd'wedai, 1 *Ioan* 3.17.
Os gwel carl ei frawd mewn eisiau,
Ac heb roddi dim i'w swcero,
Nid yw cariad Duw ddim ynddo.

Crist a ddywaid yr â'r Camel *Marc.* 10.25.
Trwy grau'r nodwydd yn ddidrafel,

y carl goludog
bydd yn anahrugarog.
a dododd yn ſtewardiaid,
u rhwng y gweiniaid,
lodd dan ein dwylo ;
rhyngddynt rhag ei ddigio.
l marw an o newyn,
ed hwnnw ar ein cobyn ;
oeth mawr yr holl-fyd,
r iawn an dan ei fywyd.
gardod yn ddiattal,
lawer, dyro'n amal,
chydig, dyro ronyn,
a llawen heb ei w'rafun.
firiol dy eluſen,
Dduw bob rhoddwr llawen, 2 *Cor*.9.7.
lech yn gariadus, *Luc* 14.13,14.
ift un rhodd wrth'nebun.
oech i'r tlawd ond cyfran,
Criſt o'i ddâ ei hunan ;
ddo gwobr ffyddlon,
nnu hynny i'r tlodion.
hiria hyd y foru, *Diar*.3.27.28.
h allech roddi heddy' : *Gal*.6.10.
hwydd a rho yn hawddgar,
ydd rhodd ddiweddar.
, medd Paul, tra gennym bwer,
ddaioni tra cawn amſer ;
nonarch mwyaf heddy',
egian dw'r y foru.
l gan Ddeifes wrth giniawa, *Luc*.16.19.
ig o'r bwyd danteithia ;
gantho ar ei ſwpper,
oer mewn fflam a phoethder.
frecwaſta ar ddanteithion,
azar ganddo o'r briwſion,
pperu ni chai ynte',
dw'r er maint a griai.
'nawr y byd am lymmed
oer i dorri ei ſyched,

Pe rhoi'r nef a'r ddae'r am *ddroppyn*
O'r dw'r oer, ni's cai er canlyn.

Nid oes ganddo o'i holl olud,
O'r dw'r oer yn uffern danllyd,
Ni bydd gan y llawna ei giftau,
Foru o bofib' fwy nag ynte'.

Fe aeth mor noeth, mor llwm oddi yma,
Ag y daeth i'r byd o'r cynta';
Pe cai e'r nef am hanner ffloring,
Nid oes gantho i'w phrynu o'r ffyrlling.

Heddyw gall y gwyr goludog,
Rannu llawer i'r newynog;
F'allai foru, trwy ryw ddamwain,
Na bydd ganddynt ddim eu hunain.

Rhown gan hynny tra peth gennym,
I'r dyn tlawd i dorri newyn;
Foru o bofib' ni bydd dimmau,
I gyfrannu i'r mwya' ei eifiau.

Tor dy fara i'r newynllyd, *Eſa.*
Fe fendithia Duw dy olud;
Ni bydd llai dy gig i'th grochon,
Er a roddech i'r rhai tlodion.

Ni bu'r weddw o Sarepta, *B*
Dlottach er a ga'dd Elifa,
Ni bu llai ei *hoil* na'i thoefyn,
Er rhoi teifen iddo o ronyn.

Gwelais lawer o'r gwyr mawrion, *Diar*
Yn cyrwydro am dreifio tlodion,
Ond ni welais gwedi'm geni,
Ddyn ar feth am helpu'r tlodi.

Coegedd, fyrthni, trawfedd, traha,
Helodd lawer i gardotta;
Ond ni yrrodd rhoddi cardod,
Ddyn erioed i fyn'd ar anffod.

Gwyn ei fyd, medd brenin Dafydd,
Y dyn a dynno'r tlawd o'i gyftudd;
Duw ei hun mewn amfer adfyd,
A'i tyn ynte' maes o'i ofid.

Duw a'i gwared o'i drallodion, *Sal.*41
Duw a'i ceidw rhag gelynion,

r ei hun a g'weiria ei wely,
fo claf heb allael cyſgu. *Diar.*19.17.
howch i'r tlawd eu rhaid yn echwyn,
ſ ei hun â'n feichiau droſtyn',
a dâl i chwi drachefen,
it a roddoch wrth eu hangen.
ny ond Iuddew brwnt ni fentrai
yn echwyn i'r fath feichiau? *Marc* 10.29,30.
wn ſy'n talu ar ei ganfed,
lyledwyr ei holl ddyled.
y'ch chwi'n *truſto* gwaeth meichneon,
ſlab Duw am ſwmmau mawrion,
ſtwch Griſt am grach dippynnau
io'r tlawd, mae'n abal meichiau.
ae e'n talu ar ei ganfed,
b criſtion ei holl ddyled:
yw'r cybydd ni all hepgor
i'r tlawd am gymmaint occor.
d oes occor wy'n ei 'nabod,
ei fael nag occor cardod;
'n dwad adref ar ei chanfed,
ſo rheittaf cael ei gweled.
d oes tryſor ar ddaearen,
l nâ chardod ac eluſen,
rdd gwell yn nydd dy drallod,
aur coeth ac arian parod.
dreulia'r aur, ſe ryda'r arian,
vytty'r pryfed lawnd a ſidan;
vyda'r bwyd, ſe ſura'r ddiod,
oes dim all waethu cardod.
n loſgo'r byd yn wenfflam olau, *Mat.*10.42.
tai, a'r tir, a'r holl dryſorau,
rdd cardod uchlaw'r boban,
nharadwys yn dy waetan.
n ddel angau glas i'th geiſio,
d i'r bar yn noeth i 'mpiro,
u *ſtor*, medd Criſt, yw cardod,
id y farn o flaen y Drindod.
n bo'r tai, a'r tir, a'r traſau,
di'th adо *dan law angau*,

Fe fydd cardod yn dy ddilyn,
Nes dy ddwyn i lys y Brenin.

Mwy o ennill ſydd yn dyfod
I'r dyn ſydd yn rhoddi cardod,
Nag i'r tlawd ſydd yn ei derbyn,
Mae e'n cael llawer am y gronyn.

Fe gaiff manna am y briwſion,
Aqua vita am ddw'r afon,
Gwiſg ddiſgleirwen am hen gadach,
Ar law Criſt, a'i wir gyfeillach.

Gwna gan hynny ffryns o'r golud,
Ac o'r mammon oll ſydd gennyd,
Felly y'th dynner ar ddydd tywyll,
Attynt i'r trag'wyddol bebyll. *Lu*

Storia lle bydd dy breſwylfod,
Gwerth ſydd gennyt, dyro gardod;
Na wanffyddia fel dyn llanas,
Werthu tyddyn i gael teyrnas.

Gyr o'th flaen yn nyrnau'r tlodion
Dryſor, lle na 'ſpeilia'r lladron;
Edrych beth a roddech iddyn',
O law Criſt y cei ei dderbyn.

A roech i'th wraig, a'th blant, a'th draſau,
Dy wraig, a'th blant, a'th ffryns, a'u piau:
A roech i Griſt, a'r tlawd, a'r truan,
Storio'r wyt i ti dy hunan.

Tryſora o'th flaen i'r nefol bebyll,
Dod olew i'th lamp, mae'r ffordd yn dywyll, *I*
Gwna bwrs didraul o'r dâ ni dderfydd,
Mae Criſt ei hun yn rhoi it' rybudd.

Haua'n amal tra c'ech amſer,
Fel y rhoddo Duw it' bwer; 2 *C*
Ar ei ganfed di gei fedi *G*
Yn ei bryd, oni ddiffygi.

Tor dy fara i'r newynog,
A dillada'r noeth anwydog, *Eſa*
I'r cyrwydrad dyro letty,
Duw ei hun ſy'n erchi hynny. *Job.*29.12,13,

Bydd yn llygaid i'r rhai deillion,
Traed i'r cloff, a nerth i'r gweinion,

;wy'r weddw, câr deithraid,
a thad i'r plant ymddifaid.

II. *Cyngor i bob penteulu i lywodraethu ei dŷ yn ddduwiol.*

mynni fod yn ddyn i Dduw,
Yn griſtion ſanctaidd tra f'ech byw,
dy dŷ yn eglwys fechan,
deulu'n dylwyth Duw ei hunan.
na dy dŷ yn demel gyſon,
dy dylwyth fel angylion,
i graddau o bob galwad,
naethu Duw yn ddifrad.
na dy dŷ yn demel ſanctaidd,
)li Duw yn weddaidd,
)ob enaid a fo ynddo,
a hwyr yn ddi-ddiffygio.
vis fain o bobol raſol,
i '*ſgwario* i gyd wrth reol,
rw yn ſanctaidd ac yn gymmwys,
lio dy lân eglwys.
d un maen anghymmwys ynddi,
n dryg-ddyn ddwad iddi;
ıai aflan ond rhai cymmwys,
Duw yn fain i'w eglwys.
)'r main aflan oll oddi wrthyd,
ı Duw'r fath feini ſarnllyd;
Griſt, nid tŷ i gythraul,
ıd d'eglwys di a'th demel.
tach ydyw pobol aflan,
n fain i gorlan ſatan,
ı danwydd uffern driſt,
ɣn fain yn eglwys Criſt.
en anghymmwys, maen afluniaidd,
ınffurfio temel g'ruaidd;
ınneddfol, dyn aneſmwyth,
r anghlod i'th holl dylwyth.
ddod glogfain cas anghymmwys,
i '*ſgwario yn dy eglwys*,

Ac na dderbyn i'th dŷ deddfol,
Rai digrefydd at rai grafol.

Ni wna meini cas anghymmwys,
Ond diwreiddio gwelydd d'eglwys,
Na'r rhai aflan drwg digrefydd,
Ond troi'th dŷ â'i dor i fynydd.

Gyr yr aflan ffwrdd o'th deulu,
Cyn y ceiſiech Griſt i'th letty;
Ni ddaw Criſt i'r lle ammherffaith,
Nes troi'n gynta'r aflan ymaith. *Ioan.14.*

Byth ni chydfydd mewn un demel,
Wir blant Duw, a phlant y cythraul,
Mwy nâ'r gwenyn bach â'r mwg,
'Mo'r Yſpryd Glân a'r yſpryd drwg.

Ni thrig brenin lle bo moch,
Brwnt eu buchedd, cas eu rhoch;
Ni thrig Criſt a'i Yſpryd gwiwlan,
Yn yr un-tŷ â'r rhai aflan.

Os bydd i'th dŷ di rai digrefydd,
Meddwon, marllyd, ac anufudd,
Tro hwy maes ſel dafod glafrilyd,
Rhag clafrio'r faint ſydd gennyt.

Fel y bwriodd Abra'm Iſmael *Gen.21.*
Ffwrdd o'i dŷ am chwareu'r-rebel,
Felly bwrw ditheu'r aflan,
Ffwrdd o fyſg dy dylwyth allan.

Ni adawai Dafydd frenin *Sal.101*
Was annuwiol yn ei gegin;
Na ad ditheu ddrwg-weithredwr
Yn dy dŷ nac yn dy barlwr.

Un gwas aflan a bair anair,
I laweroedd o rai diwair:
Na'd gan hynny aflan orphwys
Yn dy dŷ nac yn dy eglwys.

Myn rai duwiol i'th was'naethu,
Os dedwyddwch a chennychu,
Duw fendithia waith y duwiol,
Pan ddel aflwydd i'r anneddfol.

Gwas fel Joſeph duwiol geirwir,
A dynn fendith ar ei feiſtir;

'gddyn megis Achan, *Jos.*7.25.
ro'r tŷ a'r gorlan.
l gwas crefyddol gennyd,
ithia dy holl olud;
iaeth ef er mwyn Iago, *Gen.*30.30.
l Laban lwyddo.
;was duwiol, llariaidd, llonydd,
wyddiant ar dy faesydd,
:fydd goreu gaffech,
fiwydd ar a feddech.
/ llwydda gorchwyl gwas,
llariaidd, llawn o ras,
ydda gwaith anneddfol
refydd, grymmus, graddol.
vas'naethwr doeth crefyddol, 1*Cor.*7.16.
iftr fod yn ddeddfol,
ion gwraig y pagan,
vr yn griftion gwiwlan,
:ifi bobol ddeddfol,
iaethu yn grefyddol,
ydd dy dŷ yn demel,
'âl a bwth i'r cythraul.
t nes, er gweifion cryfion,
i dy orchwylion,
ant hefyd, clyw,
'pla gorchwyl Duw.
un i'th dŷ a'th drigfa,
deulu'r ffydd yn gynta':
was tra fyddech byw,
gynta'n was i Dduw.
eglwys Dduw it' dderbyn
phagan i ti'r cymmun;
thau yn dy deulu,
fydd i'th was'naethu.
d gwas digrefydd cywir,
rglwydd Dduw na'i feiftir;
:rol i'r fath ddryg-was,
feiftir megis Suddas.
n hynny bobol fanctaidd,
wiol, pobol weddaidd,

I'th was'naethu tra f'ech byw,
Os gwnei dy dŷ yn eglwys Dduw.

Bydd dŷ hunan yn oleuni,
Ac yn batrwn o ddaioni,
I'th holl bobol mewn ſancteiddrwydd,
Glendid buchedd, ac oneſtrwydd.

A rho ſiampl dda i'w dilyn,
Yn y neuadd, yn y gegin,
Mewn gair, gweithred, ac ymddygiad,
I bob rhai fo'n diſgwyl arnad.

Rhodia gyd â Duw fel Enog,
Bydd bob amſer yn wagelog,
Cofia fod Duw â ſaith llygad,
Ymhob man yn diſgwyl arnad.

Gochel dd'wedyd dim na'i wneuthur,
Ond a fyddo tra chymmeſur,
O flaen Duw a chroes y farchnad,
A phar gofio hyn yn waſtad.

Bydd mor ſobr, bydd mor ſanctaidd,
Bydd mor gynnil, bydd mor weddaidd,
Bydd mor ddeddfol bydd mor gymmwys,
Yn dy dŷ ac yn dy eglwys.

Y mae dyled ar bob pen-teulu,
Ddyſgu ei dylwyth wir grefyddu,
'Nabod Duw a chadw ei ddeddfau,
Credu yng Nghriſt, a'i 'ddoli'n ddiau.

Fel y dyſgai Abra'm ebrwydd, *Gen.* 1
Bawb o'i dŷ i ofni'r Arglwydd,
Felly dyſg dy blant a'th deulu,
I 'nabod Duw a'i wir was'naethu.

Dyſg dy blant, a dyſg dy bobol,
I wir 'nabod eu Tad nefol,
A'r Iachawdwr a ddanfonwys, *Ioan* 1
Dyma'r ffordd i'r nef yn gymmwys.

Planna gyfraith Duw'n waſtadol,
Yng nghalonnau pawb o'th bobol;
Sonia am dani hwyr a boreu,
I mewn, i maes, wrth rodio ac eiſte'.

Duw ſy'n erchi'r tadau ddangos *Deut.* 6. 6
Deddfau'r Arglwydd i'w holl blantos,

i'n laſiau ar eu dillad,
n cofio gair Duw'n waſtad.
in bennod o'r 'ſgrythurau,
dylwyth nos a borau;
wb ail-adrodd allont,
ı ol y wers a ddyſgont. *Iago* 1.22.
reolwr, bydd offeiriad,
nghorwr, bydd yn ynad,
ŷ, ac ar dy bobol,
awb wrth reol.
offeiriad i'w cyf'rwyddo,
nghorwr i'w rhybuddio,
ethu'r 'fengyl iddynt,
ıdd weddio droſtynt.
reolwr i *gompelio*,
pi'r rhai droſeddo,
i pawb o'th bobol
riſtnogaidd ac yn foeſol.
di farnwr i gyfrannu
farn rhwng pawb o'th deulu,
i'r da a'r duwiol,
ı i'r anneddfol.
di gyfraith gyfiawn gymmwys,
ı dŷ a'th eglwys;
bobol yn ddiragraith,
gymmwys wrth y gyfraith.
ı bawb yn gynta' eu dyled,
b'wedd y dylent fyned;
lyſgu'r gyfraith groyw,
vialen beri ei chadw.
â'th law, a bydd â'th lygad,
r ddiſgwyl ar eu hymddygiad,
eb ar air na gweithred,
draws heb gerydd caled.
bawb o'th dŷ ddiſgleirio,
ren yn goleuo,
llewyrch, dyſg, ac urddas,
ai fo'n trigo o gwmpas.
th dylwyth di ragori,
uwiold eb a daioni,

Fel 'roedd tylwyth Noe ddawiolaf,
Yn rhagori'r holl fyd cyntaf.

Par i'th wraig fod megis feren
Siriol, ſanctaidd, lonydd lawen,
Yn eſampl o ſancteiddrwydd,
Mewn gair, gweithred, ac oneſtrwydd.

Par i'th holl blant fod yn foeſol,
Yn griſt'nogaidd, ac yn raſol,
Yn ymoſtwng i'w rhieni,
Fel plant Recab yn y 'ſtori. *Jer.* 35

Par i'th dylwyth fod yn ſſyddlon,
Megis tylwyth tŷ Philemon,
'Rhwn a wnaeth ei dŷ yn eglwys,
Gan mor ſanctaidd ei rheolwys.

Par i'th bobol fyw mor gymmwys
Yn dy dŷ ac yn dy eglwys,
Ac mor ſanctaidd ymhob cornel,
A phe baint yng nghorph y demel.

Na'd hwy ddangos gwaeth cynheddfau,
Na'd hwy wneuthur bryntach caſtiau,
Yn y tŷ nag yn yr eglwys,
Ond par iddynt fyw yn gymmwys.

Na'd hwy dorri un gochymmyn,
O'r rhai lleiaf heb eu gw'rafun,
Na'd hwy ddilyn un drwg arfer,
Heb eu cyffroi wella ar fyrder.

Na'd i fawr na bychan dyngu *Mat.* 5.
Enw'r Arglwydd mawr, na'i gablu,
Na dibriſio gwaed y cymmod,
Heb roi dial am ei bechod.

Na'd hwy dreulio'r ſabbath ſanctaidd,
Mewn oferedd anghriſt'nogaidd,
Nac mewn gloddeſt a phibyddiaeth,
Heb roi union goſpedigaeth.

Na'd un wrando'r gair yn ofer,
Heb ei ddilyn gwedi clywer;
A'i ail gnoi, a ſon am dano,
A byw'n ol y wers a ddyſgo.

Na'd un fyn'd y nos i gyſgu,
Nes penlinio wrth ei wely,

Duw yn gynta',
ddo i'w gorph eſmwythdra.
fyn'd y boreu allan,
chwyl mawr na bychan,
i Duw'n ei 'ſtafell,
ılin heb ei gymmell.
daro ei law ar arad',
:hwyl o un galwad,
:o ei law yn gyntaf,
:ymmorth Duw goruchaf.
ı fyned i ſiwrneia,
ɔ, nac i ffeiria,
io'n daer à'r Arglwydd,
ı adre' yn ddidramgwydd.
ı arfer megis mochyn,
fwyd a llanw ei growyn,
thio'r bwyd yn gyntaf,
.bod Duw goruchaf.
ı godi megis 'nifail,
nw ei fol a'i fottel,
iolch prudd a moliant
efol am ei borthiant.
d un o'th deulu'n eiſiau
aeth nos na borau;
i'naethu Duw bydd garcus,
'naetho neb e'n 'ſgeulus.
wy arfer geiriau lloerig,
lrodd brwnt, llygredig,
eg, na llw, nac enllib,
ıa ffroſt, na dim cyffelyb.
y blant, a rhwym dy bobol,
geiriau graſol,
aro maeth a chyſur,
rddas i'r gwrandawyr.
wy arfer caſtiau bryntion,
watwor pobol wirion,
gablu rhai anafus,
nu'r tlawd gofidus.
wy chwiffio yn y ſeler,
feddwi ar un amſer,

Na'd hwy ſugno mwg y * ddalen, * Tob
Sydd yn 'ſpeilio'r bol a'r cefen.

Na'd hwy hoſſi ffaſiwn anllad,
Ar eu gwallt nac ar eu dillad;
Par i bob un fyn'd yn weddaidd, 1 Cor. 11
Fyn'd yn gryno ac yn g'rubidd.

Ar y ſabbath na'd hwy i'r pebyll,
Lle mae'r deillion yn ymgynnull,
Nac i dramwy i'r tafarnau,
Lle mae'r diawl yn cadw ei wylian.

Dos i'th eglwys blwyf y ſuliau,
A'th holl dylwyth wrth dy ſodlau,
I addoli Duw'n gyhoeddus,
Gyd â'r dyrfa yn ddi'ſgeulus.

Na'd i'th dylwyth drigo gartre',
Amſer goſper ar y ſuliau:
Na'd hwy loetran ar y ſabboth,
Sawl a chwario, chwarient drannoeth.

Na ddod ormod waith aneſmwyth,
Ddyddiau'r wythnos ar dy dylwyth;
Lwa ambell awr yn llawen,
I'r diffygiol godi ei gefen.

Ar y ſabbath na'd hwy'n ſegur,
Par i bob un chwilio'r 'ſgrythur,
Ac i weithio gwaith Duw'n eſgud,
O flaen un gwaith a fo gennyd.

Dyſg dy dylwyth ar y ſuliau,
Bob rhyw un i ganu ſalmau,
Ac ymbyngcio'n llon â'u gilydd,
Am air Duw a phyngciau crefydd.

Ar bob cinio, ar bob ſwpper,
Par i ryw un ddarllain *chapter*,
I roi ymborth i bob enaid,
Pan bo'r corph yn cael ei gyfraid.

Na'd dy dŷ na hwyr na borau,
Heb waſanaeth a gweddiau,
Gwell i'th dylwyth fod heb ſwpper,
Tra font byw na bod heb oſper.

Na'd i'th eglwys fod un amſer
Heb waſanaeth pryd a goſper,

heb aberth hwyr a borau,
Dad nefol am ei ddoniau.

a'd un cornel a fo ynddi,
ei yſgubo o bob brynti,
yſgubell o 'difeirwch,
cael ffafar Duw a'i heddwch.

olch ei llawr â heilltion ddagrau,
rſia ei gwelydd â rhinweddau,
d ei hallor heb dân arni,
aroglau mawl a gweddi.

ais dy hunan chawreu'r ffeiriad,
w ar enw Duw yn waſtad,
i'th bobol gydfyfyrio,
i â thi tr'ech yn gweddio.

'ob penteulu carcus cymmwys,
ylai fod fel gwr o'r eglwys,
cynghori, yn rhybuddio,
vb o'i dŷ yn oreu ag allo.

\'r fath drefn ſy'n yr eglwys,
rheoli pawb yn gymmwys,
ylai fod yn nhŷ pob criſtion,
:oli'r tŷ a'r dynion.

ɔoſod un neu ddau o'th deulu,
wardeniaid i'th gyd helpu,
dw'th bobol oll wrth drefen,
u rheoli yn dy abſen.

Chaid yw diſgwyl ar arferion
ymddygiad pawb o'th ddynion,
ar lwybrau rhai ſy'n pechu,
y gallech eu ceryddu.

Na'd un drwgddyn heb ei goſpi,
i ol meſur ei ddrygioni,
ag i arall bechu fwy-fwy,
n it' ffafrio'r anghym'radwy.

Dyro rybudd i'r troſeddwr,
ir gwaith, pedair, wella ei gyflwr,
n ei daflu ffwrdd o'r gorlan,
i wella tro fe allan.

Os bydd meddwon na bydd ſobor,
bydd *drel na ddesbyn* gyngor,

Un digred na charo grefydd,
Tro hwy maes yn ol cael rhyddid.

Os bydd morwyn yn 'goldiçs,
Ac heb berchi Sara ei meiſtres,
Bwrw Hagar o'r drws allan,
Gad i'r feiſtres gael ei hamcan.

Na'd i'th ddynion fod yn ſegur,
Rho rhyw daſg i bawb i'w wneuthur;
Maeth diffrwythder mammaeth gwaradwydd
Yw cyd-ddwyn â ſegurlydrwydd.

Myn wel'd pawb o'th blant a'th deulu,
Yn myn'd mewn pryd bob nos i gyſgu;
Arfer ddrwg yw gadael gweiſion
Fyn'd i gyſgu pan y mynnon.

Pan boi'n amſer myn'd i gyſgu,
Cais gan Griſt fendithio'th deulu,
A bod arnynt oll yn Geidwad,
Gwedi'n cymmer di dy gennad.

A rho rybudd i'th holl bobol
Alw ar Dduw yn ddefoſiynol,
Fawr a bach ar ben eu gliniau,
Cyn yr elont i'w gwelyau.

A rhag ofn i Dduw gyrchu
Rhai o'u cwſg i fyn'd i'w barnu,
Par i bob un lwyr ymg'weirio,
Fyn'd o flaen Duw cyn y cyſgo.

Os yn llyn y llywodraethu — 1 *Sam.* 2. 30.
Dy holl dylwyth, a'th holl letty,
Duw fendithia'th dŷ a'th dylwyth,
Ac a'ch gwna chwi oll yn eſmwyth.

Criſt a breſwyl yn dy demel, — *Ioan* 14. 23.
Criſt a'th wrendy yn dy drafel,
Criſt a'th dderbyn o'th lân eglwys,
Ar dy ddiwedd i Baradwys.

LXXIII. *Dyledſwydd plant i'w Rhieni.*

OS plentyn wyt, rho wir anrhydedd
I'th dad a'th fam trwy barch a mawredd, *Eph.* 6. 2, 3
Duw ſy'n erchi eu hanrhydeddu,
Os gras a hir oes a chwennychu.

eth archo dy rieni,
ıb peth eu boddloni,
eiſiont gennyt bechu,
ɔeth a font yn fynnu.

yngor, derbyn gerydd,
› dy dad yn ufudd,
ſg pan fo'n dy fiacco,
athrawiaeth gantho. *Diar.*4.1.

ı dall, os poeth, os lloerig,
ſgar a dottiedig,
ad a'th fam mewn henaint,
wendid trwy ddloddefaint. 1*Tim.*5.4.

ly dad a'th fam mewn tlodi,
lithau fodd i'w peri,
rion y ddau hen-ddyn,
ant dithau'n blentyn.

ıpl y ciconia, *Lef.*11.19.
ei dad pan fo ef gwanna',
ei nyth, yn ei adeinio,
wan, heb allu cyffro.

:r y * dolphinlaid, * *Math ar bygfod.*
eu tad'a'u mam yn weiniaid,
ıv pan font gwanna',
god mawr eu difa.

/dd mawr i feibion dynion,
h nâ'r adar gwyllion:
pyſgod mewn caledi,
rodd bywyd i ni.

r mawr o alwad uchel,
ı dlawd, a'i radd yn iſel,
'th dad, er cuwch fo'th alwad,
ı'th fam yn waſtad.

ſeph yn rheoli *Gen.*45.
ipht, a'i dad mewn tlodi,
:ph fawr anrhydedd,
un er maint ei waeledd.

lomon yn frenin, 1*Bren.*2.19.
yn gyffredin,

Fe ddiſgynnai oddi ar ei orſedd,
I berchi ei fam â mawr anrhydedd.

Er bob Criſt yn Dduw yn ddyn,
Yn uwch nâ neb yn well nag un,
Fe barchai ei fam, fe barchai ei dadmaeth,
Fe fyddai ufudd i'w hathrawiaeth.

Ped fait ti dduwc, nid llai dy ddyled
I berchi'th dad a'th fam, er tlotted;
Ni rydd uchelfraint rydd-did i ti,
Laeſu'th ddyled i'th rieni.

Mae'th dad yn dad ped f'ai e'n gobler,
A thithau'n fab, ped f'ait ti'n 'ſgwier;
Tra fy'ch yn fab, mae Duw'n dy rwymo,
Roi parch i'th dad pwy bynnag fyddo.

Pan oeddyt wan, heb fedru cwnnu,
Heb fwyd i gnoi, heb laeth i lyngcu,
Heb glwt i'th gylch, dy fam a'th helpodd,
Pa dâl a roi i'r hon a'th fagodd?

Yn hir hi'th ddygodd dan ei gwregis,
A'i gwaed hi'th borthodd yno naw-mis;
A'i llaeth hi'th olchodd o'th holl frynti,
Pa dâl bwyth a wnai di iddi?

Yn glaf hi geiſiodd dy ddiddanu
Lawer nos, gan golli ei chyſgu;
Gan dy lwlan rhwng ei breichiau,
Pan bait ti ar dorri'n rhengau.

Rho anrhydedd prudd gan hynny,
I'th rieni am dy fagu,
Na'd wall arnynt hyd dy farw,
Tro gwerth ceiniog yn dy helw.

Y parch, a'r bri, a'r bwyd, a'r trwſiad,
A roech i'th dad yn hen wr ingnad,
A ry dy fab i tithau'n henddyn,
Wrth union farn, cyn del dy derfyn.

Y garthen rawn a fu ar wely
Dy dad wrth orwedd yn y beudy,
A geidw'th fab i tithau orwedd,
Ar y dafiod cyn dy ddiwedd.

Y meſur cwtta'r hwn a roddech,
A roddir i ti pan heneiddiech,

ı ddial, medd y wlad,
bach a roech i'th dad.
gan hynny hael a ſerchog,
a thirion, a thrugarog,
dad a'th fam mewn henaint,
ſech dithau'r cymmaint.
os fel Eſau i briodi, *Gen.*36.2.
cennad dy rieni,
duw 'rioed fendithio
riodas wyllt na'i llwyddo.
weddus yw'th rieni,
ti eu hammharchu;
hanu hyd eu diwedd,
ddio am wella eu buchedd.
am watwar Noa ei dad, *Gen.*9.25.
lldithiwyd yn ei had;
ith hon s'eb fyned etto,
ı y *mwrs a ddaeth o hono. * *Pobl ddwon.*
m dêg a fu'n anufudd, 2 *Sam.*18.9.
s i'w dad, hen frenin Dafydd,
crogodd wrth ei locſen,
rawſedd wrth frig derwen.
a'th dad a'th fam gan hynny,
ddau pan font yn ffaelu;
ſtyn Duw dy ddyddiau,
lle bo dy drigle.

Pa bethau a ddylai dyn fyfyrio arnynt ar y h wrth fyned i'r eglwys, a pha fodd y mae iddo yn ei hun yno.

dy fyn'd i'r llan, wrth gerdded,
ddwl i b'le'r wyt yn myned;
wy, ac i ba bwrpas;
wedi'n iddi'n addas.
ti'n myn'd i dŷ'r Goruchaf,
Duw yr Emprwr mwyaf,
ëua ar dy ddaulin,
eawdwr ac a'th Frenin.
ti'n myn'd i lys Jehofa,
wed Duw'r Gorucha',

Yn ymddiddan â thi'n hyfryd,
Deg a theg o air y bywyd.

'Rwyt ti'n myn'd yn brudd i adde'
O flaen Duw dy holl gamweddau;
Ac i ddeiſyf ei drugaredd,
Gras a grym i wella'th fuchedd.

'Rwyt ti'n yn myn'd i geiſio pardwn,
Nawdd, a gras, ac *abſoluſwn*,
Gan dy Grift, trwy enau'r ffeiriad,
Am dy bechod a'th ymddygiad.

'Rwyt ti'n myn'd i lwyr weddio
Ar yr Arglwydd mawr ſy'n addo
Rhoi ni bob peth ſydd anghenrhaid
At y corph, ac at yr enaid. *Sal.*34.10.

'Rwyt ti'n myned i fendithio
Duw, am bob dawn a ge'st ganddo, *Sal.*95.2,6.
Ac i roddi i'r Gorucha'
Glod a moliant gyd â'r dyrfa.

'Rwyt ti'n myn'd i wrando'n hyfryd
'Ffengyl Crift a gair y bywyd,
Ewyllys Duw a'i gyfraith ſanctaidd,
I'th gyf'rwyddo i fyw'n grift'nogaidd.

'Rwyt ti'n myn'd i geiſio cyfran,
O hael fendith Duw ei hunan, *Num.*6.23,&c.
I'th rwyddau y ffordd y cerddech,
Ac i lwyddo'r hyn a wnelech.

Dos gan hynny trwy lawenydd,
I dŷ Dduw â dirfawr awydd,
A hiraetha am fyn'd yno,
Fel yr hydd am ddyfroedd Silo. *Sal.*42.1.

Dos yn llawen, dos yn firiol,
Dos yn eon, dos yn foeſol,
Dos yn fuan, dos yn forau,
Dos i dŷ Dduw ar dy liniau.

Dos i'r eglwys gyd â'r cyntaf,
Aros yno gyd â'r olaf;
Tra f'ech yno na fydd ſegur, *Preg.*9.10.
Gweithia waith dy Dduw yn bryſur.

Na fydd ſegur yn nhŷ Dduw,
Gweithia ei waith yn brudd tr'ech byw;

lig yw'r dyn gwallus, *Jer.*29.13.
aith ei Dduw yn 'ſgeulus.
yn iſel ar dy ddau-lin,
riol ar dy Frenin;
ddia â'th holl galon,
iia od wyt griſtion. *Mat.*15.8.
lo'r gair yn dra awyddus,
wn i'r galon garcus,
rain a'r fall ei ſgliffied, *Sal.*119.11.
ytho ar ei ganfed. *Mat.*13.23.
edrych hwnt ac yma,
ſgu na chwedleua,
naill ai prudd weddio,
'r gair, a myn'd oddi yno.
Duw yr union Farnwr,
ch ar ragrithiwr,
m'ryd arno 'ddoli,
neuthur hyn o ddifri.
ddio'r gwr eglwyſig,
lia ag e'n yſtig,
ir o'r dechreu i'r diwedd,
ttundeb a chynghanedd.
egthir yr efengyl,
roi at hon dy wegyl:
w yw'r 'fengyl helaeth, *Rhuf.*1.10.
weithio'n hiechydwriaeth.
fanwl ar y 'ffeiriad, *Luc* 4.20.
egthu, â'th ddau lygad,
iriau yn dy galon,
dilyn ei gynghorion.
r bob gair ag a dd'wetto,
gor i'th rybuddio,
u Criſt ei hunan,
eddaidd yn ei ofan.
s adref heb yſtyriaeth,
liwedd y gwaſanaeth;
ytgam, dan boen melldith,
aes nes cael y fendith.
mddygiad yn yr eglwys,
ogaidd ac yn gymmwys,

O flaen goleuni Tad goleuni.

Cyffro d'yſpryd, cwyn dy galon,
Dring i'r mynydd uwch daeroliọn,
Gwel yr hwn ſydd anweledig,
Cyn ynganech wrtho orig.

Cyn y delech o flaen Duw,
Meddwl byth mai Brenin yw,
Ac na ddere at dy Frenin,
Nes y delech ar dy ddaulin.

Brenin nefoedd, Tad angylion,
Creuwr daear, Barnwr dynion,
Duw'r dialau, Tad goleuni,
Wyt ti ar feder ei addoli.

Dere'n barchus, dere'n barod,
Dere'n brudd o flaen y Drindod;
Dere'n ſanctaidd, dere'n ffyddlon,
Di gei d'arch wrth fodd dy galon.

Cod dy olwg, tan-dy ddwylo,
Plyg dy ddau-lin goſtwng iddo,
Cur dy ddwy-fron, bydd edifar,
Adde'th bechod, cais ei ffafar.

Galw ar y Tad yn danllyd,

ıra'm ffyddlon cyn addolai, *Gen.*22.5.
nai'r aſyn yn yr hendre:
dylai pob dyn rwymo
'ſ feddyliau cyn gweddio.

›eſen hyfryd cyn y deuai *Ecſ.*3.5.
en Duw, ſe dynnai 'ſgidiau;
ı dithau dy ſydolrwydd,
y doech o flaen dy Arglwydd.

ſeph ynte' fynnai ymg'weirio, *Gen.*41.14.
ymddangos o flaen Pharao;
' ymg'weiria dithau yn ſyw,
ymddangos o flaen Duw.

:ſter dduwiol hithau ymolchwys,
myn'd o flaen Ahaſuerus;
›lch dithau o'th ddrygioni,
rhoech o flaen Duw dy weddi.

ın y delech i dŷ Dduw,
l mor hoff, mor hawddgar yw!
ıan ddelech, dere'n chwarian,
'n anrhydedd, parch ac ofan.

vymp yn iſel ar dy ddau-lin,
:i lys o flaen dy Frenin,
ıac yngan air o'th enau,
ymoſtwng ar dy liniau.

ı ry neb o'r ſaint *triumphant*,
/ nef i'r Arglwydd foliant,
y tynnont eu coronau, *Dat.*4.10.
'moſtwng ar eu gliniau.

ı'm y cytgam llwch a lludy,
'ad o'i flaen heb ymgrymmu?
y delont i weddio,
ı fegian pardwn ganddo.

:iſt ein Meiſtr fe 'moſtyngai *Mat.*26.39.
:i wyneb pan gweddiai;
dd y goſtwng rhai o'r gweision,
o'u gliniau pan gweddion'.

go fwynaf gynt addolai
ſt mor ddyfal ar ei liniau,
caledu yn y demel,
en pob *glin fel carn* y camel.

Moſes, Aaron, Joſua, Samuel,
Dafydd, * Selef, Joas, Daniel; * Salomon
A'r holl ſaint ſy'n rhoi goleuni,
I ni ar liniau brudd addoli.

Gwëdi ewympech ar dy ddau-lin,
Mewn mawr barch o flaen dy Frenin,
Yſtyr beth trwy brudd fyfyrio,
Sy'n dy fryd i dd'wedyd wrtho. *Sal.5.*

Daniel raſol a fyfyriai *Dan.4.1*
O flaen y brenin cyn llafarai;
Dithau ddylid brudd fyfyrio
O flaen Duw cyn yngan wrtho.

Yn ol yſtyr beth a dd'wedech,
Cur dy dâwyfron cyn gweddiech;
A chydnebydd d'anheilyngdod,
A chais bardwn am dy bechod.

Llef o'i flaen â chalon bryfur,
Duw, bydd raſol im' bechadur;
Sy'n anheilwng edrych arnad,
Chwaethach derbyn fy nymuniad.

Hael yw Duw i'r ſawl a'i ceiſiant, *Iago 1.*
Rhwydd yn rhoi i'r rhai ofynant;
Rhoi i bawb heb ddim dannodiaeth,
Yn rhwydd eu rhaid yn daran helaeth.

Y peth a geiſiech, cais trwy ffydd,
Na chymmer ball, ond begia'n brudd;
Nac ammeu dderbyn'r hyn a geiſiech,
Os ceiſi'n daer, di gei ofynech.

Nac ammeu 'wyllys da dy Dad,
Na gallu Duw ſy'n rhoi mor rhad,
Duw galluog, Tad 'wyllyſgar,
Helpwr rhwydd yw'n Harglwydd hygar.

LXXVI. *Gweddi i'r bwn ſydd yn myned i addoli Dd yn gyhoeddus.*

DUW trugarog, Tad goleuni,
Rhoddwr gras a phob daioni,
Er mwyn Criſt clyw weddi eiriol
Un o'th blant, dros bawb o'th bobol.

Ry'm ni heddyw yn ymgynnull,
addoli yn dy bebyll,
w rho allu in' a meder,
addoli fel y ‖ dirper. ‖ *dylem.*

bendithia di'n cyfarfod,
hyf 'rwydda ein myfyrdod,
lod awen yn ein calon,
addoli bawb yn ffyddlon,
wna ni'n addas ac yn weddaidd,
odfori d'enw ſanctaidd;
na ni'n barod ac yn garcus,
b i wrando d'air yn barchus.

uw parottoa di'n calonnau,
t ſancteiddia di'n meddyliau,
cha'n zel, chwanega'n hawydd,
addoli mewn gwir grefydd.

wyn y galon, deffro'r yſpryd,
nna â'th ras ein hawen oerllyd,
la'r meddwl, dyſg y genau,
glodfori am dy ddoniau.

yn oddiwrthym draws-fwriadau,
i i'r rhai'n wyrdroi'n meddyliau;
in' wrando d'air yn fuddiol,
weddio'n ddefoſiynol.

cyf 'rwydda, â'th lân Yſpryd,
weddio bawb yn danllyd,
y caffom gennyt wrando,
hoi i ni f'om yn geiſio.

od dy fyſedd yn ein cluſtiau,
in' wrando d'air yn olau;
ho feder i bob calon
leallu hwn yn union.

wedi deall hwn a'i gofio,
w rho gymmorth i'w *bracteiſio*,
wir ddilyn yn awyddus,
y dycco ffrwyth toraethus.

uw bendithia di'n pregethwr,
o iddo ddeall, gras a chryfdwr, 2*Theſ.*3.1
egethu gair y bywyd,
'n bur o'th 'fengyl hyfryd.

Goleua'i feddwl a'i fyfyrdod,
'Nyn ei galon, dyſg ei dafod,
Nertha i barthu'r gair yn fedrus,
I ni bawb yn ol d'ewyllys.

Nertha in' dynnu o'r tywyllwch,
I'r goleuni a'r diddanwch;
O gorlanau tywyll ſatan, *Act.*26.18.
I wir deyrnas Criſt a'i gorlan.

Gwna ei athrawiaeth i ni'n rymmus,
Gwna i ni ddilyn yn awyddus;
Gwna i ni bawb ei garu ynte', *Heb.*13.14.
Lle mae'n gwilied ein heneidiau.

Duw bendithia ef a ninnau,
Duw ſanctteiddia di'n calonnau;
Duw rho ras a meder i ni,
Bawb yn bryſur dy addoli.

LXXVII. *Parottoad i'r cymmun.*

POB rhyw griſtion ag a garo
Ddyſgu'r modd y mae ymg'weirio,
Myn'd yn lân i fwrdd yr Arglwydd,
Dyſged hyn o werſau'n ebrwydd.

Cyn yr elych rhwp i'r cymmun,
Yſtyr b'le yr wyt ti'n 'rofyn,
A pha beth yr wyt ti ar feder
Ei ‖ *reſefo* yn y ſwpper. ‖ *dderbyn.*

Nid i ford rhyw emprwr llidiog,
Ond i ford yr Hollalluog,
'Rwyt ti'n 'rofyn myn'd i fwytta
Bwyd ſydd ganmil gwell nâ manna.

Gwell nâ manna, os fel criſtion
Y derbyni hwn yn ffyddlon; *Ioan* 6.50.
Gwaeth nâ gwenwyn, os trwy anras 1 *Cor.*11.29.
Y derbyni hwn fel Suddas.

Meddwl dithau am ei dderbyn,
Yn griſt'nogaidd fel y perthyn;
Mewn ſanctteiddrwydd, ffydd a gobaith,
Glendid pur, a chariad perffaith.

Gochel redeg yn ammharod,
I ford Criſt yn llawn o bechod,

lderbyn barnedigaeth,
raill iachawdwriaeth.

garcus pa ſancteiddrwydd, *Ecſ.*12.
eirio, pa barodrwydd,
lodd Duw ar daſg,
ſrael fwytta'r paſg.

:fyd pa ymolchi, *Ioan* 13.4,5.
, a pha ſyberwi,
Criſt â'i ddwylo tyner,
t cyn profi o'i ſwpper.

lere dithau'n ſarnllyd,
d a'th bechod drewllyd,
ſt heb lwyr ymolchi,
feiau a'th holl frynti.

:fain pob rhyw bechod, 1*Cor.*5.7.
igen, malais, medd'dod,
falſedd, ffwrdd o'th galon,
:riſt y man lle byddon'.

l yr *entrodd* Satan,
Judas fradwr aflan,
o fwytta'r tamaid, *Ioan* 13.27.
hod brwnt mor enbaid.

dithau rhag digwyddo
th yr eilwaith etto;
i ford yr Arglwydd,
ıdid heb barodrwydd.

Corinthiaid feirw, 1*Cor.*11.30.
ı hir o'r gwrès a'r gwayw,
ıyn'd yn ammharodol,
ɔen i'r bwrdd ſancteiddiol.

dithau ſyn'd yn rhwyſgus,
ɔn heb ofan parchus,
ed beth ſydd arni,
arw yn dy frynti.

hun a myn wybod, 1*Cor.*11.28,31.
difar am dy bechod;
nyt ffydd a gobaith,
a chariad perffaith?

Barna dy hun yn ddiweniaith,
Fel na farno Duw di'r'eilwaith;
Ac lle gwelech ddim yn eiſiau,
Caiſ gan Criſt ei roi neu faddeu.

Pedwar peth ſydd angenrheidiol,
I'r rhai ſyn gymmuno'n ddeddfol,
(1) Ffydd criſt'nogaidd, (2) gwir 'difeirwch,
(3) Cariad perffaith, (4) diolchgarwch.

Nid oes llun bod heb y lleia',
O'r rhai hyn cyn myn'd i fwytta;
A'r neb el i'r ſwpper hebddyn',
Ni chaiff les oddiwrth y cymmun.

Ffydd ſy gynta'n angenrheidiol,
I gredu i Criſt roi hun yn hollol
'Ar y groes i farw droſom,
Am y pechod oll a wnaethom.

Ffydd ſy'n cyrraedd ffrwyth y pardwn,
A bwrcaſodd Criſt trwy *baſſiwn*;
Ac yn derbyn ar y ſwpper,
Criſt ei hun a'i holl gyfiawnder.

Nid yw Criſt yn fwyd i'r bola,
I'w gnoi â dant, a'i roi mewn cylla;
Bwyd yw Criſt i borthi'r enaid, *Ioan*
Yn yſprydol trwy ffydd danbaid.

Ni all neb fwynhau'n yſprydol
Criſt, a'i waed, a'i gorph ſanctaiddiol, *Eph.*
Ond yn unig trwy ffydd rymmus,
Ddel o galon edifarus.

Mae'r efengyl i ni'n dangos, 1 *Pedr*
Fod Criſt yn y nef yn aros;
Ac na ddichon un dyn cnawdol
Fwytta Criſt ond yn yſprydol. *Ioan*

Ffydd gan hynny ſydd anghenrhaid,
I gyrraedd Criſt i borthi'r enaid,
Ac i ddercha'r galon atto,
Os myn enaid borthi arno.

Bwyd i'r enaid, bwyd i'r galon,
Bwyd yw Criſt i'r meddwl ffyddlon;
Bwyd i'w gym'ryd trwy ffydd fywiol,
Bwyd i'w fwytta yn yſprydol.

Pan bo'r corph yn cym'ryd bara *Luc.*22.19.
Yn y cymmun er ei goffa,
Cwyn dy galon y pryd hynny,
A thrwy ffydd mwynha Grift Iefu.

Nefa at ffydd, rhaid edifeirwch
Am bob pechod trwy ddyfalwch,
A llwyr fwriad gwella beunydd,
Tro at Dduw mewn buchedd newydd.

Edifara o ddyfnder calon,
Am bob bai trwy ddagrau hallton,
Ac na ddere i ford yr Arglwydd,
Nes 'difaru, rhag cael tramgwydd.

Golch dy faril, carth dy waddod,
Na ddod win mewn * *caſk* o bechod, * *Lleſtr.*
Rhag i'r gwin mewn llefter aflan
Dorri'r *caſk* a rhedeg allan.

Ni thrig Duw, na'r Oen, na'r G'lommen,
Lle b'o pechod a chynfigen;
Golch gan hynny yn lân dy lefter,
Os derbyni Grift neu' fwpper.

Chwyd dy fedd'dod, cladd dy frynti,
Sad dy faſwedd brwnt a'th wegi,
Attal nwyfiant, ffrwyna nattur,
Gwella'th fuchedd, na fydd ſegur.

Golch dy ddwylo mewn gwiriondeb,
Golch dy feddwl mewn duwioldeb:
Golch mewn cariad ben a chynffon,
Os derbyni Grift i'th galon.

Câr gyfiawnder, dilyn ſobrwydd,
Arfer lendid a ſanctteiddrwydd;
Gwiſg am danat gariad perffaith,
A'd un bai dy nurddo eilwaith.

'Does rhoi i gŵn o'r pethau ſanctaidd,
A'r gwerthfawr berls i'r moch angh'ruaidd, *Mat.*7.6.
A'r manna gwyn mewn halog grochan,
A chymmun Crift mewn cylla aflan.

Mewn pot o aur y dodir manna, *Heb.*9.4.
Sacrelain Crift mewn crys o'r meina'; *Mat.*27.59.
Gwin o'r ‡*grape* mewn *baril* g'ruaidd, ‡ *Grawn.*
A'r cymmun hwn mewn calon ſanctaidd.

Y trydydd peth ſy'n rhaid ei geiſio,
Yw cariad perffaith cyn * *reſeſo*; * *derbyn.*
Heb ddwyn meddwl drwg at un-dyn,
Pell nac agos, câr na gelyn.

Cariad ydyw'r § *arwms* tirion § *nodau.*
Sydd gan Griſt ar † *lifrau*'i weiſion: † *gwiſgiadau.*
Ac wrth gariad yr adwaenir
Defaid Criſt oddiwrth y geifir. *Ioan* 13.35

Nid yw Criſt yn derbyn un dyn,
I'w fwynhau ef yn y cymmun,
Ond yr hwn a fo'n ddiragrith,
A phob dyn mewn cariad perffaith.

Pe b'ai gennyt fil o ddoniau, 1*Cor.*13.1,2,3.
A bod cariad i ti'n eiſiau;
Nid wyt deilwng byth i ddwad
I ford Criſt heb berffaith gariad.

Câr gan hynny dy gym'dogion, *Mat.*5.24,44
Maddeu'n rhwydd i'th holl elynion;
Ac os gwnaethoſt gam ag un-dyn,
Cymmod cyn bwyttaech y cymmun.

Gochel ddwad yn ddigofus,
I ford Criſt mewn llid a malais;
Rhag i ſatan fyn'd i'th gylla,
Gyd â'r tammaid gwedi fwytta.

Dyſg di gan y neidr dorchog,
Chwydu maes dy wenwyn llidiog,
Cyn dy fyn'd i'r ford yn llawen,
Rhag i'th falais ladd ei pherchen.

Neidir fraith, medd rhai a'i gwelas,
Fwrw'i gwenwyn ar y gamlas,
Cyn yr hyfo'i ddw'r o'r afon,
Rhag i'r gwenwyn dorri chalon.

Bwrw dithau dy lid allan,
A'th ddrwg feddwl, a'th draws amcan,
A'th holl falais, a'th gynfigen,
Rhag i'r rhai'n andwyo eu perchen.

Os bydd gennyt y tri yma,
(1) Ffydd, (2) 'difeirwch, (3) cariad, coda,
Dere i'r cymmun, mae i ti roeſo,
Criſt ei hun ſy'n d'alw atto.

Pan y gwelych dorri'r bara,
thywalltu'r gwin i'r cwppa,
ofia fel y torrai'r wayw-ffon
orph dy Griſt nes gwaedu ei galon. *Ioan* 19.34.
Pan dderbyniech o law'r offeiriad,
ra a gwin yn ol cyſſegriad,
rbyn Griſt trwy ffydd i'th galon,
rtha d'enaid arno'n ffyddlon.
Nid â dannedd y mae bwytta
riſt yn gnawdol a'i roi'r bola;
nd trwy ffydd y mae'n yſprydol *Eph.* 3.17.
wytta Criſt â'r galon fywiol.
Cod dy galon, dring i'r nefoedd,
drych ar yr hwn a'th brynodd;
ofia faint a wnaeth ef erddod,
an croeshoeliwyd am dy bechod.
Cred i Griſt ar groes a'i hoelion,
ffrwm drofot waed ei galon,
phwrcaſu bywyd i ti,
wyt ti'n bwytta Criſt o ddifri.
Os gofynni, pa ddaioni
yru Criſt o'r ſwpper i ti,
n dderbyniech hi'n griſt nogaidd,
wn gwir ffydd a chariad perffaidd?
Mae'n rhoi i ti gyflawn bardwn, *Mat.* 26.28.
th holl bechod *abſoluſiwn*,
vedi'r Brenin mawr ei ſelu,
gwaed gwerthfawr calon Ieſu.
Mae'n rhoi pardwn, mae'n rhoi bywyd, *Ioan* 6.51
ae'n rhoi *comfordd*, mae'n rhoi iechyd, 1*Cor.* 10.16.
ae'n rhoi Yſpryd Glân a'i ddoniau,
ae'n rhoi hun a'i holl rinweddau.
Mae'n dy wneuthur di'n gyfrannog
i holl ddoniau mawr galluog;
c mewn Yſpryd mae e'n trigo
a dy galon byth tro gantho.
Mae e'n porthi d'enaid egwan, *Ioan* 6.55,56.
'i wir gorph a'i waed ei hunan, *Eph.* 1.13,14.
c yn rhoddi nefol Yſpryd,
i'n *ernes o'r gwir fywyd.*

O pwy ddyled mawr ſydd arnad,
I foliannu Criſt yn waſtad,
Am dy wneuthur yn gyfrannog
O'r fath ſwpper fawr gyfoethog.

A phwy daliad ſy'n dy bwer,
I roi iddo am ei fwynder,
Felly'n porthi d'enaid aflan,
A'i wir waed a'i gnawd ei hunan.

Na fydd dithau mor 'nifeilaidd,
A myn'd o'r llan yn anweddaidd,
Nes rhoi clod a moliant iddo,
Am yr ymborth a ge'ſt ganddo.

Criſt ni fwyttai fara barlys,
Chwaethach bwyd oedd well ei *relis*,
Heb roi moliant mawr am dano,
I'w Dad nefol heb anghofio.

Pwy faint mwy na ddylit tithau
Fwytta Criſt, y penna' o'r ſeigiau,
Heb roi diolch i'r Duw cyfion,
Am ei Fab o ddyfnder calon.

A gwawdd nef, a dae'r, a dyhion,
Seraphiniaid ac angylion,
I'th gyd-helpu foli'r Arglwydd,
Am ei gariad a'i g'redigrwydd.

LXXVIII. *Gweddi cyn derbyn y cymmun.*

ARGLWYDD graſol, 'rhwn a roddaiſt
Ieſu Criſt y mwya' geraiſt,
Fod yn ‖ *ranſwm* dros ein beiau, ‖ *bridw.*
Ac yn ymborth i'n heneidiau.

Dyro ras i minnau'n ſanctaidd
Ymbar'toi fel criſtion gweddaidd,
Dderbyn Criſt trwy ffydd i'm calon,
I borthi f'enaid arno'n eon.

Carth fy meddwl a'm cydwybod,
Golch fi'n llwyr oddiwrth fy mhechod,
Gwna fi'n lleſtr glân i dderbyn
Criſt i'm calon yn y cymmun.

Cryfha fy ffydd, amlha fy ngobaith,
Ennyn ynof gariad perffaith;

ddia'r corph, cyf'rwydda'r enaid,
yn Criſt y bwyd bendigaid.
fy nghalon cuwch a'r nefoedd,
e Criſt yr hwn a'm prynodd:
i henaid borthi arno,
y ffydd gael grym oddi wrtho,
m' gredu fod im' bardwn,
mai er mwyn ei ‖ *baſiwn,* ‖ *dioddefaint.*
hefyd o'i holl ddoniau,
caſodd trwy loes angau.
m' gredu daw i drigo
nghalon byth tra gantho,
medy ei Sanctaidd Yſpryd,
nwyn i'r nefoedd hyfryd.
gan hynny i mi nurddo 1 *Cor.* 6. 19.
l ſanctaidd lle mae'n trigo,
logi byth o'm llester,
gadw'n lân bob amſer.
m' hefyd ei glodfori,
lydd â'r eitha' o'm gallu,
dithio'n brudd bob amſer,
ymborth ſy'n ei ſwpper.

C. *Pennillion ar gynheddfau rhai dynion a au, ac a ſonir am danynt yn yr Yſgrythurau 'aidd a'r Apocrypha.*

GG, fy mab, wrth gwdwm Adda, *Adda.*
Vel'd mor bridd yw'r pechod lleia';
enbyd bwytta gronyn,
h a f'o Duw yn warafun.
ien a'i chwymp a'i hanffod, *Efa.*
oi i ti rybudd hynod,
tgammech, tra f'ech byw,
o ar ſatan o flaen Duw.
i's Adda gymmaint dial, *Afal.*
waith yn bwytta afal,
aint a fydd dialau,
'n byw ar gyfryw 'falau.
yw'r afal a wnae'r ddincod
dant o'r byd heb wybod,

Na fydd un o'r rhai ddymunai
Gael eu maeth ar gyfryw 'falau.

Oni bu'fai Grift ddiodde',
Ar bren drofom ddû loes angeu,
Buafai'r byd i gyd mewn attal,
Ym mhwll uffern am un afal.

Er maint a f'o drwg y ddraig, *Had y nuraig.*
Dod dy *druft* yn had y wraig; *Gen.*3.15.
Mae ef gwedi 'figo ei 'fiol,
Torri chrib, a thynnu ei chol.

Os brath farph, â cholyn pechod, *Sarph.*
D'enaid bach heb allu orfod;
Nid oes dim a wna it' les,
Nes myn'd at Grift y farph o bres.

Adda gollodd hen baradwys, *Paradwys.*
Am yr afal gynt a fwyttwys;
Gochel dithau golli'r llall,
Am fath 'falau, od wyt gall.

Y dyn a wnelo ddrwg fel Cain, *Cain.*
Medd Duw'n amlwg ac yn *blain*,
Nid ymedy drwg â'i dý,
Nes del dial oddi fry.

Gochel dywallt gwaed dyn gwirion, *Tywallt gwaed*
Megis Cain y mwrddwr creulon, *Gen.*9.6.
A dywallto waed yn ficir,
Ei waed yntef a dywelltir.

Na wna lanas yn y dirgel,
Duw ddatguddia fwrddrad Abel, *Abel.*
Yn y dirgel os gwnai fawr-ddrwg,
Duw a'i dial yn yr amlwg.

Bydd fyw'n wirion megis Abel,
Ofna Dduw, arfer â'i demel,
Offrwm iddo nos a borau,
Aberth brudd ar ben dy liniau.

Pan offrymmech ddim i Dduw, *Offrwm.*
Offrwm iddo'r goreu o'i ryw: *Mal.*1.13,14.
Ffiaidd ganddo, ac nid hoff,
Y gwan, a'r gwael, y claf, a'r cloff.

Os offrymmi â'th holl galon,
Duw a dderbyn dy anrhegion;

mmi o'th lwyr fodd,
lderbyn Duw dy rodd.
› pawb yn myn'd yn ddiog, *Enos.*
ethu'r Hollalluog,
wb o'r byd fel Enos, *Gen.4.26.*
Duw heb aros.
n bawb was'naethu Duw,
› gwir Griſtion yw:
an ei ogoniant,
nddo ‖ ffawd a ffyniant. ‖ *Dedwyddwch.*
gyd â Duw fel Enoc, *Enoc.*
ybrau'r Hollalluog:
Duw'n diſgwyl arnad,
ıan â chil ei lygad.
a ymdal a ga's Enoc,
ıaethu'r Hollalluog,
nef cyn gweled angeu,
hynny na's gwas'naethai.
ın Enoc dair gwers raſol,
/ enaid yn anfarwol,
th gorph di adgyfodiad,
duwiol nefol daliad.
ı frynti yn y cornel, *Rhodio gyd â Duw.*
'n gwel'd pob pechod dirgel; *Gen.5.24.*
'nny meddwl fyw,
ſy 'ngolwg Duw.
i ti gryfder cawr, *Cawri.*
n dy dorri lawr,
ı fwyd i borthi'r chwilod,
di ddilyn pechod.
ıi gawr ddiflannu, *Gen.6.*
ı diluw dw'r i farnu;
dichon ‖ gwrango ddihangyd? ‖ *dyn gwan.*
y diluw tanllyd.
ldrwg a fo'r byd o bob tu, *Noa.*
aint fo o rai yn pechu,
ıerffaith yng wydd Duw,
: tra fyddech byw.
ddilyn arfer tyrfa,
chu am y cynta';

Gwell nâ hynny yw dilyn un
A ofno Dduw, a barcho ddyn.

Gwel mor ddrwgfyd yw putteindra, *Dilyw.*
Gwel mor gas gan Dduw ddiffeithdra;
Pan na was'naethai dyfroedd lai
Nâ'r dw'r diluw i gofpi'r bai.

Os byw wnai di megis No', *No.*
Yn wr perffaith ar bob tro,
Byddi gyd â Noe'n gadwedig,
Pan bo eraill yn golledig.

Gwell it' ddilyn Noa ei hunain, *Arch, neu Long.*
Mewn perffeithrwydd, ffydd, ac ofan;
Nag it' ddilyn yr holl fyd,
Mewn drygioni, a boddi gyd.

Gwna dy long tra i'n hamfer gras, *Arch, neu Long.*
Cyn y delo'r diluw cas;
Mae'n ddiweddar gwneuthur bâd,
Pan bo'r diluw'n boddi'r wlad. *Gen. vi.*

Gwell o lawer, nid ychydig,
Yw bod gyd â Noe'n gadwedig,
Yn y llong, nâ chyd â llawer
Yn y diluw dû a'r dyfnder.

Pan y gwelech fwa'r Drindod, *Bwa'r gwlaw, neu'r enfys.*
Cofia farn Duw a'i gyfammod;
A bendithia ei dduwiol Fawredd,
Am ei fwynder a'i drugaredd.

Yftyr amryw lywiau'r enfys,
Glas a choch yw'r ddwy farn gofus;
Glas oedd dw'r y diluw cyntaf,
Coch yw tân y farn ddiweddaf.

Lle mae'r bwa yn gyffredin,
A'i gyrn i'r ddae'r, heb faeth, heb linyn;
Y mae'n dangos mor heddychlon,
Yw yng Nghrift rhwng Duw a dynion.

Gochel fatan hen a'i rwydau, *Meddwdod Noa.*
Pan b'ech tra diofal gartre';
Ef a'th ddilyn megis No',
Nes rhoi i ti ffwyl ryw dro.

Oni ddichon fatan ddala
Noe â'i rwydau o butteindra;

awf ddala Noe heb wybod,
en wr â rhwyd o fedd'dod.
ai drigo i Gomorra, *Lot.*
iae medd'dod a phutteindra,
r arnat megis Lot,
d'halogi â'r hwr a'r pot.
gweli'r dre' lle b'ech di byw,
echu'n gas yn erbyn Duw,
fel Lot i maes o Sodom,
diſgyno arni'r 'ſtorom.
well bod gyd â Lot ei hunan,
r mynydd dan y geulan,
od gyd â holl wyr Sodom
r dre' yn godde'r 'ſtorom.
yy ymgadwai yn well nâ Lot, *Meddwdod Lot.*
hanol Sodom rhag y pot?
yr ogof pwy a feddwai
r gwin yn gynt nag ynte'?
s dihangaiſt rhag putteindra, *Lloſgach Lot.*
ng y * ſtyw-dai yn Gomorra, **Tai putteiniaid.*
hel wneuthur pechod aflan
tre' ymyſg dy ffryns dy hunan.
s dihangaiſt rhag y tân,
anol Sodom am fyw'n lân,
hel rhag dy loſgi'r eilwaith,
dy dŷ am fyw yn ddiffaith.
s gadewaiſt Sodom unwaith, *Gwraig Lot.*
ddychwela i Sodom eilwaith:
w'd gwraig Lot yn § bîl o halen, § *Coleſn.*
droi hwyneb lwyr ei chefen.
gor d'olwg, gwel mor ffyrnig *Gomorra.*
iae Duw yn coſpi rhyfyg, *Puttain.*
y lloſgai â thân a brimſton
' Gomorra o'i achoſion.
lyw mor cuwch y gwaedda pechod, *Lleſ Sodom.*
dd a nos ynghluſtiau'r Drindod,
na ddichon pechod dewi
dialo Duw ei brynti.
ch mor ddrewllyd ac mor enbaid *Gwlad Sodom.*
w lloſgach *y Sodomiaid,*

Pan bo'r wlad yn drewi ettu
O'r mwg a'r tarth ile bu yn trigo

Gochel haeddu rheg dy dad,
Byth ni's gorfu Cam na'i had:
Melldith Noe sy'n glynu'n ffinion
Byth ynghrwyn y *Moyrys* duon.

Megis Sem trwy ddawn a rhad,
Cuddia g'wilydd Noe dy dad;
A phan ddel mewn gwth o oedran,
Na watwara megis Canaan.

Parcha Bathseba dy fam,
Anrhydedda hi ar bob cam;
Rho'r llaw ddeheu iddi yn ufudd,
Fel y rhoddai Selef Ddafydd.

Cynta' peth a wnel dy ddwylo,
Pa le bynnag elech iddo,
Godi allor gyd ag Abr'am,
I addoli Duw'n ddigytgam.

Cred bob gair o enau Duw,
Gwir a phur a pherffaith yw:
Nef a daear a ddiflanna,
Cyn êl iot o'i air heb gwpla.

Lle archo Duw it' fyned, dos, *Ufudd-dod Abraham.*
Y peth orch'myno gwna yn glos:
Bydd mor ufudd ag oedd Abr'am,
Gwna'r peth archo yn ddigytgam.

Offrwm d'Isaac, os Duw arch,
Ac enwaeda'r cnawd o barch:
Gado ddelwau aur dy dad,
Dos pan archo maes o'th wlad.

Dysg gan Isaac fod yn ufudd, *Isaac.*
Mwyn a llariaidd, dof a llonydd:
Felly byddi siwr o fyw
Mewn ffafar dyn, mewn ofn Duw.

Gwely'th briod na haloga, *Rebecca.*
Ond bydd foddlon i'th Rebecca;
Fel y byddai Isaac sanctaidd,
O flaen Duw mae hyn yn weddaidd.

Os bydd geiriau Jacob gennyd,
Gochel ddwylo Esau waedlyd:

iw, a pheth digwnt,
i braf a'r gweithred brwnt.
dech geifio gwraig,
› yn 'fgolhaig:
r mam a thad,
'yddiant ar dy had.
vth i lanw'th fola, *Eſau.*
:'wilydd mwya',
:ob ei holl afael
d o gawl cruel.
rad, ffei o'r medd'dod,
f am fwyd a diod;
Ganaan decca',
aint i lanw ei fola.
:iſtres yn y cornel *Joſeph.*
edd gyd â hi'n ddirgel,
ſoſeph allan,
iaid er ei chuſan.
har, goddef gur,
:wn cadwynau dur,
lech megis filain,
yn aelod puttain.
uttain tra f'ech byw,
:mel Dduw;
ph beth mor ffinion,
u yn y cyffion.
ront fel margen Eſaw, *Puttain.*
ir cnoi ac wylaw,
hu'r nefoedd berffaith,
:h puttain noſwaith.
ith na fynnai orwedd *Dyrchafiad Joſeph*
res mewn anwiredd,
a'd yn brins arbennig
: am *ſtopi* rhyfyg.
gyd â Joſeph ddiwair,
ydd yn y carchar,
â Herod frenin,
rhwng ei ddeu-lin.
adu wely'th dad, *Reuben.*
en hyna' o'r *gwaed*;

Juda gaiff yr holl 'tifeddiaeth,
Ni chei dithau ond yr hiraeth.

Simeon gochel werthu'th frawd, *Simeon.*
Drwg y gwyddoſt beth yw'r ffawd:
Fe fydd Joſeph gwedi werthu,
Yn troi Simeon i'r carchardy.

Dyſg gan Foeſen fod yn fwyn, *Moſes.*
Araf, llednais, da dy gŵyn;
Hawddgar, ffyddlon, prudd, didwyll,
Cefnog, diddig, da dy bwyll.

Gwel pa filwyr ſydd gan Dduw, *Pharao.*
Yn plygu'r brenin cryfa'n fyw,
Llau a llyffaint, ceiliog-rhedyn,
Yn troi Phar'o i geiſio canlyn.

Os ceiſi fyn'd o'r Aipht i Ganaan, *Canaan.*
Lle mae'r mêl a'r llaeth yn dropian,
Rhaid it' fyned trwy'r môr coch,
Er maint ei rym, er cuwch ei roch.

Gochel 'laru ar y Manna, *Manna.*
Claf iawn wyt oni elli fwytta:
Ac os ceiſi bwmps a phanas,
O flaen Manna, mae 'ti anras.

Cyn gadawo Duw ddim ciſiat. *Soſtiair.*
Ar y ſawl a gadwo ei ddeddfau,
Pair i'r nefoedd wlawio Manna,
A *Chwails* iddynt i'w eu bwytta.

Na wrth'neba byth o'r 'ffeiriad, *Cora.*
Angel Duw yw wrth ei alwad;
Gochel rhag i'r ddae'r dy lyngcu,
Os fel Cora y gwrth'nebu.

Gochel *fedlo* maes o'th alwad *Offeiriad.*
Bethau berthyn at offeiriad;
Ni fyn Duw ond 'ffeiriad gweddaidd
Drin yr Arch â'r pethau ſanctaidd.

Gwel mor gaeth y myn Duw i ni *Sabbath.*
Gadw'r ſabbath heb ei halogi,
Pan y parai i'r holl gymmanfa
Labyddio'r dyn am ſul-friwydda.

Treulia'r ſabbath byth yn ſanctaidd,
Dere i demel Dduw yn weddaidd.

ic aac arfer, tra f'ech byw,
Vaith y cythraul ar ddydd Duw.

Gwelwn allu Duw bob un, *Haul.*
n ſtoppi'r haul wrth weddi dyn,
c attal hon ddiwrnod cyfan,
wch ben ei lu heb fyn'd o'r un-man.

Coſiwn bawb mai c'wilydd yw,
s ſtoppa'r haul pan archo Duw,
'n bod ninnau, crach fudreddi,
an archo Duw, heb fedru ymſtoppi.

Os ceiſir gennyt 'ddoli delwau, *Joſua.*
egis Joſua atteb dithau,
id addolaf tra fwy'i byw,
li a'm tylwyth, ond fy Nuw.

Zimri, Zimri, gwel y cleddau, *Zimri.*
'uwch dy ben gan Dduw'r dialau,
'r ffon wayw ſydd gan Phines,
'th drywanu di a'th langces.

Balaam, Balaam, agor lygad, *Balaam.*
wel yr angel ſy'n dy warchad:
'ro yn d'wrthol, gochel frib'ri,
wrando'r aſen yn d'arg'oeddi.

Na char buttain mwy nâ chythraul, *Samſon.*
a ro iddi byth o'th *gwnſel*;
i dyr wddwg, hi dyn galon
wr, pe b'ai mor gryf a Samſon.

Na faentumia bobol ddrwg, *Gibea.*
id bydd arnynt byth ar d'wg;
bea loſgwyd a'i holl bobol,
n ymddiffyn gwyr anneddfol.

Benjamin, attolwg clyw, *Benjamin.*
'm y tynni ddial Duw
dy dŷ a'th ben dy hunan,
n ymddiffyn plant i ſatan?

Cymmer rybudd oddiwrth Eli, *Eli.*
yſgu'th blant, a'u dyfal goſpi;
na choſpo'r tad â'r wialen,
w â'r cleddyf dyr eu cefen.

Dyſg gan Samuel tr'ech yn blentyn, *Samuel.*
idd *was'naethu Duw* a'i ganlyn,

Ac arferu hyd dy ddiwedd,
Fyw yn gyfiawn, yn ddigamwedd.

Dyſg gan Samuel, farnwr gwych,
Na chymmerech fuwch nac ych;
Ond rhoi barn ymhob rhyw fater,
I bob dyn yn ol cyfiawnder.

Beth ennillodd Joel aflan,
Wrth gam-farnu, ac wrth friban?
Colli ſwydd ac etifeddiaeth,
Ennill cywilydd a dadnodineth.

Uzza gochel gwrdd â'r arc,
Gad i'r ffeiriad hynny o gwrc,
Trin dy ſwydd dy hun a'th alwad,
Nid yw'r arch yn perthyn attad.

Bydd ddioddefgar megis Job,
Tre'ch yn glaf na lef, Ob, ob!
Yn dy golled gochel gabla,
Duw ſy'n rhoi, a Duw ſy'n tynnu.

Pe dygai Duw ſydd yn dy helw,
Pe'th d'rawai'n glaf, nes b'ai ti marw,
Dywed, Pe b'ai Duw'n fy mlingo,
Etto mi 'mddiriedaf ynddo.

Canol nos, fel brenin Dafydd,
Cod i lawr, penlinia'n ufudd,
A molianna Dduw'r pryd hynny,
Pan b'o eraill yn hwrn gyſgu.

Hoff o beth a hyfryd yw,
Ganol nos glodfori Duw,
A rhoi diolch iddo'r borau,
Am ei ras a'i amal ddoniau.

Bydd mor 'difar am dy bechod,
Ag oedd Dafydd brophwyd hynod,
Ac na orphwys wylo'n irad,
Nes cael ffafar Duw a'i gariad.

Wyla nes bo'th wely'n foddfa,
Bwytta ddeigrau gyd â'th fara,
Gwiſg dy ſach a thro mewn ‖ llythrod,
Nes cael pardwn am dy bechod.

Er melyned a fo'th gydyn,
Gochel, f'enaid, chwarae'r coegyn;

rfer locſau birion,
faglu fel Abſalon.
Dafydd i felina, 2 *Sam.* 12. 11, 12.
ı at wraig Uria; 2 18. 22.
un ganol-ddydd goleu,
w felin ynte'.
nor fyr yw pleſer oflyd, *Amnon a*
Amnon golli fywyd; *Thamar.*
r chwerw yn y diwedd,
pechod ac anwiredd.
d d'enaid byth mewn peryg',
ıi chwant a rhyfyg;
:hwerw ac edifar,
/edd dreiſio Tamar.
/ dŷ mewn trefn addas, *Hezecia.*
lai Hezecias;
>arod byth yn gwiliad
cyn y delo attad.
l chwennych gwinllan Naboth, *Naboth.*
ef am ddial boenoth,
ı Naboth os trachwantu,
Iſrael a fforffettu.
Ahab, dela'n union, *Ahab.*
; winllan Naboth wirion,
gi trwy 'nudoniaeth,
fetha dy hiliogaeth.
int a fo'th boen a'th drafael, *Daniel.*
i addoli Duw fel Daniel,
iith yn y dydd o leiaf,
ınig waith ſydd reitaf.
/ 'ſtafell, plyg dy liniau, *Cae'r 'ſtafell.*
ygon, agor d'enau,
>la Dduw yn brudd,
ir gwaith ar bob dydd.
dy daflu i fyſg y llewod, *Ffau y llewod,*
luſa 'ddoli'r Drindod, *Dan.* 6.
filod gwaetha' eu nattur,
ffafrio gwir addolwyr.
mgrymma byth i ddelw, *Sadrach.*
gorfod arnat ſarw,

A myn'd gyd â Sadrach hyfryd,
Ar dy ben i'r ffwrnes danllyd.

Duw yn unig sydd i'w 'ddeli, *Mat. 4. 10.*
Nid yw y ddelw ddim ond gwegi,
Coed a cherrig, aur ac arian, *Gal. 4. 3.*
Bwbach nad all helpu hunan.

Pan bo'r cwppan wrth dy lin, *Belsasar.*
Yn cablu Duw, yn ysed gwin,
Gochel angeu dig dy daro;
Fel Belsasar wrth garowso. *Dan. 5.*

Pan b'ech yn carowso'n dal,
Gwel y llaw sydd ar y wal, *Jehovah y gwel.*
Yn 'sgrifennu o flaen d'wynab,
Dy farn aethlyd a'th lothinab.

Bydd drugarog fel Tobias, *Tobias.*
Wrth bob tlawd a fo o'th gwmpas;
Ac na fwytta bryd yn iachus,
Nes rhoi rhan i'r tlawd anghenus.

Helpa'r gwan, a chlaidd y marw,
Swcra'r noeth, cyf'rwydda'r weddw,
Bydd yn rhysgwy i'r amddifaid,
Na fydd anfwyn wrth ddieithriaid.

Pan y b'ech ar fedr gwreicca, *Raphael.*
Cais gan Dduw dy Helpwr, hela
Raphael sanctaidd i'th gyf'rwyddo,
Cyn ymlygrech wrth ymfatsio.

Cyn gorweddech gyd â Sara,
Llaw yn llaw â hi gweddia,
Ar i'r Arglwydd roi it' lwyddiant,
Help a chymmorth, ffawd a ffyniant.

Dysg gan Dobi ieuange berchi *Tobi ieuange a*
Dy dad a'th fam a'u hael gymffordd. *Sara ei wraig.*
Pan b'ont marw, cladd hwy'n weddaidd,
Hyn sydd rasol a christ'nogaidd.

Bydd fyw'n gyfiawn ac yn gynnyl, *Efengyl.*
Fel ped fait heb un Efengyl,
A bydd farw'n gystal d'obaith,
A phed fait heb wel'd y gyfraith.

Os gofyni, anwyl Gristion,
Pwy wnaeth hyn o wersau byrion,

Gwas i Grist sy'n ceisio d'hwppo,
Tu a'r nef â'i draed a'i ddwylo.

XXX. *Llythyr yr Awdwr at ryw Eglwyswr a ddeisyfodd arno droi ar gân Gatecism Eglwys Lwgr.*

DY zel at Dduw a'i eglwys,
Fy mrawd, mi wn a barwys
' geisio troi holl byngciau'r ffydd
r gân mor brudd, mor gymmwys.

Di weli fod yn hawsach
an Gymry (heb eu hammharch)
dysgu caniad ofer serth,
là'r peth sydd werthfawroccach.

Gan hynny ceisiaist genny',
roi'r pyngciau hyn i'w canu;
el y gallo'n defaid mân,
'n rhwydd ar gân eu dysgu.

Wrth wel'd dy dduwiol swriad,
i phellais o'th ddymuniad;
nd mi droes dy byngciau'n syr,
n *blain*, yn eglur ganiad.

Ni cheisiais ddim cywrein-waith,
nd mesur esmwyth perffaith,
awdd i'w ddysgu ar syr dro,
an bawb a'u clywo dair-gwaith.

Derbyn yn roesawgar,
geisiaist mor 'wyllysgar;
nad ydyw'r gwaith ond gwael,
ae'n chwennych cael dy ffafar.

Os caiff ein Duw ogoniant,
'n defaid dippyn llesiant,
y'm ni'n dau yn cael ein gwyn,
'r gorchwyl hyn trwy lwyddiant.

Duw roddo dy ddymuniad,
uw fyddo geidwad arnad,
'aith bod fy ffrwst, a'm gwaith yn fawr,
i gym'raf 'nawr fy nghennad.

LXXXI. *Y Catecism.*

Holiad. FY mhlentyn hygar hoyw,
Er Criſt beth yw dy enw,
Myneg im', o galon brudd,
Dy gred a'th ffydd yn groyw?

Attob. Fy enw yw Cynedda,
A gollwyd gynt yn Adda,
Etto gadwyd trwy ras Duw,
Yn Nghrift'r hwn yw'r Meſſia.

H. Pwy roes dy enw i ti,
Lle'r oeddyt gwedi'th golli,
Gyd â'r byd trwy Adda gaeth,
A'th droes i'r fath drueni?

A. Fy nhadau a mammau bedydd,
Trwy lân ac union grefydd,
Pan bedyddiwyd fi â dw'r,
Wrth arch fy Mhrynwr ufudd. *Mat.*

H. Pwy les ſy'n dwad i ti
O'th fedydd, gwedi'th olchi
Yn y dw'r gan 'ffeiriad Duw,
Waith cymmaint yw'th drueni?

A. 'Rwy'n aelod bur i'm Prynwr
'Rwy'n blentyn i'm Creawdwr,
'Rwy'n 'tifedd mawr o deyrnas ne',
'Rwy 'Nghrift yn oreu nghyflwr.

H. Pa beth yw'r llw a'r ammod,
A wnaeth dy feichiau drofod?
Pan dderbyniaiſt hyn o fraint,
Ymhlith y ſaint trwy gymmod.

A. Addawſant dri pheth drofof,
Na's gad'af byth yn angof,
Ond mi cadwaf hwynt i gyd,
Trwy Dduw, tr'o bywyd ynof.

H. Beth ydyw'r tri pheth hynny,
Addawſant it' gyflawni,
Pan yr oeddyt mor ddirym?
Mynega im' os medru.

A. Yn gyntaf bod im' wrthod
Y diawl, a'i dwyll, a'i gymmod,
A'r byd anwir, mawr ei wawd,
A chwantau'r cnawd a'i bechod.

Yn neſaf, bod im' gredu
oll byngciau ffydd Criſt Ieſu,
rhai'n y Gredo bob yr un,
ll pob rhyw ddyn eu dyſgu.

Yn drydydd, cadw'n garcus
ch'mynion Duw a'i 'wyllys,
byw'n eu hol yn dda fy moes,
oll ddyddiau f'oes yn weddus.

Beth ydwyt ti yn dybied
h rwymwyd di cyn gaethed?
c y rhaid i ti gredu hyn,
'u cwpla'n dynn trwy weithred.

1. Yn wir 'rwy'n rhwym i gredu,
c hefyd i gyflawni
yn i gyd, a hynny wnaf,
rwy nerth Duw Naf heb ffaelu.

2. Ac yr wyf yn ddiolchgar
m Duw am gymmaint ffafar,
'm galwodd i i'r cyfryw 'ſtad,
ng Nghriſt fy Ngheidwad hygar.

3. Ac mi 'tolygaf arno,
oi gras im' byth i drigo
n y cyfryw 'ſtad trw'i byw,
es tynno Duw fi atto.

Adrodd i mi'n bryſur,
oll fannau'th ffydd yn eglur;
. mynega im' ar lled,
eth yw dy gred a'th hydyr?

RWY'n credu yn Nuw galluog, *Y Gredo.*
Tad Ieſu Griſt trugarog, *Ioan.* 14. 1.
reawdwr nef, a dae'r, a dw'r,
'u Pen rheolwr enwog.

Yr wyf yn credu hefyd
'nghriſt fy Mhrynwr hyfryd,
. wnaed yn ddyn o'r wyryf Fair,
'rwy rad ei ddiwair Yſpryd.

Yr hwn a wir ddioddefwys,
ros ddyn dan Bont's Pilatwys;
c a hoeliwyd ar y groes,
es marw o'r *loes* a'i lladdwys.

A chwedi marw ar groes-bren,
Fe gladdwyd yn y ddae'ren;
Fe ddiſgynodd er ein mwyn,
I uffern dwymn aflawen. *Act.* 2.31.

A'r trydydd dydd fe gododd
O farw lle gorweddodd,
Gwedi gorfod angau glas, 1 *Cor.* 15.4,55,57.
A'r gelyn cas a'n twyllodd.

Ac yno fe dderchafwys,
I'r drydedd nef yn gymmwys,
Lle'r eiſte' 'nawr ar law dde'r Tad, *Marc.* 16.19.
Yn Geidwad i'w ei eglwys.

O'r Nef fe ddaw yn hoyw,
I farnu'r byw a'r meirw,
Mewn gallu a gogoniant mawr,
Pan ddel yr awr i'n galw.

'Rwy'n credu'n ffyddlon hefyd,
I'r Glân a'r Sanctaidd Yſpryd, 1 *Ioan* 5.8.
Sy'n deilliaw odd'wrth y Tad a'r Mab, *Ioan* 15.26.
Gwir Roddwr rhad a bywyd.

'Rwy'n credu yn ſwredig,
Fod eglwys lân gatholig,
O bob *nawſrwn*, oes, a thir, *Dat.* 7.9.
Gan Griſt yn wir gadwedig.

'Rwy'n credu bod yn gyngan,
I bawb o'r ſaint eu cyfran,
Yn Ieſu Griſt ein Prynwr drud,
A'i ddoniau gyd yn gyfan.

'Rwy'n credu bod maddeuant *Eph.* 1.7.
I bawb a wir 'difaraant,
Er mwyn Mab Duw a dalodd iawn,
Tra chyflawn am eu nwyfiant.

'Rwy'n credu adgyfodiad,
I'm cnawd pan ddel yr Ynad,
A'i udgorn mawr i'n codi o'r lluwch, *Rhuf.* 13.52.
I gyfrif cuwch a'r lleuad. 1 *Theſ.* 4.16.

Ac yr wy'n credu'n hollol,
Fod bywyd mawr trag'wyddol,
I holl blant Duw a'r ſaint yngliyd,
Yn ol y byd preſennol. *Amen.*

H. Pa bethau bynnag ddyſgaiſt
O'th gredo'r hon adroddaiſt,
Cais grynhoi yn fyr ynghyd,
Ffrwyth hyn i gyd a draethaiſt.

A. 'Rwy'n dyſgu credu'n gyntaf,
Yn Nuw'r gwir Dad goruchaf,
'Rhwn a'm creodd a'r holl fyd, *Gen.* 1.
Mewn dull a phryd o'r glanaf.

Yn ail, yr wyf yn credu
Yn Nuw'r Mab, f'Arglwydd Ieſu,
A'm prynodd i a phob rhyw ddyn,
A'i waed ei hun i'm helpu.

Yn drydydd, credaf hefyd,
I Dduw'r ſancteidd-lan Yſpryd, 1 *Cor.* 6. 11.
A'm ſancteiddiodd, a phob rhyw, *Eph.* 1. 4.
Etholodd Duw i fywyd.

H. Di addewaiſt trwy feichneion,
Lwyr gadw yr holl orch'mynion;
Pa ſawl un o'r rhai'n y ſydd
I'w cadw'n brudd o'r galon?

A. Mae deg gorchymyn croyw,
A roes Duw in' i'w cadw;
Nid oes torri un o'r rhai'n,
Rhag myn'd yn gelain farw.

H. Pa rai er Criſt yw rhei'ny,
Moes glywed, prawf eu henwi?
Cais fyw'n ſanctaidd yn eu hol,
A gwna hwy'n reol i ti.

A. Y rhai ar fynydd Sina,
A draethodd Duw'r gorucha,
A'i enau'i hun o'r tân a'r mwg,
Yng olwg ei gymmanfa.

A'r rhai trwy ddwylo Moeſen,
A roes Duw ar ddwy *dabłen*;
Gwedi printio â'i fys ei hun,
Yn hawdd i ddyn eu darllen.

Y rhai ſy ddigon eglur,
I'w tynnu maes o'r 'ſgrythur,
O'r ugeinfed bennod dlws,
O Ecſodws gymmeſur.

H. Beth yw'r gorchymyn cynta',
A'r ail, a'r lleill? mynega:
Prawf eu traethu cymmain' un,
Yn oed yr un diwetha'.

A. I. MYFI, yr Hollalluog,
Yw d'Arglwydd Dduw trugarog,
Na fyn un Duw ond myfi,
Sydd un a thri galluog.

II. Na wna un ddelw i ti,
Gerfiedig i'w haddoli,
Na llun dim o'r nef na'r ddae'r,
Na'r dw'r, na'r aer, i'm fiommi.

Na oftwng i'r fath wagedd,
Na 'ddola'r fath ofered;
Pridd a choed a cherrig yn',
Gwaith dwylo dyn a'i fyfedd.

Can's myfi, dy Arglwydd grymmus,
A'th Ior, wyf Dduw eiddigus,
Sy'n ymwel'd â phechod cant
O dadau ar blant camweddus:

Ac yn rhoi cofpedigaeth,
Hyd dair oes a chenhedlaeth,
O'r rhai fydd yn fy nghafau,
Trwy garu gau addoliaeth:

Gan ddangos trugareddau,
I'r fawl a gadwo neddfau,
Ac i'w plant, a'u hâd, a'u hil,
Hyd fil o genhedlaethau.

III. Na enwa Dduw un amfer,
Heb ofon, parch, a phryder,
Can's nid gwirion yw dy lw,
Os cym'ri ei enw'n ofer.

IV. Cofia gadw yn fanctaidd
Y fabbath wen yn weddaidd,
A threulia'r ful tra f'ech di byw,
Yn addoli Duw'n grift'nogaidd.

Fe rodd Duw chwe' diwrnod
It' weithio d'orchwyl priod;
Y feithfed dydd rhaid cwympo'n faith,
I weithio gwaith y Drindod.

Ar y diwrnod hwnnw,
Na wna ddim gwaith ſerch marw,
Nath fab, na'th ferch, na'th was, na'th farch,
A'r dierth arch ei gadw:

O achos mewn chwe' d'ie,
Y gwnaeth Duw'r byd a'i bethau,
A'r nef, a'r ddae'r, a'r môr, a'u llu,
A'r cwbl ſy'n eu dible.

A'r ſeithfed dydd ſ'orphwyſodd,
Gan hynny ſe ſendithiodd
Yr Arglwydd Dduw y ſeithfed dydd,
Ac ef a'i prudd ſancteiddiodd.

V. Rho barch a gwir ufudd-dod,
I'th dad a'th fam yn waſtod,
Fel yr eſtyno Duw yn hir
Dy oes ar dir dy drallod.

VI. Gochel ladd un Criſtion,
Na thywallt gwaed y gwirion:
Gwaed a lef yn doſt ei lais, *Gen.*4.10.
Duw ddial drais llofruddion.

VII. Na wna odineb aflan,
Gwna'n fawr o'th wraig dy hunan; *Diar.*5.15,18
Yf y dw'r o'th ‖ wins dy hun, ‖ *Ffynnon.*
Na chwrdd ag un oddiallan.

VIII. Na ladratta fymryn,
Tr'ech byw, o olud un-dyn;
Na thwylla neb, nac arfer drais,
Serch goddef clais a newyn.

IX. Na fydd dy dyſt celwyddog,
Yn erbyn dy gymmydog,
Dywaid wir am bob rhyw ddyn,
Na § ſglandra un dieuog. § *Chamgyhudda.*

X. Na chwennych dy gymmydog,
Na'i wraig, na'i was calonnog,
Na'i forwyn wen, na'i ferch, na'i ych,
Na dim na by'ch berchennog.

O Arglwydd Dduw, bydd dirion *Gweddi.*
Wrth bawb o'th blant a'th weiſion;
Goſtwng di'n calonnau'n faith,
I *gadw'th gyfraith gyfion.*

O Arglwydd grasol, maddau
Ein pechod a'n camweddau,
A 'sgrifenna'n gyfraith hon
Ar lech ein calon ninnau.

H. Beth wyt ti'n ddysgu'n hynna'
O'r gyfraith hon i mynegu,
A rho imi yn gryno ynghyd
Eu ffrwyth i gyd yn gwtta.

A. 'Rwy'n ei dysgu dau beth enwog,
Fy nau rhyw ddyled ferchog,
Un tu ag at fy Arglwydd Dduw,
Llall at bob rhyw gymmydog.

H. Yn gynta' moes im' glywed,
Yn gyflawn beth yw'th ddyled,
At yr Holl-alluog Dduw,
Sy'th rwymo i fyw yn gyfled.

A. Fy nyled at Dduw cyfion,
Yw credu ynddo'n ffyddlon,
A'i ofni'n fawr mwy barch a ffydd,
A'i garu'n brudd o'm calon.

Yno i wir addoli,
Fel y mae air yn erchi;
A'i fendithio bob yr awr,
Am dan ei fawr ddaioni.

A llwyr ymddiried ynddo,
A galw'n gywir arno,
Perchi air, a'i enw'n brudd,
A bod yn ufudd iddo.

Ac felly ei anrhydeddu
Yn gywir, a'i was'naethu
Ddydd a nos tra ynof chwyth,
A'r eitha' byth o'm gallu.

H. Beth yw dy ddyled enwog,
Tu ag at bob rhyw gymmydog?
Moes ei glywed i mi'n glur,
O galon bur yn rhywiog.

A. Fy nyled at gymmydog,
I'w garu'n daran ferchog,
Fel y caraf fi fy hun,
Ped f'ai fy ngelyn llidiog:

A gwneuthur i bob criſtion, *Mat.*22.39.
Fel y dymuna nghalon, *Mat.*5.44.
Iddynt hwythau wneuthur im', *Mat.*7.12.
Heb ddangos llym feſuron.

A charu fy rhieni,
A'u cymmorth hwy a'u perchi, 1*Tim.*4.4.
A gwneuthur, heb ddim nâg na ſon,
Bob peth a fon' yn erchi.

Ac ufuddhau i'r brenin,
A'i ſwyddwyr ſy'n f'amddiffyn,
A'i anrhydeddu trwy fawr barch,
A gweithio ei arch yn ddiflin.

A goſtwng i'm dyſgawdwyr,
Athrawon a chynghorwyr,
Sy'n cyfrwyddo i mi fyw, 1*Theſ.*5.12,13.
Wrth 'wyllys Duw a'r 'ſgrythur.

A pherchi mawr a bychan,
O'm gwell o bob rhyw oedran;
Ac ymoſtwg iddynt hwy, *Leſ.*19.17.
Heb wneuthur mwy o dwrddan.

Ac na wnelwyf niwed,
I neb ar air na gweithred; *Leſ.*19.17.
Na dwyn câs at unrhyw ddyn,
Na chlwyfo un ar aned.

A chadw 'nghorph yn dempraidd,
Yn ſobor ac yn ſanctaidd,
Rhag pob rhyfyg fel rhag plag,
Yn ddiwair ac yn weddaidd.

A chadw nwyloin benna', *Eph.*4.28.
Rhag chwiwio a lladratta,
A rhag gwneuthur twyll na cham,
Ond gweithio am eu bara:

A chadw nhafod beunydd, *Eph.*4.25.
Rhag cabledd, twyll, a chelwydd,
A rhag d'wedyd drwg am neb,
Fel Ethnic heb ei fedydd.

A chadw 'nghalon angall,
Rhag chwennych golud arall,
Ond llafurio wrth fodd Duw, 2*Theſ.*3.8.
I geiſio *byw yn ddiwall.*

Addyſg.] Gwybydd hyn yn eglur,
Nad wyt ti'n abal gwneuthur
Hyn i gyd o'th rym dy hun,
Lle'r wyt ti'n ddyn pechadur.

Ni elli gadw'r gyfraith,
Na rhodio ynthi'n berffaith,
Na gwas'naethu Duw'n ddifrad,
Heb gael ei rad ef (ſ'† anrhaith.)

Gan hynny rhaid it' ddyſgu,
Trwy weddi attolygu
Ar Dduw mawr o hyn i maes,
Roi nefol ras i'th helpu.

Moes glywed im' gan hynny,
A fedri di fynegi
Gweddi'r Arglwydd yn ddibaid?
On't ê mae'n rhaid ei dyſgu.

A. EIN Tad o'r drydedd nefoedd,
Ein Tad trwy Grift a'n prynodd,
Sancteiddier byth dy enw mawr,
Gan bawb, bob awr, o'th luoedd.

Deued dy deyrnas rafol,
I'n plith, dy blant, a'th bobol;
A rheola ni bob pryd,
A'th air, a'th Yſpryd nefol.

Dy 'wyllys di wnel dynion,
Ar dir ym myſg dae'rolion;
Fel yn y nef y gwneir heb nâg,
Gan thronau ag angylion.

Rho heddyw i ni fwytta,
Bob rhai'n beunyddiol fara,
A phob peth ſydd raid i ni
'Th was'naethu di'r Gorucha',

A maddeu i ni'n pechodau,
Fel y maddeuom ninnau
I'r fawl a wnaethont lawer gwaith,
I'n herbyn faith droſeddau.

Nac arwain ni yn ddirgel,
I brofedigaeth uchel;
Ond gwared ni rhag pob drwg ffawd,
O'r byd, a'r cnawd, a'r cythrwyl.

ɜ tydi bie'r deyrnas,
h a'r gallu o gwmpas,
ɔniant oll i gyd,
ben byd yn addas. *Amen.*

wyt ti yn ei geiſio
ɪrglwydd wrth weddio,
ɛddi fechan hon,
i d'olygon atto?

ɾnta' rwyf fi'n erchi
glwydd, Tad goleuni,
ras tra f'om ar dir,
i i'w wir addoli.

di'n 'rwyf fi'n eiriol,
peth angenrheidiol,
liau a'r cyrph ynghyd,
n y byd preſennol.

addeu'n holl ddrygioni,
.u oll a'n gwegi,
ɜarhau wrth bawb ar lled,
ɔnt niwed i ni.

cadw yn ddihangol,
ɔb rhyw bechod marwol,
peryg' a phob plag,
ol ac yſprydol.

ɾn yr wy'n obeithio,
ſy Nuw heb beidio,
n ei Fab fy Mhrynwr gwyn,
fy nghanlyn gantho.

ɜaist hyn yn gymmwys,
im' cyn gorphwys,
ſacrament didriſt,
ɔdd Criſt i'w eglwys.

einiodd ddau'n ei fywyd,
idiol ar ein hiechyd,
' o'r ddau yw bedydd pur,
w'r ſwpper hyfryd.

yt ti yn deallu,
wn it' hyſpyſu,
ſacrament yn bur?
yn glir, os medru.

A. Mae'n arwydd plaen gweledig,
O ddirgel ras arbennig,
Trwy'r hwn y rhoddir Crift ei hun,
A'i ddoniau i ddyn cadwedig.

H. Pa nifer ſydd o rannau
Yn mhawb o'r ſacramentau?
Myneg' im' ar g'oedd y plwy',
A dangos hwy yn olau.

A. Mae dwy ran amlwg, meddynt,
Ymhob yr un o honynt;
Yr arwydd amlwg o'r tu faes,
A'r dirgel ras ſydd ynddynt.

H. Beth ydyw'r nod gweledig,
A'r arwydd digon tebyg,
Sy'n y bedydd o'r tu faes,
Yn ſelu'r gras arbennig?

A. Y dw'r yn y bedyddfan,
Lle trochir y dyn bychan,
Yn enw'r Tad, a'r Mab dri phryd,
A'r Sanctaidd Yſpryd purlan.

H. Beth ydyw'r gras yſprydol,
Na's cenfydd llygad cnawdol,
Y mae'r dw'r yn ar'ddoccau,
Sy'n golchi brychau'r bobol?

A. Gwaed Crift, Mab Duw ei hunan,
Sy'n golchi'r enaid aflan,
Oddiwrth bob rhyw bechod cas,
Lle'r oedd yn was i ſatan.
Ac hefyd yn ei wneuthur
Yn griftion o bechadur,
Ac yn blentyn Duw trwy ras,
O elyn cas wrth nattur.

H. Beth ydys yn ei geiſio
Gan rai ddel i'w bedyddio?
Beth ſydd raid? mynega'n bres
I'r rhai gais lles oddiwrtho.

A. 'Difeirwch a ffydd fywiol,
Sydd ddau beth angenrheidiol,
I bob dyn a ddel yn brudd
I geiſio bedydd graſol.

'Difeirwch i ymwrthod,
A phob rhyw fath o bechod;
Ffydd i gredu tra fo byw
Addewid Duw a'i ammod.

Pa ham y rhwydd fedyddir
Plant bychain pan eu genir;
Pan na allant yn ddi-feth
Gyflawni'r peth a geifir?

Y maent hwy trwy meicheon,
Yn cwpla'u haddewidion,
Nes y delont hwy mewn maint
I dalu'r faint addawſon'.

Mynega pa'm ordeinwyd
Y ſwpper pan dechreuwyd?
Pa'm yr y's yn arfer hon
Trwy ddefod 'rhon ni lyſwyd?

Er mwyn trag'wyddol goffa
Am angeu Criſt a'i laddfa,
A'r holl leſad a ddaw i ddyn
Oddiwrth ei wŷn a'i boenfa.

Beth ydyw'r rhan a weler
Tu allan yn y ſwpper,
A'r nod a'r arwydd o'r tu faes
Sy'n ſelu'r gras addawer?

Y bara a'r gwin o'r cymmun
Orch'mynodd Criſt i'w derbyn,
Er cofio ei gorph a'i waed ei hun, *1 Cor.* 11.24,25.
Sy'n cadw dyn rhag newyn.

Beth ydyw'r rhan ni welwn,
A'r gras ſydd o'r communiwn,
'Rhwn ar'ddocceir wrth fara a gwin?
Mynega'n § rhin erdolwyn. § *Yn eglur.*

Corph Criſt a'i waed ſanctteiddiol *Ioan* 6.50.
Offrymmodd dros ei bobol, *Eph.* 1.7.*a* 5.6.
I brynu dyn, i dalu Duw,
A'n porthi i fyw'n drag'wyddol.

Pa les a gaiff criſt'nogion
A gym'ro o 'wyllys calon
Y ſacrament ſanctteiddiol hyn
O'r ſwpper pan derbynion'?

A. Cael porthi eu heneidiau
Ar Grift ei hun a'i ddoniau,
Cadarnhau eu hegwan ffydd,
A maddeu'n brudd eu beiau. *Mat.*26.26,27,2

Fel y bydd bara ffrwythlon
A gwin yn porthi'r galon;
Felly Crift a'i waed wrth raid
Sy'n porthi'r enaid ffyddlon.

H. Pa beth fydd raid o bryfur
I bob rhyw griftion wneuthur,
A ddel i fwpper Crift yn llon,
Os cais yn hon gael cyfur?

A. Rhaid iddo holi'n fanol, 1*Cor.*11
A fo ef wir 'difeiriol,
Am ei bechod o bob rhyw,
Yn erbyn Duw a'i bobol.

A holi'n nefa at hynny,
A fo e'n llwyr fwriadu
Gwella ei fuchedd wrth fodd Duw,
A chwedi'n byw heb bechu:

Ac hefyd mynnu gwybod, 2 *Cor.*
Oes gantho ffydd dan ammod,
Am drugaredd Duw trwy Grift,
I faddeu ei athrift bechod.

A chredu i'r Arglwydd Iefu,
A'i werthfawr waed ei brynu,
Pan na allai neb ond Crift
Trwy angeu trift ei helpu.

Rhaid hefyd holi eilchwaith,
A fo e' mewn cariad perffaith *Mat.*5.
A phob dyn, gan faddeu'n brudd *Luc* 1
I bawb bob dydd eu drygwaith.

LXXXII. *Pethau i'w hyftyried a'u harferu pan dd*

GWEL fel y mae dy oes yn darfod,
Mae'n llai beunydd o ddiwrnod;
'Rwyt ti'n nes y leni i'th ddiwedd,
O un flwyddyn nag y llynedd.

Gochel fyn'd un nos i gyfgu
Yn dy bechod nes 'difaru,

hymmodi â'r Duw cyfion,
i y cauech dy olygon. *Eph.*4.26.
Na'd un nos i'r haul fachludo
dy lid yn ol it' ddigio,
well it' gyſgu gyd ag arthes,
ag â malais yn dy fynwes.
Mwy yw peryg' dyn ſy'n cyſgu
'n ei wely heb nawdd Ieſu,
lag oedd peryg' Daniel hynod
Gynt wrth gyſgu rhwng y llewod.
Y mae'r 'ſgrythur yn mynegi,
Fod y diawl yn troi o bob tu,
Ddydd a nos, yn ceiſio'n llarpio, 1*Pedr.*5.8.
Megis llew pwy bynnag allo.
Pwy ſy'n rhwyſtro'r llew i'n llyngcu, *Sal.*121.4.
Ond ein Ceidwad mawr Criſt Ieſu,
'Rhwn ſydd nos a dydd heb heppian,
Yn cadw ei braidd rhag rhuthrau ſatan.
Llawer dyn ſy'n myn'd i'w wely,
Heb ddihuno mwy ond hynny,
Nes y galwo'r udgorn aethlyd
Hwynt i'r farn i ddwyn eu penyd.
Yn ol dy boen a'th waith y dydd,
Pan ddelo'r nos, ymro yn brudd
I roi i Dduw brydnhawnol aberth,
O galon brudd a geiriau prydferth.
Diwedda'r dydd fel y dechreuaiſt,
Cae dy ddryſau fel agoraiſt:
Gad i weddi brudd bob dyddiau,
Gloi bob hwyr, a datgloi'r borau. *Num.*2
Duw fyn offrwm bêr brydnhawnol,
Fel yr offrwm bêr foreuol:
Mawl y nos fel mawl y borau,
Na'd un pryd dy fawl yn eiſiau. *Gen.*1
Galw 'nghyd dy blant a'th bobol, *Joſ.*2
Dywaid oſper yn dra deddfol;
Gwna dy dŷ yn demel fechan,
Chwareu'r 'ffeiriad doeth dy hunan. *Deu*
Prudd weddia ar dy liniau,
Darllain bennod o'r 'ſgrythurau;

Dyſg dy blant mewn pyngcian crefydd,
Duw'th fendithia yn dragywydd.

Cofia'r nos dy waith y dydd, *Sa*
Os gwnaethoſt gam, gwna iawn yn brudd: *L*
Os digiaiſt Dduw, cais bardwn ganthe,
Os cefaiſt ras, rho foliant iddo. *H*

Na ddos i gyſgu yn dy bechod,
Rhag myn'd o'th gwſg ger bron y Drindod;
Ac na huned dy ddau amrant,
Nes ymbilio am faddeuant.

Y dyn a feiddio fyn'd i gyſgu
Yn ei bechod cyn 'difaru,
Mae e'n mentro mwy o lawer,
Nâ phe cyſgai gyd â gwiber.

Rhag dy fyn'd i'r bar i'th farnu *Ma*
Ganol nos tra fe'ch yn cyſgu,
Gochel fyn'd fel dyn diwybod,
Byth i'th wely yn ammharod.

Pan edrychech ar dy wely,
Cofia'r bedd lle'r ai i'th gladdu,
A chyn rhoi dy gorph i orwedd,
Dyfal feddwl am dy ddiwedd.

Pan y tynnech dy holl ddillad,
Ond dy grys oddi am danad,
Cofia fel y gorfydd gado
Yma'r cwbwl ond yr amdo. 1

Pan y cano ceiliog Peder,
Nes dihunech o'th eſmwythder,
Meddwl, f'enaid, fel y deffry *1 Co*
Udgorn Criſt di wedi'th gladdu. *Ia*

LXXXIII. *Hymn i'w chanu i Ddŵw cyn myned*

F'ANWYL Dad, a'm carcus Geidwad, *Sa*
'Rhwn wyt nos a dydd i'm gwiliad:
Bendigedig a ſo d'enw
Nos a dydd am dan fy nghadw.

Di'm caſtellaiſt i'r dydd heddy' *S*
A'th angylion bach o ddautu,
Ac onch'mynaiſt iddynt f'atteg,
Rhag im' daro nhroed wrth garreg.

Dithau'm cedwaiſt yn ddihangol
ag holl rwydau'r ſarph uffernol,
ıwn ſydd nos a dydd heb gyſgu
ceiſio'm difa a'm bachellu.

'orthaiſt finnau heddyw'n ddichwith,
nêl o'r graig a braſder gwenith,
di roddaiſt im' i'w yfed
iol lawn i dorri'm ſyched.

Dithau'm cedwaiſt rhag pob tramgwydd,
ıilydd, colled, anhap, aflwydd,
chdod, niwed; ac am hynny
ıy' o'm calon i'th glodfori.

Cym'raiſt gymmaint carc am danaf
lydd heddyw, Dad goruchaf,
phe bu'ſit heb un plentyn
d myfi i garcu troſtyn'.

Bendigedig yn dragywydd
fo'm Ceidwad a'm Dyrchafydd,
ıwn ſy'n carcu cymmaint droſwyf,
ydd a nos p'le bynna'r elwyf. *Amen.*

LXXXIV. *Diolch am dân a chynheſrwydd.*

DEN * Profidwr pob anghenrhaid, * *Parottowr.*
Gwir ymg'leddwr corph ac enaid, *Sal.*145.15.
ıy'n bendithio d'enw hyfryd,
n roi tân i dorri f'anwyd.

Duw mor raſol yr ordeiniaiſt
n rhag anwyd, tŷ rhag temeſt',
ŷd rhag newyn, dw'r rhag ſyched,
mg'leddu dyn pengaled.

Oni bu'ſai i ti drefnu
in i'n gweinif a'n cynheſſu,
wedd y gallſai dyn ymdaro
:b y tân pe bu'ſem hebddo?

Er bod tân yn beth anhepgor,
to 'ſywaeth nid oes nemmor
nhlith miloedd a rônt i ti
n eu tân o'r * *Godamerſi.* * *Diolch.*

Arglwydd agor ein golygon,
ŷdnabod maint dy roddion,

A'n geneuau i'th glodfori,
Am ein tŷ, ein tân, ein gwely.

Y mae'n gwell yn gorwedd allan
Yn yr oerfel toſt yn griddfan;
Duw cynheſſa'r rhai'n â'th ffafar,
A gwna ninnau yn ddiolchgar.

LXXXV. *Gweddi wrth fyned i'r gwely.*

CEIDWAD Iſrael a'i Achubwr,
Caſtell cryf pob gwan diſwccwr,
Er mwyn d'anwyl Fab Criſt Ieſu,
Gwrando'n gwaedd wrth fyn'd i'n gwely.

Arglwydd mawr, 'rwy' ar fy nglinian,
Wrth fy ngwely yn cyfadde',
Nad wyf deilwng edrych arnat,
Chwaethach dyfod yn nes attat.

Etto er hyn yr wy'n hyderu — 1 *Ioan* 5.14,15
Y caf, er mwyn dy Fab Criſt Ieſu,
Nid yn unig gennyt wrando, — *Ioan* 16.23
Ond rhoi i mi'r peth wy'n geiſio:

A bod i mi byth yn Gryfdwr
Ac yn Geidwad, ac yn Swccwr,
Rhag pob niwed a ddigwyddo,
Yn enwedig i mi heno.

Arglwydd, 'rwyf fi'n myn'd i orwedd,
Heb wybodaeth am fy niwedd;
Os ni wyr un dyn pan gyſgo,
P'un a wna ai codi ai peidio.

Achos da i ddyn gan hynny,
Cyn yr elo'r nos i gyſgu,
Lwyr ymg'weirio fyn'd at Dduw,
Rhag na chotto mwy yn fyw.

O herwydd hyn 'rwyf fi yn dwad
Attat ti, fy Nuw a'm Ceidwad,
Ar fy naulin heno i 'mhwedd,
Am dy gymmorth a'th drugaredd.

Bydd di Gaſtell, bydd di Geidwad,
Bydd di Graig a Lloches ddifrad,
I'm caſtellu yn ddibryder
Heno rhag pob aneſmwythder.

Y mae'r llew ſy erioed heb gyſgu, 1*Pedr* 5.8.
Ddydd a nos a chwant i'm llyngcu;
Ac ni wela'i lun i'w rwyſtro,
Oni chedwi di fi rhagddo.

Derbyn fi gan hynny i'th fynwes,
Dod fi rhwng dy ddwy-fron gynnes, *Sal.*17.8.
Fel y gallwy'n eſmwyth orwedd
Heno'm mreichiau dy drugaredd.

Arglwydd, tanna droſwy' d'adain,
Cadw fi rhag bradau'r filain,
Fel y gallwy' yn ddibryder,
Gyſgu dani mewn eſmwythder.

Goſod werſyll o'th angylion *Sal.*34.7.
I'm caſtellu rhag pob ofon:
Pâr i'r rhai'n fy llwyr ddiwallu,
Yn dy go'l tra fyddwy'n cyſgu.

Bydd dy hun, â'th raſol lygad, *Sal.*34.15.
Goruwch y rhai'n yn fy ngwiliad,
Na'd i neb rhyw ddrwg fy nrygu,
Na thramwyo lle bwy'n cyſgu.

Rho lonyddwch ac eſmwythder
I mi heno, a phob amſer;
Rho i'm henaid wir ddiddanwch,
Rho i'm corph ei hûn a'i heddwch.

Ac rhag i mi fyn'd i'm barnu,
Ger dy fron pan byddwy'n cyſgu,
Na'd im' fyned yn ddiwybod
Byth i'm gwely yn amharod.

Na'd im' roddi cwſg i'm llygaid,
Nes ymbilio â thi'n danbaid,
Am gael pardwn am y cwbwl
Ar a wnaethum maes o'th feddwl.

Pâr im' addef fy holl gamwedd,
A'm holl wendid a'm hanwiredd;
Fel y gallwyf gwedi eu hadde',
Gael maddeuant gennyt titheu.

Pâr im' wylo ac alaru
Am fy ngwaith mor rhwydd yn pechu;
A 'mofidio'n doſt gan gynddrwg
Fu fy muchedd yn dy olwg.

Pâr im' fyned mor 'difeiriol
Heno i'm gwely ac mor ddeddfol,
A phe gwypwn na chawn noſwaith
Mwy i edifaru'r eilchwaith.

Pâr im' grio'n daer am bardwn,
Er mwyn Criſt a'i waedlyd *baſiwn*,
Am a wnaethum erioed o feiau,
Fel na byddo un heb faddau.

Golch fi oddiwrth fy meiau'n llwyr ddwys,
Yng waed Criſt yr Oen a'm prynwys ; *Sal.*5
Cladd fy mhechod yn ei weli,
Na'd ef eilchwaith adgyfodi.

Na'd fod un o'm ffiaidd frynti
Yn dy lyfyr heb ei groeſi,
Rhag i hwnnw fy ngw'radwyddo,
Ger dy fron pan ddelwy' ‖ '*mpirio*. ‖ *ymddan*

Pâr im' fod â'r wiſg briodas *Mat.*22.12
Ddydd a nos bob awr o'm cwmpas, *Mat.*2
Ac *oil* i'm lamp, a hwnnw'n lloſgi,
Yn diſgwyl Crist i'm galw i gyfri'.

Diogela 'nghalon egwan,
Fod yn ſicr i mi gyfran
O'r dedwyddwch a bwrcaſodd
Criſt i'w frodyr yn y nefoedd.

Weithian, Arglwydd, mi orweddaf, *Sal.*
Ac mewn heddwch mi a gyſgaf,
Can's tydi, O Dduw'r diddanwch,
A'm cyſleu mewn diogelwch.

LXXXVI. *Myfyrdod pan ddihuner o gyſgu ganol n*

MOR hyfryd ac mor weddus
Yw canu i Dduw yn rymmus
Ganol nos, pan fo pob dyn
Yn cyſgu hûn yn ſelus.

Mor dda, mor ddwys, mor ddehau, *Sal.*92.
Yw moli ei enw'r borau!
A myfyrio yn ddiddal
Am dan ei amal ddoniau.

A deffro'r corph cyſgadur
A *chalon* barod bryſur,

ri enw Duw,
ryd yw ei wneuthur.
mnu lawr o'r gwely,
dd i'w foliannu,
lau-lin ganol nos, *Sal.*119.62.
lin dros ein helpu.
ofio ei drugaredd,
north a'i ymgeledd,
lynion bob rhyw bryd,
reu byd i ddiwedd.
i ar bwys y gwely,
do'r byd yn chwyrnu,
noliant prudd, dinam,
Dduw am ein helpu.
a gallu, diolch, moliant,
rhydedd a gogoniant,
s a dydd i'r Drindod,
b amser yn ein gwarchod.

LXXXVII. *Salm xxiii.*

ugail yw'r Goruchaf,
fodd gan hynny ffaelaf?
ymddiried ynddo fe,
iſiau arnaf.
e ef i'm caſtellu
a'i rym o ddeutu,
dichon gwr na gwraig,
l, na draig, fy nrygu.
e ef i'm porfela
olydd o'r *areula, * *Hyfryda.*
dyfroedd tawel lawn,
n llawn o borfa.
wyf dros ei lwybrau,
rch i eilchwaith adre',
wyn ei enw ei hun,
i'r un ſydd oreu.
digwydda weithiau
o ynghyſgod angau,
d i mi ofni un,
uw ei hun a'm cadwai.

Y mae ef yn breſennol,
I'm hachub yn waſtadol,
A'i wialen wen, a'i fach, a'i ffon,
A'm gwna i'n llon anianol.

Er comffordd im' a chyſur,
O anfodd fy ngwrth'nebwyr,
Rhodd im' ford gyfoethog iawn,
A ſeigiau'n llawn o ſuwgur.

Enneiniodd f'Arglwydd hefyd
Fy mhen ag *oil* yn hyfryd,
Ac 'ſe wnaeth fy mwtri'n llawn,
A'i radlawn ddawn a'i olud.

Ei fwynder a'i drugaredd,
A'm dilyn hyd y diwedd;
Yn ei deml, tr'o ynof chwyth,
Y bydd fy nyth a'm hannedd.

I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,
Y bo clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd.

LXXXVIII. *Y modd y dylai dyn graſol ddeffro ei a'i enaid ganol nos i glodfori Duw.*

DIHUN, dihun o gyſgu,
Fy enaid bach prawf ganu
Clod a mawl â chalon brudd
I'r Arglwydd ſydd i'th helpu. *Sal.*10

Dihun, dihun, mae achos
It' wiliad fel yr Eos,
I glodfori d'Arglwydd mawr,
Heb gyſgu awr o'r hir-nos.

Dihun, dihun, a chofia
Drugaredd y Gorucha',
A'r modd i'th helpodd Prynwr cred,
Er pan y'th aned gynta'. *Sal.*22.

Fe yw dy unig Helpwr,
Dy Nawdd, dy Nerth, dy Swccwr,
Dy Griſt, dy Graig, dy gadarn Ior,
A'th dynnodd o'r cyfyngdwr.

Fe'th greawdd cyn berffeithied,
e'th dynnodd o gaethiwed;
e'th adgenhedlodd o'th ddrwg rân, *Ioan* 8.36.
'i Yſpryd Glân bendiged.

Fe'th alwodd o blith deillion,
gredu'r 'fengyl dirion,
e'th gyfiawnhaodd yn rhad trwy ffydd, *Rhuf.* 5.1.
ng Nghrift d'Achubydd ffyddlon.

Yn foethus iawn fe'th borthodd,
n drefnus fe'th ddilladodd, *Exec.* 15.40.
e'th ddyrchafodd i fawr fraint,
hag cwrp a haint fe'th gadwodd.

Fe rodd it' enw hyfryd, *Eſa.* 56.5.
chredit a ſyberwyd,
leddwch, llwyddiant, gras a dawn, 1 *Cor.* 3.21,
llawer iawn o olud. 22.23.

Fe wnaeth it' fyw mewn cariad,
lawddgarwch a chymmeriad,
yd â phob glân *ſort* o ddyn,
leb gâs gan un o'r teir-gwlad.

Ni phallodd erioed etto
'r peth a fait yn geiſio;
r na haeddit, feger taer, *Gen.* 32.10.
Mo'r briwſion ar ei ddwylo.

Nid oes un dyn ag aned,
ydd arno fwy o ddyled,
glodfori'r un Duw tri,
ag ſ'arnat ti o'u parthed.

Dihun gan hynny, a chofia
aredigrwydd y Gorucha',
r modd i'th helpodd Prynwr Cred, *Sal.* 146.2.
pan y'th aned gynta'.

A thra fo it' ben a thafod,
ynega byth ei fawrglod,
'i ddaioni yn ddiddal,
a chwyth ac ana'l ynod.

I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
Drindod, Undod hyfryd,
bo clod a moliant mawr,
b dydd, bob awr, bob enyd.

LXXXIX. *Diolch am etholedigaeth, ac amryw ddi iau yſprydol.*

O ARGLWYDD Dduw goruchaf,
Pa ddull, pa fodd y gallaf,
Roi it' ddiolch llawn ar lled,
Fel y mae'r dyled arnaf?

Cyn gwneuthur nef a daear,
O'th ras yng Nghriſt a'th ffafar,
Di'm detholaiſt fod yn un
O'th blant dy hun yn gynnar.

Di'm ceraiſt innau o'r priddyn,
Oedd frwnt a gwael ei eilun,
Ar dy lun a'th wedd dy hun,
Yn lanaf dyn o'r werin.

Di'm tynnaiſt yn dra llunaiadd,
O groth fy mam yn berffaidd,
Lle gallefit fy nhroi maes
Yn grippil cas angh'ruaidd.

Di'm gwnaethoſt innau'n griſtion,
Ymhlith dy bobol ffyddlon,
Lle gallefit heb ddim dyſg,
Fy'm rhoi ymyſg luddewon.

A chwedi Adda ngwerthu
I ſatan gynt wrth bechu,
Di a'm prynaiſt o'i law'n rhad,
A gwerthfawr waed y Ieſu.

Ni *ſperiaiſt* roddi i farw
Dy unig Fab i'm cadw,
Ac i hongian ar y groes,
Tan lawer loes oedd chwerw.

Di'm hadgenhedlaiſt gwedi'n, *Tit.* 3. 5
I fod yn anwyl blentyn
It' trwy fabwys prudd a gras,
Pan oeddwn was a gelyn.

Di aethoſt yn Dad i mi,
A minnau'n blentyn i ti; *Ioan*
Di'm hail wnaethoſt ar dy wedd,
Yn 'tiſedd i'r goleuni. *Eph*

Di'm gelwaiſt innau hefyd *Iago* 1.18.
'th air, a'th nefol Yſpryd,
blith miloedd o rai cas,
ẏaffael gras ac iechyd:
O blith y bobol feddwon,
'r mud, a'r dwl, a'r deilljon,
i am gelwaiſt â'th air dwys,
ſynwes d'eglwys dirion.
A gwaed dy Fab di'm golchaiſt,
'th Yſpryd di'm ſancteiddiaiſt: 2*Pedr* 1.4.
han o'th nattur rhoiſt i mi,
'm pechod ti ddirymmaiſt.
Ac er fy mod yn ſarnllyd,
'm gweithred yn frycheulyd,
i'm cyfiawnheaiſt o'th ras yn rhad, *Rhuf.* 3.24,
rwy ffydd yng waed d'Anwylyd. 25,26.
A rhoiſt im' gadarn obaith,
i mi farw unwaith, 1*Theſ.* 4.13,16,17.
ran y cnawd, pan ddel y cri,
caf gyfodi'r ẹilwaith:
A derbyn yn ddiffuant,
an f'Arglwydd wir ogoniant, *Col.* 3.4.
mwyn Criſt, a nefol fraint,
nhlith y ſaint *triwmphant*.
Lle caf fi wir lawenydd,
heddwch yn dragywydd;
rch, anrhydedd tr'o ynof chwyth, *Sal.* 16.11.
gwynfyd byth na ddeẓfydd.
Am hyn o ddoniau 'ſprydol,
Nhad a'm Harglwydd nefol,
wy'n rhwymedig ar fy llw,
odfori d'enw graſol:
A thr'o dim deall genny',
i ddyfal dy addoli,
th foliannu bob yr awr,
n dan dy fawr ddaioni.
'r hael Dad'r hwn a'm creodd,
Ieſu'r hwn a'm prynodd,
byddo clod a mawl bob cam,
r Yſpryd a'm ſanctеiddiodd.

XC. *Gweddi yn erbyn gorthrymder gwrthwynebw*

DIHUN, dihun, pa ham y cyſgaiſt?
Erioed hyd hyn fy Nuw ni heppiaiſt:
Nid Baal wyt: O danfon ſwccwr!
Tyn dy was o doſt gyfyngdwr.

Sych fy neigrau, tor fy magal,
Gwared f'enaid, llaeſa 'ngoſal:
Gwel fy nghyſtudd, clyw fy nghwynfan,
Barn fy hawl, rhyddha fi weithian.

Fy nghraig i wyt, O nad im' ſyrthio,
Fy nhwr cadarn, na'd f'anrheithio:
Fy Nuw, fy Ner, O dere i'm helpu!
Fy nefol Dad, na'd fy ngorthrymmu.

Galluog wyt, di elli helpu,
Unig ddoeth, y modd di medru,
Drugarog Dad, O dere â ſwccwr!
Hawdd yw'th gael mewn toſt gyfyngdwr. *Sal.4*

Gw'radwydda fwriad fy ngelynion,
Tola falchder fy nghaſeion:
Gwaſgar gyngor tyrfa waedlyd,
Er mwyn Criſt rhyddha fi o'm penyd.

XCI. *Arall.*

DUW fy nghraig, a'm twr, a'm nodded,
Duw fy iechyd a'm hymddiried:
Goſtwng gluſt a gwrando 'ngweddi,
Mewn cyfyngder a gofidi.

Duw rhoiſt gennad i'm gelynion
Fy ngorthrymmu heb achoſion,
A'm difethu'n llwyr gan mwya',
Os tydi ar frys ni'm helpa.

Di roiſt gennad i eſtroniaid
Lwyr amcanu difa f'enaid,
A'r ſawl nad wy'n 'nabod etto,
Lwyr amcanu fy anrheithio.

Rhai na wn o b'le yr † henyn, † *Dyfod al*
Rhai na wnaethum ddim i'w herbyn:

hanfu 'rioed fy llygaid,
eiſio 'ſpeilio f'enaid.
dd, maent hwy wedi maglu,
od i'm difethu,
mewn pryd â ſwccwr
edu o'm cyfyngdwr.
o gyſgu f'unig Geidwad,
ong mewn trallod irad,
a'r gwynt a'r tonnau,
ſoddi yn eu rhwydau.
m llong a'm taccal dorri,
orth ac angor i mi :
ſtorom ſy'n fy mlino,
law a na'd im' ſingco.
ſt i mi ddwad attad,
rallod, anwyl Geidwad : *Sal.*50.15.
fy Nuw, 'rwy'n trottian,
m' ymwared weithian.
ewaiſt wrando 'ngweddi
rallod ond im' waeddi,
i arnat yr wy'n waſtod,
ld weithian tyn fi o'm trallod.
ndewaiſt weddi Jonas
ol y morfil atgas,
baiſt o'i flinderau,
o ngwaedd ac achub finnau.
redaiſt Dafydd frenin, *Sal.*18.
h Saul oedd yn ei ddilyn,
finnau o'm trallodion,
wylo fy ngelynion.
redaiſt hen Elias 1*Bren.*19.
aedlyd gwreigin ddiras,
finnau yn fy nolur,
aedlyd fy ngwrth'nebwyr.
ſturiaiſt yn dra diddig, *Mat.*17.15.
rth dad y plentyn lloerig ;
ria wrthyf finnau,
ganlyn megis ynte'.
eſt help i'r wraig o Ganaan, *Mat.*15.
daerllyd yn ei fegian ;

O rho help a nerth i minnau,
Sydd a'm cais mor daer a hithau.
Er nad oes ym mhwer un-dyn,
Rwymo'r ddraig ſy'n codi'm herbyn,
Etto, Arglwydd mawr, di elli
Rwymo hon a'i llwyr ddirymmu.
Cymmer yn dy law dy wayw-ffon,
Cyfod, ymladd â'm gelynion,
Tor hwy ymaith yn eu gwegi,
Na'd hwy wneuthur trallod i mi.
Gyr dy angel i waſgaru
'R ſawl ſy'n chwennych fy ngorthrymmu,
Gyr dy ſaethau a difetha
'R ſawl ſy a'u bwriad am fy nifa.
Duw di elli'r awr y mynnech,
Fy'm rhyddhau i maes o orthrech;
Er dy fawredd dere â *chomfforddd*,
A gwir rydd-did im' yn rhyw ffordd.
Na'd i'm gelyn gael fy llyngcu,
Na'm gw'radwyddo na'm gorthrymmu,
Na'd i'r byd ychwaith gael d'wedyd,
Iddo gaffael arna'i wynfyd.
Dangos i mi eglur arwydd
O'th ddaioni a'th g'redigrwydd;
Fel y gwelo'r byd o bob tu,
Mai tydi ſydd yn fy ngharu.
Nid wy'n ceiſio help gwyr mawrion,
Na phennaethiaid, na th'wyſogion,
Ond yn unig cymmorth dïfrad
Gennyt ti, fy Nuw a'm Ceidwad.
Na'd i minnau gael fy nhwyllo,
Lle'r wy'n hollol i ti'n truſto;
Dere weithian ag ymwared,
Ynot ti mae f'holl ymddiried.
Mae fy llygaid o'r dechreuad,
Ddydd a nos yn diſgwyl arnad;
Dere weithian i'm diddanu,
Arglwydd na'd i'm llygaid ballu.
Dere, Arglwydd, dere, bryſia,
Gwared f'enaid o gyfyngdra,

'el y gallwyf dy foliannu,
'rwy lawenydd am fy helpu.

XCII. *Diolch am ymwared o ddwylo gelynion.*

ANGYLION Duw, a meibion dynion,
Nef a daear, a'u trigolion,
ſolwch Dduw â'r eitha'ch gallu,
dydd a nos am fy ngwaredu.

Mewn ing, trallod, a chyfyngdwr,
gweddiais ar fy Mhrynwr,
.c o'r nef o blith angylion,
lybu lef fy nghwyn hiraethlon.

Sarph oſodod fagal embaid,
. chroglathau i ddala f'enaid;
hwyd a chroglath Duw a'u torrodd,
'enaid innau fe'i gwaredodd.

Helodd angel i'm dad-ddryſu,
hodd ei Yſpryd i'm diddanu,
'annodd droſwy' adain hyfryd,
ıc fe'm tynnodd o'm holl ofid.

Duw a glybu'm gwaedd iradus,
'riſt eiriolodd droſwy'n rymmus,
ı'r Glân Yſpryd a'm diddanodd,
ıc o'm trallod fe'm gwaredodd.

O molianned pob creadur
"Arglwydd mawr yn ol ei nattur,
ım ei gymmorth a'i doſturi,
'n fy ngwared o'm gofidi.

Teirw Baſan a'm cylchynodd,
ſadroedd tanllyd a'm herlidiodd;
leiddiaid blin ac unicorniaid,
ımcanaſant ddifa f'enaid.

Duw a barodd i'r rhai'n darfu,
'an oedd mwya' eu chwant i'm llyngcu,
)uw a dorrodd gyrn a dannedd
' bwyſtfilod hyn o'r diwedd.

O molianed pob creadur
'Arglwydd mawr â chalon bryſur,
ım ei garc yn achub f'enaid,
'rhwng cyrn yr unicorniaid.

Gwyr digrefydd, gwragedd gwaedlyd,
A gynllwynodd am fy mywyd;
Ac amcan'ſant fy andwyo,
Difa f'enaid a'm hanrheithio.

Duw ddatguddiodd eu dichellion,
Duw ddiddymodd eu hamcanion,
Duw a ddryſodd eu bwriadau,
Duw waredodd f'enaid innau.

O molianned pob creadur
Dduw fy nghraig â chalon bryſur,
Am ddwyn f'enaid o'i drallodion,
A gw'radwyddo fy ngelynion.

Clod a gallu, diolch, moliant,
Gwir anrhydedd a gogoniant,
A ſo nos a dydd i'r Drindod,
Am fy nhynnu maes o drallod.

XCIII. *Arall byrach.*

MEGIS Daniel rhwng y llewod,
Megis Jonas rhwng morfilod,
Y gweddiais ar yr Arglwydd,
Ac o'r nef fe'm clybu'n ebrwydd.

Stopiodd ſafnau'r llewod rheipus,
Ffrwynodd ên y **whal* afradus, *
Torrodd awch y ſarph a'm llyngcai,
Tynnodd f'enaid o'u crafangau.

Nefoedd, daear, dw'r ac awyr,
Tân a gwynt, a phob creadur,
Molwch f'Arglwydd mawr yn waſtod,
Am fy nhynnu maes o drallod.

XCIV. *Rhan o'r lxix Salm*

DUW achub f'enaid gwirion,
O'r llif a'r dyfroedd mawrion,
Sydd o'm hamgylch bob yr awr,
I'm rhoi mewn dirfawr ofon.

Mi ſoddais mewn gofidi,
Nid oes ſefyllfa i mi;
Y ffrwd a lifodd dros fy mhen,
Yr wyf ar ‖ haychen boddi.

Mi griais nes im' flino,
Fy ngheg ſy'n gryg gan grio;
Hir ddiſgwyliais am dy ras,
Nes i mi las ddiffygio.

Amlach yw ngelynion
Na'm gwallt, neu'r gro o'r afon;
A'r rhai s'heb achos i'm caſau,
Yn ffel, a chlau, a chryfion.

Cedyrn yw ngwrth'nebwyr,
Sy'n ceiſio'm lladd heb yſtyr;
Telais iddynt fwy nâ'u rhan,
A minnau'n wan difeſur.

Di adwaenoſt fy ffolineb,
A'm gwendid a'm gwiriondeb,
A'm holl feiau ſydd mor blain
Bob awr o flaen dy wyneb.

Duw na'd g'wilyddio o'm plegid,
Y rhai ddiſgwyliant wrthyd,
Na gwr'adwyddo un o'th blant
A'th geiſiant yn eu gofid.

Mi ddygais lawer gw'radwydd,
Do, er dy fwyn di, Arglwydd,
A gwrthwyneb lawer pryd,
Gan blant y byd trwy aflwydd.

Mi aethum yn ddieithrol
Oddiwrth fy mrodyr cnawdol,
Ac fel eſtron ar bob cam
Gan blant fy mam naturiol.

Can's zêl dy dŷ a'm hyſodd,
A gwawd y rhai'th w'radwyddodd,
A ſyrthiodd arnaf er dy fwyn;
Duw clyw fy nghwyn o'r nefoedd!

Mi wylais ddeigrau heilltion,
Mi ymprydiais ddyddiau hirion,
Gan gyſtuddio f'enaid prudd,
O ddydd i ddydd yn greulon.

Mi wiſgais ſach a lludw,
Fel un a f'ai mron marw,
A chalon driſt, ac wyneb tlawd,
Nes myn'd yn wawd i'r meddw.

Ond mi weddiaf arnad
Mewn pryd, O Dduw fy Ngheidwad;
Tad trugaredd gwrando fi,
A dwg fy ngweddi attad.

Duw tyn fi o'r pydew tomlyd,
A na'd fi gwympo oddiwrthyd;
Gwared fi oddi wrth fy nghas,
A dwg fi maes o'm gofid.

Duw na'd i'r llif fy moddi,
Na'r pydew mawr fy llyngcu,
Na'd i'r ffos fy llimpro'n fyw,
Duw grafol clyw fy ngweddi.

Duw gwrando nghwyn iradus,
Dy fwynder fydd gomfforddus,
Tro ar fyrder at dy was,
Dy help a'th ras fydd felus.

Na thro dy wyneb grafol
Oddi wrth dy was cyftuddiol,
'Rwy' mewn trallod, dere ar frys,
A thyn fi o'r llys anweddol.

Nefha at f'enaid gwirion,
A thyn fi o'm trallodion,
Gwared fi oddiwrth fy mraw,
A thyn fi o law ngelynion.

Di wyddoft beth yw f'ofan,
A'm cywilydd maith a'm gogan,
Mae ngwrth'nebwyr ger dy fron,
Duw tro'u hamcanion aflan.

Mae nghalon ymron torri,
Gan gymmaint yw ngofidi,
Ac ni feddaf neb o rym,
A ddengys im' dofturi.

Duw dere ar frys i'm helpu,
I'm cymmorth a'm diddanu;
Tyn fi o'm trallod er mwyn Crift,
Gwna nghalon drift grechwenu.

O dere, Farnwr cyfion,
A barna di f'achofion:
Gwel y camwedd wy'n ei gael,
Ar ddwylo gwael elynion.

Mab Duw, bydd di ddadleuwr,
ledio dros dy was'naethwr,
'd i'r gelyn ddwyn fy rhan,
e'r wyf fi'n wan diſwccwr.

A thithau, Dad diddanwch,
mffordda fi'n fy nhriſtwch,
wyn fy nghalon driſt heb ffael,
phar im' gael llonyddwch.

Dwg gymmorth im' drachefen,
th iechydwriaeth lawen;
th hael Yſpryd cynnal fi, *Sal.* 51. 8.
a'd drallod dorri nghefen.

Par i mi glywed beunydd,
rfoledd a llawenydd,
el y chwarddo nghalon wan,
ddrylliwyd dan dy gerydd.

XCV. *Salm xxx. Diolch am ymwared o gyſtudd.*

O'R dwſt, o'r dom, o'r dyrfa,
O'r llwch, o'r llaid, o'r llacca,
i'm dyrchefaiſt, un Duw tri,
an hynny mi'th folianna.

Di nadaiſt i'm gelynion
ael arnaf wŷn eu calon,
an yr oeddwn glaf a gwan,
n gorwedd dan drallodion.

Mi lefais arnat, Arglwydd,
hag myn'd i'r bedd trwy w'radwydd,
i wrandewaiſt ar fy llef,
hoeſt help o'r nef yn ebrwydd.

Gwaredaiſt f'enaid hyfryd,
hag myn'd i uffern danllyd,
'm corph egwan triſt ei wedd,
hag myn'd i'r bedd llydylyd.

Gan hynny feibion dynion,
'r ſaint, a'r holl angylion,
enwch foliant un Duw tri,
m ddelo â mi mor dirion.

Ni phery ei lid ond ennyd,
i hedd ſydd well nâ'r bywyd;

Dy * fâr a erys-dros brydnhawn, *Digofa
A'r boreu cawn lawen-fyd.

Tra fum i yn llwyddiannus,
Mi dd'wedais yn rhyfygus,
Na'm ſymmudid tra fawn byw,
Ond y cawn fyw'n fin felus.

O Arglwydd o'th ddaioni,
Di fuoſt gryfder i mi,
Nes it' ddigio wrth dy was,
A'm troi i § gâs annigri. § Cy

Pan droeſt oddi wrthyf d'wyneb,
O achos f'annuwioldeb,
Yna y ſyrthiais bob yr awr,
I drallod mawr diharеb.

Ac yno y llefais arnad,
Yn daer, yn doſt, yn irad,
Am doſturio wrthy' ym-mhryd,
A ſpario mywyd anllad.

Pa les, O Arglwydd hyfryd,
A ga'i oddiwrth fy mywyd,
Pan ddiſgynwy'n doſt fy ngwedd,
I'r pwll a'r bedd llydylyd?

A fydd i'r llwch glodfori
Dy enw di o ddifri?
A fynegaf dy wir, Naf!
Pan byddaf wedi trengi?

Clyw, Arglwydd, moes drugaredd,
A rho gynnorthwy rhyfedd
I mi druan toſt fy ‖ nghas, ‖ Cy
Yn ol dy ras bendigedd.

Di roeſt, O Dduw, yn hygar,
Lawenydd yn lle galar,
A dioſgaiſt y ſach wiſg
Pan o'wn ymyſg rhai'n trydar.

O Arglwydd fy Nuw graſol,
Mi'th folaf yn dragywyddol,
O herwydd ti'm gwaredaiſt i
I'th foli di yn hollol.

XCVI. *Am ddiwedd y byd.*

AWB ſy'n chwennych dyſgu'r pryd
Y daw Criſt i farnu'r byd,
ittach yw i bob rhai ddyſgu
bar'toi cyn myn'd i'w barnu.
fol o beth i feibion dynion
ſio gwybod mwy nag angylion,
eallu wrth draws amcan,
rgel gwnſel Duw ei hunan.
lid oes dyn, na diawl, nac angel,
deallu dim o'i gwnſel,
r holl fyd yn abal dadclo
cyfrinach a fo gantho.
'fer yw i neb chwennychu
bod dim fo Duw'n ei gelu,
nynegi wrth draws amcan — *Marc* 13.32.
h na's gwyddai Criſt ei hunan.
'yſg gan Griſt y peth hyſpyſodd:
chais wybod dim a gelodd:
i perthyn a ddatguddiodd, — *Deut.*29.29.
duw'r cwbwl na's mynegodd.
Ia chais wybod tra f'ech byw,
im o ddirgel bethau Duw;
os ceiſi, mae'n ddiogel
:n a ch'wilydd am dy drafel.
' mae'r môr yn boddi llawer
d yn chwennych gwel'd ei ddyfnder,
haul wen yn dallu llygaid
wb edrycho arno'n danbaid.
Dydd y farn ſydd ſiwr i ddyfod,
pryd nid oes ond Duw'n ei wybod;
l yw'r dyn a geiſio dd'rogan
dydd na's gŵyr ond Duw ei hunan.
Dyweded pawb eu dewis chwedel,
l oes dyn, na diawl, nac angel,
yr y dydd, na'r awr, na'r ſwyddyn,
daw Criſt i farnu arnyn'.
Gwiliwch bawb a byddwch barod,
diſgwyliwch ne's ei ddyfod;

Ar y dydd a'r awr na's gwypoch
Y daw Criſt yn ddirgel attoch.

Iago a Phedr gynt ofynodd
I Criſt cyn ei ddyrcha' i'r nefoedd,
Athro, dangos cyn dy ddyrcha'
I ni'r pryd a'r dydd diwedda'.

Criſt attebai ei ddiſgyblion,
Nid perthynas i blant dynion,
Wybod cwnſel y Goruchaf,
Am y dydd a'r awr diwethaf.

Mae Duw'n cadw hynny'n ddirgel
Iddo ei hunan yn ddiogel:
Gwiliwch bawb a byddwch barod,
Ne's y del ni chaiff neb wybod.

Nid yw'r doethaf o blant dynion,
Na'r anwylaf o'r angylion,
Yn deallu hyn o amſer,
* Gweglwch gredu chwedlau ofer.

Elias gynt, medd rhai, a dd'wedai,
Y parhai'r byd chwech mil o flwyddau;
Yn ol hynny 'fe ddiweddid
Trwy dân poeth ne's adnewyddid.

Dwy fil heb un gyfraith ‖ haychen,
Dwy fil dan gyfreithiau Moeſen,
Dwy fil dan efengyl Ieſu,
Os cai barhau cyhyd a hynny.

Tair oes, meddant, ſydd i'r byd,
Un heb * gyfraith oll i gyd,
Llall dan drymlwyth gyfraith Foeſen,
Drydedd dan'r Efengyl lawen.

Y ddwy oes gyntaf aethant heibio,
A'r drydedd oes ſy'n para etto:
Hyd pa hyd y pery weithian,
Ni's gŵyr neb ond Duw ei hunan.

Mil a chwe' chant aethant heibio
O'r oes hon, ac ugain cryno;
Fe all pawb wrth hynny wybod,
Nad oes fawr o hon heb ddarfod.

Pawb o'r doethion a gyttuna,
Mai berraf oes yw'r oes ddiwedda'.

Ac er mwyn y detholedig,
Hi fydd berrach nid ychydig.

Ioan alwai'r oes hon yma, 1*Ioan* 2.18.
Yn ei ddyddiau'r oes ddiwedda':
Os diwedda'r amſer hynny,
Mae hi'n awr ymron terfynu.

Diwedd pob peth oedd yn neſid,
Pan oedd Peder yn y pulpud; 1*Pedr* 4.7.
Nid oes lun nad yw y diwedd
'Nawr wrth hynny yn agos rhyfedd.

Yn amſer Paul yr oedd gan mwyaf
Yr oes, a'r dydd, a'r awr ddiweddaf:
'Rwan yn ein hamſer ninnau
Mae'r diweddaf o'r munudau.

Y byd ſydd gwedi myn'd yn gleirchyn,
Ac yn grippil, medd St. Awſtin;
Mae e'n cerdded ar ffyn baglau,
Nid oes nemawr iddo o ddyddiau.

Gwiliwn bawb a byddwn barod, *Mat.*24.33.
Mae'r dydd mawr yn agos dyfod;
Mae, medd Criſt, ymron y dryſau,
Trwſiwn bob rhai ein lluſernau.

Sicr yw y daw ar fyrder,
Anſertenol ydyw'r amſer:
Pwy cyn gynted ni's gŵyr un-dyn,
Byddwn bob rhai ar ein rofyn.

Nid oes dyn, medd Criſt ei hunan,
Wyr y dydd a'r awr yn gyngan,
Nac un angel detholedig,
Na neb ond y Tad yn unig.

Ofer yw gan hynny i ddynion
Geiſio myneg yr amſeron
Y mae'r Tad yn gadw'n gyngan
Yn dra dirgel iddo ei hunan.

Etto * Napier enwai'r ſlwyddyn * *Awdwr a*
Y gwnai Duw ar bob peth derfyn, *yſgrifenodd*
Ac y byddai'r ſlwyddyn hynny *Eſponiad ar Lyfr*
Cyn mil ſeithgant o oes Ieſu. *y Datguddiad.*

D'weded pawb eu dewis chwedel,
Nid *oes dyn, na diawl,* nac angel,

Wyr yr awr, na'r dydd, na'r flwyddyn,
Y gwna Duw ar bob peth derfyn.
Byddwn barod bawb gan hynny,
Ediſarwn heno heddy';
Ar y dydd a'r awr na's gwypom
Y daw Criſt yn ddirgel attom.

Fel na 'nabu ſerchog Rachel
Mo'i chwymp ne's myned ar ei thrafael,
Felly ni chaiff dynion 'nabod
Dydd yr Arglwydd ne's ei ddyfod.

Pan daeth amſer Rachel wiſgi
Ar ei phlentyn bach eſgori,
Fe orfu eſgor ar y bachgen
Ar y ffordd dan fôn y dderwen.

Felly gorfydd ar y ddaear,
Sy'n beichiogi er yn gynnar,
Gwympo i eſgor ar y meirw,
Pan del udgorn Criſt i'w galw.

Fel y daeth y tân a'r brwmſtom
Yn ddiſymmwth am ben Sodom, *Luc* 17.28,
Felly daw y dydd diwedda', 29,30.
Pan b'o'r byd yn cyſgu'n 'ſmala.

Ni ŵyr neb o'r awr na'r amſer,
Byddwn bob rhai ar ein pryder,
A'n lluſernau yn ein dwylo,
Gyd â'r merched call yn gwilio. *Mat.*25.4.

Mae'r arwyddion gwedi cerdded,
A fynegodd Criſt cyn blaened,
Ond bod 'chydig o'r Iuddewon
Etto heb gredu'r 'fengyl dirion.

Fe ferthyrwyd y 'poſtolion, *Mat.*24.9.
A mil miloedd o'r criſt'nogion, *Act.*12.2.
Ym mhlaid y ffydd a'r efengyl,
Fe ŵyr holl-gred hyn yn rhigyl.

Fe ddiſtrywiwyd Caeruſalem, *Luc* 19.43,44.
Nid oes faen ar faen lle gwelem;
Hitheu'r deml fawr a loſgwyd, *Mat.*24.2.
A'r Iuddewon a waſgarwyd.

F' aeth'r efengyl hygar hyfryd, *Mat.*24.14.
Ar farch gwyn ar draws yr holl-fyd;

rnel dan y nefoedd
engyl yntho'n rhyw-fodd.

wr o griſtiau ffeilſtion *Mat.*24.24.
ed ac anghred a godaſon',
iocced tad y celwydd,
awer i gam-grefydd.

blin rhwng Twrc a Chriſtion *Mat.*24.6,7.
nych iawn ni glywſon;
fydd am ryfel etto,
w hedd i'r ſawl a'i caro.

mawr a thoſt ddrudaniaeth
wer gwlad yſywaeth;
ila a chwarren aetnlyd,
'yr ar hyd yr holl-fyd.

ryn a fu o'r mwya',
o teml fawr Ddiana,
iwr y trefydd mawrion, *Luc* 24.17.
heſtyll yn * ſebwrthon. * *gaudryll.*

dywyllodd o'r tywyllaf,
l dydd yn nos gan mwyaf:
iawr aeth dros y bangcau,
niloedd o eneidiau.

nghriſt ynte'n rhochain
dydd yn eglwys Rhufain;
rddro'r ſaint heb orphwys,
v'n ben i'r eglwys.

erffaith ynte' oerodd,
ib o'r tad a'i magodd;
chwegr ſy'n ymſowtan,
rawd ei frawd ei hunan.

ſywaeth ſy'n myn'd lai lai, *Luc* 18.8.
n-fyd aeth yn garrai;
ic, Grecia ffyddlon,
an heb griſt'nogion.

un o'r holl arwyddion,
veliad yr Iuddewon,
iſoes gwedi dyfod;
awb a byddwn barod.

Barnwr mawr yn cychwyn,
ddiau ar ei rofyn:

Fe ddaw weithian yn dra hoyw, [illegible]
I roi barn ar fyw a meirw.

Mae ef gwedi hogi'i gleddau,
A golymu ei holl saethau;
Mae ei fwa yn ei annel,
Ac yn barod myn'd i ryfel.

Mae'i fraich rymmus gwedi'i hestyn,
Mae'i angylion ar eu rofyn;
Fe ddaw fel y dulw tanllyd, Mat. 24. 37,
I roi barn ar bawb o'r holl-fyd. 38, 39.

O meddyliwn ninneu am wiliad,
Ac am ddisgwyl ei ddyfodiad;
A'n bod bawb â'n cyfri'n barod,
Ac yn dacclus cyn ei ddyfod.

XCVII. *Cosmech angeu.*

BER yw'n oes ac ansertennol,
Heddyw'n fyw, a foru'n farwol:
Gynneu'n gawr, y foru'n gelain;
Dyma gyflwr dyn a'i ddamwain.

Ni bydd yma am ben ennyd
Un o honom heb eu symmud:
O meddyliwn am ein siwrneu,
Heno ysgatfydd rhaid ei dechreu.

Fel y rhed yr haul i'r hwyr,
Fel y treulia'r ganwyll gŵyr;
Fel y syrthia'r rhosyn gwyn,
Fel y diffydd tarth ar lyn.

Felly treulia, felly rhed,
Felly derfydd pobol gred;
Felly diffydd bywyd dyn,
Felly syrthiwn bob yr un.

Fel llong dan hwyl, fel post dan sawd,
Fel saeth at farc, fel gwalch at ffawd;
Fel mwgar wynt, fel llif ar ddw'r
Y posta ymaith einioes gwr.

Fel saeth y rhed, fel post y gyr,
Fel cwyr y tawdd, fel ia y tyr;
Fel dail y syrth, fel gwellt y gwywa,
Fel tarth y trig, fel lamp y treulia. *Iago* 4. 14.

Ni ddiflannwn fel y cyſgod,
i lwyr doddwn fel y manod;
i ddiharffwn fel glaſwelltyn,
i ddiffoddwn fel yr ewyn.

Ni cheir gweled mwy o'n hol,
ag ol y neidr ar y ddol,
eu ol llong aeth dros y tonnau,
eu ol ſaeth mewn awyr denau.

O gan hynny, heddyw, heno,
loeſwch i ni bawb ymg'weirio,
yn'd ar ffrwſt, a thynnu oddi yma,
le na chawn o'r hir arosfa.

Mewn tai o glai yr y'm yn trigo,
torom gron a bair in' ſyrthio;
wiliwn rhag i'r angeu'n ſaethu,
briwio'r wal tra f'om ni'n cyſgu.

Fel y t'rewir pyſg â thryfer,
el y ſaethir * pheſant dyner, * *Criliog coed.*
el y torrir blodau'r ardd,
el y lleddir gweunydd hardd.

Felly t'rewir dyn heb wybod,
elly ſaethir yn ddiarfod;
elly torrir gwychder dyn,
elly'n lleddir bob yr un.

Fel dw'r diluw ar y cynfyd,
el tân gwyllt ar Sodom aethlyd;
el llycheden, fel y ddraig,
el y gwewyr blin ar wraig.

Felly'n chwyrn, ac felly'n danllyd,
elly'n † immwngc, felly'n aethlyd; † *Sydyn.*
elly'n flin, ac felly'n draws,
daw'r angeu ar ein traws.

Brau yw'n cnawd, a bach yw'n cryfdwr,
wan yw'n grym, a gwael yw'n cyflwr;
ippyn bach o groes neu gerydd
ll ein troi a'n tor i fynydd.

Gwrach all ladd y cawr a chogail,
lewyn bach all dagu'r bugail;
raen ar draws all ladd yr hwſmon,
uw, mor ddiſerth yw plant dynion!

Y gwan, y gwael, y dwl, y dall,
A ladd y cryf, a gwymp y call;
Y drel dibarch, a maen, nid mawr,
A friwia'n caer, a ddifa'n cawr.

Beth yw dyn wrth hyn ond tarth,
A mwg, a niwl, a gwellt, a gwarth;
A gwydyr crin, a rhew a rhofyn,
A 'ſten o bridd, a gwynt, ac ewyn.

Y dewr, y doeth, y gwych, y gwalchaidd,
Y cryf, y call, y cadpen c'ruaidd,
Ein pen a'n pont, ein grym a'n gras,
A gafodd gwymp gan angeu cas.

Fel y cwymp holl ddail yr allt,
Fel y croppia'r gwelleu'n gwallt;
Fel y gwiwa lili'r maes,
Fel y tyr y gwydyr glas;

Felly gwywa, felly tyr,
Felly traccia'n bywyd byr,
Felly croppir einioes dyn,
Felly cwympwn bob yr un.

Fel ty bugail ein ſymmudir,
Fel 'ſten briddlyd ein canddryllir;
Fel dilledyn y darfyddwn,
Fel y llwydrew y diflanwn.

Ni chawn aros mwy nâ'n tadau,
Awn i'r ffordd yr aethont hwythau:
Rhaid in' fyn'd i wneuthur cyfri',
A rhoi lle i eraill godi.

Nid oes lle in' aros yma,
Ond dros ennyd i hafotta;
Gwedi'n gorfydd ar bawb ſymmud,
Fyn'd i'r ffordd yr aeth yr holl-fyd.

Y maeſ angeu glas a'i fwa
Yn ein herlid ymhob tyrfa;
Nid oes un dyn all ddihangyd
Rhag ei follt a'i ſaeth wenwynllyd.

Mae e'n ddirgel yn marchogaeth
Ar farch glas ymhob cenhedlaeth;
Nid oes dyn all diange rhagddo,
Aed i'r wlad a'r man y mynno.

Er bod Haſael gynt nâ'r ewig,
r bod Saul fel eryr ffrolig,
r bod Jehu'n gynt nag ynte',
i ddihangodd un rhag angeu.
Er gwroled gwr oedd Samſon,
e orfu ildo i'r angeu digllon;
elly gorfydd arnom ninneu,
e b'ai ei gryfder yn ein breichiau.
Alecſander a gongcwerodd
r holl fyd y ffordd y cerddodd;
ngeu, gwedi'r gongcweſt 'ſgeler,
gongcwerodd Alecſander.
Lladdodd angeu bob congcwerwr,
addodd Galen y phyſygwr;
addodd Luc y meddyg goreu;
ry all ddiangc mwy rhag angeu?
Fel y damſing meirch rhyfelwyr
in eu traed bob math o filwyr,
lly damſing angeu diraid
brenhinoedd fel begeriaid.
Lladdodd angeu Abel wirion,
iddodd angeu ſanctaidd Aaron;
iddodd Cain â Cham yſgymmun:
i yw'r angeu'n arbed un dyn.
Pharao'r prins, ac Eli'r 'ffeiriad,
y'r prophwyd, ‖ Joel yr ynad: ‖ 1 *Sam.* 3. 2.
a'r patriarc, a'r hen dadau,
ddifethwyd gan yr angau.
Fel na arbedai Herod greulon
ld y bychain mwy nâ'r mawrion,
ly gwn nad arbed angeu
i nag ieuangc mwy nag ynte'.
'e rhoed iddo aur yn bunnau,
o wledydd a'u coronau,
:haed gantho arbed bywyd
i dros awr pe rhoed yr holl-fyd.
Ii chaiff neb ganlyniaeth gantho,
rmhawedd ac er ceiſio,
y nag y c'ai Bilat digllon
ganlyniaeth gan Iuddewon.

Ni ry angeu pan y delo
Awr o § reſpyt i ni 'mgweirio ; §
Nac un rhybudd o'i ddyfodiad,
Mwy nâ'r ci cyn lladd y ddafad.

Ond fel lleidr fe ddaw'r angeu
Yn ddiſymmwth am ein pennau,
Tr'om ni'n cyſgu yn ddiofon,
Fel Philiſtiaid am ben Samſon.

Os bydd diffyg dim i'r ſiwrnai,
Oil i'r lamp, neu wiſg i'r cefnau,
Ni cheir gan yr angeu melin
Aros i ni fyn'd i'w 'mofyn.

Ond fel brenin Babel diras,
Yn troi Sadrac chwip i'r ffwrnais;
Fe dry'r angeu bawb y granffo
I'r tŷ priddlyd fel y caffo.

Fel y daw lleidr difiog
Ganol nos am ben goludog,
Felly daw yr angeu'n cyrchu,
Yn ddiymgais tr'om ni'n cyſgu.

Fel y tery gwr â thryfer
Byſg tr'o'n gorphwys yn ddibryder,
Felly tery angeu ddyrnod
Ar blant dynion mor amharod.

Fel na ŵyr y g'lommen dyner
Na'r pryd na'r man y tery'r *ffowler* ;
Felly'n hollol ni ŵyr un dyn,
Na'r pryd na'r modd y bydd ei derfyn.

Mewn un ffordd yr y'm yn dwad
I'r byd hwn dan wylo'n irad,
Ac mewn mil o ffyrdd, heb farco,
'Ry'm ni'n myn'd i maes o hono.

Nid oes un man yn ddibryder,
Na ddaw'r angeu glas a'i dryfer,
I roi i ni ddirgel ddyrnod :
Ymhob man, Och! byddwn barod.

Wrth droi'r defaid mewn lle dirgel,
Y daeth angeu ar draws Abel; G
Gochel ditheu gael ei ddyrnod,
Wrth droi o ddeutu dy 'nifeilod.

ir y ge'nffordd wrth ſiwrneia
ou farw Rachel fwyna; *Gen.*35.
th ſiwrneia gochel ditheu,
ag cyfarfod â'r glas angeu.
'an oedd holl blant Job yn gwledda, *Job* 1.
daeth angeu ar eu gwartha;
l oes gwarant gennyt titheu,
dy wledd, rhag dyrnod angeu.
Holophernes a fu farw
ei gwſg pan oedd ef meddw;
chel ditheu yn dy fedd'dod,
ig i angeu roi 'ti ddyrnod.
elſaſar, er maint oedd gantho, *Dan.*5.
u farw wrth garawſo;
th garowſo gochel ditheu,
wyt gall, rhag dyrnod angeu.
'e rodd angeu anfad ddyrnod
y faingc i frenin Herod: *Act.*12.23.
y faingc y dylai farnwyr
io angeu mawr ei hydyr.
aethodd angeu ſaeth wenwynllyd
vy gorph Ahab yn ei gerbyd; 1*Bren.*21.35.
dy *goach* ymgadw ditheu
g dy daro â bollt angeu.
e ddaeth angeu megis mwrddwr
draws Eglon yn ei barlwr; *Barn.*21.
hel ditheu rhag ei biccell,
ech yn gorphwys yn dy 'ſtafell.
an oedd Diſes yn ei ſidan *Luc* 12,20.
i phâr foethus) oll yn hedfan,
ddaeth angeu ac a'i lladdodd,
chel ditheu balch ei wiſgoedd.
wedi'r cerlyn adael llawer,
hrynhoi dros hir-fod amſer;
ldaeth angeu ac a'i lladdodd,
i cael profi o'r pethau gaſglodd.
ochel ditheu'r cob a'r cerlyn,
i crynhoi dros lawer blwyddyn,
ig i'r angeu dy gyrhaeddyd,
i cael profi dim o'th olud.

Fe ddaeth angeu i drywanu
Dau fab Aaron wrth aberthu; *Lef.*10.2
Wrth yr allor dyla'i'r 'ffeiriad
Ofni angeu a'i ddyfodiad.

Pan oedd Senac'rib y brenin *2Bren.*19.35
Yn y demel ar ei ddau-lin,
Fe ddaeth angeu ac a'i lladdwys:
Ofnwch angeu yn yr eglwys.

Fe rodd angeu frath i Zimri, *Num.*25
Wrth gyd-orwedd gyd â Chosbi;
Gochel ditheu wrth butteinia,
Rhag i'r angeu glas dy ddala.

'Nyn dy lamp, a gwisg dy drwsiad,
Cyn del angeu'n agos attad;
Gwna dy gownt a'th gyfri'n barod,
Cyn dy alw o flaen y Drindod.

Bydd di barod heddyw, heno,
Ag *oil* i'th lamp, a'th wisg yn gy'rdo,
Fyn'd o flaen dy Farnwr prudd,
Y foru o bosib' ydyw'r dydd.

Ni ŵyr Peder, ni ŵyr Pawl,
Ni ŵyr angel, ni ŵyr diawl,
Ni ŵyr planed, ni ŵyr dyn,
Na neb o'n hawr ond Duw ei hun.

'Rhyd dydd, 'rhyd nos, yn glaf, yn iach,
Ar fôr a thir, yn fawr, yn fach:
Mewn tref a gwlad bawb byddwch barod,
Ni w'ys pwy wlad y cawn ni'r dyrnod.

Gweithiwch bawb tr'o'r dydd yn para,
Cyn cotto'r haul crynhowch y manna;
Derbyniwch ras tr'o Duw'n ei gynnyg,
Par'towch eich rhaid cyn delo'r diffyg.

Cyn colli'r gol, cyn delo'r nos,
Cyn torri'r pren, cyn cwympo i'r ffos;
Cyn cau y porth, cyn myn'd i'r garn,
Cyn canu'r corn, cyn rhoddi'r farn.

Rhed am dy chwyth, gwna waith dy Dduw,
Dwg ffrwyth yn rhin o'r goreu'i ryw:
Dos chwip i'r wledd, ac yn gyfrdo
Cais dy gyfraid cyn ymado.

Cân ar y ſlwyddyn 1629, pan oedd yr ſyd aſiachus o herwydd llawer o wlaw.

?renin trugarog, Duw Dad Hollalluog,
Porthwr newynog, na newyna ni,
n dy ffafar, á chalon edifar,
y hir watwar a'th ſiommi.
dy drugaredd anfeidrol a'th fawredd,
n dy wir 'Tifedd dofa dy lid;
di'n gweddi, a maddeu'n drwg nwydi,
morth ein tlodi a'n hadfyd.
m yn d'erbyn yn daran yſgymmun,
nu hir newyn a niwaid i'n plith;
ddialau ſy'n gryddfu'n calonnau,
el hir odde' dy felldith.
n dy gyfraith, ſydd gyfiawn a pherffaith,
r canwaith cyn cwnnu o'r man,
f'ai'n tybiaid na b'ai gennyt lygaid,
d fileiniaid mor aſlan.
ablaſom, dy air a gaſhauſom,
gyl droedaſom yn ddibris dan draed;
h halogwyd, dy demel adaw-wyd,
ydd a lygrwyd yn irad.
n dy ddeddfau fel pobol a dybiai
ai dialau am ddilyn ffordd ddrwg;
f'ai'n credu na b'ai gennyt allu
o am bechu yn cynddrwg.
ſt genhadon i fyneg ein beion,
i i'r ffordd union, yn dirion, yn daer,
n ein cluſtiau rhag clywed eu geiriau,
lir a fyddai yn fyddar.
iſt dy weiſion i'n gwawdd ni, rai deillion,
pper yn dirion i dario'n dy lys;
n o'r dwad, ni droiſom i'r farchnad
rem, yn anllad anhappus. *Luc* 14.11.
n ni o'r manna, ni thrig yn ein cylla,
wn ni'r bara a bery dros byth;
eg ac wyniwn, a phannas a phwmpiwn,
chod a garwn ni'n aruth'. *Num.* 11.5.

Ni fynnwn ni o'r 'fengyl ſy'n cnoi ni mor rhigyl,
Ni drown ein gwegil at hon lawer gwaith;
Ni chaiff hi'n ceryddu, na'n dangos, na'n dyſgu,
Mae'n groes yn gwrth'nebu ein dryg-waith.
Ni adwn ni'r 'ſgrythur reoli'n drwg nattur,
Na'th gyfraith gymheſur gymhwyſo 'mo'r trawſ;
Ond byw wrth ein ffanſi, a'n trachwant, a'n gwegi,
Heb fynnu rheoli ein drwg-nawſ.
Gan hynny waith troedio dy gyfraith a'i gado,
Ni aethom ar ddidro yn ddidrangc, gwae ni!
Fel defaid a redai o'r llafur i'r ffaldiau,
Ar ol llanw'u boliau, i boeni.
Mae'n gloddeſt a'n traha, fel mawr-ddrwg Gomorra,
Yn llefain am waſgfa i waſgu ar ein ceſt;
Ni thaw byth o'u pennau nes delo dialau
I waſgu ar ein criliau â dirweſt.
Mae pob gradd o ddynion, yn fychan yn fawrion,
Yn pechu yn greulon yn erbyn dy Griſt;
Fel pobol wrth raffau a dynnai ddialau
O'r nef am eu pennau yn athriſt.
Mae'r 'ffeiriad yn gadu dy bobol i bechu,
Heb geiſio eu nadu i uffern ar naid:
A'r un ag a geiſio â'r 'fengyl eu rhwyſtro,
Fe gaiff ei anfrio yn ddiriaid.
Mae'n parchus reolwyr, Och Dduw, yn rhy ſegur,
Yn goddef troſeddwyr driſt ſoddi'r holl wlad;
Heb goſpi â'r cleddau na'r bobol na'r beiau,
Sy'n damſing dy ddeddfau mor irad.
Mae'r bobol gyffredin fel Iſrael heb frenin,
Na 'ffeiriad i'w meithrin, na phrophwyd roi maeth,
Yn byw yn anhywaith, fel pobol heb gyfraith,
Heb grefydd, heb obaith, yſywaeth.
Mae'n rheipus ſwyddogion yn 'ſpeilio'r rhai gwirion,
Yn eonach nâ'r lladron (llwyr edrych ar hyn)
Ar carliaid yn bwytta y tlodion fel bara,
Neu'r morfil a lyngca'r 'ſgadenyn.
Mae'r gweiſion cyflogau a'r hirwyr yn chwarau,
Mae'r gweithwyr yn eiſte' heb oſtwng eu pen:
Yn tordain, yn blino, heb fynnu 'mo'r gweithio,
Nes delech i'w priccio ag angen.

ae'r tanner a'r twccwr, a'r bacer a'r bwtſiwr,
Gwaydd, gof a thaeliwr, a thiler a chrydd;
'r hwſmyn a'r crefftwyr, a'r diffrwyth uchelwyr,
Yn myn'd yn dafarnwyr digrefydd.

ae'r gwragedd yn gado eu nyddiad a'u cribo,
Eu gwauad a'u gwnio i dwymno dw'r;
werthaſant eu rhodau, a'u cyffion a'u cribau,
I brynu coſtrelau tafarnwr.

ae'r mwrddwr a'r gwibiad, a'r bawdy cnaf anllad,
A'r lleidir a'r gwiſſiad, a'r ffeiriad ffol;
Sini a Sianco â * *liſens* i wttro * *Cennad i werthu.*
Bŷr, cwrw, tobacco, heb reol.

ceiſiai y cythraul neu'i ſam godi cappel,
Wrth ochr dy demel er dymmai yn y dydd,
gadw tafarn-dŷ cyhoeddus yng Nghymru,
Fe g'ai ei gennadu yn ufudd.

uw dere o'th arfer â chyngor ar fyrder,
Tor lawer o'r nifer ſy'n nafu'r byd,
yn bwyttont eu gilydd, cyn nafont y gwledydd,
Cyn llygront dy lân grefydd hyfryd.

ae'r gweiſion mor *ddainti*, na fynnant hwy gorphi,
Ond gwyn fara'u meiſtri, neu fuſtro a wnant;
'r merched ar gyflog ond odid yn feichiog,
Am fod yn rhy wreſog 'nawr, meddant.

ae pob rhyw o alwad yn ddibris am danad,
Yn ceiſio eu codiad a'u cadw eu hun;
eb geiſio d'ogoniant ti, Arglwydd ein llwyddiant,
Na'th fawrglod, na'th foliant, na'i 'mofyn.

achos gan hynny fod pawb yn troſeddu,
A phob rhai yn pechu a'u buchedd ar draws,
i geiſiaiſt trwy fwyndra ac ennyd o waſgfa,
Ein cyffro i wella ein drwg-naws.

n fwyn ac yn ſerchog, fel Arglwydd trugarog,
A ſ'ai yn dra chwannog i'n hynnill trwy dêg,
i geiſiaiſt yn dirion, trwy amryw fendithion,
Ein tynnu i'r ffordd union yn loyw-deg.

an ffaelodd dy fwynder wella'n drwg arfer,
Bygythiaiſt â chryfder a llymder ein lladd;
ogaiſt dy gleddau, golymaiſt dy ſaethau,
Parotoaiſt dy arfau i ymladd.

Ond gwedi 'ti ymg'weiria, rhoeſt rybudd cyn elwyſo,
Bygythiaiſt cyn taro, a'n torri i lawr:
Cynnygaiſt in' ffafar os byddem edifar,
A ninneu'n dy watwar yn ddirfawr.
Pan welaiſt, Dduw cyfion, na thycciai'th fygythion,
Ti yrraiſt yn llymion dy ſaethau i'n lladd,
A'n curo, a'n corddi, a llawer o 'ſidi,
Na allem na'u dofi na'u gwrthladd.
Gelwaiſt dy weiſion, mwſt'raiſt d'angylion,
A'th dri march mawrion, coch, glas, a dû;
A gyrraiſt hwy'n ddiriaid, a'r holl greaduriaid,
I'n plago, fileiniaid, a'n gryddfu.
Rhoeſt ddu-rew digaſog, haf poethlyd anffodiog,
Gwynt 'ſtormus yſgethrog yn 'ſgathru'r ŷd:
Llifeiriant i'n ſoddi, a moroedd i'n boddi,
A chan rhyw ofidi i'n herlyd.
Twymynau cyndeiriog, drudaniaeth digaſog,
Marwolaeth lem oriog mewn llawer man;
A helaiſt i'n cyffro i bryſur *repento*,
A'n cathrain i'th geiſio yn gyfan.
Pan gwelaiſt na allai hyn oll o ddialau
Ein dad-troi o'n beiau i wella ein byd;
Ti helaiſt drachefen hir newyn a chwarren,
A rhyfel aflawen i'n herlyd.
Y chwarren a laddodd ddiarhebrwydd o filoedd,
Mewn amryw o leoedd, â gormod o lid;
Nes llanw'r mynwentydd â thlodi'r holl drefydd,
Lle gyrraiſt dy gerydd i'w hymlid.
A'r rhyfel anffodiog a ddaeth yn ddigaſog,
A'r cleddyf yn llidiog i'n tlodi a'n lladd;
Nes difa'n rhyfelwyr, a'n tryſor, a'n llafur,
A'n hela'n ddigyſur i ymladd.
Soddaiſt ein llongau, diddymmaiſt ein plotfiau,
Troeſt fin ein cleddau, taflaiſt ni i'r clawdd:
Dallaiſt ein doethion, dychrynaiſt ein dewrion,
Gwerthaiſt ni i'r cas'lion a'n ceiſiawdd.
Y chwarren a'r cleddy' a wnaeth i ni grynu,
A dechreu 'difaru dau foreu neu dri,
A chanlyn a chrio am dynnu'r plag heibio,
Nes i ti lwyr wrando ein gweddi.

'an dynnaiſt ti'r chwarren a'r rhyfel aflawen,
Ni droeſom drachefen dri chyfudd i'n hol,
'el cŵn at eu chwydfa i'th ddigio a'th hela,
I'n dofi a'n difa'n anffafriol.

'an hynny di heleſt y 'ſtormau a'r *tempeſt*,
YngHanol ein gloddeſt, i'n coſpi â gwlaw,
[illegible] cynhaua', a defnydd ein bara,
A choſpi'n hir draha â chur-wlaw.

'ywelltaiſt dy felldith yn drom ac yn dryfrith,
Ar farlis a gwenith, a phob ymborth gwr,
'el y gwrth'neba 'nifeiliaid ei fwytta;
Ni phraw'r cŵn o fara'r llafurwr.

ſae'r march yn ffieiddio, a'r mochyn yn gado,
Y llafur ſy'n llwydo, a'r egin yn llawn,
'an gynddrwg yw *relis* y pilcorn a'r barlis,
A gaed o'r annilis fiſgawn.

Arglwydd, ni haeddſom dy felldith yn gyfion
Ar lafur o'r fiſgon, ar faſged a 'ſtor;
newyn a nychdod, am hir anufudd-dod,
O ddiffyg it' ragod ein goror.

in dirmyg a'n traha, ar ddiod a bara,
A bair i ni fwytta, oni attal Duw,
ffachys a'r callod, ac ymborth 'nifeiliod,
A'r crwſt y'm ni'n ei wrthod ef heddyw.

ſi fuom yn poeri y blawd oedd a rhydi,
A'r bara a'r pinni ni bwriem o'n pen:
'n *begers* mor foethus yn teru ar farlis,
Ni phrofant ond canis haychen.

i fuom yn bwytta gormoddion o fara,
Fel pobol Gomorra'n camarfer eu byd:
leb ddiolch am dano, na ſwpper na chinio,
Nes i ni dy ddigio yn danllyd.

li fuom yn yfed ne's myned cyn dynned,
Na allem ni gerdded na myned o'r man,
les arllwys ein ceudod lle hyf ſom ni'r ddiod,
Yn waeth nâ'r 'nifeilod ſydd aflan.

lu deiau'r tafarnau yn llawnach ddydd ſuliau
O addolwyr y boliau yn addoli'r diawl,
lag oedd ein heglwyſydd o ddynion o grefydd,
I'th 'ddoli di'n ufudd Dduw nefawl.

Tair gwaith o leia' y llanwn ni'r bola,
  Bob dydd pan f'o byrra, gan bori ein bwyd:
Prin mewn faith dyddiau, y cofiwn ni dithes,
  Sy'n llanw ein boliau à bras-fwyd.

Ni flinwn yn ebrwydd yn d'eglwys, O Arglwydd,
  Er maint yw ein hafwydd a'n hoflyd tra':
Ni flinwn ni aros mewn tafarn dros wythnos,
  Er oered yw hir-nos y gaua'.

Fe yf un cyn cinio o fyr a thobacco,
  Faint a ddigono ddeugeinyn ar bryd:
Fe'i chwyda drachefen, gan dynned ei botten,
  Heb feddwl am angen a gofid.

Mae'n modd-dod yn erio am newyn i'n pigo,
  Mae'n gloddest yn ceisio dwyn prinder i'n cell:
Mae'n hafrad, yfywaeth, yn gofyn drudaniaeth,
  A hir-bryd trwy hiraeth i'n cawell.

Yn gydawn, gan hynny, O Arglwydd, y gelli,
  A newyn i'n gryddfu am wrthod gras,
A thorri a difa cynhaliaeth ein bara,
  A pheri 'ni fwytta ein *cartas*.

Ond, Arglwydd trugarog, er mwyn dy Enneiniog,
  Na ddanfon yn llidiog hir newyn i'n lladd;
Na nychdod i'n gryddfu, na phlag i'n difethu,
  Na rhyfel na chleddy' i'n gwrthladd.

Ond maddeu yn rafol ein trawfedd anguriol,
  Na wna ni'n fiompol i bobl y byd;
Ond arbed ni'n dirion, a gwella'n harferion,
  Ac arbed ein ffinion ddrwg fywyd.

Nac edrych, Dad cyfion, ar drawfedd dy weifion,
  Na'n beiau mawrion i'n lladd gan eu maint:
Ond edrych yn hyfryd ar angeu d'Anwylyd,
  I ddofi dy danllyd ddigofaint.

Er mwyn ei rinweddau, ei fywyd, ei angau,
  Ei 'fudd-dod, ei wyrthiau, a'i werthfawr waed;
Maddeu i ni bafwys, tro ni i'r ffordd gymmwys,
  A chadw ni'n d'eglwys yn wastad.

Golch ein pechodau yng waed ei weliau,
  Croeshoelia ein beiau'n grygiau ar ei groes;
Rhwyga'n '*bligafiwn*, a dyro i ni bardwn,
  Er mwyn ei ddrud *bafiwn* a'i hir-loes.

a alw ni i gyfri' am dan ein drygioni,
Na ddere i'n coſpi am ein gwegi a'n gwaith :
ɔnd arbed dy weiſion er mwyn dy Fab gwirion,
A'th wnaeth yn dra boddlon ar unwaith.
\ danfon dy Yſpryd i wella'n drwg fywyd,
A'n helpu i ddychwelyd â chalon iach ;
'th gywir was'naethu, a'th ofni, a'th garu,
A'n deor i bechu dim mwyach.
ɔuw attal dy wialen, dad-ddugia drachefen,
Tro d'wyneb yn llawen, na'd newyn i'n ſladd ;
ſaddeu'n troſeddau, gwir wella'n drwg-nwydau,
Sanctteiddia'r calonnau ſy'n d'wrthladd.
uw gwella di'r tywydd, bendithia di'r maeſydd ;
Tro'n triſtwch yn wenydd, na newyna ni :
ho rad ar y fiſgawn, gwna'r farchnad yn gyflawn,
Diwalla ni â'th radlawn ddaioni.
ho ymborth i'r criſtion, rho ogor i'r eidion,
Rho'r ſengyl i'r gwirion a garo y gair ;
ho heddwch i'r deyrnas, ac iechyd ac urddas
I'n pen llywydd ſiarlas, wr diwair.
ſil chwechant ac ugain, a naw mlynedd cywrain,
Medd holl ddoethion Brydain, oedd oedran ein
Brawd,
.'n Prynwr, a'n Ceidwad, pan gwympodd y gawad,
A lanwodd y farchnad â chwyd-flawd.

XCIX. *Arall.*

RHEOLWR y nefoedd, a'r ddaear, a'r moroedd,
A'r tywydd, a'r gwyntoedd, a'r glynoedd, a'r
gwlaw ;
ɔlyw cwynfan tofturiol ac achwyn dy bobol,
Gan dywydd dryc-hinoi a hir-wlaw.
ſae'r gwynt ac mae'r tonnau, mae'r gwlaw a'r dialau,
A'r ſer yn eu graddau, a'r nefoedd yn grych, *Barn.*
'n ymladd i'n herbyn yn daran yſgymmun, [5.10.
I'n plago â newyn yn fynych.
ſae'r haul oedd i'n porthi â gwres a goleuni,
Yn awr gwedi ſorri, yn edrych yn ſur,
ɔan ballu rhoi'i thwymder a'i gwres yn ei harfer,
Ne's pydru'r naill hanner o'n llafur.

Mae'r lleuad yn wylo fel gwraig a fai'n *mwrno*,
Bob nos mae'n ymguddio mewn cwmmwl o'n gŵy
I ollwng ei dagrau gan amled ein beiau,
Nes ſoddi'r llafuriau ag aflwydd.

Mae'r tonnau cynddeiriog, a'r wybren gafodog,
A'r cynhylau gwlybyrog yn gwlawio bob awr,
Afonydd o ddrygfyd gan gynddrwg ein bywyd,
I'n plago ag adfyd yn ddirfawr.

Mae'r ormes yn ſathru y llafur ſy'n tyfu,
Mae'r gwynt yn cawdelu a dalo o frig,
Nes iddo ddihidlo, malu ac egino,
Gan wlaw yn ei guro yn ffyrnig.

Mae'r llafur s'eb fedi yn barod i'w golli,
Heb dywydd i'w dorri na'i daro ynghyd,
Mewn cyflwr anhygar, Duw moes in' dy ffafar,
I'w gwnni o'r ddaear ſopaſlyd.

Mae'r maint ſy'n ein helem, fel gwellt yn y domm
Yn ddigon anghymmen ynghwmman y das,
Yn twymno, yn mygu, yn llwydo, yn malu,
A chwedi llwyr bydru o gwmpas.

Mae'r maint ſy'n y 'ſgubor, gogyfer a gogor,
Yn twymno heb gyngor, yn mygu heb gel:
Yn barod i 'nynnu, Mab Duw dere i'n helpu,
A na'd in' llwyr fethu ein trafel.

A'r maint ſydd ar feder ein cinio a'n ſwpper,
Sydd gynddrwg ei biner a'i dymmer mor doſt;
Ac oni chawn gennyd, Duw graſol, gyf'rwyddyd,
Fe'n coſpir ag adfyd yn hir-doſt.

Agor dy lygad, O Arglwydd ein Ceidwad,
A chenfydd mor irad it' weled mor hyll,
Holl ymborth criſt'nogion, yn pydru mor ffinion,
O eiſiau cael hinion i'w gynnull.

Duw graſol toſturia, difwynodd ein bara,
(Hir nychdod a faga dan fogail dy blant)
O ddiffyg it' ei rwyſtro, a'i ddyfal fendithio,
A rhoddi rhad arno a llwyddiant.

Duw beth a feddyliwn am had-yd y gwanwyn,
O bwy le y ceiſiwn, os cawn ni fyw cyd?
Mae pawb yn achwyngar, ddifwyno eu holl heinar
Duw dangos dy ffafar am had-yd.

uw grafol toſturia wrth ddefaid dy borfa,
Na thor ffon ein bara, i beri i ni boen,
addeu'n troſeddau, gwella'n drwg-nwydau,
Cyſura'n calonnau fydd ddiboen.

orchymmyn i'r hwalwen ymddangos drachefen,
Gwna'r lleuad a'r ſeren yn firiol i'th ſaint:
ho hinon a chyſur i'r poenfawr lafurwyr,
A dofa dy bryſur ddigofaint.

hwylla'r wybrennau, a gwaſgar y cym'lau,
Cerydda'r cafodau, cu ydwyt a rhwydd;
oftega'r doft ormes, rho degwch a chras-des
I'r llafur anghynnes, O Arglwydd.

nd yma, Duw'r gallu, 'rwy'n brudd yn cyffeſu,
Mai'n pechod ſy'n tynnu'r fath ddial ar ein trawſ,
'th 'ftormydd anrafol, a'r tywydd dric-hinol,
I'n coſpi dy bobol yn rhy drawſ.

i lenwaiſt ein bolian mor gyflawn à'th ddoniau,
Na chodem o'n heiſte' i oftwng ein glin,
roddi it' foliant, na chlod am ein porthiant,
Nes tynnu aſlwyddiant i'n dilyn.

r cidion a'r aſen a edwyn eu perchen, *Eſay* 1.3.
A'r ci fydd llawen wrth ei portho à llaeth:
nd pobol ddiwybod ni fynnant gydnabod,
Nac addef mo'r Drindod eu Tadmaeth.

r wyt yn ein porthi ag amryw ddaioni,
Fel un a fai'n peſgi paſgwch yn rhin;
i chodwn ein pennau i wel'd mwy nag ynte',
O b'le mae'r fath ddoniau yn diſgyn.

an hynny di yrraiſt y 'ftorom a'r *tempeſt*,
I goſpi ein gloddeſt à dryc-hin a gwlaw,
beri i ni 'nabod, a gweled mai'r Drindod
Sy'n porthi ni'n waſtod à'i ddwylaw.

maint o ddialau a roeſt am ein pennau,
I goſpi ein beiau gan gynddrwg y'm yn byw;
i buom er * concweſt yn byw mor anoneſt,
A chymmaint ein gloddeſt ag heddyw.

'r 'ftorom yn chwythu, a'r gwlaw yn ein gryddfu,
A'r llafur yn pydru, heb adrodd ond gwir:

* Amſer WILLIAM y Conqueſtwr.

Yn nheiau'r tafarnau, yn chwydu ddydd ſuliau,
A'th gablu, 'ry'm ninnau rai anwir.
Pan ddylem weddio, a phryſur *repento*,
Mewn llwch, ac ymgrino am bardwn a gras,
A'th gywir was'naethu, 'ro'em ninnau yn dy gablu,
A'th rwygo a'th regu yn ddi-ras.
Pa fwyaf y ceiſid ein troi a'n dychwelyd,
A gwella ein bywyd a 'madael â'n bai,
Waeth waeth y pechem, fwy-fwy y'th ddigiem,
Saith pellach y ciliem ninnau.
Pa fwyaf ddialau a roed am ein bennau,
Bid newyn, bid cleddau, bid clefyd, bid gwlaw,
Fwy-fwy, fel Pharao, yr y'm yn dy gyffro,
I'n poeni a'n plago â hir-wlaw.
Nid rhyfedd gan hynny, dy fod yn ein maeddu,
Gan ddyblu a threblu ein maethgeu â thrwſt:
Ond mwy o ryfeddod na roet i ni ddyrnod,
A'n taflu i'r pwll iſod yn ddidrwſt.
Duw maddeu'n 'ſtyfnigrwydd, Duw dofa'th lidiawgrwydd,
Tyn ymaith ein gw'radwydd a'n hafiwydd hir;
Rho ras i ni fedru fel Ninif 'difaru,
A'th ddyfal was'naethu yn gywir.

C. *Rhybudd i'r Cymry i edifarhau ar yr amſer yr oedd y chwarren fawr yn Llundain.*

CYMRY, Cymry, mwrna, mwrna,
Gad dy bechod, gwella' gwella,
Rhag i'th bechod dynnu dial,
A digofaint Duw i'th ardal.
Mae dy bechod wedi dringad
Cuwch a'r nef yn crio'n irad
Am ddialau ar dy goppa,
Megis Sodom a Gomorra.
Mae e'n gwaeddi nos a borau,
Fel gwaed Abel, am ddialau;
Nid oes dim a ſtoppa'i ſafan,
Ond plag Duw, neu wella'n fuan.
Mae ef gwedi nurddo'r ddaear,
Fel pechodau'r ceuri cynnar,

Ac yn gofyn dy yſgubo
Oddi arni, neu *repento*.

Nid oes cornel mwy nâ Ninif,
Na bo'n llawn o feiau anneirif,
Na chrach bentref, na b'o pechod
Yn ſw'rddanu cluſtiau'r Drindod.

Nid oes unrhyw radd na galwad,
Na b'o wedi ymlygru'n irad,
Ac yn tynnu, fel wrth reffyn,
Blag a dial ar dy gobyn.

Mae'r pennaethiaid, bob yr un,
Yn ceiſio'u mawl a'u lles eu hun;
Ac heb ymgais am wir grefydd,
Moliant Duw, na lles y gwledydd.

Mae dy 'ffeiriaid hwythau'n cyſgu,
Ac yn gado i'r bobl bechu,
Ac i fyw y modd y mynnon',
Heb na cherydd na chynghorion.

Mae dy farnwyr a'th wyr mawrion
Yn cyd-ddwyn â mwrddwyr, meddwon,
Ac yn goddef treiſwyr diriaid
'Speilio'r gweddwon a'r ymddifaid.

Mae'r ſwyddogion hwythau'n godde'
Cablu Duw, a meddwi'r ſuliau;
Troedio'r 'fengyl, caſhau'r cymmun,
Heb na choſp na cherydd arnyn'.

Mae'r Siriſiaid a'u depution
Yn anrheithio'r bobl wirion,
Ac wrth rym eu braint a'u ſwyddau,
Yn eu 'ſpeilio liw ddydd golau.

Mae'r cyfoethog hwythau'n llyngcu
Faint ſy'n helw'r tlawd yng Nghymry,
Ac wrth renti'n doſt ac occra,
Yn eu gyrru hwy gardotta.

Mae'r cyffredin o bob rhyw
Yn delo'n ffals, yn digio Duw;
Yn ddall, yn ddwl, heb fynnu eu dyſgu,
Yn myn'd i'r pwll heb odde' eu nadu.

Mae pob gradd yn pechu'n rhigyl,
Ac heb wneuthur pris o'th 'fengyl,

Nac o gyfraith Duw gorucha',
Yn addoli'r byd a'r bola.

Mae pob gradd, â rhaffau pechod,
Yn dirdynnu dial hynod
Am eu pennau, heb doſturi,
Oni thront oddiwrth eu brynti.

Mae'r fath fedd'dod, mae'r fath dyngu,
Mae'r fath gamwedd ynot, Gymru,
A'r fath wan-gred a gau-dduwiaeth,
Na bu 'nghred o'i fath yſywaeth.

Mae'r Duw cyfiawn ynte'n canfod
Drwg-ymddygiad pawb a'u pechod,
Ac yn rhwym wrth ſwydd a nattur,
Ddial ar y fath droſeddwyr. *Heb.* 10

Er ys dyddiau mae'n ymhwedd
A'th holl blant am wella eu buchedd:
Eiſiau gwella mae'n bwriadu
Weithian ddial camwedd Cymru.

Duw a'th ddododd yn y taflau,
Duw a'th gafodd lai nâ phwyſau;
Duw a fyn roi maethgen i ti,
Oni throi oddiwrth dy frynti.

Eiſiau i Gymru gym'ryd rhybudd
Oddiwrth Loegr a'i holl gyſtudd,
Y mae gwialen gwedi gwlychu
Yn y ſic ar fedr Cymry.

Y mae plag yn ol dy bechod
Gwedi lunio gan y Drindod,
Ac yn barod ddwad attad,
O waith cynddrwg o'th ymddygiad.

Y mae'n crogi uwch dy gobyn,
Ddydd a nos fel wrth edefyn,
Ac yn barod iawn i ſyrthio,
Oni throi di a *repento*.

Yr wyt titheu yn pentyrru
Plag ar blag heb edifaru,
Ac yn cam-arferu'n rhyfedd
Ffafar Duw a'i hir amynedd.

'Rwyt ti beunydd yn myn'd waeth-waeth,
Ac yn pechu ſwy-ſwy 'ſywaeth;

tybied fod Duw'n cyſgu,
gathrain i 'difaru.

'n hwrnu yn dy bechod,
ed na chydnabod
n hogi'n llym ei gleddau,
n heppian ar dy feiau.

n brudd gan hynny,
lag i'th ardal Cymru;
no Duw ei gleddau,
far ar dy liniau.

faint Duw a 'nynna,
oll fyd a'i diffolda?
irren wyllt a ddenfyn,
n i maes o'th derfyn?

Arglwydd dig a ddechreu
blant â'i follt a'i gleddeu,
adw rhag ei ddyrnod
lant os tery'r Drindod?

lladdfa wnaeth e'n Llundain,
oedd eu cri a'u llefain;
ieuthur hyn mewn amſer,
hodd fwy nâ'u hanner.

;an hynny, gochel oedi,
iwrthod â'th holl frynti;
as cyn del dy faethgen,
itfydd y daw'r chwarren.

blag mewn cydau lliain
ppau *merchants* Llundain;
r plag oddi yno i Gymru,
ler ni 'difaru.

ymru y daw'r cornwyd,
r ammharodol ydwyd
bar i wneuthur cyfri',
wiſg na dim goleuni.

ymru y daw'r clefyd,
o un cyf'rwyddyd;
byd yn abal ſtoppi
n ddelo Duw i'n coſpi.

iſio ſaeds a riw,
ebu cleddyf Duw:

Oni throi oddiwrth dy bechod,
Ni thâl *metſwn* un'o'r chwilod.
Ofer cadw pyrth dy drefydd, *Amos* 9
Fe ddaw'r plag dros ben y gwelydd:
Ni all *peics* na *double-canon*
Attal plag, os Duw a'i danfon.
Ofer rhedeg hwnt ac yma,
Geiſio cilio rhag dy ddifa;
Dos lle mynnech, fe fyn dyrnod *Amos* 9.
Duw a'i farn orddiwes pechod.
Goreu cyngor rhag y plag,
I ddyn gadw ei hun yn wag;
Nid rhag bwyd, ac nid rhag diod,
Ond rhag pob rhyw fath o bechod.
Os daw plag i goſpi Cymru,
Fe ddaw newyn i'th gaſtellu,
Triſtwch, cerydd, cas ac ofan;
Ni ddaeth plag erioed ei hunan.
Fe fydd drygfyd yn dy drefydd,
Fe fydd ochain rhwng dy welydd;
Fe fydd cwyn fan ymhob heol,
Fe fydd braw ar bawb o'th bobol.
Cariad brawdol a ddiffoddodd,
Pob c'redigrwydd a ddiflannodd,
A naturiaeth a charennydd
A lwyr gollant eu cydnebydd.
Ni ddaw'r fam i drin y ferch,
Na'r wraig ei gwr, er maint ei ferch;
Na'r chwaer ei brawd, na'r tad ei blentyn;
Câs a thriſt a thrwm yw'r cowyn.
Y mab a ladd ei dad â'i ana'l,
A'r fam ei phlant, er maint ei gofal;
A'r wraig ei gwr, wrth roi uchenaid,
A'r brawd ei chwaer a'i holl gyfneſiaid.
Y marw ladd y byw a'i claddo,
A'r gwan y gwych a ddel i'w drinio;
A'r claf yr iach a fo'n ei faethu,
Mor gâs mor flin yw'r plag wrth hynny.
Dyn â'r plag ſy'n lladd â'i ddillad,
Fel y ‖ *baſilics* â'i lygad; ‖ Math

'i apa'l ſy'n gwenwyno,
coccatris y granffo.
plag a bair i bob cymmydog
au'r llall fel cî cynddeiriog,
yfathrach, ffryns a chene'l,
au câr fel blaidd neu gythrawl.
'n a bair garcharu'r cleiſion
tai fel bradwyr ffeilſion;
dehoryd i fyn'd allan,
l bwyd dros aur ac arian.
aur a ladd y rhai derbyniant,
twff a ddifa'r rhai a'u *medlant*; ‖ *Dadrefu.*
ldel plag, er maint fo'r diffyg,
âl arian fwy nâ cherrig.
'n y bair i'th bobl Cymru,
ldel chwarren, hir newynu,
ıa chaffer bwyd dros arian,
im cymmorth er ei fegian.
blag y ddaw yn § immwngc hefyd, § *Diſym-*
diluw ar y cynfyd, *mwth.*
r tân gwyllt y ddaeth ar Sodom,
dirybudd fel y 'ſtorom.
n f'ech bryſur yn ymdwymo,
n y tafarn yn carowſo,
ı cynhennu yn y farchnad,
w'r plag yn immwngc arnad.
mewn tafarn, os mewn ‡ ſtewdy, ‡ *Putteindy.*
ewn marchnad neu ddadleudy;
ewn maes i'th dery'r cowyn,
'r man lle bydd dy derfyn.
o cei di megis 'nifail
'n immwngc trwy fawr drafael,
ın dyn i weini i ti,
‖ areilio na'th gymfforddi. ‖ *Gofalu.*
ddaw meddyg, ni ddaw 'ffeiriad,
law ffryns yn agos attad,
ın carwr o'th holl gene'l,
nag at ryw anfad *rebel.*
chei neb a ddel i'th drinio,
'th eſtyn na'th ymwiſgo,

Nac i'th arwyl, nac i'th gladdu,
Ond â chladdiad buwch o'r beudy.

O pwy angeu, O pwy benyd,
O pwy blag a diwedd aethlyd!
O pwy felldith a throm fforten
Ydyw marw'n llyn o'r chwarren!

Hyn i gyd a welodd Lloeger
Yn nhref Llundain yn hwyr amſer;
Hyn a weli ditheu Cymru,
Os â'th bechod ni 'madewi.

O gan hynny, Cymru, yſtyr
Mor anhawddgar, mor ddigyſur,
Mor ddigariad, mor aflawen,
Ydyw marw'n llyn o'r chwarren!

Dyma'r angeu wyt yn haeddu,
Am dy bechod, Cymru, Cymru!
Dyma'r angeu ſ'ar dy feder,
Oni throi at Dduw ar fyrder.

Mae Duw'n diſgwyl er ys dyddiau,
Am it' droi a gado'th feiau;
Eiſiau troi, mae Duw yn barod
A phlag ddial dy holl bechod.

O gan hynny, Cymru, mwrna,
Gad dy bechod, edifara!
Dyſg gan Ninif geiſio heddwch,
Cyn del dial a diffeithwch.

Cyn y tynno Duw ei gleddau,
Cais ei heddwch ar dy liniau,
Rhy ddiweddar it' ymbilian,
Gwedi tynnu'i gleddyf allan.

Cwymp i lawr wrth draed dy Brynwr,
Megis Magd'len wyla'r hallt-ddw'r;
Sych â'th wallt ei ddeudroed raſol,
Fe ddiddana'r edifeiriol.

Cyfod allor megis Dafydd,
Offrwm iddo yſpryd cyſtudd;
Deiſyf arno ſtopio'r angel
Sydd ar fedr lladd dy gene'l.

Mwrn mewn ſach fel pobl Ninif,
Tro oddiwrth dy feiau 'neirif;

ewidia'th farn a'th ferdid,
i newidia'th fywyd.
mwy i'r deml nos a dydd,
Aaron mwrna'n brudd;
n ras ar Grift dy Geidwad,
delo'r cowyn arnad.
dy ddwyfron yn gyftuddiol,
Publican 'difeiriol,
an Dduw dofturio wrthyd,
th dorrer ffwrdd â'r clefyd.
'tta beünydd fara dagrau,
Dafydd am dy feiau;
na'th wely'r nos yn foddfa,
r chwarren wyllt dy ddifa.
fel Moefen yn yr adwy,
ae'r plag ar fedr tramwy,
an d'Arglwydd droi'i ddigllonedd,
dengys it' drugaredd.
gis Phinees cymmer * fiaflyn, * *Gwayw-fon.*
y rhai fy'n peri'r cowyn;
à'r gyfraith afreolaeth,
a'th geidw rhag marwolaeth.
lo Sodom, tyn i Soar,
l ddiftryw, bydd edifar;
ıdo'r angel fy'n rhoi rhybudd,
del y plag i'th drefydd.
l y moch a'r bobl feddwon,
gade'r mab afradlon;
dy dy Dad rhag newyn,
y dorri lawr â'r cowyn.
n fel Peder i ryw gornel,
'n chwerw dros dy gene'l;
e'r ceiliog yn dy goño,
lrugaredd cyn dy blagio.
na dy gownt a'th gyfri'n barod,
ly fyn'd o flaen y Drindod;
dy lamp a gwifg dy drwfiad,
delo'r chwarren arnad.
wyrn yw'r chwarren pan y delo,
ld ‖ refpyt it' ymg'weirio, ‖ *Amfer.*

Bydd barodol yn ei gwiliad,
Bob yr awr cyn delo'i attad.

Os ymg'weiria Cymru farw,
Ac i fyn'd at Dduw yn hoyw,
Hawsa' gyd i Dduw dy *sparw*,
A rhoi iechyd hir it' ettos.

Duw f'o grasion wrthyt, Gymru,
Duw ro gras it' edifaru;
Duw'th achubo rhag y chwarren,
Duw ro i ti flwyddyn lawen.

Arall.

CYMRU, Cymru, mwrna, mwrna,
Cwyn fel Ninif, edifaru;
Gwisg dy sach, cyhoedda ympryd,
Llef am ras a gwella'th fywyd.

Y mae Lloegr, dy chwaer hyna',
Yn dwyn blinder tost a gwasgfa,
Dan drwm wialen y Duw cyfion,
Sydd yn maeddu yn dra chreulon.

Y mae'r plag yn difa'i phobloedd,
Fel tân gwyllt a ddoi o'r nefoedd,
Ac fel † gwaddath ar sych fynydd, † *Fl.*
Yn goresgyn ei holl drefydd.

Mae hwy'n meirw yn ddiaros,
Wrth y miloedd yn yr wythnos,
Ac yn cwympo ar eu gilydd,
Yn gelanedd mewn heolydd.

Nid oes eli, nid oes *metswn*,
Nid oes dw'r na dagrau miliwn,
All ei ddiffodd, och! na'i laesu,
Ond trugaredd Duw a'i allu.

Y mae Llundain fawr yn *mwrno*,
Fel Caersalem gwedi'i anrheithio;
Nid oes dim ond ochain ynthi,
Cwynfan tost a llef annigri'.

Mae'r fath alar, mae'r fath driftwch,
Mae'r fath gwynfan a thrafferthwch,
Mae'r fath wewyr a'r fath ochain,
Na bu'r fath erioed yn Llundain.

Mae pob gradd yn gwel'd yr angeu
Yer eu bron yn cwnnu'i gleddeu,
Ac yn diſgwyl heno, heddy',
Am y *cart* i'w dwyn i'w claddu.

Y mae'r gwyr yn gwel'd eu gwragedd,
A'u plant anwyl yn gelanedd,
Yn y tai yn dechreu * ſowſo, * *Drewi.*
Heb gael un dyn a'u hamwiſgo.

Y mae'r gwragedd hwytheu'n ochain,
Wel'd y gwyr a'u plant yn gelain,
Ac heb feiddio myned allan,
Yn gwall-bwyllo'n flin gan ofan.

Mae'r ymddifaid bach yn gwaeddi
Yn y tai heb neb i'w porthi,
Ac yn ſugno bronnau'u mhammau,
Gwedi marw er ys tridiau.

Nid oes cymmorth, nid oes cyfur,
O'r nef, o'r ddae'r, o'r môr, na'r awyr;
O'r dref, na'r wlad, o'r maes, na'r winllan,
O'r llan, na'r llys, o'r gaer, na'r gorlan.

Y mae'r iach yn gwel'd y * trwclau, * *Cludfa-*
Y f'ai gynt yn dwyn tomhennau, *eedd.*
Heb ddwyn dim o oleu i'r gilydd,
Ond y meirw i'r mynwentydd.

Mae'r rhai byw yn hanner marw,
Cyn del arnynt wŷn na gwayw,
Wrth wel'd cymmaint yw'r dialau
Sy'n digwyddo am eu pennau.

Ni cheir rhydd-did fyned allan,
Ni cheir bwyd i mewn dros arian,
Ni cheir tramwy at un criſtion,
Ni cheir 'madael â'r rhai meirwon.

Yn y tai mae'r plag a'r cowyn,
Yn yr hewl mae'r cri a'r newyn,
Yn y maes mae'r cigfrain duon
Hwytheu'n pigo llygaid cleiſion.

Y mae 'ſywaeth Duw a dynion
Gwedi gado'r rhai'n yn dlodion,
Heb roi help na ſwccwr iddyn'
Yn eu *nychdod* toſt a'u newyn.

Mae Duw'n chwerthin am eu pennau, *Diar.* 1. 26.
Ac â'i fys yn ſtopio'i gluſtiau,
Ac heb wrando gweddi canmil,
Eiſiau gwrando llais ei 'fengyl.

Y mae dynion annhrugarog,
Yn eu ffoi fel cwn cynddeiriog;
Gwell yw ganthynt weled gwiber,
Yn y wlad, nâ gweled * *Lydner.* * *Gwr o Lundain.*

Waith bod dyn â'r plag yn nyrddo
Pob rhyw ddyn a ddelo atto,
Ac yn lladd â gwynt ei dillad,
Fel y † *baſilics* â'i lygad. † *Math o ſarph.*

Ni faidd tad fyn'd at ei blentyn,
Na gwraig drin y gwr â'r cowyn,
Na ffrynd wel'd ei ffrynd â'r clefyd,
Heb fawr berygl am ei fywyd.

Y mae'r fam yn lladd â'i chuſan
Ei hanwylyd blentyn bychan,
Ac heb wybod yn ‖ andwyo ‖ *Anafu.*
Hwn â'r plag tra fytho'n ſugno.

Y mae'r tad yn lladd â'i ana'l
Ei blant anwyl yn ddiattal,
Ac fel † *coccatris* gwenwynllyd † *Math o*
Yn ddiſon yn dwyn eu bywyd. *ſarph arall.*

Y mae'r plentyn a glafychodd
Ynte'n lladd ei fam a'i magodd,
Ac o'i anfodd yn * *infecto* ‖ *Gwenwyno.*
Yr holl dylwyth lle bo'n trigo.

Mae hwy'n meirw yn ddiſymmwth,
Gwyr a gwragedd, plant a thylwyth,
Wrth y pum cant yn y noſwaith,
Nes myn'd Llundain megis anrhaith.

Mae'r fath wylo, mae'r fath ochain,
Ymhob cornel o dref Llundain;
Ni bu erioed o'i fath yn Rama
Gynt gan Rachel a'i chyfneſa'.

Mae'r offeiriaid a'r pregethwyr
Yn galaru i maes o feſur,
Wel'd eglwyſydd, lle'r oedd miloedd,
Fel llueſtai heb ddim pobloedd.

merchants mawr â'u ſioppau
o frethyn aur a leiſiau,
gwerthu dim o'r llathaid,
i'w prentiſiaid.
'r crefftwyr hwytheu'n ochain,
reithio pethau cywrain,
un-dyn yno i'w prynu,
rod i newynu.
ttywyr y gwyr mawrion,
vyddi, a'r marchogion,
iau mawr yn wag,
ynthynt ond y plag.
'r ‖ *water-men* a'r * *porters*,
niſwyr oll a'r § *baliers*,
lle i ynnill dimmai,
yn eu boliau.
farchnatfa lle'r oedd llafur,
/ſgod tu hwnt i feſur,
noethau o'r danteithia',
hig, na blawd, na bara.
llawer oedd yn ceiſio
* *pheſants* erbyn cinio, ‖ *Soſtieir.* * *Ceiliogau*
chwennych torri'u newyn *y coed.*
r jon ac hen ymenyn. † *Pyſgod hallt, ſych.*
edd beunydd fil o fadau
ymborth, heblaw llongau,
neddyw bwn yn dwad
cawl dros aur i'r farchnad.
edd llewndid o bob ffrwythi
dae'r a dw'r yn roddi,
heddyw ond y newyn,
aniaeth, waith y cowyn.
barodd ein hen draha,
hineb, a'n putteindra,
dduwiaeth, a'n cas fedd'dod,
gu'r Gair yn waſtod.
wobr, dyma ffrwythau, *Deut.* 28. 15,
flog ein pechodau. 21, 17.

r. * *Rhai a fe yn dwy llwythau ar eu cefnau.*
wyr cludfaeedd. § *Rhai yn lluſgo pethau.*

Dyma'r faethgen doſt haeddaſom,
Am y brynti gynt a wnaethom.

Dyma fel y gall Duw cyfion
Dynnu lawr y trefydd mawrion.
Mewn byr enyd am anwiredd,
A'u daroſtwng am eu balchedd.

Dyma fel y gall Duw blygu
Pobl drawſion a ſo'n pechu,
Ac heb wneuthur prin o'i ddeddfau,
A'u ‖ *committo* tan law'r angeu.

Hyn haeddaſom er ys dyddiau,
Hyn a ddylem bawb ei ndde'
Cyfiawn yw Duw a diargyoedd,
Yn ei ffyrdd a'i holl weithredoedd.

Ni hauaſom pob diffeithder
Gynt rhwng cwyſau anghyfiawnder
'Ry'm ni'n medi, 'ry'm ni'n caſglu
Y *crop* a ddygodd pechod i ni.

Dyma'r dial gynt addawedd
Duw ei ddanfon ar y bobloedd
Na's gwaſanaethent â'u holl galon,
Ac na chadwent ei orchymynion.

Dyma'r faethgen y gaiff § Cymru,
Eiſiau gwella a 'difaru,
A chymmeryd rhybudd dyner
Oddiwrth blag a dial Lloeger.

Pan yr helodd Duw'r fath wialen
Ar y bobol dda o Lunden,
Mae arnaf ofn y daw cleddy'
Ar y bobol ddrwg o Gymru.

Pan na chym'rai pobl Juda
Rybudd prudd oddiwrth Samaria,
Duw ro'dd Juda i gaethiwed,
Fel Samaria dan law'r Syriaid.

Pan na chymmer Cymru *warning*
Oddiwrth Loegr yn ddidaring,
Mae arnaf ofn y daw dial
Ar y Cymru â phlag anial.

§ *Fe fu y chwarren ar ol hyn yng Nghymru, a trwy'r holl deyrnas.*

Pan y gwlawiodd Duw Gorucha'
n ar Sodom a Gomorra,
ddiffoddodd ei lid tanllyd,
s difetha Seboim hefyd.
Pan yr helodd Duw y chwarren
lir Lloegr ac i Lunden,
ıe arnaf ofn toft na laefa
plag nes del i ymwel'd â † Chambria. † *Cymru.*
Os pan helodd Duw.â chleddau
Germania a'i chyffiniau,
fiau i'r Ffrancod gym'ryd rhybudd,
aeth y cleddyf trwy'u holl drefydd.
Eifiau i Loegr gym'ryd *warning*
ldiwrth Bohem, Ffraingc a Fluſhing,
mae Duw yn cofpi Lloeger
n faith gwaeth nag un o'r nifer.
Oni chymmer Cymru rybudd
ldiwrth Loegr drift a'i chyftudd,
ae arnaf ofn gwel'd ar fyrder
ag yng Nghymru waeth nâ Lloeger.
O gan hynny, Cymrū, mwrna,
ad dy bechod, edifara;
yfg gan Ninif geifio heddwch,
'n del dial a diffeithwch.
Cur dy ddwy-fron, wyla'r hallt-ddw'r,
olch dy wifg yng waed dy Brynwr,
ef am ras, a gad dy frynti, *Joel* 2.12,13,14.
'n dialer dy ddrygioni.
Cyn y tynno Duw ei gleddau,
vymp yn ifel ar dy liniau,
chais ras a ffafr gantho,
'n i'r angeu dig dy daro.
Ofer crio gwedi'th glwyfer,
er ymbil gwedi th farner,
er ceifio torri'r wialen,
wedi rhodder i ti'r faethgen.
Cwyn gan hynny, gochel oedi,
yfia'n ‖ efgyd, gad dy frynti, ‖ *Ebrwydd.*
wel y farn fydd uwch dy gobyn,
o cyn caffo'i arnat ddifgyn.

CI. *Gweddi egbwyſwr wrth ſyned i ymweled cleiſion yn amſer y chwarren.*

DUW gwyn, gwel mor beryglus
Yw ſwydd dy was trafaelus,
Sydd yn twtian aua' a haf,
At bob dyn claf gwrth'nebue.

Nid oes na gwr na bachgen,
Bid claf o'r frech na'r chwarren,
Neu ryw glefyd y f'o gwaeth,
Nad wyf ſi gaeth i olrhain.

Os gwres, os gwayw poethlyd,
Os chwys, os twymyn awchlyd,
F'orfydd myned uwch ei ben,
Bid claf o'r chwarren waedlyd.

A hyn ſydd dra echrydus
I galon egwan glwyfus,
Sydd heb bwer gantho'i hun,
I och'lyd twymyn awchus.

Gan hynny ar f'unig Helpwr,
A'm Ceidwad, a'm Diffynwr,
Sy'n rheoli rhai'n i gyd,
'Rwy'n crio 'mhryd am ſwccwr.

O Arglwydd mawr! di elli
Fy nghadw'n iach, os mynni,
Rhag yr heintiau hyn i gyd,
Er maint eu bryd i'm llyngcu.

Ac oni byddi helpwr,
I'm cadw mewn cyfyngdwr,
Nid oes le im' ddiangc mwy,
Ond *ildio* i hwy fel gwan-wr.

Gan hynny, DUW'R HOLL ALLU,
Os d'ewyllys ſy'n cenhadu,
Cadw ſi, dy waelaf was,
Rhag heintiau cas i'm cyrchu.

Tydi, fy Nuw, ſy'n clwyfo, *Hoſ.*
Tydi ſydd yn elio; 1 *Sam.*
Tydi ſy'n lladd ac yn bywhau,
Tydi y gai'n *correcto*.

hynny tynna droſwyf
n fel dihangwyf;
glwyf neu glefyd cas
i â'th was daiarol.

r hwn a gedwaiſt Aaron *Num.16.48.*
yng nghanol cleiſion,
nneu'n raſol rhag
t a'r plag echryſion.

dwaiſt Abednego *Dan.3.*
hanol fflam heb dwymo,
ıneu 'nghanol plag,
nad f'andwyo,

dwaiſt Ddaniel hefyd, *Dan.6.*
lew newynllyd,
ıneu, Arglwydd Dduw,
iint i fyw mewn iechyd.

lly mi'th folianna',
an, a llys, a thyrfa,
', tra ynof chwyth,
ch byth o'r mwya'.

aron yn y gangell,
iel yn y 'ſtafell, *Dan.6.10.*
Dafydd, tra fwyf byw, *Sal.146.2.*
iaf Dduw fy Nghaſtell.

CII. *Ber yw oes dyn.*

gwennol Job mae'n hoes yn llithro, *Job.7.6.*
rhoſyn Dafydd mae hi'n gwiwo, *Sal.90.6.*
ı Paul y mae'n diweddi, *1Cor.9.24.*
bwl Iago mae'n diffoddi. *Iago 4.14.*

nwyll gŵyr mae'n hoes yn treulio,
; dan hwyl mae'n myned heibio,
dan ſawd mae'n pedwar carnu,
od cwmmwl mae'n diflannu.

yw'n tai, a chryf yw'n gelyn,
ı *terem*, ſiwr yw'n terfyn, * *Amſer.*
ınol yw'i ddyfodiad,
barod yn ei wiliad.

CIII. *Cyngor i'r claf.*

PAN y'th d'rawer gyntaf â chlefyd,
Yſtyr o b'le daeth mor danllyd,
A phwy helodd glefyd attat,
A pha ham ei dodwyd arnat.

Duw ei hun ſy'n danfon clefyd, *Deut.28.22.*
Oddiwrth Dduw y daw mor aethlyd,
Am ein beiau mae'n ei hela,
I geiſio gennym droi a gwella.

Edifara am dy feiau,
Deiſyf bardwn ar dy liniau,
Cais gan Dduw doſturio wrthyd,
Fe'th gyſura yn dy glefyd.

Os 'nynodd llid dy Dduw yn d'erbyn,
Nes rhoi arnat glefyd 'ſgymmun, *Hoſ.6.1.*
Gwaed yr Oen a'th ‖ *reconſilia*, ‖ *Heddycha.*
§ Deigrau heilltion a'i dad-ddigia.

Goſtwng iddo, mae'n drugarog, *Mat.7.7.*
Cais ei ras, fe'i rhydd yn ſerchog;
Edifara, ynte' faddeu,
Wyla di, toſturia ynte'. *Act.3.19.*

Addef iddo dy gamweddau, *Sal.32.5.*
Barn dy hunan am dy feiau;
Cwymp o'i flaen, a deiſyf bardwn,
Di gei ras ac † *abſoluſiwn.* † *Rhyddhad.*

Tro di atto, ynte'th dderbyn,
Er ei ddigio rhaid ei ganlyn;
A phan welo heilltion ddeigrau,
Fe bair laeſu dy flinderau.

Duw ei hun ſy'n danfon clefyd,
Cennad Duw yw nychdod aethlyd;

§ Er mai gwaed Crist yw'r iawn am bechod, 1 Pedr i. 19. etto y mae yn rhaid i'r fawl a ddiſgwyliant am leſiad oddiwrtho gredu yntho, a bod yn edifeiriol, o herwydd bod Duw wedi gorchymmyn i pi ddyfod yn y modd hynny atto trwy ei Fab, Ioan xiv. 6. 1 Ioan iii. 23. Iago iv. 9. Ond er y dylem ni alaru, etto na thybygwn fod eiſi dagrau yn iawn am ein pechodau; pe buaſai hynny yn gallaet bod, ni buaſai raid i Griſt ddioddef troſom.

liwrth Dduw y daw clefydon;
all neb ond Duw eu danfon.

lid o'r moroedd, nid o'r mynydd,
o'r ddae'r, na'r *aer*, na'r corfydd,
law clefyd ar blant dynion,
l oddiwrth yr Arglwydd cyfion.

ɔwres a gwayw, crach, cornwydion, *Deut.*28.22.
'd a haint, a ſyndra calon,
:hdod, nodau, mall, diflaniad,
ldiwrth Dduw ei hun yn dwad.

li all emprwyr mawr yr holl-fyd,
anfon haint na thynnu clefyd,
oes neb a'u tyn neu danfon,
l Duw mawr y Barnwr cyfion.

lid aiff clefyd byth wrth § *bwyntment* § *Goſodiad.*
nac Antwn, Cat na Chlement,
ch na dewin, ſwyn na phlaned,
cenhado Duw ei fyned.

)s o * *furffed*, os o anwyd, * *Bwytta neu*
l dŷ afiach, y ceſt glefyd, *yfed gormod.*
w ei hun ſydd yn dy daro,
fodd bynnag daethoſt iddo.

Jid wrth ddamwain, nid wrth fforten,
l wrth dreiglad lloer na ſeren,
law clefyd, mawr na bychan,
d wrth *bwyntment* Duw ei hunan.

Na chais edrych, fel dyn ynfyd,
wy pa fodd y daeth dy glefyd;
ell it' edrych tu a'r nefoedd
dy Dduw a'r llaw a'th d'rawodd.

)uw a'th d'rawodd, Duw a'th wella, *Heb.*11.10.
w a'th glwyfodd, Duw'th elia;
w ſy'n coſpi dy gnawd diriaid,
chau dy gorph a'th enaid.

)erbyn gennad Duw'n roeſawgar,
ıddwyn tano yn ddioddefgar; *Heb.*12.6.
ıeb a garo Duw fe'i coſpa,
) mab anwyl fe'i gwialenna.

lydd ddioddefgar tan dy drwbwl, *Iago* 5.10,11.
l a wingad ar ben ſwmbwl;

Duw a'th d'rawodd mor ddolurus,
Ofer it' wrth'nebu'i ewyllys.

Am ein pechod a'n drwg fywyd *Deut*
Y mae Duw yn danfon clefyd,
Ac yn gryddfu meibion dynion,
Am droſeddu ei orch'mynion.

Darn o gyflog pechod aethlyd
Ydyw nychdod ac aſiechyd;
Pechod a ddaeth wrth ei gynffon,
A phob clefyd ar blant dynion.

Torri'r ſabbath, tyngu'n rhigyl,
Caſhau'r eglwys a'r eſengyl;
Diſtadl 'ffeiriaid a ſwyddogion,
A bair llawer o glefydon.

Meddwdod, maſwedd, a phutteindra,
Rhegu, loetran, a lladratta,
Gwledda, gloddeſt, treiſio tlodion,
Sy'n dwyn clefyd a thrallodion.

Os ce'ſt glefyd, o daeth gwaſgfa,
Pechod helodd hwn i'th ddala,
Ac a barodd i Dduw ddigio,
A rhoi'r clefyd hwn i'th daro.

Chwilia'n fanol dy gydwybod,
A chais gwrdd â'th ffiaidd bechod; *Galar.*
Llwyr groeſhoelia dy anwiredd,
Ac ymbilia am drugaredd.

Os 'difaru am dy feiau,
A llwyr droi at Dduw yn fore,
Fe faddeua Duw dy bechod, *AB.*
Ac a'th * dynn i maes o'th nychdod.

Cais gan Dduw leihau dy ddolur,
Doſi'th boen a gwella'th gyſur,
Cais yn daer eſmwythder gantho,
Fe all ei roi yr awr y mynno.

Pa ryw bynnag yw dy ddolur,
Fe all Duw oſtegu ei wewyr,
A'th iachau y modd y mynno,
Bid e'r dolur mwya' fytho.

* Os bydd hynny er daioni i'th enaid di.

'e iachaodd y claf o'r parlys,
'raig o'r laſg, a'r crippil nafus,
o'i grach, a Naaman glafrllyd,
rhai cleifion o bob clefyd. *Mat.*4.24.

Nid yw clefyd ddim ond cennad
'th arch Duw ſy'n dwad attad;
ladd, ſe baid, pan archo'i berchen,
ddaw, ſe aiff, ſel gwas y cadpen.

O gan hynny galw'n daerllyd
dy Dduw ſy'n danfon clefyd;
is ei nawdd er mwyn dy Brynwr,
gei gantho help a ſwccwr.

CIV. *Gweddi'r claf.*

ARGLWYDD cyfiawn, Tad fy iechyd,
Barnwr pawb, a'u helpwr hyfryd,
wrando weddi dyn clefycca,
mwyn Criſt, ac edrych arna'.
Yn glaf mewn corph, yn driſt mewn enaid,
i drwm mewn meddwl ac uchenaid,
wy'n ymluſgo, O Nghreawdwr,
tat ti i geiſio ſwccwr.
Graſol wyt a llawn trugaredd, *Ecſ.*34.6,7.
yr dy lid a mawr d'amynedd,
wdd i'th gael mewn toſt gyfyngdwr,
mwyn Criſt toſturia nghyflwr.
Di roeſt iechyd im' ys dyddiau,
awr ti'i dygaiſt am fy meiau,
a helaiſt boen a nychdod
i cyſtuddio am fy mhechod.
Duw mi haeddais, 'rwy'n cyfadde',
oedd drymach er ys dyddiau:
i dra chyfiawn, Dduw Goruchaf,
rhoeſt hyn o nychdod arnaf.
I'i alleſid ddanfon clefyd
mwngc cas i ddwyn fy mywyd,
m troi i uffern i boenydio,
b roi amſer im' *repento*.
Etto'n fwyn, fel Duw trugarog,
ro'aiſt arnaf glefyd ſerchog;

I'm rhybuddio am fy niwedd,
A'm eyf 'rwyddo i wella muchedd. *Sal.*119.

'Rwy'n ei gym'ryd megis arwydd
O'm * mabwyſiad, a'th garedigrwydd
Yn fy nghoſpi a'm *correcto*,
Rhag i'm pechod fy andwyo.

Da yw'th waith, O Arglwydd cyfion,
Yn coſpi'r corph â'r fath drallodion,
Lle'r oedd f'enaid er ys dyddiau,
Yn dra chlaf gan ormod moethau.

'Tra ces iechyd ni ches weled
O'm pechodau er eu hamled;
Ond yn awr, gwae fi, mewn nychdod,
Nid wy'n gweled ond fy mhechod.

O pa nifer o bechodau
Wnaetho'n d'erbyn, Duw, gwae finnau!
Maent yn amlach mewn rhifedi
Nag yw'r ſêr, os ceiſia'u cyfri'.

Pa fath èlyn gwyllt y fuo!
Yn d'wrth'nebu megis Pharao!
Gynt pan oeddyt yn ymhwedd
Am im' droi a gwella muchedd.

Arglwydd graſol, 'rwy'n eydnabod
I mi haeddu cant mwy nychdod,
Ac im' bechu yn yſgymmun,
O'm maboliaeth yn dy erbyn.

Etto gwn dy fod ti'n raſol,
I bwy bynnag f'o 'difeiriol,
Ac yn barod iawn i faddau
I'r galarus eu camweddau.

Er na haeddais ond trallodion,
A dialau, a chleſydon,
Gwna â mi 'nol dy fawr drugaredd,
Ac nac edrych ar f'anwiredd.

* Yr arwyddion o fod yn blant i Dduw yw ffyd Nghriſt, galar am bechod, a throad oddi wrtho; car y duwiol, a chadw gorchymmynion Duw. Oni fyd â'r pethau hyn yntho, ni ddichon efe gaſgla oddiw gleſyd ei fod ef yn blentyn i Dduw, Ioan i. 12. Mat Ioan ii. 3, 4. a iii. 8, 9, 10, 14.

:r angeu Criſt a'i 'fudd-dod
ti am fy mhechod;
meiau yn ei wely;
n bydd raſol i mi.

n' farw yn fy mrynti,
wneuthur dim daioni,
amſer o'th drugaredd
wella muchedd.

law, goſtega nolur,
ıoẹn, lleiha fy ngwewyr;
od arnaf boenau,
allo nghorph eu godde':

f'enaid weithiau'n d'wedyd,
? *a derbyn f'yſbryd,*
ghnawd er hyn yn crio,
'r cwppan chwerw beibio.

'r cnawd a'r yſpryd etto
ıarod i ymado;
amſer im' eu trefnu,
'ewyllys yn cenhadu.

'n ceiſio gennyt amſer
oethus mewn eſmwythder,
ınu dy anrhydedd,
a peth o'm buchedd.

ɔs gweli fod yn addas,
es fel Hezecias,
i ryw gyf'rwyddyd
.u a thorri 'nghlefyd.

gweli fod yn orau
ɔſpi dros fwy ddyddiau,
wyllys di gyflawner,
ertha fi'r cyfamſer.

h ni wnaethum ond dy ddigio,
ıi allaf ond och'neidio,
y nefol yſpryd
anu yn fy nghlefyd.

ydd cymmorth fi'n fy mlinder,
ıoen a'm haneſmwythder;
rth f'enaid yn ei * alaeth, * *Oſn.*
dy Iachawdwriaeth.

Tydi yw Criſt y mwyn Samariad,
Minneu yw'r claf trafaelwr irad;
Cyweiria nolur, rhwym f'archollion,
Dofa mhoen, cryfha fy nghalon.

Mae dy law yn orthrwm arnaf,
Etto ynot mi ymddiriedaf; *Job* 1
A phe lleddit fi â thrallod,
Duw mae fy holl ymddiried ynod.

Gennyt ti mae'r holl ‖ allweddau *Dat.*
Sydd ar fywyd ac ar angau, ‖ *Agori*
Ni faidd angau edrych arnaf,
Nes danfonech (Criſt) ef attaf.

Gwna fi'n barod cyn y delo;
Pâr im' ddiſgwyl byth am dano,
Fel y gallwyf fyn'd yn addas
Wrth ei 'ſgil i'th nefol deyrnas.

Na'd i bethau'r byd anwadal,
Na'th gyfiawnder ddydd y dial,
Nac i ofn angeu'm rhwyſtro
Ymbar'toi i rwydd ymado.

Tyn o'm calon ofn angau,
Pâr im' wadu'r byd a'i bethau;
Golch â'th waed fy mhechod 'ſgeler,
Cudd fy mrynti â'th gyfiawnder.

Rho im' ffydd yn dy *bromeiſion*,
Gobaith cryf am gael y goron;
Dioddefgarwch yn fy nghlefyd,
Chwant ddwad attad a dattodyd.

Criſt rho d'Yſpryd i'm diddanu, *Phi.*
A'th angylion i'm caſtellu; 2 *Ti.*
Gwna'r awr olaf fy awr oreu,
Rho i mi'r goron ar awr angeu.

Criſt fy Mugail, cadw f'enaid,
Na'd i'r llew o'th law ei 'ſglyfaid;
Tydi a'i prynaiſt yn ddrud ddigon,
Dwg ef i'r nef at dy angylion.

CV. *Rhybudd i'r claf i alw am weinidog a phy*
ac i ochelyd ſwynwyr.

PAN glafychech cais offeiriad
Yn ddiaros ddwad attad,

› dros dy bechod,
f'rwyddo fod yn barod.
ŷ bwyntiodd yr offeiriaid
ſygwyr doeth i'r enaid,
ddodd iddynt eli,
ıebu pob drygioni.
'th bechod wrth y 'ffeiriad,
d i ti gyngor difrad)
ıllo roi cyf'rwyddyd,
aws a rhyw dy glefyd.
d beth bynnag dd'wetto'r 'ffeiriad
uw yn brudd am danad;
lais Criſt yn brudd yw hynny,
uco neu'th ddiddanu.
f arno brudd weddio
Arglwydd dy *recofro*,
i ti gyflawn iechyd,
raſol dderbyn d'Yſpryd.
Duw'n addo gwrando'r 'ffeiriad, *Iago* 5.14,
veddio yn ol ei alwad: 15,16.
ddyru ei ganlyniaeth,
wyntiodd dy farwolaeth.
ŕf arno dy gyfnerthu,
ſatan dy orchfygu,
ıddu dy gydwybod,
h fliner gan dy bechod.
ıef † lanſio dy gornwydion, † *Chwilio.*
f i'r gair frynaru'r galon:
allo fwrw ynthi
: olew gyd ag Eli.
ll it' adael i'r offeiriad
g it' dy ddrwg ymddygiad, • *Ddangos.*
alltech edifaru,
i blegid gael dy ddamnu.
ei § gyngor rhag dy bechod,
ldu dy gydwybod;

ı lefaro yr offeiriad allan o air Duw, y mae Criſt yng rwyddo ef. § Llawer a ddichon taer weddi y cyfnad aberth yr annuwiol ſydd ffiaidd, Diar. 15. 1.
th gedwir oni wnei yn ol cyngor Duw, Iago 1. 12.

Di gei gymffordd gan y 'ffeiriad,
Os mewn pryd y gelwi attad.

Na âd y 'ffeiriad heb ei alw,
Nes y b'ech yn hanner marw:
Ni all offeiriad y pryd hynny, *Rhuf.* 10. 7.
Na neb arall, dy ddiddanu.

Oh! pa nifer o'r Brutaniaid
Sydd yn meirw fel 'nifeiliaid, *Rhuf.* 10. 17.
Eiſiau ceiſio nerth y 'ffeiriad,
I gyf'rwyddo eu hymadawiad.

Er bod Duw yn abal cadw
Sawl a fynno heb eu galw,
Nid yw'n cadw mawr o enaid,
* Ond trwy ſwydd a gwaith offeiriaid.

Cais gan hynny gynta' ag allech,
'Ffeiriad attat pan glafychech,
I roi *pwrg* yn erbyn pechod,
'Rhwn yw achos dy holl nychdod.

Yn ol cyngor yr eglwyſwr,
Cais gyf'rwyddyd y phyſygwr;

* Trwy bregethiad y gair y mae ffydd a throedigaeth i ffordd iechydwriaeth yn dyfod, ac am hynny yn clafychu. Fe ddylid arferu gwrando'r gair, rhag ofn y bydd hi yn rhy hwyr yn ein clefyd i wneuthur felly: ni ddylem oedi a thybied mai pethau bychain yw ffydd ac edifeirwch, a gwellhad buchedd, o herwydd y mae pob un o'r rhai'n yn angenrheidiol i iechydwriaeth, Ioan iii. 3, 6. Luc xiii. 5. 1 Cor. 6. 9. Heb. xii. 14. Er mwyn Criſt, yſtyriwch y pedwar lle hyn o'r yſgrythur, a bernwch ynoch eich hunain, gan na ellir bod yn gadwedig heb edifeirwch a ffydd, a newydd-deb buchedd, fel y mae'r yſgrythurau hyn yn dangos yn eglur, onid yw yn ynfydrwydd i'w gadael hwy heb eu ceiſio hyd amſer ein clefyd? Fe fydd yr enaid y pryd hynny yn ymwrando â dolur ac afiechyd y corph, ac o herwydd hynny yn anghymmwys iawn i wrando cyngor yr offeiriad, ac i wneuthur yn ei ol fel y dylem. Nid ydym yn darllain ond am un, ſef y lleidr ar y groes, ag a wir edifarhaodd ar yr awr ddiweddaf: am un yr ydym yn darllain hynny, fel nad amheuo neb; ac nid ydym yn darllain ond am un, fel na ryfygo neb, a bod yn hy neu yn eon, i oedi troedigaeth at *Dduw* hyd yr awr ddiweddaf.

Duw a roes i hwn gelfyddyd
I'th iachau o lawer clefyd.

Duw ordeiniodd i'r offeiriaid
I iachau doluriau'r enaid,
A'r phyſygwyr a'r meddygon
I ymg'leddu cyrph y cleiſion.

Llawer dyn ſy'n marw'n fudwr,
Eiſiau cymmorth a phyſygwr,
Gan fyrhau eu hoes a'u hamſer
Yn enbeidus eiſiau'u harfer.

Corph pob dyn yw tŷ ei enaid,
Rhaid *repare* hwn a'i drefniad;
Rhaid i bob dyn hyd y gallo,
Gadw ei dŷ ar draed heb gwympo.

Arfer gymmorth phyſygwriaeth
Yn dy glefyd trwy griſt'nogaeth;
Duw ordeiniodd hon yn gyſur
I blant dynion rhag pob dolur.

Y neb wrthodo phyſygwriaeth,
Y roes Duw er iechydwriaeth,
Mae'n gwrth'nebu maeth ei anian,
Ac yn mwrddro'i gorph ei hunan.

Y llyſieuyn ſalwa welech,
A'r gyf'rwyddyd waela' gaffech,
All roi help ac iechyd i ti,
Os rhy Duw ei fendith arni.

Swp o ffigys, os bendithia,
All iachau y cornwyd mwya', *Eſa.*38.28.
A'r gyf'rwyddyd na thâl un-rhith,
All roi help ond cael ei fendith.

Ond pe caet ti balm a nectar,
Cennin Pedr, cerrig Beſar,
Olew, a myrrh, a gwin, a gwenith,
Ni wnant les heb gael ei fendith.

Nac ymddiried i'r phyſygwyr,
Nac i un *fetſwn* f'ont yn wneuthur,
Rhag dy farw megis Aſa, 2*Cron.*16.12.
Eiſiau ymddiried i'r Gorucha'.

Nid oes rinwedd ar lyſieuach,
Grym mewn eli na diodach,

I leihau ein cur a'n poenfa,
Os yr Arglwydd ni's bendithia.

Duw ſy'n rhoddi rhad ar lyſiau,
Grym mewn eli a * chyfyrddonau; * *Cyfrwyddy*
Lle bendithio Duw, hwy lwyddant,
Lle ni fynno Duw, ni thycciant.

Cais gan hynny fendith hyfryd
Gan dy Dduw ar bob cyf'rwyddyd; *Deut.*18.1
Heb ei fendith ni wna'r penna', 11,12.
Ond troi'n wenwyn yn dy gylla. *Lef.*19.1

Gochel geiſio help gan ſwynwyr
Yn dy flinder toſt a'th ddolur,
Gado Duw mae'r cyfryw ddynion,
Ac addoli'r gau-dduw Ecron. 2*Bren.*1.1

Na chais help i'r corph mor enbaid,
Gan y diawl ſy'n lladd yr enaid;
Nid oes un phyſygwr allan
Waeth nâ'r diawl i helpu'r egwan.

Nid yw ſwyn ond * hug i'th dwyllo, * *Twy*
Gwedi i ſatan ei dyfeiſio,
I ddifethu d'enaid gwirion,
Pan y ſwyner dy glefydon.

Nid yw'r ſwynwr ond apoſtol
Ffalſt i'r diawl i dwyllo'r bobol
Oddiwrth Griſt, mewn poen a thrafael,
I butteinia ar ol y cythraul.

Twyllo'r corph, a lladd yr enaid,
Digio Duw, boddloni diafliaid:
Gwrthod Criſt a'r maint ſydd eiddo,
Y mae'r ſwyn, a'r ſawl a'i credo.

Ceiſio'r cythraul yn byſygwr,
Ydyw ceiſio help gan ſwynwr;
Ceiſio'r diawl i ddarllain teſtni,
Yw â dewin i ymgynghori.

Ceiſio gwir gan dad y celwydd,
Yw ymofyn â d'rogenydd;
Ceiſio help i ladd yr enaid,
Ydyw ceiſio ſwyn hudoliaid.

Na char ſwynwr mwy na chythraul,
Mae'n dy demtio yn dy drafael;

:h Grist er maint yw'th flinder,
:rth di gei esmwythder.

Gweddi'r claf cyn cymmeryd physygwriaeth.

)WR iechyd, lluniwr llysiau,
oddwr rhinwedd, rhwymwr angau,
fendith, rhad ac iechyd,
iwn wyf fi'n gym'ryd.
einiaist amryw lysiau,
, a § chyfyrddonau, § *Pethau i iachau pobl.*
ddu meibion dynion
wendid a'u clefydon.
d'ewyllys a'th ordeiniaeth,
n cym'ryd physygwriaeth,
peth o'm didri;
endith, Arglwydd, arni.
ia ddichon un creadur,
:wyddyd laesu ngwewyr,
li di'n bendithio
roer, a'r hwn a'i cym'ro.
hynny prudd fendithia
yddyd a gymmera',
ddo hyn im' gysur.
:so fy holl wewyr.
gynt i'r ffigys diflas
ornwyd Hezecias,
rglwydd, i'r gyf'rwyddyd
minnau gyflawn iechyd.
heaist olygon Tobi,
afu'r pysg annigri';
y nolur innau
hyn dy gyfyrddonau.
eraist i ddw'r Jordan
rdd wahanglwyf Naaman,
i'r ddiod yma
wrdd fy nghur a'm poenfa.
eraist gynt i'th boeryn *Marc* 8.23.
lwg i'r cardottyn;
rglwydd, i'r gyf'rwyddyd
minnau gyflawn iechyd.
gelli trwy'r fath foddion
un) iachau clefydon;

Llaeſa nolur 'nol dy allu,
Os budd d'ewyllys yn cenhadu.

Ond os pwyntiaiſt ti fy niwedd,
A'm llwyr dynnu i'th drugaredd,
Duw, d'ewyllys di gyflawner;
'Rwy'n ymoſtwng it' bob amſer.

Ond rho i mi ras a phwer,
Grym a gallu y cyfamſer,
Ddwyn fy nolur yn ddioddefgar,
Megis criſtion yn ddidrydar.

A rho d'Yſpryd i'm cyfnerthu,
Yn fy mlinder i'th foliannu,
Ac i ddwyn dy groes a'th wialen
Yn ewyllyſgar ac yn llawen.

A phar i mi fod yn barod
Ddwad attat ac ymddattod;
A rho f'enaid yn ewyllyſgar
Yn dy ddwylo, Arglwydd hygar.

O fy Arglwydd, gwn y gallu
Fy iachau yr awr y mynnu;
Oni fynnu laeſu mlinder,
Duw, dwg f'enaid i eſmwythder.

CVII. *Gweddi ferrach i'r claf i'w barfer yn ei g*

DUW trugarog, Tad diddanwch,
Awdwr iechyd, Pen dedwyddweh,
Gwrando waedd pechadur nychlyd,
Sydd yn beggian cymmorth gennyd.

Daeth fy mechod yn dy olwg,
A'm holl fuchedd oedd yn cynddrwg;
A chan gymmaint oedd fy nhraha,
Ti ddanfonaiſt glefyd arna'.

Haeddais, Arglwydd, drymmach penyd,
Doſtach dwymyn, caſach clefyd;
Blinach dolur, byrrach amſer,
Pe'm talaſid wrth gyfiawnder.

Ti allaſid dorri ngwddwg,
Am fy muchedd oedd yn cynddrwg,
Neu fy moddi, neu fy mwrddro,
Heb roi amſer im' ymg'weirio.

'Nawr 'rwy'n gwel'd dy gariad attaf,
Yn rhoi clefyd c'ruaidd arnaf,

u am f'anwiredd,
fro wella muchedd.
llyfi, Duw'r holl gyfur, *Ezec.*33.11.
wolaeth un pechadur?
ytrach gwella ei fuchedd,
wyd a thrugaredd. *Amos* 4.10.
r fath glefyd blin corphorol,
n' cofio mod yn farwol;
flinder toft a thriftwch,
m gwawdd i edifeirwch. *Sal.*6.1.
' haeddu dy ddigofaint,
diawgrwydd toft yn gymmaint,
ydd grafol, na cherydda
lid a'th gerydd mwya'.
dy faethau gwedi nghlwyfo,
y efgyrn gwedi'u briwo,
y yfpryd gwedi gryddfu;
wydd, dere i'm diddanu.
ydi a'm clwyfaift am fy mechod,
neu haeddais hyn o drallod:
oes neb, fy Nuw, am hynny,
tydi, all fy ngwaredu.
ydi fy'n lladd ac yn bywhau,
di fy'n clwyfo a iachau:
dwyn i'r bedd, yn atgyfodi,
trugarhau, ac etto'n cofpi.
Tydi, O Dduw, fy'n danfon clefyd, 1 *Sam.*2.6.
ydi yn unig all roi iechyd: *Hof.*6.1.
id oes neb all laefu nolur,
nd tydi, na rhoi im' gyfur.
Er dy fwynder a'th drugaredd,
Er dy enw a'th anrhydedd,
Maddeu mhechod, llaefa nolur,
Gwared f'enaid, rho im' gyfur.
Oni phwyntiaift fy marwolaeth,
A diweddu fy milwriaeth;
Arglwydd, llaefa ar fy mlinder,
A rho i mi beth efmwythder.
Dychwel, Arglwydd, i'm diddanu;
O fy Nuw, pa hyd y forri?
Gwel fy mhoen a chlyw fy nghwynfan,
Tro dy lid, iacha fi weithian.

Cyweiria ngwely yn fy nghyſtudd,
Tro fy nhriſtwch yn llawenydd;
Rhwyg fy ſach a ſych fy neigrau,
Llaeſa mhoen, iacha noluriau.

Maddeu mechod, tor fy nghlefyd,
Tyn fi o'r ffos a rho im' iechyd,
Fel y gallwyf dy glodfori
Yn fy mywyd a'm holl allu.

Yn y bedd, O Dduw, pwy'th goffa?
Yn nhir angeu pwy'th glodfora?
Sparia mywyd, Arglwydd grafol,
I'th glodfori gyd â'r bywiol.

Felly canaf it' yn hyfryd *Sal.* 30
Glod a moliant am fy mywyd;
A thr'o ynof rym na chwythiant,
Mi ddatganaf dy ogoniant.

CVIII. *Rhybudd i'r claf i wneuthur ei ewyllys pryd, a doſparthu ei bethau mewn ofn Duw.*

ONI wnaethoſt etto ‡ d'ewyllys, ‡ *Llythyr o*
Dod dy dŷ mewn trefn weddus; *Eſa*
Doſparth d'olud megis criſtion,
Yn griſt'nogaidd ac union.

Cais gan Dduw ei nefol Yſpryd,
I roi i ti lawn gyfrwyddyd;
I gyſrannu d'olud bydol,
Yn ol 'wyllys dy Dad nefol.

* Rho dy enaid bach i'th Brynwr, *A*
Criſt a'i pia, dy Iachawdwr;
Rho dy gorph i'r ddae'r lle cafad,
Hyd nes delo'r adgyfodiad.

Tyn fel Jacob ddefaid Laban,
A'r dâ eraill o'th ddâ allan;
Rho i bob dyn ei iawn eiddo, *Rhn*
Tâl dy ddyled cyn ymado.

Na ddod geiniog yn d'ewyllys,
O ddâ eraill yn gamweddus,
Rhag dy daflu yn dy gamwedd,
O flaen Duw ar ddydd dy ddiwedd.

* Os buoſt fyw yn dduwiol, [illegible] dderbyn dy *nef*; ond ni's gwneir felly, os marw a wnei di y *ol, Mat.* vii. 21.

na chydgam, ar dy fywyd,
'th blant anghyfiawn olud;
na hynny ond eu hela
rwydro a chardotta.

r na feddech ond tair anner,
i rhyngddynt trwy gyfiawnder;
ell y llwydda hynny i'th eppil,
thrwy gamwedd, pe rhoet dair-mil. 2 *Bren.*9.

Gwell y llwyddodd rhandir Abra'm, *Gen.*30.
ag y llwyddodd teyrnas Joram, *Gen.*31.
'r gwehilion y ga'dd Iago,
â phraidd Laban gwedi'u hyfo.

Fel y bwyttodd gwinllan Naboth 1 *Bren.*21.
Deyrnas Ahab a'i holl gyfoeth;
Felly bwytty'r geiniog 'fgeler
Faint a feddech trwy gyfiawnder.

Ceiniog ddrwg, pwy bynna'i caffo,
Sydd fel gwartheg trwain Pharao,
Rhai fwyttafant ei ddâ tewon,
Heb fod llawnach eu coluddion.

Rho gan hynny'r hyn fydd union,
Rhwng dy blant, a'th ffryns, a'th weifion,
Ac na chydgam, ar dy fywyd, *Ecf.*16.
Roi i neb anghyfiawn olud. 1 *Bren.*17.

Fel y llwyddoddd Duw y manna,
Toes y weddw o Sarepta, *Gen.*25.5,6.
Olew'r weddw dlawd a'i meibion;
Felly llwydda'r gronyn cyfion.

Rho i Ifaac dy etifedd
Ei 'tifeddiaeth yn ddiduedd,
A rho i'r lleill o'th blant o bob tu,
Fodd i fyw yn ol dy allu.

Rho i'th wraig ei chyflawn draian,
Na ro iddi lai nâ'i chyfran;
O rhoi 'chwaneg, mae yn rhigyl
Fod y fath yn 'nafu'r eppil,

Na'd was ffyddlon heb heb ei wabar,
Rho i'th gar-tlawd help o'r heinar;
Na'd dy weithiwr heb ei gyflog, *Iago* 5.
Crio'n doft y wna'r fath geiniog.

Cofia'r 'fengyl, cofia'r eglwys,
Cofia'r Coledge a'th *faintairwys*;

Cofia'r wlad a'r dref i'th fager,
Os bydd gennyt fodd a phwer.

Os goludog wyt heb eppil,
Ac yn caru Crift a'i 'fengyl,
Adail yfgol rydd yng Nghymru,
Lle mae eifiau. Dyfg fy'n methu.

Cofia Joſeph fy'n y carchar,
Rho beth help i borthi Lazar:
Rho yn awr dy rodd tra gallech,
Dyma'r rhodd ddiweddaf roddech.

Maent a roech i'th blant a'th draſau,
Dy wraig, a'th blant, a'th ffryns a'u piau;
Y maint a roech i'r tlawd a'r truan,
'Storio 'rwyt i ti dy hunan.

Dyro 'nol yr hyn a dreifiaift, *Luc* 19.8
Gwna iawn dâl i'r rhai orthrymmaift;
Tâl dy ddyled cyn dy fymmud,
Yn y * pwll nid oes ddychwelyd.

Dyro'r badell, dyro'r crochan,
Dyro'r tai, a'r tir, a'r arian,
Yn eu hol i'r fawl a'u piau,
Rhag dy fyn'd i'r didrangc boenau.

Na'd i dyddyn y dyn gwirion,
'Rhwn a dreifiaift yn anghyfion,
Beri it' golli teyrnas nefol,
Rho ei dyddyn yn ei wrthol.

'Nawr di elli megis Zacheu',
Wneuthur iawn am dy droſeddau;
Yn y pwll ni bydd i'th bwer *Preg.* 9.10.
Dalu'r hatling pan ofynner.

Praw gyttuno â'th wrth'nebwr, *Mat.* 5.25
Cyn dy fyn'd o flaen y Barnwr,
Rhag dy droi i'r *dwngwn* iſaf,
Lle rhaid talu'r hatling eithaf.

'Nawr ni fynni mwy nâ Phagan
Ddilyn cyngor Crift ei hunan;
Ond di fwy'ti gig dy freichiau,
Eifiau ei ddilyn, cyn mawr ddyddiau.

* Nid oes dychwelyd o'r pwll i wneuthur iawn i'r rha
a orthrymwyd, ond y mae dychweliad oddi yno i gael bam.
1 Cor. 9. 2.

vl mil ſy'n nhân uffernol,
ıoddi trais yng ngwrthol;
oddent heddyw'r holl-fyd
ad i'r tlawd pes cym'ryd.
erbyn Duw y pechu,
ardwn ond 'difaru;
byn dyn, ni faddai
s caffo'r tlawd a ddylai.
farw'r rhai a dreiſiaiſt,
plant y maint yſpeiliaiſt;
thont o'r wlad allan,
rhan i'r tlawd a'r truan.
rhwng dy blant yn angall
ı biau un dyn arall,
hynny ond dy ddamnio,
d'eppil i gyrwydro.
rhwng dy blant trwy 'wyllys,
ınillaiſt yn gamweddus,
uriaeth, trais, neu ffalſtedd;
llwyddant yn y diwedd.
blant yr ocrwyr mawrion,
hrymwyr, a'r carn-lladron,
ıocca mewn eglwyſydd,
wyn y waled beunydd.
tygfydd i'th blant ditheu,
ddynt dda ‡ annifeu, ‡ *Drwg.*
ial Duw yn rhigyl 1 *Theſ.*4.6.
dadau ac ar eppil. *Ecſ.*20.5.
i ofon Duw gan hynny
d'wyneb wrth ddoſparthu,
b-dyn ei ddâ cyfion,
r cwbl lle b'o achoſion.
ı roddo it' gyfrwydd-deb,
nertho wneud dy atteb;
ı gadwo rhag camſyniad,
Ceidwad ar dy enaid.

ythyr yr anrhydeddus Syr Lewis Mansel, o Far-n Sir Forgan-wg, (ſel yr ydys yn tybied) at Ficer rd.

wyf ſy'n dioddef maethgen,
'w bendro doſt ſy'm talcen,

Er's amſer hir, (O Arglwydd hael)
Heb allael cael ei orphen.

Ceiſiais gyngor gyd â *phractus*,
Doctoriaid gwyr ſynhwyrus;
I geiſio help, nid llai fy mloedd,
Er myn'd tros foroedd tryblus.

Pan ffaelodd lles corphorol,
'Rwy'n danfon at wyr duwiol,
Eglwyſig call dros dir a môr,
I geiſio cyngor hollol.

I ddyſgu p'un mae'r Hael-dad,
O ddigter neu o gariad,
Yn danfon ar ei bridwerth bla,
Rhyw groes neu boenfa irad.

CX. *Atteb i'r Anrhydeddus Syr Lewis Mansel, glefyd.*

ANWYL Griſtion, clywais dd'wedyd,
I Dduw ddanfon arnat glefyd;
Ac na wyddoſt p'un o gariad,
Ai o gas yr helodd attad.

'Rwy'n dy atteb mewn byr eiriau,
Ac yn myneg i ti'n olau,
Nad o gerydd, ond o gariad,
Y rhodd Duw wialen arnad.

Nid dy elyn ſy'n dy faeddu,
Dy Dad graſol ſy'n dy ddyſgu,
Trwy ddaroſtwng dy gnawd diraid,
Fel y galler cadw d'enaid.

Nid yw'r clefyd hwn ond cennad
Helodd Criſt dy Brynwr attad,
I dreio'th ffydd a'th hir amynedd,
A'th rybuddio am dy ddiwedd.

Derbyn gennad Duw'n roeſawgar,
Ymddwg tano yn ddioddefgar,
A rho ddiolch o wraidd calon
I'th Dad nefol am ei ddanfon.

Ni wna'r clefyd niwed i ti,
Mwy nâ'r *pwrg* ſy'n carthu'r geri,
Ni wna hindrans ond dy buro,
I gael oes o newydd etto.

erioed heb waddod,
ed heb ſorod;
heb ei faſglau,
nd un heb feiau. 1 *Ioan* 1.8.
dda hen a'i bechod,
h, Noa a'i fedd'dod;
ı, a'u camweddau; *Num.*20.10.
â mil o feiau.
litheu'r marchog hyfryd,
ed yw dy fywyd,
ryw fai i'th ddiblau,
't er maint yw'th ddoniau.
ûs, i doddi'th ſorod,
, i dynnu'th waddod; *Sal.*19.12.
awd, i nerthu d'yſpryd,
Duw dy glefyd.
ıethu, ond i'th wella,
du nac i'th ddifa;
ſgu a'th gyf'rwyddo,
lwydd yn dy daro;
bio fydol foethau,
nefol ddoniau,
a'r maint ſydd yntho,
: â'th draed a'th ddwylo.
foliant prudd gan hynny,
ol am dy ddyſgu,
wneuthur trwy ſerchawgrwydd
og o'i ſancteiddrwydd.
ıro Duw, fe'i coſpa, *Heb.*12.10.
vyl fe'i ffonnodia:
ɔſpa Duw ei bechod,
nid mab o briod. *Heb.*12.3.
n coſpi'r rhai anwyla'
s neu gilydd yma,
ned yn ddamnedig, 1 *Cor.*11.32.
t y byd gwrthnyſig,
wenith nes ei nithier,
mbrig nes ei golcher,
coch nes ei doddi,
on nes ei goſpi.
wnwin nes eu gwaſgu,
ênt nes ei fygu;

Ni ry'r fflint dàn nes ei ffyſter,
Na dyn ffrwyth da nes cyſtuddier.

Y *cloves* arogla'n well o'u pwnian,
Y *vine* a danna'n well o'i chroppian;
Y balm a dyf yn well o'i blygu,
A'r dyn a fydd yn well o'i faeddu. *1 Pedr 1.6*

Pa fwyaf ſangir ar y gammil,
Mwy arogla eu gwynt yn rhigyl;
Pa fwyaf gwaſger ar y Criſtion,
Mwyaf fydd ei ffydd a'i ofon.

Yſtyr mai er lleſiant i ti
Y mae'r Arglwydd yn dy goſpi;
Ni phery'r coſp ond ennyd fechan,
Fe bery'r § lles dros hir oes gyfan.

Na wan-ffyddia yn dy glefyd,
Yn llaw Duw y mae dy fywyd;
Fe rydd oes ac iechyd etto,
Ac eſmwythder ond ei geiſio.

Cymmer gyſur, cod dy galon,
Ymwrola, bydd obeithlon;
Fe ddaw Criſt â help ar fyrder,
Ac a laeſa d'aneſmwythder.

Y llaw a'th d'rawodd, honno'th helpa, *Hoſ.6*
'Rhwn a'th glwyfodd a'th elia;
A'r neb a yrrodd attat glefyd,
Hwnnw'i tyn, gan roi it' iechyd.

Galw am help ar Dduw dy Geidwad,
Dy Dad yw, fe wrendy arnad:
Cais ei gymmorth, ac fe'i dyru';
Llef yn daer, ni fedr ballu. *Mat.7*

Pa beth bynnag yw dy glefyd,
F'all ei laeſu a'i ddiffoddyd;
Cais ei gyfnerth ac fe'i llaeſa,
Tryſta yntho ac ni'th dwylla.

Oni's llaeſa'r awr y mynnech,
Pwylla, aros dan dy orthrech;
Fe ddaw help o'r nef yn danbaid,
Pan f'o gwell ar lea dy enaid.

Ni chei aros awr ymhellach
Yn dy glefyd, na myn'd glafach,

§ Sef, os bydd ef yn gwaled hynny yn ddaioni.

welo Duw'n angenrhaid,
ad i'th gorph a'th enaid.
lef ronyn bach o gyſtudd,
gwedi'n hir lawenydd;
dioddefgar nes y delo,
oes o newydd etto.
n a nerthodd Job mor hygar,
ei glefyd yn ddioddefgar,
l ditheu â'i lân Yſpryd, *Luc* 22.43.
ioddefgar ddwyn dy glefyd.
iwn helodd un o'i angylion
orddi'i fab wrth Cedron,
r nef ei angel hyfryd,
nfforddi yn dy glefyd.
'iſt ſiampl dda'n dy iechyd,
v mewn buchedd hyfryd;
i etto ſiampl hygar,
n clefyd yn ddioddefgar.
le'th nefol Dad dy drinio,
dynnu'r draen ſy'th bigo;
waſgu'r crawn lloſgedig,
r clwyf a ſugno'r yſig.
le' i Griſt gael tynnu'n gwbwl
irph ſydd yn dy ſawdwl,
r gwenwyn ddyrcha'r galon,
'ſto'r enaid gwirion.
Duw'n garcus iawn am danad, *Sal.* 121.3.
t' oddef loes nâ bagad;
dy *bwrgo* 'nawr trwy gyſtudd,
chyd yn dragywydd.
n dy wneuthur yma'n addas,
han o'i nefol deyrnas,
i carthu'r holl ddrygioni,
rwyſtro i wir oleuni.
t ti'n un o faen y demel,
y naddu gyd wrth lefel;
'r mwrthwl dy lwyr bario,
nef y mynnu drigo.
t ti'n wenith i'r Gorucha',
y ddyrnu tra fech yma;
r *ûs a'r col* oddiwrthyd,
h i Griſt yn fara hyfryd. Mat. 3. 12.

Ti ge'ſt lawer o feluſder
Ar law Duw er dechreu d'amſer, *Job 1.*
Rhaid it' broſi peth o'r chwerw
Gyd â'th Brynwr cyn dy farw.

Yſ o'r cwppan chwerw lymmaid,
Yfodd Criſt o'th flaen ei lonaid;
F'orfydd ar bob gwas ei *daſlo*;
Nid yw'r diſgybl well nâ'i athro.

Cofia i Griſt dy Brynwr odde'
Dros dy bechod, ie, a minne',
Fwy o flinder, ing, ac yſig;
O goddefwn ninneu ychydig!

Yſtyr nad oes ſanct yn gorphwys,
Mewn gogoniant ym mharadwys,
Na ddioddefodd fwy o gyſtudd;
Goddef ditheu a bydd lonydd.

F'orfu ar Abel odde'i fraenu,
F'orfu ar Joſeph odde'i werthu;
F'orfu ar Eſay odde'i lifo,
Cyn cael myn'd i'r nef i drigo.

F'orfu ar Stephan odde'i bwnian,
F'orfu ar Lawrens odde'i frwylian;
F'orfu ar Iago odde'i wanu,
Cyn cael nefoedd i'w meddiannu.

Fe orfu ar Bedr odde'i hoelio,
F'orfu ar Barth'lom odde'i flingo, *Act*
Fe orfu ar Ifan odde'i ferwi,
Cyn cael myn'd at Dad goleuni.

Nid oes un yn credu'n gywir *Ioan 21.*
Yng Nghriſt Jeſu, hyn ſydd ſicr,
Nad rhaid iddo odde'n rhyw-fodd,
Gyſtudd mawr cyn myn'd i'r nefoedd. *Act.*

Nid eir o'r Aipht i'r Ganaan hyfryd,
Ond trwy'r môr a'r mynydd tanllyd;
Nid aiff neb i'r nef i daring,
Ond trwy'r porth a'r llwybr cyfyng. *Ma*

Mae'n rhaid dwyn y groes yn gyntaf,
Cyn cael dwyn y goron bennaf:
Ni ddarllenais yn fy oes,
Gael y goron heb y groes. *Mat*

Dwg dy groes fel milwr ffyddlon,
Ti gei gwedi'n ddwyn y goron:

lef gyd â'r Ieſu,
li'n gyd-deyrnaſu.
nefoedd ar y ddaear,
'nfyd yn rhy gynnar;
hyd didrangc § dewlwys, § *Diloes.*
n i baradwys.
nelus heb y chwerw,
ynfyd nes in' farw;
on heb y groes,
oedd heb ryw loes.
l un o'r patriarchiaid,
wydi, na'r merthyriaid,
ion, na'r Meſſia,
yd heb lawer gwaſgfa.
ditheu, fy anwyl-ddyn,
na chafodd un-dyn;
ro yn ddi-drydar,
ddolur yn ddioddefgar.
riſt dy Brynwr odde'
ler am dy feiau:
eſhoelio droſot,
loes ſydd ynot.
ldwl nad o gariad
iw y clefyd arnad,
dy fod yn un
lig blant ei hun.
pob peth yn gweithio
i'r dyn a gretto,
ei glwyf a'i glefyd,
n a'i holl adfyd.
'd, nos a boreu,
s, nac ing, nac angeu,
l ein gwahanu
riad Duw a'r Ieſu.
ododd ei ffrynd Lazar
bedd tan y ddaear,
otto yn iach-lawen
ly'n wych drachefen.
ſpariodd fywyd Iſaac,
m ar ben Moriac,

credadyn edifeiriol ſicrhau ei hunan o bynny.

Hwnnw 'ſpario'th fywyd dithau
Etto ennyd o flynyddau.

'Rhwn a helodd gynt Eſaias
I iachau clwyf Hezecias,
Hwnnw helo o'r nef angel,
I iachau Syr Lewis Manſel.

CXI. *Rheſymmau yn cyffroi'r claf i fod yn ddioddef*

ONI bae fod yn angenrhaid
Doſi'r corph i wella'r enaid,
Ni ddanfonai Duw glefydon
Byth ar un o'i anwyl feibion.

Yr oedd Duw yn gwel'd dy enaid
Yn glaf iawn o bechod diriaid;
Nid oedd lun i gadw'th fywyd,
Nes dy goſpi â'r fath glefyd.

Oni bu'ſai'r cwppan chwerw,
Fe allaſai d'enaid farw
Yn ddiſymmwth heb *repento*,
A myn'd dros fyth i boenyddio.

Trwy gyſtudd corph a chlefyd diriaid *Sa*
Y mae Duw'n iachau dy enaid,
Ac yn d'arwain trwy 'difeirwch
At dy Griſt i gael ei heddwch.

Trwy glefydon mae Duw'n tynnu
Dyn i geiſio cymmorth Ieſu,
A gwir iechyd pur i'w enaid,
Rhag ei fyn'd i uffern enbaid.

A chlefydon bach amſerol
Mae'n rhag-achub poen trag'wyddol;
Ac wrth goſpi'r corph mor ddiriaid,
Doſi'r cnawd a * chadw'r enaid. * *Yr enaid*

Nid clefydon, ond dialau
Blin a haeddodd dy bechodau;
Dwg gan hynny'n ddioddefgar
Y fath glefyd c'ruaidd hygar.

Fe allaſai dorri d'wddwg,
Am dy fuchedd oedd yn gynddrwg,
A'th roi i uffern i boenydio,
Heb roi amſer it' *repenta*.

ı hynny yn ddiwegi
do am dy goſpi,
i dy lwyr ddifa,
frwylian yn gehenna.
ıi Duw dy roddi
elyn cas i'th goſpi;
raſol iawn yr wan,
pi â'i law ei hunan.
r Arglwydd yn dy blago,
/n i'th andwyo,
rion yn dy faethrin,
yn trin ei blentyn.
d'Arglwydd yn dy faeddu,
nny yn dy ‖ garu; ‖ *Os wyt yn raſol.*
:nnod ag a roddo
'after i'th elio.
Duw ſydd mor ddaionus,
ı nefol ſydd mor garcus,
ıat na chaledi,
ti fawr ddaioni.
Duw beth yw dy ddoluı,
y ryw, dy naws, dy nattur;
/ groes yn ol dy gyflwr,
y bwn uwchlaw dy gryfdwr.
ıloes yn beth chwerw,
:hub dyn rhag marw;
fyd yn dy ffino,
/ achub rhag dy ddamnio. ‖ *Os edifarhei.*
niloedd yn gehenna,
'gent fwy o boenfa,
loedd o flynyddau,
ydd-did o'u poenydiau.
teg o'i ras a'i ffafar,
)ſp trwy glefyd hawddgar,
/neuthur dyn yn barod,
2 flaen y Drindod.
ydd fel chwip i'th goſpi,
ddyſ llym i'th dorri;
chlym i'th ddibuno,
yall i'th ddiſtrywio.
lyrnu ffiwrdd dy ffwlach,
) *dy holl* ſothach;

Ffwrn i buro dy amhruddion,
Chwip i'th goſpi yw clefydon.

Nid da mêl i'r llawn ddigonol,
Nid da gwynfyd i'r annuwiol;
Nid da gwin i'r poeth ei golydd,
Nid da iechyd i'r anufudd.

Nid oes arnat gymmaint dolur
Ag a fu ar rai o'th frodyr,
Sydd yr wan mewn eſmwythder
Yn y nefoedd gwedi'r blinder.

Bu ar Lazar glefyd flinach,
Bu ar Job ddoluriau trymmach;
Bu ar Griſt ei hun fwy blinder,
Maent yr wan mewn eſmwythder.

Ac os titheu fydd ddioddefgar,
Fe rydd Duw it' hyn o ffafar,
Fe wna naill ai llaeſu'th flinder,
Ai fe'th gymmer i eſmwythder.

CXII. *Ymddiddanion cyſurus rhwng y claf duwiol a'i enaid yn erbyn ofn angeu.*

O FY enaid, pa'm yr ofni,
Fyn'd at Griſt a fu'n dy brynu,
Ac a gollodd waed ei galon
I'th rydd'hau o law d'elynion?

* Pa'm yr ofni fyn'd i'r nefoedd,
Lle mae Criſt yr hwn a'th brynodd,
A'th Dad nefol, a'r Glân Yſpryd,
A'r holl ſaint mewn braint a bywyd?

Mae fy Mlaen i yno eiſwys,
A'm Iachawdwr 'rhwn a'm prynwys;
Criſt tyn finneu d'aelod attad,
Er anhawſed gennyf ddwad.

* Ni ddichon y dyn diras ddywedyd fel hyn wrth ei enaid, o herwydd os bydd efe marw yn ei bechod, heb ffydd ac edifeirwch, ni chaiff efe fyned i'r nefoedd, 1 Cor. vi. 9, 10. ac am hynny, tra fyddo ef yn aros ac yn byw yn ei bechodau, heb droi oddi wrthynt, y mae gantho achos i ofni. *Edifarna* gan hyny, bydd ddyn newydd, grafol, gan ymheddychu â Duw trwy Griſt, ac yna tydi a elli ddywedyd, *O fy enaid, pa ham yr ofni?* &c.

l, cwyn dy galon,
i mor echryſlon:
)uw, a'i waed, a'i wely,
ffwrdd oedd raid it' ofni.
l, gwel dy Brynwr,
:idwad a'th Iachawdwr;
rdwn, gwel dy gartre',
a'r hwn a'th bie.
'ych ar dy beehod,
n a laddwyd droſod;
ı wedd y Barnwr,
yw dy Ddadleuwr. 1 *Ioan* 2.1.
ſna'r angeu melyn,
ıodd ffrwyth ei golyn: 2 *Cor.* 15.55,57.
ı ond dy ſymmud
n i dir y bywyd.
'da ruthrau ſatan,
ion Duw i'th *waitian*, *Luc* 16.22.
ſu â ſaith llygad,
ıs bob awr i'th wiliad.
ſna'r bedd llydychlyd,
: yw hwn, f'anwylyd;
ynwr gwedi'i dwymo
on nes cyfodo.
ıris o uffern boenau,
wy y mae'r allweddau:
iſt y mae cadwriaeth
ern a marwolaeth.
nny cwyn dy galon,
ıi mor echryſlon?
)uw, â'i waed a'i † weli, † *Clwyfau.*
ffwrdd oedd raid it' ofni.
gyſur, cwyn d'olygon,
llaw pob daearolion;
a brynwyd i ti,
aeth ſydd it' ynthi. 2 *Tim.* 4.8.
orfedd, gwel dy goron,
)almau a'th wiſgoedd gwynion,
ynodd Mab Duw i ti
yrnas y goleuni.

'd *i arwyddocau* buddugoliaeth, Dat. 7. 9.

Gwel dy Grift a'i holl angylion,
Gwel y ſaint a'r holl rai cyhon,
Yn dy ddiſgwyl ddwad attyn',
Ac yn barod bawb i'th dderbyn.

Gwel dy delyn, gwel dy *feiol*,
Gwel dy wers a'th ganiad nefol,
Fry yn diſgwyl fyn'd i ganu,
I'th Iachawdwr am dy brynu. *Dat.*

Llef gan hynny am d'ymddattod,
I gael myn'd at Grift dy Briod,
O garchardy'r corph a'th lygrwys, *Phil.*
I gael trigo ym mharadwys.

Lle mae Duw a'i holl angylion,
Criſt a'i ſaint, a'i apoſtolion,
Mewn gogoniant a rhialtwch,
Yn teyrnaſu mewn dedwyddwch.

Nid oes yno ddim anghyſur, *Dat.*
Poen na chlefyd, cwrp na dolur,
Na marwolaeth, na dim triſtwch,
Ond llawenydd a dedwyddwch.

O hiraetha am gael hedfan
I'r wlad lawen hon yn fuan,
At dy Brynwr Criſt a'th Briod,
Mae dy neithior ynthi'n barod.

O fy enaid, meddwl dithau
Am d'ymdrwſio yn dy dlyſau,
I fyn'd o flaen Criſt yn addas,
Yng wiſg ſanctaidd y briodas.

Golch dy hun yn ffynnon Dafydd, *Zec.*
Gwaed yr Oen a deigrau cyſtudd;
† Ymlanha mewn gwir 'ddifeirwch,
Ffydd yng Nghriſt, gwiriondeb heddwch.

Gwiſg ſancteiddrwydd Criſt am danad,
A'i gyfiawnder yn lle trwſiad;
Pleth dy wallt mewn gras a gobaith,
Hardda'th freſt â chariad perffaith.

Cais dy lamp, a nyn dy ganwyll,
Dwg i'th luſern olew didwyll;

† Criſt yn unig ſydd yn glanhau yr edifeiriol o bechod, Dat. 1. 5.

, gwarchod, a gweddia,
il Criſt na chwſg, na ſlwmbra.
ro, diſgwyl am dy Briod,
m dano nes ei ddyfod:
hydd na orphwys frefiad,
el Criſt dy Briod attad.
wed wrtho, Dere weithian,
, Arglwydd, dere'n fuan;
, Ieſu Griſt fy nghariad,
; tyn fy enaid attad.
I dy ddwylo, Arglwydd hyfryd,
wy'n brudd yn offrwm f'yſpryd;
i's ti prynaiſt, Duw'r gwirionedd,
g ef weithian i'th drugaredd.

CIII. *Ymddiddan arall rhwng y claf duwiol a'r enaid am ofni marwolaeth.*

Holiad. O FY enaid, dywed i mi,
Mewn pryſurdeb, pa'm yr ofni
yn'd at Griſt a'i wir angylion,
'r byd brwnt a'i holl drallodion.

Atteb. Toſt a thrwm yw gorfod gadael
ŵraig a phlant, a ffryns a chen'l;
Tai a thir, a dâ a dodrefn,
Heb eu gweled mwy drachefn.

O f'anwylyd, cymmer gyſur, § *Sef, os graſol*
Ti gei § olud mewn mwy meſur; *wyt ti.*
Siwrach ffryns a gwell cyfeillion,
Gyd â Chriſt a'i wir angylion.

Os dy blant a ofna'r Arglwydd,
A'i waſanaethu mewn ſancteiddrwydd,
Ti gei wel'd dy blant drachefen,
Mewn gogoniant yn dra llawen.

Yn lle ffryns a mwyn gyfeillion,
Ti gei'r ſaint a'r holl angylion
I'th fawrhau a'th gywir garu,
A'th blant eilchwaith i'th ddiddanu.

* Os credadyn edifeiriol ſanctaidd wyt, ti elli yn hyderus offrwm dy enaid i ddwylo Criſt, canys ſe a'i derbyn i'r nefoedd, Act. vii. 59. Luc xxiii. 43. Ond am y rhai ſydd yn *marw heb roi ufudd-dod i'r Arglwydd Ieſu, ſe a ddywed wrthynt hwy,* Ewch ymaith oddi wrthyf chwi holl weithredwyr anwiredd, Luc xiii. 27.—Gair toſt yw hwn.

Gad dy wraig, a'th blant, a'th bobol,
I gadwriaeth dy Dad nefol:
* Rhwyſgwy'r weddw, Tad ymddifad, * *Cyn*
Yw'r Goruchaf wrth ei alwad. *iwr.*

Na wna bris am dan dy olud, *Sal.*14
Nac o'r dodrefn wael ſydd gennyd;
Mae'n y nef fwy ar dy feder,
Nag y feddodd Alecſander.

Na wna bris o'th neuadd lwyd-las,
Mae'n y nefoedd dai o dopaz,
Gwedi i Dduw o berls eu gwneuthur,
Yn diſgleirio fel y gwydyr.

Na hiraetha am dy diroedd,
Na'th berllannau, na'th winllanoedd;
Mae 'mharadwys dir ſydd deccach,
Ffrwyth ſydd well, a gerddi || araulach. ||*Mwy h*

Na wna gownt am aur nac arian,
Mae'n y nefoedd aur i'w damſian;
Perls a gems yn gweithio'i gwelydd, *Da*
Aur yn pafio'r holl heolydd. 18

Na wna bris am un o'th ſwyddau,
Mae'n y nefoedd fwy o raddau;
Y mae'r gwaethaf s'ynthi'n 'ffeiriad,
Ac yn frenin mawr ei alwad.

Na wna bris am ddillad gwychion,
Mae 'mharadwys wiſgoedd gwynion,
Yn diſgleirio ar dy gefen, *Mat.*1
Mewn gogoniant fel yr haulwen.

Na wna bris o'th fwyd newynllyd,
Mae 'mharadwys bren y bywyd; *Dat.*
Manna'n fwyd, * *aqua vitæ*'n ddiod, * *D*
Gwledd heb ddiwedd, oes heb ddarfod. *byd*

Na wna bris am ddim difyrwch,
'Rhwn ſydd yma'n blaenu triſtwch,
Mae'n y nefoedd wir lawenydd, *Sal.*
Sydd yn para yn dragywydd.

Na wna gownt o ddim ſydd gennyd,
Ond ymg'weiria am dy fywyd,
Fyn'd yn rhwydd trwy lawn barodrwydd,
I lawenydd Criſt dy Arglwydd; *Mat.*

Lle mae mwy o wir eſmwythder,
A dedwyddwch ar dy feder,

Nag all calon dyn chwennychu,
Nac un tafod i fynegi.

Dos gan hynny, dos yn llawen,
Dos at Grift dy Ben, dy berchen;
Gâd y byd a'r maint ſydd yntho,
Mam a thad i fyned atto.

Yn lle'r pethau darfodedig
A ge'ſt yma gantho'u benthyg,
Ti gei bethau na ddarfyddant, 1 *Pedr* 1.4.
I'w meddiannu mewn gogoniant.

Ti gei iechyd heb ddim nychdod,
Ac eſmwythder heb ddim trallod;
Gwir lawenydd heb ddim triſtwch,
Oes heb ddiwedd mewn dedwyddwch.

Ni chaiff clwyf, na haint, na dolur, *Dat.* 21.4.
Newyn, ſyched, nac anghyſur;
Trallod, triſtwch, ochain, wylo,
Nac un gelyn mwy dy ſlino.

Ti gei fyw mewn mawr lawenydd,
A dedwyddwch yn dragywydd,
Ymhlith miloedd o angylion,
I foliannu d'Arglwydd tirion,

Ti gei eiſtedd mewn * cor euraid, * *Tyrfa*
I glodfori'r Oen bendigaid, *ganforiono*
Ac i ganu Aleuia, *Dat.* 19.1.
Yn dragywydd i'r Gorucha'.

Pwy gan hynny na 'madawai
A'r byd hwn, a'i boen a'i bethau,
I fyn'd at ei Brynwr heddy'?
O bae'r Arglwydd yn cenhadu.

Duw agoro dy ddau lygad,
I wel'd teyrnas Criſt dy Geidwad;
Duw ro'i Yſpryd i'th gyf'rwyddo
Ymbar'toi i fyned atto.

CXIV. *Agoriad byrr yn erbyn ofn angeu, a'r daioni ſy'n dyfod oddiwrth* † *dduwiol farwolaeth.*

ONA wyddai dyn pa ddoniau
Sydd yn dwad oddiwrth angeu,

† Creffwch ar y geiriau uchod, ſef, DUWIOL FARWOLAETH; *y maent yn yſgrifenedig felly yng nghopy Mr.* PRICHARD: *Eithr nid yw efe yn dywedyd fod y daioni hyn yn canlyn marwolaeth y rhai drwg.*

Byth ni ofnai ei ddyfodiad,
Ond fe lefai am ei ddwad.

Y mae angeu'n gwneuthur diwedd
Ar ein cyſtudd a'n hanwiredd,
Ac yn dwyn o fôr trafferthwch
Ddyn i'r porthladd o ddedwyddwch.

Y mae'r angeu'n tannu'n gwely,
Gwedi'n trafferth i ni gyſgu,
Ac yn rhoddi mawr eſmwythder
Gwedi'r trallod toſt a'r blinder.

Y mae angeu'n claddu'n beiau,
Ein clefydon, a'n doluriau,
Fel na ddichon pechod mwyach,
Nac un clefyd, ſlino 'mhellach.

Y mae angeu'n tynnu'r cyfion *Eſa.*57.
Lawer pryd rhag gwel'd trallodion
A ddigwydda yn dra rhigyl
Ar eu gwlad ac ar eu heppil.

Mae e'n tynnu'r rhai gwirionaid,
Sydd ymyſg cas bechaduriaid,
Rhag i'r rhai'n eu hudo i bechu,
Ac i weithio'r peth na's dylu.

Y mae angeu'n dioſg dynion
O'u hen frattiau ſarnllyd bryntion,
I ddillattu'r rhai'n yn helaeth,
Mewn hardd wiſgoedd iechydwriaeth.

Mae'n rhyddhau yr enaid hyfryd,
O'r carchardy tywyll tomlyd,
I gael gwel'd goleuni'r Arglwydd,
A'i was'naethu mewn perffeithrwydd.

Y mae angeu toc yn dattod *Phil.*1
Enaid o'r corph caeth i bechod,
Ac heb aros yn cyſylltu
Hwn â'i Briod mawr Criſt Ieſu.

Y mae angeu'n tynnu dynion
I'r nef oleu at angylion,
O'u tŷ candryll, ſydd er's dyddiau *2Cor*
Ymron cwympo ar eu pennau.

Mae e'n tynnu maes o Sodom,
I'r mynydd-dir rhag y 'ſtorom,
Ac yn myn'd o'r Aipht i Ganaan,
A'i rai duwiol yn ddiofan.

Y mae angeu'n tynnu dynion
'r byd hwn i gael y goron — 2 *Tim.* 4. 8.
bwrcaſodd Criſt trwy angeu,
rhai ffyddlon a'i gwaſanaethai.
Y mae'n tynnu dyn o'i ofid,
i drueni, a'i driſt fywyd,
goniant ac hyfrydwch,
gael byw mewn gwir ddedwyddwch.

Pwy gan hynny ofnai angeu,
dd yn helpu dyn mor ddeheu,
yn'd allan o bob trallod,
i droſglwyddo i lys y Drindod?

Gad i'r Pagans di-rinweddau,
id i'r Tyrcod ofni angau;
id nac ofned un gwir Griſtion
n'd trwy angeu i gael coron.

Dydd ein jubil a'n gollyngdod, — *Lef.* 25. 10.
dd ein rhydd-did o bob trallod,
dd ſy'n gollwng ein heneidiau
r carchardy, yw dydd angau.

Dydd ein neithior a'n priodas,
Chriſt Ieſu'r gwir Feſias,
dd ein gwledd a'n * *coronaſiwn*, — * *Dydd i gael*
w'n dydd diwedd os yſtyriwn. — *y goron.*

Dydd ſy'n gorphen ar ein gyrfa,
dd ſy'n tynnu o gyfyngdra,
dd ſy'n talu ein cyflogau,
dd y gol yw dydd ein hangau.

Dydd ſy'n derbyn i baradwys,
t Fab Duw yr hwn a'n prynwys;
dd ſy'n rhoddi'r gwŵn a'r goron,
w dydd angeu i bob Criſtion.

KV. *Gweddi i gyfarwyddo'r claf am y pethau rheitiaf i'w ceiſio, ac i fyfyrio arnynt mewn clefyd.*

DUW'r diddanwch llaeſa 'mlinder,
Tad toſturi, rho 'mi eſmwythder;
eddyg pob clwyf iacha 'nolur,
ſu Mab Duw, rho im' gyſur.

Tyn fi o dywyll deyrnas ſatan, — Act. 26. 18.
o bob dallineb allan,

Fel y gallwyf wel'd fy mhechod,
A llonyddu fy nghydwybod.

Gwna fel Dafydd im' *repento*, *Salm.*
Gwna fel Magd'len i mi wylo;
Gwna fel Ninif im' gydnabod, *Jon*
Ac 'mofidio am fy mhechod.

Gwna 'mi geiſio pardwn gennyd,
Fel Manaſſe yn ei ofid, 2*Cron.*33
Ac ymbilian am drugaredd,
Megis Peder, am f'anwiredd.

Gwna 'im gredu fod im' bardwn *Eph.*
Gwedi'i ſelio â gwaed dy baſiwn;
A bod f'enaid gwedi'i olchi
Yn dy waed oddiwrth ei frynti.

Gwna fi hefyd yn ddioddefgar
Tan fy nolur megis Lazar,
A rhoi arnat ti fy hyder, ..
Megis Job er maint fy mlinder.

Gwna 'mi geiſio ymwared gennyd,
O'm trallodion ac o'm clefyd,
Fel Elias o'i flinderau, 1*Bren.*1
Modd y gwelech fod yn orau.

Gwna 'mi megis Hezecias,
Droi'r byd heibio a'i berthynas,
A throi f'wyneb at y pared; *Eſay* 3
I roi 'Nghriſt fy holl ymddiried.

Gwna im' feddwl am y cyfri' *Rhuf.*14
Ddydd y farn ſydd raid im' roddi, *Mat.*12
Am y gwaith a'r geiriau ofer,
Oni cheiſiaf ras mewn amſer.

Gwna im' wrando ar d'efengyl,
A'th *bromeiſion* ynthi'n rhigyl;
Gwna im' ddala gafael ffyddlon
Ar d'addewid a'th *bromeiſion*.

Gwna im' feddwl am y bywyd
Yr af iddo ar fyr ennyd,
Lle mae ſabbath o eſmwythder,
Heb na chur, na phoen, na blinder.

Gwna im' wadu'r byd twyllodrus,
A'i holl wagedd anwireddus,
Ac ymg'weirio ddwad attad,
Yn ddiaros, anwyl Geidwad.

a im' offrwm, heb ddiffygio,
ac enaid yn dy ddwylo,
ıbilio hyd y diwedd
y ffafar a'th drugaredd.

I. *Diddanwch rhagorol i'r enaid galarus yn erbyn gwan obaith.*

Fy enaid, pa'm yr ofni
Faint dy bechod os 'difaru?
bu'r Iesu farw drosod,
ı ryddhau oddiwrth dy bechod.
Pa'm yr ofni farn y Barnwr,
ıft yw'th Dwrnau a'th Ddadleuwr,
ıab yr Ustus trwy farwolaeth, *Ioan* 3.19.
'th ryddhaodd o ddamnedigaeth.
Ni chondemnir yn drag'wyddol
Un a gretto 'Nghrist yn fywiol;
Ond hwy bafiant wrth eu fymmud,
O farwolaeth i wir fywyd.
O fy enaid, ymlonydda, *Rhuf.*8.33.34.
Dy Dduw grafol a'th gyfiawna;
Pwy all gwedi'n dy gondemnio?
Mae Crift drofot gwedi'i hoelio.
Crift â'i waed a ylch dy bechod,
Ac a'th wnaiff mor wyn â'r manod: *Efay.*1.18.
Er dy fod mor goch a'r 'fgarled,
Crift a'th ylch mor wyn a'r foled. * *Agor.*
Yr haul a * riwlia'r cwmmwl tewaf,
Sebon ylch y dillad buttraf;
§ Rhinwedd Crift a gudd dy frynti,
Ei waed a'th ylch mor wyn a'r lili.
Duw faddeuodd bechod Peder,
Rhyfyg Dafydd a'r Mab ofer;
Rhwyf Manaffe a'i holl feiau;
Duw a faddeu'th bechod dithau.
Cymmer gyfur, cwyn dy galon,
Lladdwyd Mab Duw ar yr hoelion,
Am dy bechod a'th gamweddau,
Er ei fwyn di gai eu maddau.

§ *Os credu ac edifarhau fel hwytheu.*

CXVII. *Gweddi brudd am faddeuant pech*

O Fy Nuw! yr hwn a'm creaiſt,
O fy Ngheidwad! 'rhwn a'm prynaiſt,
O'r Glan Yſpryd! O'r gwir Ddrindod!
Cadw f'enaid, maddeu mhechod.

Er mwyn Ieſu, 'rhwn a'm prynodd,
Ac ymhob peth a'th foddlonodd,
Maddeu i mi oll a chwhwl
A'r a wnaethum i o'th feddwl.

Golch â'i waed fy mai a'm mrynti,
Cladd fy mhechod yn ei weli;
Cudd fy ngw'radwydd â'i gyſnawnder,
Maddeu im' fy holl ddiffeithder.

Gwiſg fy enaid o gylch gwmpas,
A gwiſg ſanctaidd y briodas;
Gwna fi'n barod ddwad attad,
O fy Nghriſt, mewn gweddus drwſiad.

Dod d'angylion i'm caſtellu,
Na'd i ſatan fy ngorchfygu;
Cadw f'enaid yn dy ddwylo,
Na'd, O Griſt, i'r llew ei larpio.

Pan y delwy' i'r bar i atteb,
Ger dy fron, am f'annuwioldeb,
Gwared f'enaid, er mwyn Ieſu,
Na ro i mi o'r farn wy'n haeddu.

Cymmer angeu Criſt a'i 'fudd-dod,
Yn lawn i ti am fy mhechod;
Fe gondemniwyd âm fy meiau,
Er ei fwyn na ddamnia finnau.

Haeddais angeu, haeddais *dopheth,
Haeddais farn rhagrithiwr diffeth;
Duw na ddyro'r hyn wy'n haeddu,
Rho i mi'r farn a haeddodd Ieſu.

Fe gyflawnodd droſwy'r gyfraith,
Fe'th foddlonodd droſwy'n berffaith;
Fe groeſhoeliwyd am fy mrynti;
Er ei fwyn rho bardwn i mi.

Nid oes gennyf na ſancteiddrwydd,
Na chyfiawnder, na pherffeithrwydd,
Nac ymwared, iawn, na ſwcwr,
Ond ſydd gennyt, Criſt, fy Mhrynwr.

Crist yw'm Cymffordd, Crist yw'm Cysur,
rist yw'm Gobaith yn fy ngwewyr,
rist yw fy Helpwr ar awr angau,
rist yw Ngheidwad ddydd dialau.

Fe fu farw yn anhyfryd,
r pwrcasu i mi fywyd:
r yr angeu a ddioddefwys,
uw, dwg fy enaid i baradwys.

XVIII. *Gweddiau byrrion i'r claf i'w harferu fel y bo achos.*

DUW, rho glust i wrando ngweddi, *Am esmwyth-*
Duw, rho d'Yspryd i'm cymfforddi; *der.*
uw, rho olwg ar fy nolur,
'th law rasol llaesa ngwewyr.

Oen Duw, maddeu im' fy mhechod, *Am faddeuant.*
ela bardwn i'm cydwybod;
ladd fy meiau yn dy weli,
a'd hwy eilchwaith atgyfodi.

'Rwyf fi'n ofni dy gyfiawnder, *Am ddiddanwch.*
wy'n brawychu rhag dy ddigter;
wy'n fy marnu am fy mhechod,
uw, diddana fy nghydwybod.

Dod, O Grist, dy angeu gwirion *Am ddoniau Crist*
hyngwyf fi a'th farn echryslon; *a'i gymmorth.*
od d'ufudd-dod rhwng cyfiawnder
y Dad cyfiawn a'm diffeithder.

Crist â'th waed gwna heddwch etto, *Am gymmod.*
hyngwyf a'th Dad sydd gwedi digio;
'th waed diffodd ei ddigofaint,
l na byddo mlinder cymmaint.

Egwan wyf, O Grist, cryfha fi, *Am nerth.*
wan a chlaf, fy Nuw, iacha fi;
rwm, a thrist, ac ofnus ddigon;
yfha fy ffydd a chwyn fy nghalon.

Duw'r diddanwch, llaesa mlinder, *Am gysur.*
ad tosturi, rho im' 'smwythder;
eddyg pob clwyf, iacha nolur,
su, Mab Duw, rho im' gysur.

Llaesa mlinder, dofa nolur, *Am amheuad.*
vel fy mhoen, a thor fy ngwewyr;

Trefna niwedd, penna nhrallod,
Dwg fi attat, 'rwy'n dy warchod.

O fy Nghriſt, ceiſydda ſatan, *Am nerth yſpryd.*
Cadw f'enaid rhag ei ſafan;
Cynnal fi â'th hael-wych Yſpryd,
Dwg fi attat i'r gwir fywyd.

Oen Duw, maddeu im' fy mhechod, *Am drugaredd.*
Oen Duw, pura fy nghydwybod,
Oen Duw, gwilia ar fy niwedd,
Oen Duw, derbyn fi'th drugaredd.

Dywed, Argwydd, wrth fy enaid, *Am wir gredu-*
It' bwrcaſu'r nef fendigaid, *iaeth.*
A'th waed gwerthfawr, trwy fawr boenau,
I'w rhoi i mi gwedi angau.

Dywed, Arglwydd, wrth fy enaid, *Am nefol addewid.*
Dywed, Arglwydd, dywed, dywed,
Heddyw cei di'n gynnar orphwys,
Gyd â mi yng wlad paradwys.

Criſt fy Mugail, cadw f'enaid, *Am gadwriaeth.*
Na'd i'r llew o'th law ei 'ſglyfaid;
Tydi'm prynaiſt yn ddrud ddigon,
Dwg fi'r nefoedd at d'angylion.

Derbyn f'enaid, anwyl Geidwad, *Am dderbyniad i*
Derbyn f'enaid weithian attad; *enaid.*
Digon bellach o'r fath ddyddiau;
Nid wyf gwell nâ'r rheſt o'm tadau.

'Rwy'n 'wyllyſio cael fy nattod, *Am ddiwiol ymad-*
A dwad attat Criſt fy Mhriod: *[iad.*
Tyn fi weithian, Arglwydd Ieſu,
Os bydd d'ewyllys yn cenhadu.

I'th ddwy ddwylo, Arglwydd hyfryd, *Am gadw i*
Yr wy'n brudd yn offrwm f'yſpryd, *[yſpryd.*
Na'd ym mhwer neb ei 'ſglyfio,
Na'i ddwyn mwyach byth o'th ddwylo.

Criſt fy Mugail, cadw f'enaid, *Yn erbyn rhuthrau*
Na'd i'r llew o'th law ei 'ſglyfaid, *[ſatan.*
'Rhwn ſy'n ceiſio fy ngorchfygu
Yn fy ngwendid a'm traflyngcu.

Dyma'r pryd y cais ef drechaf
Fyn'd â'r gol pan byddwyf gwannaf: § *Dyfod i ddiw-*
Nertha ngwendid, Arglwydd cyſion, *edd yr yrfa.*
Gadw'r § gol rhag colli'r goron. Dat. 2. 10.

Dod dy Yſpryd yn fy nghalon,
Dod o bob tu'm dy angylion;
Dod d'arfogaeth oll am danaf,
Na'd i'r gelyn gael y trechaf.
Nertha fi ddiweddu ngyrfa,
Gwna ſawr oreu'r awr ddiwedda';
Arnat, Arglwydd, mae fy-hyder,
Derbyn ſenaid i eſmwythder.

CXIX. *Gweddi ſer i'r claf dduwiol i'w harferu ar yr awr ddiweddaf.*

'NAWR, O Arglwydd, y gollyngu
Fi mewn heddwch o'm carchardy;
Gwna i'm llygaid, cyn marwolaeth,
Wel'd dy nerthol iechydwriaeth.
Daeth y dydd a'r awr a roddaiſt,
Daeth yr amſer a derfynaiſt;
Daeth y tymmor, daeth y terfyn,
Nid oes lle im' fyned troſtyn'.
Y mae ngyrfa ar ei gorphen,
A'm dydd diwedd ar ei ddiben;
Y mae'r terfyn gwedi dwad,
Arglwydd derbyn ſenaid attad.
Megis Stephan 'rwyf fi'n d'wedyd, *Act.*7.59.
Arglwydd Ieſu, derbyn ſyſpryd:
Dere, Arglwydd, dere'n fuan,
Cymmer fi'th drugaredd weithian.

CXX. *Myfyrdod ar fywyd ac angeu.*

PA gyntaf byddo marw criſtion,
Cyntaf derbyn hwnnw ei goron;
Pa hwyaf byddo criſtion byw,
Hwyaf bydd heb weled Duw.
Pa hwyaf byddo dyn heb farw,
Mwyaf fydd gofynion hwnnw;
Pa gyntaf tynner dyn o'i wegi,
Lleiaf gyd y fydd ei gyfri'.

CXXI. *Toſt gyflwr yr annuwiol wedi marw.*

GWYR a gwragedd, meibion, merched,
Dewch yn nes, rhowch gluſt i glywed

Cwyn a chyngor hen ofer-ddyn,
Sydd yn gorwedd tan y brethyn.

Mi fum gynt fel yr y'ch chwythau,
Yn fawr fy nwyf ymhlith fy *nhrafau ; * Cerai
'Nawr heb nwyf, yn noeth, yn isel,
'Rwyf fi'n gorwedd dan y tresel.

Pan oedd fwya' mryd ar faswedd,
Lleia' meddwl am fy niwedd,
Fe ddaeth angeu glas heb wybod,
Ac a rodd im' farwol ddyrnod.

Pan yr oedd y byd yn gwenu,
A phob bargen genny'n ffynnu,
Fel y ia fe dorrodd dana',
Ac a'm trodd yn noeth i'r gladdfa.

Pan yr oedd fy nghorph yn iachus,
A phob aelod genny'n rymmus,
Fel 'sten brudd fe aeth yn † ddrefion, † Ddarr
Pan ddaeth angeu at fy nghalon.

Gynt 'roedd gennyf aur ac arian,
Tai a thir, a chyfoeth llydan ;
'Nawr ni feddaf yr un * *benni*, * Gein
O'r holl olud gynne oedd genny'.

Gynt 'roedd genny' geraint ddigon,
Gwraig a phlant, a ffryns a gweision;
'Nawr does neb ond angeu melyn
Y ddaw attaf dan y brethyn.

Mi gawn lawer gynt i'm helpu,
Ymhob ffordd y bawn yn pechu ;
Ni ddaw un yn awr i atteb
Gyd â mi am fy ffolineb.

Y peth a ddaeth i mi mor 'sgeler,
Y ddaw i chwytheu bawb ar fyrder :
Byddwch barod cyn del angeu ;
Ni chewch rybudd mwy nâ minneu.

Y mae Crist a'i weinidogion
Yn rhoi rhybudd i ni ddigon :
Llawer mil sy'n myn'd i boeni,
Eisiau gwrando llais y rhei'ny.

Y mae llawer rhyw o bechod
Yn dolurio fy nghydwybod ;
Nid oes un yn lladd mor rhigyl,
A dibrisio geiriau'r 'fengyl,

um ben-ffaſt a gwar-galed,
iwn bris o'r gair er cyſtled:
ed Criſt a'i wyr eu 'piniwn,
iwn inneu ond y fynnwn.
ell oedd gennyf wrando cyngor
dafarnwr nag un *doctor*;
hwnnw i'm cyf'rwyddo,
farnwr yn f'anrheithio.
ell oedd gennyf awr yn llawen
tafarn gyd â murſen,
vrnod yn y demel,
Chriſt a'i anwyl gene'l.
ell oedd gennyf gas gyfeillach
a meddwon mewn tafarnach,
yfeillach plant goleuni,
mae'n gant edifar genny'.
ell oedd gennyf * wenydd aſlan, * *Llawenydd.*
arhei ond ennyd fechan,
rfoledd teyrnas nefoedd,
rn para yn oes oeſoedd.
ell oedd gennyf brudd a cherrig,
phlwm, a moch, a cheſſig,
aradwys a'i hangylion,
iw mawr a'i holl fendithion.
ell oedd genny'r cnawd nâ'r enaid,
'g nâ'r da, y moch nâ'r defaid;
nâ'r nef, y cam nâ'r cynnnwys,
s nâ'r dydd, a'r gell nâ'r eglwys.
wr mae'n 'difar gan fy nghalon,
d mor ffol, mor ddall, mor ffinion;
b modfedd ſydd yn crynu
wrth fyn'd i'r bar i'm barnu.
iae nghorph yn myn'd i bydru
ld am dan fy ngwaith yn pechu,
ienaid triſt yn myn'd i atteb
n Duw am bob ffolineb.
wr mi glywaf Criſt i'm galw,
im' atteb wrth fy enw;
dd myn'd i wneuthur cyfrif,
hawſed ydyw gennyf.
wy ſiloedd o bechodau,
nghonſiens yn eu hadde',

Rhai a wnaethum mor ddiofon,
Gynt yn erbyn Duw a dynion.

O pwy *rol* ſydd gan fy ngelyn,
Cyd a'r dwyrain a'r gorllewin,
Yn cyhuddo ac yn traethu
Y man a'r modd y bum yn pechu.

O pwy glywa'i i'm cyhuddo,
Ond y diawl y fu'n fy hudo
Gynt i bechu yn y dirgel;
Gwae wrandawo ar y cythraul.

Nid oes pechod ac a wnaethum
Er yn blentyn, na bo'n awchlym
Yn ei daflu yn fy nannedd;
Gwae fi! gynddrwg y fu muchedd.

Mae e'n achwyn mor ddibrofid
Gynt y treuliais fy holl ieuengctid
Mewn oferedd a phibyddiaeth,
Heb dduwioldeb na chriſt'nogaeth.

Mae e'n *claimio* mai fe'm piau,
Waith fy ynnill fil o weithiau,
Yn fy ie'ngctid, ac na ddichon
Duw roi iddo lai nâ'i gyfion.

Mae e'n dangos bob ffolineb
Ag a wnaethum mewn gwroldeb,
A'm holl fedd'dod, a'm holl ryfyg,
A'm trachwantau cas llygredig.

Mae e'n dangos fy nigofaint,
A'm holl * rimpau yn fy henaint; * *Troeau a*
A'm cybydd-dod, a'm hanwiredd,
A'm || dimdawrwydd am fy niwedd. || *Diofalr*

Mae e'n taeru led ei ſafan,
Iddo f'ynnill ymhob oedran;
A mod inneu er yn fachgen,
Yn ei was'naethu yn dra llawen.

Mae e'n pledio yn ddigwiddyl,
Wrth y gyfraith a'r efengyl,
Mai fe'm piau eiſiau credu,
Gwella muchedd a 'difaru.

A lle tybiais, trwy anwybod,
I Griſt farw dros fy mechod,
Ac na chaffai'r cythraul feddu
Ar y ſawl na bae'n ei wadu.

Y mae'r cythraul ynte'n pledio,
Na thâl ſon am hynny wrtho,
Os ni cheidw Criſt un criſtion,
Und a gretto yntho'n ffyddlon.

Y mae'r diawl yn d'wedyd eilchwaith
Nad oedd gennyf ffydd na gobaith,
Na 'difeirwch, na gwell amcan
Nag oedd gan y Twrc a'r Pagan.

Mae e'n pledio ac yn taeru,
Nad oes i mi wnel â'r Ieſu,
Eiſiau gwrando ei leferydd,
A bod yn greadur newydd. 1 *Cor.* 5. 17.

Er i mi gael enw criſtion,
A'm bedyddio gyd â'r ffyddlon,
Etto nid oedd well fy ngbrefydd,
Medd y diawl, nâ dyn di-fedydd.

Mae e'n d'wedyd, 'rwy'n ei glywed,
Nad oedd gwell fy ffydd a'm gweithred,
Na'm hymddygiad, a'm harferion,
Na rhyw Ethnic anobeithlon.

Mae e'n d'wedyd na ddilynais
Air o'r 'fengyl wen a glywais,
Mwy nâ'r Iuddew na's ca'dd etto
Ras i'w dilyn na'i chofleidio.

Mae e'n d'wedyd wrth Dduw'n amlwg,
Y rhy gennad torri ei wddwg,
Os adrodda'i iddo'n rhigyl,
Bedwar gair o'r holl efengyl.

Mae e'n galw Duw ei hunan,
A'i angylion, ſawr a bychan,
Yn dyſtiolaeth, nad yw'n d'wedyd
Ond gwirionedd am fy mywyd.

Mae fy *nghonſiens* drom dan chwyſu,
Gyd â'r diawl yn tyſtiolaethu,
Ac yn d'wedyd mewn gwirionedd,
Pelly'n uniawn y bu muchedd.

Mae e'n d'wedyd i mi 'ſpeilio
Pobl dlodion a'u hanrheithio;
Dwyn eu tai a'u tir oddi arnynt,
A 'ſglyfaethu'r maint oedd ganthynt.

Mae e'n d'wedyd i mi feddwi,
A phutteinia ac ymloſgi,

Torri'r ſabbath fil o weithiau,
A dibrifio Duw a'i ddeddfau.

Y mae'r diawl gan hynny'n gofyn
Am i Grift roi'r farn i'm herbyn,
A'm troi i uffern byth i boeni,
Am fy mhechod a'm drygioni.

O bwy grynu, O bwy gwynfan,
Y mae f'enaid rhag gwg ſatan,
Sydd yn dyfod a'i wyr duon,
Idd' i'w gyrchu at Dduw cyfion.

O mor chwerw, O mor ddiflas,
O mor ffiaidd ac mor atgas,
Ydyw pechod gantho 'nawr,
Fu e'n garu gynt mor fawr.

O bwy g'wilydd f'arna'i wrando
Y cyhuddwr i'm cyhuddo,
Am gan' peth na fynnai f'enaid,
Er y byd, i'm mam ei * 'ſtyriaid.

Gwell gan f'enaid, pe cai ddewis,
Fyn'd i uffern, hyn ſydd ddilys,
Nâ myn'd i'r bar at y Drindod,
I roi cyfrif am ei bechod.

Etto f'orfydd arno ymddangos
O flaen Duw, nid oes lle aros,
I roi cyfrif, llawn a derbyn
Barn, fel y bo'r gwaith yn gofyn.

Nid wy'n clywed neb yn pledio,
Nac yn chwarae'r twrnai drofto:
Nid wy'n clywed arno'n atteb
Un o filoedd o'i ffolineb.

'Rwyf fi'n gweled Duw a'i lyfrau
Yn hyſpyſu ei droſeddau,
Ac yn datgan yn ddi-gwnſel
Y pechodau wnaeth e'n ddirgel.

'Rwyf fi'n clywed taflu'i fuchedd
Front ddi-grefydd yn ei ddannedd,
A'i gnawdolrwydd a'i 'freolaeth,
A'i ddrwg arfer ddi-grift 'nogaeth.

'Rwyf fi'n clywed cyfri'r llwon
A fu'n tyngu 'myſg y meddwon,
A'i ffieidd-dra ar y ſabboth,
A'i ddrwg naws, a'i eiriau annoeth.

y'n ei glywed ynte'n tewi,
cwynfan ac yn codi;
goryd dim o'i enau,
nâ'r pyſg, ond ochain weithiau.
wyf fi'n clywed Criſt yn gwyſio
awl i g'lymmu ei draed a'i ddwylo, *Mat.* 22. 13.
laflu i'r tywyllwch eitha',
iad oes ond y cur a phoenfa.
wyf fi'n clywed Criſt yn traethu
erdid arno, gan ei farnu
in uffern yn dra union,
y cythraul a'i angylion.
Rwyf fi'n clywed ſatan ynte',
n ei rwymo mewn cadwynau,
c i uffern yn ei dreiglo,
wedi c'lymmu'i draed a'i ddwylo.
'Rwy'n ei glywed ynte'n llefain,
Ac yn beichiad, ac yn ochain,
Wrth ei daflu mor anffafrol,
Llwyr ei ben i'r tân uffernol.
'Rwyf fi'n gweled y cythreuliaid
Hwytheu'n rhwygo ei gorph a'i enaid,
Fel y rhwygai gŵn digaſog,
Wrth eu newyn, iwrch neu ſgyfarnog.
'Rwyf fi'n gwrando ei § ganlyn y nte' § *Deiſyfiad.*
Yn crio'n doſt am gael ei angeu;
Ac er toſted y mae'n galw,
Nid yw nes er hynny farw.
Mae e'n gorwedd mewn tywyllwch, *Marc.* 9. 43, 44.
Yn nhân uffern heb lonyddwch,
Rhwng cythreuliaid lle mae newyn,
A phoenydio nid oes derfyn.
Nid oes dim yn torri nghalon,
Mor ddi-gyſur ac mor greulon,
Ag yw meddwl fel na dderfydd
Dim o'i boenfa yn dragywydd.
Dyma'r man a'r lle y gorfydd
Arnaf finneu'r corph di-grefydd *Ioan* 5. 28, 29
Fyn'd i boeni atto'n irad,
Yn ol dydd yr atgyfodiad.
A da beth y dylwn fynhd
I dân uffern er ei boethed,

Os myfi a barodd iddo
Bechu'n fynych heb *repento*.
Dyna'r lle yr â'r holl bobol
Ddrwg ddi-grefydd, gas, anneddfol,
Yn ol hela'r tŷ trwy'r ffeneſt',
Byw fel moch mewn glwth a gloddeſ
Mi gynghorwn bawb gan hynny
Ofni Duw a'i wir was'naethu,
A byw'n ſanctaidd ac yn ddeddfol,
Rhag eu troi i'r tàn uffernol.
Byddwch ſobr, byddwch ſanctaidd
Byddwch uniawn a chriſt'nogaidd:
Oni byddwch, gwn yn ſicr,
Mai i uffern eich condemnir.
Ofnwch Dduw, gwrandewch y 'fer
Gweglwch droi at hon eich gwegil;
Byddwch fyw fel gwir griſt'nogion,
Os chwennychwch gael y goron.
Ni thâl pledio ffydd heb weithred,
Nid plant Duw o'r || *libertiniaid*; ||
Nid gwir griſtion dyn di-grefydd,
Plant i'r fall yw'r rhai anufudd.
Ni thâl d'wedyd, Yr wy'n griſtion
O bydd ffydd heb weithred ffyddlon
Ni bydd bywiol ffydd heb weithred,
Mwy nâ'r tân heb wres pan gynned.
Byddwch oneſt, byddwch ffyddlon
Duw ni oddef gam-fargenion;
Os arferwch dwyll neu ffalſtedd,
Trwm yw'r dial yn y diwedd.
Beth a ynnill dyn wrth dreiſio,
Pilio'r tlawd a'u llwyr anrheithio,
Os tormentir hwn o'r diwedd
Yn nhân uffern am ei gamwedd.
Beth a dâl i ddyn dros ennyd
Bleſio'r cnawd a chael ei wynfyd,
Os â gwedi'n yn drag'wyddol,
Ar ei ben i'r tân uffernol.
Beth a dâl it' ddyfal lanw
'R bola dro ar win a chwrw,
Od a'i gwedi'n am dy fedd'-dod
I newynu i uffern iſod.

Beth a ynnill dyn wrth dwyllo,
Torri'i *bromàis* ac andwyo
Ei gymmydog tlawd trwy gamwedd,
Os â i uffern am ei ffalſtedd.

Naded neb i'r diawl ei dwyllo,
Y wnelo ddrwg ſe atteb troſto;
Fel yr hauoch felly medwch, *Gal.*6.7,8.
Fel y gwneloch y derbyniwch.

Mae mor hawdd i'r cythraul 'ſgeler
Fyn'd i'r nef y dydd ei barner,
Ag i'r dryg-ddyn glwth di-grefydd
Ddiangc uffern ddydd ei gyſtudd.

Hir yr erys Duw heb daro, 2*Pedr* 3.9.
Llwyr y dial pan y delo;
Am yr echwyn a'r hir 'ſgori,
Fe ry gyflawn daliad i ni.

Fe gyd-ddwg â'r bobl waetha',
Ennyd hir, i geiſio eu gwella;
Gwedi'n eiſiau troi'n 'ddifeiriol, *Luc* 13.5.
Fe'u llwyr dry i'r tân trag'wyddol.

Duw ro gras i bob dyn wella,
Tra fo'r dydd a'r goleu'n para:
Duw a'ch gwnel chwi bawb yn barod,
Cyn del angeu roi chwi ddyrnod.

CXXII. *Cwyn a chyngor Deifes i'w bum brodyr.*

CLYWCH bawb gŵyn a chyngor Deifes,
O'r fflam boeth a'r danllyd ffwrnes,
I'w bum brodyr a'i holl draſau,
Rhag eu dwad lle mae ynte'.

O fy mrodyr, clywch fi'n traethu
Fy nhoſt gyflwr gwedi nghladdu,
Fel y galloch chwytheu ddiangc
Rhag y cyfryw boenau didrangc.

Mae arna'i ddyled i'ch cynghori,
A rhoi rhybudd amlwg i chwi,
Rhag heb wybod i chwi ddwad
I'r fath garchar diddymchweliad.

A phe gwypech faint yw'm trallod,
A'm holl boen yn uffern iſod,
Chwi wrandewech ar fy ngeiriau,
Rhag ich' ddwad i'r fath boenau.

Gwn yn hyſpys iawn pe gwypech,
Faint yw'm poen, a'm cur, a'm gortr
Na chymmerech ddâ ‖ Amherod,
Er eu goddef un diwrnod.

O ni ddichon dyn nac angel,
Adrodd gymmaint yw fy nhrafel
Yn y fflam a'r tân uffernol,
Lle'm poenydir yn drag'wyddol.

Bum i gynt yn fawr fy rhyfyg
Yn y byd yn wr arbennig,
Yn rheoli fel y mynnwn,
Ac yn gwneuthur faint 'wyllyſiwn.

Bum yng olwg llawer un,
Heb ofni Duw, heb barchu dyn,
Mwy nag Inffidel neu Bagan,
Y ddilynai ei ffanſi'i hunan.

O mi dybiais, trwy gam-grefydd,
Na bawn marw yn dragywydd;
Ac os byddwn marw unwaith,
Na ddoi 'mofyn arnai'r eilwaith.

Er bod Moeſen a'r Prophwydi,
Yn mynegi'n amlwg i mi,
Fod fy enaid yn anfarwol,
Ni wnawn bris o'u geiriau grafol.

Er eu bod yn dangos i mi,
Y gorfyddai gwneuthur cyfri'
Ger bron Duw am bob fileindra,
Nid ai hynny yn fy nghloppa.

'Nawr yn uffern 'rwy'n cael dyſgu,
Mai gwir oeddent yn ei draethu,
A bod enaid didrangc gennyf
Yn y fflam yn gwneuthur cyfrif.

Tybiais hefyd tra fum byw,
Nad oedd un nef nac un Duw;
Nac un uffern, nac un cythraul,
Na gwell diwedd dyn nâ 'nifail.

'Nawr yn uffern, wrth boenydio,
Y mae'r diawl i'm cateceiſio,
Ac yn dangos yn blaen i mi,
Fod Duw i ddial pob drygioni.

'Nawr 'rwy'n clywed ac yn canfo
Fod y diawl ac uffern ifod,

mil miloedd o gythreuliaid,
rth farn Duw yn poeni f'enaid.
'Rwyf fi'n gwel'd yn eglur hollol,
od pob enaid yn anfarwol,
wedi marw'r corph a'i gladdu,
iid drwg, bid da, fo'r enaid hynny.
'Nawr y gwn mai gwir yw'r ſgrythur,
Nawr y gwn fod Criſt yn eirwir; *Mat. 24. 35.*
'Nawr y gwn y treulia'r nefoedd,
Cyn el geiriau Criſt yn niffodd.
Eiſiau credu hon mewn amſer,
Nid yw nghred yn awr ond ofer;
Eiſiau ei chredu yn fy mywyd,
Mi fum byw fel 'nifail ynfyd.
Felly byddwch chwithau, mrodyr,
Oni chredwch eiriau'r 'ſgrythur,
Ac amcanu byw yn ddeddfol
Yn ei hol fel meibion grafol.
Eiſiau dilyn geiriau'r 'ſgrythur,
Eiſiau doſi trachwant natur,
Eiſiau byw 'ngoleuni'r 'fengyl,
'Rwyf fi 'nawr mor ddrwg fy mhiccil.
Eiſiau dilyn cyngor Moeſen,
Eiſiau credu'r 'fengyl lawen;
Eiſiau cadw pwyntiau'r gyfraith,
Y bu muchedd front mor ddiffaith.
Pan y troes i'r 'fengyl heibio,
Fe ddaeth ſatan i'm cyfarwyddo,
Ac i'm tynnu i bob drygioni
Y f'ai nhrachwant yn ei hoſi.
Nid oes pechod alla'i draethu,
Na's dilynais ne's im' laru,
Ne's myn'd bywyd ffiaidd Deifes,
Mor ddihareb a Manaſſes.
Gwnaethum dduw o'm golud bydol,
Rhoes fy mryd ar bethau cnawdol,
Ymhob drwg mi aethum rhagof,
A gollyngais Dduw yn angof.
Felly gwedi toſt gamſyniad,
Llwyr ddibriſiais am fy enaid,
Fel rhyw 'nifail na bai'n coffa
Dim ond am y byd a'r bola.
Mynnais drwſiad gwych am danaf,
'Sgarlad coch bob dydd o'r meinaf;

'Nawr yn uffern 'rwy'n noeth lymmyn,
Am fy nghoegedd heb edefyn.
Mynnais † *findon, lawn*, a *chambrig* †
Yn fy nghryſau § *awr ac arig*; §
'Nawr gwae finneu na bae garthen,
Neu hws ceffyl am fy nghefen.

Minnau fwnnwn lanw mola
Ar ddanteith-fwyd o'r meluſa,
Bob diwrnod tra fu'r flwyddyn,
Er bod f'enaid yn dwyn newyn.
Bum mor foethus ac mor *ddainti*,
Ac na fynnwn unwaith broſi
Dim ond y fae tra danteithiol,
Bras a melus, drud a manol.
'Nawr mi fynnwn, pe cawn fwyta,
Soeg y moch i lanw mola,
Ac i dorri peth o'r newyn
Sy'n dolurio pob coluddyn.
Bum yn yfed ac yn chwiffio
Bîr a gwin heb feſur arno;
Ac yn llanw mola ganwaith,
Nes ei chwydu fynu eilwaith.
'Nawr mi rown y byd yn gyfan,
A'i holl dryſor, pe cawn ddafan
O ddw'r oer i oeri nhafod,
Sydd mewn fflam yn lloſgi'n waſtod.
Er bod ar fy mwrdd i friwſion,
Allai borthi ‖ ſwrn o dlodion,
Fe gae'r cwn y cwbl rhyngddyn',
Cyn cae Lazar un briwſionyn.
'Nawr mae Lazar ynte'n talu
'R pwyth hyd adref, ac yn pallu
Rhoi o'r ffynnon i mi ddafan
O'r dw'r oer, er maint wy'n fegian.
Er bod Moeſen a'r prophwydi
Yn rhoi llawer rhybudd i mi,
Ni wrandawn ar ddim a dd'wedent,
Ni wnawn un-rhith ag a geiſient.
'Nawr gan hynny 'rwy'n cael crio
Ddydd a nos heb gael fy ngwrando,
Ond cael taflu yn fy nannedd
Mor annuwiol y fu muchedd.
Pan bregethid yr efengyl,
Minneu drown at hon fy ngwegil,

Ac a gyſgwn ar fy nyrnau,
Pan bae eraill yn cael gwerſau.

'Nawr am gyſgu yn y demel,
Fe'm tormentir gan y cythraul,
Fel nad wyf yn abal cyſgu,
Na marwinio mwy ond hynny.

Ac am ſlino gwrando'r 'fengyl,
Ac athrawiaeth Criſt yn rhigyl,
Y mae'n gorfod arna'i wrando
Sgrech y cythraul byth tra gantho.

Eiſiau gwrando cyngor Moeſen,
Eiſiau credu'r 'fengyl lawen,
Eiſiau dilyn hon a'i dyſgu,
Y mae yn uffern fil yn gryddfu.

Minneu dreuliais ddydd yr Arglwydd
Mewn glythineb ac anlladrwydd,
Yn gan' gwaeth, mewn gloddeſt 'ſgymmun,
Nag un dydd o ddyddiau'r flwyddyn.

Mae 'ma filoedd o rai annoeth,
Am halogi'r ſanctaidd ſabboth,
Heb gael ſabboth nac eſmwythdra,
Ond yn poeni haf a gaua'.

Cym'rais enw Duw yn ofer
Fil o weithiau wrth fy mhleſer:
Nid oedd blas ar chwedl genny',
Nes y tyngwn waed y Ieſu.

O bwy boenfa ſ'ar fy nhafod,
Am ddirmygu gwaed y Cymmod;
A phwy *dorment* ſy'n fy ngryddfu,
Am amharchu enw'r Ieſu.

Minneu offrymmais ſ'enaid ganwaith
Yn y dydd i'r cythraul diffaith;
Am ei roi mor ſynych iddo,
F'aeth y diawl â'r enaid gantho.

Mae 'ma lawer mil fel finneu,
Yn y pwll mewn irad boenau,
Am roi eu hun i'r diawl tan regu,
Wedi i Griſt â'i waed eu prynu.

Llawer un a ſum i'n hela
O dra malais i ryfela,
Er mwyn tywallt gwaed y gwrion,
A'u difetha heb achoſion.

Nawr mae' gwaed y rhai'n yn lle
Am ddialau arnai'r filain!
Ac yn crio ar y cythraul,
Dalu i mi am fy nhrafael.

Bum yn gweſt ar fywyd ganwaith
Heb nac ofn Duw na'r gyfraith,
Yn *condemno* llawer gwirion,
Ac yn cadw llofrudd, lladron.

'Nawr mae'r mwrddwyr dan eu he
A'r drwg-ddynion fum i'n gadw,
Yn y pwll yn llarpio f'enaid,
Mor ddi-ffafar a'r cythreuliaid.

Larais ar fy ngwraig fy hunan,
Cym'rais fenthyg gwragedd aflan;
Llu o'r rhai'n ſy'n awr i'm pwyo
Ym mhwll uffern am eu hudo.

Mae'r baſtardiaid fum i'n ynnill
O'r rhai aflan hyn fel perchyll,
Oll yn llefain ac yn crio,
Am i'r cythraul fy *nhormento*.

Minneu orthrymmais blant ymddi
Pan bae farw un o'm deiliaid:
Awn â'r ddau ych fawr o'r arad,
Rhag i'r naill o'r ychen freſiad.

'Nawr am dreiſio'r fath wirioniaid,
Fe'm toſt gurir gan gythreuliaid,
Yn gan' gwaeth nag y bydd tanner
A'r pawl mawr yn ffyſto'r lleder.

Bum yn hirio anwir ddynion
Lawer gwaith i dyngu 'nudon,
Ac yn peri' rhei'ny dyngu
Beth y fynnwn ond eu dyſgu.

Y mae rhai'n fel haid o nadredd
Ddydd a nos yn cnoi fy mherfedd,
Ac yn rhwygo'n doſt fy nghalon;
Am eu dyſgu dyngu 'nudon.

Minneu elwais bobol wirion,
Weithiau'n fwrddwyr, weithiau'n lla
Ac enllibiais wyr a gwragedd,
Heb ddim achos ond fy nhrawſedd.

Cedwais hûr a llawer cyflog
Ar fy ngwas a'r tlawd anffodiog,

Ac a berais i'r tlawd fedi
Fy holl heiniar heb un *benni*.

'Nawr mae gwaed y rhei'ny'n crio
Ar y drygwr am fy mhwyo,
Am im' gadw hûr y rhei'ny,
Ac andwyo'r cyfryw dlodi.

Rhoddais f'arian gynt ar occor,
I'r dyn tlawd fel cybydd ‡ angor, ‡ *Trachwatus.*
Nes im' lyngcu feddai'r tlodion,
A'u handwyo â'm bargenion.

'Nawr mae llawer un o'r rhei'ny,
Yma'n uffern yn fy mhoeni,
Am eu gyrru i ladratta,
Gwedi f'occor brwnt eu difa.‖

Rhoddais i'r cyfreithwyr duon
Wobr fawr am dreiſio'r tlodion;
Mae'r cyfreithwyr yn fy llethu
Yma'n uffern am eu llygru.

Rhoddais gennad i'm holl weiſion
Vexo pawb o'm cymmydogion;
'Nawr mae'r gweiſion, am eu godde',
Yn *wexo*'n dost fy enaid inneu.

Prynais dir dan bris gan fagad,
Cedwais beth ar bawb o'u taliad:
'Nawr mewn carchar 'rwyf am hynny,
Heb fod gennyf rot i dalu.

Pe bae dimmai'n abal prynu
Rhydd-did i mi o'm carchardy,
A'm dwyn o'r pwll i'r nef oleu,
Nid wy'n abl cael o'r ddimmai.

Cefais rybudd fil o weithiau,
Am roi dreiſiais eilwaith adre';
Minneu awn i'r tân uffernol,
Cyn rhown ddimmai yn ei gwrthol.

Pan y gwerthwn wlan a llafur,
Rhown gam-bwyſau, rhown gam-feſur:
Yn yr ŷd mi werthwn raban
Yr un bris a'r gwenith purlan.

Ac yn erbyn Duw a'i ddeddfau,
Cedwais amryw fath o bwyſau;
Pwys rhy fawr pan fawn yn prynu,
Pwys rhy fach pan fawn yn gwerthu.

'Nawr fe'm curir ar fy nghloppa
Gan y diawl â'r pwyſau mwya',
A phawb eraill megis minnau,
A fu'n arſer anwir bwyſau.

Ni adewais bwngc o'r gyfraith
Heb ei thorri lawer canwaith;
Mi ymdroais ymhob rhyw bechod,
Nes i'r angeu roi im' ddyrnod.

Mi fynegais i chwi'n oleu,
B'wedd y bum i byw hyd angeu;
Mi fynegaf i chwi weithian,
B'wedd i'm poenir dan law ſatan.

Y mae'r pwll lle 'rwyf fi'n trigo
Yn ddwfn iawn heb waelod iddo,
A'i holl welydd cyn ucheled,
Nad oes gobaith cael ymwared.

Y mae'r pwll dros fyth yn lloſgi
O dân poeth fel môr yn berwi;
Y mae ana'l Duw ei hunan
Yn ei drin fel môr o frwmſtan.

Gwedi nynnu'r tân hwn unwaith,
Byth ni ddiffodd hwn yr eilwaith;
Nid rhaid chwythu dim o hono,
Mae e'n cynnu heb ei gyffro.

Y mae'r tân dros fyth yn lloſgi
Yn dra ffyrnig, ac yn poeni;
Ac er hyn nid yw e'n treulio,
Nac yn difa dim el iddo.

Mae'r un tân yn poeni'r bobol,
Ond mewn dull a modd neilltuol;
Rhai yn fwy neu lai o ronyn,
Fel y byddo'u beiau'n gofyn.

Yr haul a lyſg y *mwr* o'r India,
Yn fwy nâ'r rhai a drig yn Ruſia:
Uffern boeth a lyſg yn boethach
Bechod mawr nâ phechod byrrach.

Nid oes yn y pwll yn trigo
Un heb rwym ar draed a dwylo,
Mewn cadwynau trag'wyddoldeb,
Am eu pechod a'u ffolineb.

Mae tywyllwch hefyd yntho,
All pob rhai yn hawdd ei deimlo;

Ac er dechreu'r byd ni welad
Yntho oleu'r haul neu'r lleuad.

Mae e'n drewi cyn ffyrnicced,
Nad oes dim all drewi gafed;
Er bod miloedd yn ei nyrddo,
Ni lanhawyd erioed o hono.

Y mae pryfed yntho'n bwytta
Confiens dyn heb gael eu gwala,
Dydd a nos yn fawr eu hawydd,
Ac heb farw yn dragywydd. *Marc* 9.44.

Y mae gwedi mil o filoedd
O gythreuliaid megis lluoedd
Yn *tormento*'r rhai damnedig,
Ac heb orphwys § *awr nac orig*. § *Un amſer*.

Maent yn dyrnu ac yn pwyo
Rhai damnedig heb ddiffygio;
Ac er maint y f'ont yn ddial
Byth ni chymmer un ei ana'l.

Y mae'r *torment* yn drag'wyddol,
Ac ar bawb yn gyffredinol,
Yn *tormento* pawb o'r neilltu,
Ymhob aelod y fu'n pechu.

Y mae'r llygaid heb gael gweled
Ond cythreuliaid, er eu cafed,
Ac eneidiau rhai damnedig,
Yn y pwll yn wylo'n ffyrnig.

Y mae'r genau ynte'n bwytta
Buſtl ‡ lindys, bwyd o'r chwerwa, ‡ *Pryfed*.
Ac heb yfed dim ond gwaddod *Sal*.75.8.
O ddigofaint toſt y Drindod.

Y mae'r cluſtiau hwytheu'n gwrando
'Sgrech y diawl a'i blant yn crio,
A thoſt ochain rhai damnedig *Luc* 13.28.
Yn 'ſgyrnygu dannedd ffyrnig.

Y mae'r tafod ynte'n lloſgi,
Ac mewn brwmſtan poeth yn berwi,
Heb gael cymmaint ag un dafan *Luc* 16.24—25.
O ddw'r oer i ddofi'r lloſgfan.

Y mae'r ffroenau yn aroglu
Gwynt y brwmſtan o'r carchardy, *Dat*.21.8.
Sydd heb garthu etto er Adda,
Ac yn drewi o'r *ffyrnicca*.

Y mae'r traed a'r dwylo hwythau
Gwedi'u c'lymmu mewn cadwynau,
Ac heb allael troi na threiglo
O'r lle'r ydys yn eu brwylio.

Y mae dannedd pawb yn rhingcian,
Yn 'ſgyrnygu, a'r fath dwrddan,
Ag y bydd echrydus gennwn
Wrando'u llais na gwel'd eu *ffaſwn*.

Y mae pryfed cas anfarwol
Yn cnoi *conſiens* pob annuwiol,
Ac yn bwytta'n llym yſgymmun,
Etto byth heb dorri newyn.

Fel y pechodd pob rhyw aelod
Ag oedd gennyf, 'noed fy nhafod,
Felly poenir fy aelodau
Bob yr un ag amryw boenau.

Mae pob aelod yn poenydio,
Mae pob man à dial arno;
Mae pob dial yn dragywydd,
Yn poenydio heb ddim llonydd.

Ni bydd marw byth o'r pryfyn,
Byth ni ddiffodd tân yr odyn;
Ni ddaw angeu, ar y geiſiaf,
Byth i wneuthur diwedd arnaf.

Ni bu'r diluw ond blwydd hynod,
Na thân Sodom ond un diwrnod;
Newyn *Egypt* ond ſaith mlynedd;
Mae mhoen innau byth heb ddiwedd.

Pe cawn rydd-did o'm holl boenau,
Am hen canmil o flynyddau.

Colli'r nefoedd a'i rhialtwch,
Colli Duw a phob dedwyddwch.
Melldith Dduw i'r dydd y'm ganed,
Anap ddrwg i'r awr y'm llunied,
Uffern boeth i'm mam na bu'ſe
Yn dwyn llyffant yn fy nghyfle.

Gwae fi erioed na thorſai ngwddwg,
Ar y ploccyn pren â bilwg,
Cyn rhoi bron i fab anwadal,
I ddigio Duw, i ddwyn ei ddial.

Nid oes gythraul na dyn 'ſgymmun,
Yma'n uffern a'i holl derfyn,
Na bont ar eu cylch yn gyngan,
Yn fy mhwyo fawr a bychan.

Nid oes enaid dyn er Adda,
Yn mhwll uffern mewn mwy poenſa,
Mewn mwy trallod, mewn mwy eiſiau,
Nag y mae fy enaid innau.

Dyma nghyſtudd, dyma mhoenfa,
Dyma ngwewyr, dyma ngwaſgfa;
Dyma'r cyflwr yr wyf yntho
Bob rhyw awr yn toſt boenydio.

O gan hynny, fy mhum brodyr!
A phawb eraill ſydd o ſynwyr,
Cym'rwch rybudd cyn del angeu,
Rhag ich' ddwad lle 'rwyf finneu.

Oni byddwch edifeiriol,
Ffyddlon, ufudd, a chriſt'nogol,
Gwn na ddengys Duw'r dialau
Ich' fwy ffafar nag i minnau.

CXXIII. *Atteb i gweſtiwn ynghylch gweddio dros y marw, lle y dangoſir anghyfreithlondeb gweddio dros y cyfryw.*

FY nghâr a'm gwir anwylyd,
Gofynſoch gweſtiwn hyfryd;
Mae'n weddus im' ym mhlaid y ffydd,
Roi atteb prudd o'i blegid.

Hyn yma yw'ch gofyniad,
Ai gweddus yw i'r 'ffeiriad
Weddio dros y marw'n brudd,
Yn ol y dydd departiad?

'Rwy'n atteb i chwi'n groyw,
Na ddiodde'r 'ſgrythur alw,
Na gweddio na dydd na nos,
Yn ofer dros y marw.

Mae Duw yn barnu'r enaid,
I'r nef neu uffern danbaid,
Yr awr yr el o'r corph i maes,
Yn ol ei * *gair* a'i weithred.

Mae enaid y dyn ffyddlon *Luc* 23.4
Yn myn'd o'i gorph yn union,
I'r nefoedd at angylion gwar,
Fel enaid Lazar wirion.

Mae enaid yr annuwiol
Yn myn'd i'r pwll uffernol,
(Pan el o'r corph) i'r tân a'r gwres,
Fel enaid Deifes fydol.

Mae'r duwiol mewn dedwyddwch,
Gogoniant a rhialtwch,
Y fath nid rhaid ich' geiſio mwy,
Gadewn ni hwy mewn heddwch.

Nid rhaid gweddio droſtynt,
Gan gyſtal yw eu helynt,
Maent hwy gyd â'r Oen bob awr,
A ſwpper fawr ſydd ganthynt.

Mae'r enaid anwir ynte,
Yn griddfan yn y poenau; *Luc*
Ni ddaw hwn o'i boen a'i blag,
Er gweddi nag offrymmau.

Yn ol i un dyn farw,
A chael y farn yn groyw,
Ofer yw i'r wlad a'r plwy'
Weddio mwy dros hwnnw.

Pe ceiſiai Job neu Ddaniel,
Neu Abram, Moeſen, Samuel,
Laeſu'r boenfa yn y ffiam,
Ni chaent ddim am eu trafel.

Pe deuai 'ffeiriaid holl-fyd,
I grio droſto'n daerllyd,
A'u haberthau o bob rhyw,
Ni altrai Duw'mo'i ferdid.

Pe deuai'r byd yn gyfan,
A gweiddi am laeſu'r boenfan,

Ni chaent gwedi marw'r gwr, *Luc* 16.24.
Mo'r droppyn dw'r i'w ſafan.

Y farn a ſaif yn ddilys;
Lle cwympo'r pren ſe erys: *Preg.* 11.3.
Ni newid Duw 'mo'r farn a rodd;
Erioed ni throdd o'i 'wyllys. *Iago* 1.17.

Mae Duw yn ddianwadal,
Y farn a rodd fe'i cynnal:
Ni all y byd a'u hymbil taer,
Na'r nef na'r ddae'r ei hattal.

Yr amſer i weddio
Sydd cyn i ddyn *ddepartio*;
Gweddi, gwedi marw neb,
Sydd weddi heb *brefailio*.

Gan hynny 'rwy'n cynghori
I bawb a garo weddi,
Geiſio hon tra yntho wres,
Os cais ef les oddi wrthi.

Cais wiſg, cais *oil*, cais olau, *Eſa.* 55.6.
Cais ras cyn delo'r angau;
Ni cheir gwedi paſio'r dydd,
Mo'r dw'r os bydd yn eiſiau.

Gan hynny cyn *departio*,
Ni ddylem bawb weddio;
Dyna'r pryd, heb ddim o'r ffaël,
Mae i ni gael ein gwrando.

Cyn marw y mae i ni 1 *Cor.* 9.24.
Ynnill nef neu'i cholli; *Luc* 13.24—27.
Gwedi marw ni chaiff ffol,
Ond barn yn ol ei frynti.

Cyn marw mae *repento*,
Tra'i'n ddydd y mae ymg'weirio; *Ioan* 9.4.
Pan el hi'n nos, medd Criſt ei hun, *Preg.* 9.10.
Ni all un dyn 'mo'r gweithio.

Mae Criſt yn erchi'r treiſiwr *Mat.* 5.25.
Gyttuno â'i wrth'nebwr,
Tr'o ar y ffordd, cyn delo 'mlaen,
Rhag myn'd o flaen y Barnwr.

Rhag rhwymo'i draed a'i ddwylo,
A'i daflu i gael ei frwylio,
O *eiſiau gwneuthur* iawn mewn pryd,
Ni's tynn y byd oddi yno.

Fe wyddai Dafydd frenin,
Pan ddarfu am ei blentyn,
Mai ofer oedd gweddïo mwy
Dros hwnnw drwy hir ganlyn.

I ddangos hyn mor ofer
I unrhyw ddyn i arfer
Gweddi, gwedi marw'r ffrynd,
Yn ol ei fyn'd i 'fmwythder.

Am hyn nid oes gweddio
Dros ffrynd yn ol *departio*,
Y mae'n credu fyn'd yn noeth
I uffern boeth i *dario*.

Nid oes i neb ond deu-le
I fyned gwedi angeu,
Nef ac uffern, medd gair Duw,
Tân pur nid yw ond chwedleu.

Nid rhaid i neb weddio
Dros un â i'r nef i drigo,
Os yn uffern y gwna ei nyth,
Ni ddaw ef byth oddi yno.

Nid oedd ond gweithred ofer,
A wnaeth i'r 'ffeiriaid affer
Gweddi tros y marw mud,
I dwyllo'r byd dibryder.

Nid ydyw'r 'ffeiriad gorau,
Yn godde'r fath weddiau;
Ni's gwna ond rhyw 'ffeiriedyn ffol,
Sy'n ſerchu'n ol y ddimmai.

Mae dyled ar bob 'ffeiriad
Roi diolch am 'madawiad
Pob dyn duwiol yn ddiddoi,
Mewn gobaith o'i gyfodiad.

Ond am weddio droſtyn',
Yn ol eu cladd a'u terfyn,
Peth diles gwaharddedig yw,
Ni's gwna ond rhyw ofer-ddyn.

Wel dyma i chwi atteb,
O'ch cweſtiwn mewn ffyddlondeb;
Duw ro gynnydd ar eich ffydd,
A gras yn brudd i'ch hwyneb.

CXXIV. *Cyngor Mr. Prichard i'w fab.*

SAMI bach, er cariad Duw,
Cofia byth tra fyddech byw,
Foli Crift ar ben dy liniau,
Tr'ech o'm golwg oddi cartre'.

Galw'n brudd o ddyfnder calon
Ar dy Dad a'th Brynwr tirion,
Am d'amddiffyn nos a boreu,
Rhag bob drwg tr'ech oddi cartre'.

Plyg dy ddeulin, cod dy ddwylo,
Dal yn graff dy lygaid arno;
Cais ei rym, a'i ras, a'i oreu,
Ymhob dim tr'ech oddi cartre'.

Felly ceidw Duw di'n waftod
Rhag pob niwaid a drwg anffod,
Ac ni edy ddim yn eifiau
Ar SAM bach tr'o oddi carte'.

Cria ar Dduw am help i ddyfgu
'Nabod Crift a'i wir wafanaethu,
Tr'ech yn blentyn yn dy foethau,
Dyma'th fwydd tre'ch oddi cartre'.

Arfer ofni Duw a'i ganlyn,
Yn dy ie'ngctid tr'ech yn blentyn;
Felly byddi fiwr mewn graddau,
Foli Duw yn hen-wr gartre'.

Dos yn llawen at dy lyfyr,
Dyfg yn * glic, ac na bydd fegur; * *Ar frys.*
Nid wy'n gwardd er hyn it' weithiau
Chwarae peth tr'ech oddi cartre'.

Cyn b'ech fegur taro'r delyn,
Cân y Salmau fy'n ei chanlyn;
Fe fydd hynny'n ddifyr weithiau
I SAM bach tr'o oddi cartre'.

Cân fel cricced ar bob cam,
Gochel wylo am dy fam;
Duw fydd mam a thad o'r goreu
I SAM bach tr'o oddi cartre'.

Duw ro'i ras a'i fendith i ti,
Duw'th gyf'rwyddo i'w addoli;
Duw *fo Ceidwad* nos a boreu
Ar SAM *bach tra* oddi cartre'.

Cyn y caffo neb dy waled.

Golch dy wyneb, crib dy ben,
A'th gwff yn lân, a'th *fond* yn wen,
A'th drwſiad oll yn dra threſnus;
O flaen Duw mae hynny'n weddus.

Gwedi ymdrwſio dos i'th weddi
Yn ddiaros, gochel oedi:
Cwymp o flaen Duw ar dy liniau,
Cyn y gwlychech di dy enau.

Pan y delech o flaen Duw,
Meddwl, SAM, mai Brenin yw;
O flaen pwy mae'r holl angylion
Yn ymoſtwng mewn mawr ofon.

Dere ditheu ar dy ddeulin,
SAMI bach, o flaen dy Frenin;
Ac na chydgam wrtho yngan,
Heb anrhydedd, parch, ac ofan.

Ar dy liniau c'od d'olygon
At dy neſol Dad yn con,
Ac nac ofna ofyn iddo
Bob peth ag ſydd raid it' wrtho.

s ei gymmorth ac fe ddyry,
arno ac fe'th wrendy; *Sal.18.30.*
i yntho dy ymddiried,
'th geidw rhag pob niwed.
ia Dduw, fe'th gofia dithau, *Diar.3.27.*
edy arnat eiſiau;
s'naethwyr fe'u gwas'naetha, *1 Sam.2.30.*
dirmygwyr fe'u dirmygaf,
gwas'naethi Dduw yn waſtad,
mmer cymmaint garc am danad,
e bae ef heb un plentyn
ydi i garcu troſtyn'.
ddwl ditheu, SAMI bach,
:fnog, p'un ai claf ai iach,
vas'naethu Duw bob amſer,
d a nos wrth gwrs ac arfer.
arferu 'nawr yn blentyn
naethu Duw yn brudd a'i ganlyn,
r hen ni elli beidio
a'i was'naethu byth tra gantho. *Diar.22.6.*
w r'o i ti rym a gras
iddo byth yn was,
caffech yn y diwedd
nefoedd fod yn 'tifedd.

CXXVI. *Gweddi Samuel Prichard.*

RGLWYDD, Rhoddwr pob daioni, *Iago 1.17.*
Brenin nef, a Thad goleuni;
a gwrando weddi egwan,
yn bach o ddeng-mlwydd oedran.
wyf fi'n dwad ar fy neulin
laen di, fy ngraſol Frenin,
an arch ar dy ddwylo,
wyn Criſt na phall im' honno.
orch'mynaiſt i mi ofyn,
ldewaiſt roi ond canſyn; *Mat.7.7,8.*
n 'rwyf fi, na phall i mi
n arch ag wyf fi'n erchi.
mon gynt, y brenin hyfryd, *1 Bren.3.*
i un arch, doethineb gennyd;
roddaiſt ei arch iddo,
er mwy nag oedd e'n geiſio.

Nid wy n ceisio goiud bydoi,
Uchel fraint, na phlesser cnawdol,
Ond yn unig gras a gallu,
Byth fel cristion i'th was'naethu.

Dyro ras a grym i minnau,
'Nawr yn blentyn gwympo i ddechrau
Dy was'naethu mewn gwir grefydd,
A'i arferu yn dragywydd.

Na'd im' dreulio dyddiau'm ieʼngctid
Mewn oferedd, rhwyf a rhydd-did,
Ond par i mi, yn fy nghryfdwr,
Dy addoli, fy Nghreawdwr.

Agor dryfor dy ddaioni,
Dyro ras a deall i mi
Yn ddyn bach dy wir adnabod,
Megis Daniel gynt a'i gyfod.

Jeremi y prophwyd ynte'
Yn fab bach a'th wir addolai:
Dyro ras fel Jerem i mi,
Yn fab bach i'th wir addoli.

'Rwy'n fy offrwm i'th was'naethu,
Yn fy ieʼngctid yn hiraethu:

O † *ffwrneiſia* fi'n ddigonol, † *Trwſiada.*
A phob dawn ſy'n angenrheidiol;
I mi gaffael bod yn enwog,
Yn was i ti'r Hollalluog.

Agor lygaid fy ngwybodaeth, *Sal.*119.18.
Rho im' ras a deall helaeth,
Fel yſtyriwyf yn dra pherffaith,
Bethau dirgel yn dy gyfraith.

Nyn fy nghalon â gwreichionen
O'th wir ras tra fyddwy'n fachgen,
Fel y lloſgo'i byth yn wreſog,
Yn dwyn zel i'r Hollalluog.

Cwrdd â'm calon â marworyn *Eſa.*6.
Oddi ar d'allor tra fwy'n blentyn,
Fel y gallwyf draethu'n olau
Dy fawr glod tr'o chwyth i'm genau.

Rho im' bwer i ddeallu
Dy wir air a'i iawn ddoſparthu,
Fel y gallwyf iawn yſtyriaid
Beth ſydd dda ar les fy enaid.

Gwna fi byth yn batrwn bywiol
Yn f'ymddygiad i'th holl bobol,
Gan fyw'n ſanctaidd yn fy muchedd,
Ymhob pwynt o'r dechreu i'r diwedd.

Dyma f'arch, a dyma nghanlyn,
Dyma'r rhoddiad wy'n ei ofyn:
Er mwyn Criſt na phall hi i mi,
Ras yn blentyn i'th addoli.

Na'd im' dreulio dim o'm hamſer,
O hyn allan byth yn ofer;
Ond par i mi dreulio'n waſtad,
Ynghylch y peth a berthyn attad.

Tywallt fendith ar fy nhrafel,
Par im' ddyſgu yn ddiogel;
Rho im' gymmorth i ddeallu,
Ac i gofio'r peth wy'n ddyſgu.

Tanna droſwyf d'adain raſol,
Cudd fi tani yn waſtadol;
Na'd un gelyn wneuthur niwaid,
Mewn un modd, i'm corph na'm henaid.

Cadw fi rhag cwrp a thramgwydd,
C'wilydd, colled, anap, aflwydd,

Nychdod, niwaid, a'r fath hynny,
Os bydd d'ewyllys yn cenhadu.

Bid dy lygaid i'm diwallu,
Bid d'angylion i'm caſtellu;
Bid dy Ysbryd i'm cyf'rwyddo,
Bid dy ras i'm cynnorthwyo.

Clod i ti, a gras i minneu,
Mawl i'm Brenin nos a boreu;
Gwir ogoniant yn dragywydd
F'o i'm Harglwydd a'm Hachubydd.

CXXVII. *Cyngor arall Mr. Prichard, fab.*

NA ‖ phampra'r corph i ladd yr e
Na ddigia Dduw i bleſio diawlai
Na werth y nef i brynu daear,
Na phecha mwy rhag bod 'nedifar.

Pe caet beunydd fwytta manna,
Ar felus-fwyd lanw'th fola;
Beth wyt nes, od ai'n ol hynny
I bwll uffern i newynu?

Pe caet yfed gwin yn ddiod,
Gwiſgo porphor *ffein* yn waſtod,
Dodi'th droed ar war brenhinoedd,
Beth wyt nes os colli'r nefoedd?

Be baet berchen aur yr India,
Dâ'r holl fyd a'r tiroedd tecca',
Beth y dâl it' hyn o wagedd,
A cholli d'enaid yn y diwedd?

Pe caet orwedd gyd â *Venus*,
Pleſio'th gorph o'r * *ffeina* gerddwys;
Beth yw d'ynnill am dy drafael?
A myn'd d'enaid gan y cythraul.

Pe caet bawb i gurо'th geſen,
Plant y byd i'th ſirio'n llawen,
Beth y dâl i'r rhai'n dy *ffatrio*,
A Duw wrthyt wedi digio?

Gwell gwas'naethu Duw nâ'r byd,
Gwell ffrwyno'r corph nâ'th ddamnio;
Gwell trafael byr nâ phoen trag'wyddo
Gwell bara a dŵr nâ gwledd uffernol.

Gwas'naetha Grift, rhyfela â'r cyth
Ti gei'r goron am dy drafael;

'Spa'r cnawd i gadw d'enaid,
i gei ran o'i wledd fendigaid.

XXVII. *Achwyn Mr. Prichard ynghylch tref Llanddyfri; ei rybudd a'i gynghor iddi.*

MENE Tecel, tref Llanddyfri,
Pwyfodd Duw di yn dy frynti;
i cha'dd ynot ond y forod,
ochel weithian rhag y Drindod.

Gwialen doft fydd barod i ti,
r ys dyddiau am dy frynti;
'th anwiredd fy'n cynhyddu;
iochel weithian gael dy faeddu.

Hir yr erys Duw heb daro,
lwyr y dial pan y delo:
im yr echwyn a'r hir 'fgori,
'ch! fe dâl ar unwaith i ti.

Mae'n rhoi amfer i ti wella,
ae'n rhoi rhybudd o'r helaetha;
'ymmer rybudd tra f'o'r amfer,
nid ê gwae di ar fyrder.

Pa hwyaf mae Duw'n aros wrthyd,
m 'ddifeirwch a gwell bywyd,
Vaeth-waeth, waeth-waeth, yw dy fuchedd,
nd gwae di pan ddel y diwedd.

Lle b'o Duw yn hir yn oedi,
leb roi dial am ddrygioni,
rymaf oll y fydd ei ddyrnod,
'an y del i ddial pechod.

Gochel ditheu ddial Duw,
e ddaw ar frys er llaefed yw,
a'i draed o wlan a'i ddwrn o blwm,
lle delo'n llaes fe dery'n drwm.

Tebyg ydwyt i Gomorra,
Sodom boeth a thref Samaria,
Rhai na fynnent wella hyd farw,
Ne's eu troi yn llwch a lludw.

Tebyg ydwyt ti i Pharao,
Oedd â'i galon gwedi fero,
'Rhwn na fynnai wella'i fuchedd,
Nes ei ddifa yn y diwedd.

Cefaiſt rybudd lawer pryd,
Nid yw cyngor * 'mheuthyn id;
Nid oes lun it' wneuthur eſgus;
O gwae di, y dref anhappus!

Bore codais gyd â'r ceiliog,
Hir ddilynais, byth yn d'annog
Droi at Dduw oddiwrth dy fyrrti,
Ond nid oedd ond ofer i mi.

Cenais i ti'r udgorn aethlyd,
O farn Duw a'i lid anhyfryd,
I'th ddihuno o drym-gwſg pechod,
Chwyrnu er hyn wyt ti yn waſtod.

Minneu'th ddenais â diſigyl
Addewidion yr efengyl,
Yn fwyn i'th wawdd i edifeirwch,
Ond ni chefais ond y triſtwch.

Mi'th fygythiais ditheu â'r gyfraith,
A dialau Duw ar unwaith,
Geiſio ffrwyno d'ên rhag pechu,
Ffrom a ffol wyt ti er hynny.

Cenais bibau, ond ni ddawnſiaiſt,
Toſt gwynfanais, nid alaraiſt:
Ceiſiais trwy dêg a thrwy hagar,
Ni chawn gennyt ond y gwatwar.

Beth a allaf wneuthur weithian,
Ond ei thynnu i ochr ceulan,
I wylo'r deigrau gwaed pe gallwn,
Wel'd dy arwain tu a'r *dwngwn*.

Pwy na wylai weled ſatan
Yn dŷ dynnu wrth edau ſidan,
I bwll uffern yn drag'wyddol,
A'r bach a'r *bait* o bleſer cnawdol.

Eſau werthai ei 'tifeddiaeth
Am phiolaid gawl, yſywaeth;
Ditheu werthaiſt deyrnas nefoedd,
Am gawl brag; do, do, o'm hanfonodd.

Dyma'r peth ſy'n torri nghalon,
Wrth dy wel'd di 'nawr mor ffinion,
Orfod prwfo hyn yn d'erbyn
Ddydd y farn heb gelu gronyn.

Toſt yw gorfod ar y Tad,
Ddydd y farn heb ddim o'r gwad,

yffiolaethu o lod ſafan
n erbyn brynti'i blant ei hunan.
Hyn y fydd, a hyn y ddaw,
ai wellhau 'maes o law:
mwyn Criſt, gan hynny gwella,
hag i ddial Duw dy ddala.
Gwiſga len a ſach am danad, *Joel* 2.12,13.
yla nes bo'th wely'n nofiad;
c na fwyta fwyd na diod,
es cael pardwn am dy bechod.
Cur dy ddwyfron, tyn dy wallt, *Luc* 18.13.
yla'r deigrau dw'r yn hallt; *Ezra* 9.3.
ia'n ddyfal iawn † *Peccavi*, † *Pechais.*
rglwydd, maddeu meiau i mi.
Bwrw ymaith dy ddiffeithdra,
wyll, a ffalſtedd, a phutteindra;
ad dy fedd'dod, cladd dy frynti,
ae Duw'n gwel'd dy holl ddrygioni. *Jer.*16.12.
Mae dy farn wrth edau wen,
n crogi beunydd wrth dy ben;
ae dy blant a phob ei reffyn,
n ei thynnu ar dy gobyn.
Goehel bellach, dal dy law,
ial Duw fel bollt y ddaw;
hoi it' rybudd prudd ſydd raid; *Ezec.*33.7,8,9.
ni chym'ri rybudd, paid.

CXXVIII. *Achwyn eglwyſwr.*

DUW gwel drymmed yw fy nghalon,
Weled faint peng'ledrwydd dynion;
ais eu harwain tu a'r nefoedd,
wytheu ant i'r tân heb ddiffodd.
Golchi'r Moyrys du trwy ſebon,
roi'r Iorddonen i ben Hermon,
w cynghori'r dyn pen-galed,
fni Duw a charcu'i enaid.
Cais trwy dêg, a chais trwy hagar,
fer canu i'r neidr fyddar; *Sal.*58.4,5.
rinia fynnech ar bren pwdwr,
yth ni ry' ti ffrwyth na ſwccwr.
Dyſg a dangos, gwawdd, ymhwedd,
ab y fall, ni wella ei fuchedd;

Lladd â'r gyfraith, gwawdd â'r 'fengyl,
Ni thry attat ond ei wegil.

Gollwng arno'r holl brophwydi,
A'r 'poſtolion i'w gynghori,
Nid gwaeth ffyſto pen wrth bentan,
Ni wna ond y fynno ei hunan.

Gwae fy nghalon drom gan hynny,
Na buaſai Duw'n 'wyllyſu
Fy rhoi'n fugail ar dda gwylltion,
Cyn rhoi im' fiars y cyfryw ddynion.

Y corr a dynn y gwenwyn lyndys,
O'r blodeuyn goreu ei *relis*;
A'r dyn drwg a dynn ryw amcan
O bur eiriau Duw ei hunan.

Waith i Griſt ein Prynwr tirion
Golli troſom waed ei galon,
A'i roi'n bridwerth tros ein pechod,
Fe fyn lawer bechu'n waſtod.

Waith bod Noe a Lot yn feddw,
Waith bod Jonas hen yn chwerw,
Fe fyn lawer droedio eu beiau,
Heb ddilyn un o'u holl rinweddau.

Pob gwas gwych yn awr a fedr
Dyngu a rhegu gyd â Pheder;
Pa'm na wela'i neb yn medru
Gyd â Pheder edifaru?

Swrn ſy'n dilyn Dafydd brophwyd
Mewn godineb lle'i gw'radwyddwyd,
Ond ni wela'i neb yn dilyn
Edifeirwch Dafydd frenin.

Un a ddywed, Mi *repentaf*
Fy meiau gyd y flwyddyn neſaf.
Beth, medd Criſt, os aiff dy enaid
Heno neſaf gan gythreuliaid?

Llall a ddywed, Helwn heddy',
Ni wellawn ein beiau foru:
Heno lladd y gwr yn feddw;
Duw, p'le'r aeth 'difeirwch hwnnw?

Yn ol hwn y d'wed y trydydd,
Pe bae fy mai yn fwy na'r mynydd,
Mae Duw mawr yn fwy'i drugaredd;
Mi gaf bardwn ar fy niwedd.

Felly waith bod Duw yn rafol,
Ac yn dirion i'r 'difeiriol;
Llawer dyn fy'n pechu'n 'fgeler,
Heb wneud un pris o'i gyfiawnder.

Er fod Duw yn llawn trugaredd, *Ecf.*34.6,4.
Yn hwyr ei lid, yn dda ei amynedd, *Nah.*1.2,3.
Etto er hyn mae Criſt yn d'wedyd,
Fod Duw mawr yn gyfiawn hefyd.

Duw fydd rafol, Duw fydd gyfion,
Duw fydd fwyn, a Duw fydd ddigllon;
Duw fydd ddof, a Duw fydd danllyd, *Heb.*12.29.
Duw fydd hael a chynnil hefyd.

Mae e'n maddeu'r mil talentau, *Mat.*18.
Etto'n pallu'r hatling weithiau:
Mae'n rhoi'r nef yn rhwydd i ryw un,
Etto i'r llall yn pallu'r droppyn.

I'r rhai ffyddlon edifeiriol, *Eſa.*55.7.
Mae Duw'n ffyddlon ac yn rafol,
Ond i'r cyndyn cas gwrthnyfig, *Ioan* 3.36.
Mae Duw'n greulon ac yn ffyrnig. *Sal.*18.25,26.

O herwydd hyn yr wy'n cynghori,
Na ddilyner hir ddrygioni,
Ond i bawb tra fyddont byw,
Dreulio eu hoes mewn ofn Duw.

CXXIX. *Rhaid glynu wrth Criſt, heb adael i ddim ein troi ni oddi wrtho.*

OS tad, os mam, os mab, os merch,
Os tai, os tir, os gwraig trwy ferch,
A gais dy droi yn draws neu'n driſt,
Oddi wrth dy gred a'th ferch at Criſt:

Gad dad i droi, gad fam i wylo, *Luc* 14.26.
Gad wraig i 'fgoi, gad blant i grio;
Gad dai, gad dir, gad faeth, gad fywyd;
Cyn gado Criſt, gad faint fydd gennyd.

Bydd Criſt yn dad, yn fam, yn frawd,
Yn graig, yn gaer, yn ffrynd yn ffawd;
Yn gyfoeth mawr, yn lles, yn llwyddiant,
Yn bob peth cu i bawb a'i carant.

Heb Criſt, heb gred, heb faeth, heb fywyd,
Heb ddull, heb ddawn, heb nerth, heb iechyd,

Heb *hope*, heb help, heb ras, heb rym,
Heb ddyſg, heb dda, heb Dduw, heb ddim.

CXXX. *Gwell Duw nâ dim.*

GWELL Duw nâ'r nef, na dim ſydd yn
Gwell nâ'r ddae'r, nâ'r maint ſydd a
Gwell nâ'r byd nâ'i olud im', *Je*
Gwell, a dau-gwell, Duw nâ dim.

Gwell nâ thad, nâ mam, nâ mammaeth,
Gwell nâ chyfoeth nâ 'tifeddiaeth;
Gwell nâ Mari, gwell nâ Martha,
Gwell nâ dim yw Duw gorucha'.

Os Duw ddewiſiaiſt yn dy ran, *Sal*
Cei Griſt i'th gynnal ymhob man;
Cei'r ſaint i'th gylch, cei'r byd i'th beri,
Cei'r nef i'th ran, cei'r fall i'th ofni.

Ti ddewiſiaiſt y rhan bennaf,
Pan ddewiſiaiſt Dduw goruchaf;
Rhan nâ ddygir byth oddi arnad,
Tra parhao'r haul a'r lleuad.

Pan duo'r haul, pan wrido'r lleuad, 1
Pan ſyrthio'r ſer, pan ofno bagad, 2
Pan loſgo'n boeth y byd a'i bwer,
Bydd dy ran di yn ddibryder. 1

Cwyn dy galon, na fydd wan,
Cadw d'afael ar dy ran;
Ti ddewiſiaiſt y rhan oreu,
Gochel newid hyd at angeu.

CXXXI. *Griſt yw Pren y Bywyd*

DEWCH bob rhai at bren y bywyd,
Dewch at Griſt ein Prynwr hyfryd;
Mwynhewch y ffrwyth a chredwch yntho,
Chwi gewch ras a bywyd gantho.

Dyma'r Pren a dyn y dincod,
A'r newyn dû, a'r poen, a'r pechod,
A melldith Dduw, a'r loes gwenwynig,
A ddaeth o fwyta'r pren gwa'rddedig.

O bwytewch o'r Pren yn rhad,
O'r nef y daeth oddi wrth y Tad,

'n gyrru'n iach, i gadw'n bywyd,
dorri'n chwant, i roi in' iechyd.

Mae'i ffrwyth e'n ber, mae'i ddail yn iachus, *Dat.*
Mae'i flas yn well nâ'r manna melus; 22.2.
Ni all newyn byth, nac angau, *Ioan* 6.35,
Drwblo'r dyn fwytao'i ffrwythau. 49,50.

Crift yw'r Pren, Oh! dewch bawb atto,
Y ffrwyth yw'r bywyd y fydd yntho;
Y dail yw'r gair a'i gyngor iachus,
Sy'n bywhau yr enaid clwyfus. *Mat.*11.28.

Dewch bob rhai fy'n flin eu cyflwr,
Dewch at Grift ein gwir Iachawdwr;
Dewch i dderbyn gras ac iechyd,
Cymmorth, cymffordd, bawb o'r holl-fyd.

Dewn at y Pren, bwytawn ei ffrwythau,
Crynhown ei ddail, rhown wrth ein clwyfau,
Fe'n gwir iacha, fe dyr ein newyn,
Fe bair in' fyw dros fyth heb derfyn.

CXXXII. *Crift a arwyddoccawyd wrth yr Oen Pafg.*

CRIST yw Oen y Pafg a'n Haberth,
Crift yw'n Hoen a'n Hoffrwm prydferth; 1 *Cor.*
Oen Duw, Oen da, Oen gwyn i gyd, 5-7.
Sy'n tynnu ffwrdd bechodau'r byd. *Ioan* 1.29.

Crift yw'r Oen a laddwyd drofom,
Crift archollwyd am a wnaethom;
Ei waed gwerthfawr, pan groefhoeliwyd,
Am ein beiau a dywalltwyd.

Blin, a thoft, a thrwm, ac irad,
Poeni'r Oen am feiau'r ddafad;
Lladd Mab Duw ar flaen yr hoelion,
Am bechodau meibion dynion.

Adda'n bwyta 'falau pechod,
Dannedd Crift yn godde'r ddincod;
Dyn yn pechu, Crift yn marw;
P'le bu cariad o'r fath hwnnw?

Och! pa galon na thofturia,
Chwipio Crift am bechod Adda;
Lladd y Bugail am fai'r defaid,
Crogi'r *Prins* i gadw'r deiliaid.

Gwerthu'r *Meiftr* i brynu'r gweifion,
Lladd y Mab i gadw ei elynion;

Ni all neb ond Criſt ein *helo*,
Fe yw'r Sarph Bres, craffwn arno.

Craffwn ar Griſt a groeſhoeliwyd,
Fel y craffei'r rhai a frathwyd,
Ar y ſarph bres yn y * diffaith,
Fe â'r loes a'r gwenwyn ymaith.

Os edrychwn arno'n brudd,
A chalon don, a llygad ffydd;
Er i'r ſarph â'i chol ein clwyfo,
Fe'n iacha ond edrych arno.

Oni ddewn at Griſt ar fyrder,
I gael help rhag brath y wyber,
Nid oes meddyg yn yr holl-fyd,
Ond Mab Duw all gadw'n bywyd.

N. B. Nid yw'r tair Cân uchod yn un o A
Panchedig Mr. STEPHEN HUGH

CXXXIV. *Hymn neu Gân ar ddydd*

POB criſtion ag ſy'n clywed,
A'm llais yn medru yſtyried,
Cenwch foliant gyd â mi,
I'r un Duw tri gogoned.

Dyrchefwch eich calonnau,
Cyd-genwch Salms a Hymnau,

Os dyma'r dydd y ganed
Crift, Ceidwad, Cymmfordd holl-gred,
Inig Helpwr yr holl fyd;
A gwyn ei fyd ei weled.

Dyma'r dydd y cafas
Holl-gred eu gwyn a'u hurddas;
Dy ma'r dydd y torwyd pen
Cr ſarph a'r filen atgas.

Dyma'r dydd y cawſom
Y gwynfyd gynt a goll'ſom
Trwy wall Adda, ein Tad cu,
Pan ddaeth Criſt Ieſu attom.

Dyma'r dydd a dorrodd
Y fagal gynt a'n rhwydodd;
Dyma'r dydd a barodd Och!
I'r wiber goch a'n hudodd.

Os dyma'r dydd y ganed
Mab Duw, yr Had bendiged,
Addawſid gynt o hil y wraig,
I ſathru'r ddraig oedd enbaid:

O moeſwch in' gan hynny,
Sancteiddio'r dwthwn heddy',
Er cof am Brynwr yr holl fyd,
A ddaeth mor ddrud i'n helpu.

A nedwch in' anghofio
Yn ddyfal i fendithio,
Am y cymmorth mawr i gyd,
A ga'dd y byd oddi wrtho.

Ond moeſwch in' glodfori
Ei enw, a'i foliannu
Dydd a nos tr'o ynom chwyth,
A'r eithaf byth o'n gallu.

A heddyw yn enwedig,
Yn gyfan ddydd Nadolig,
Cenwch nes dadſeinio'r nef,
Gan lais eich lleſ garedig.

O'r caniad cynta'r ceiliog,
Ymrowch i godi'n gefnog,
I glodfori hyd y wawr,
Eich Prynwr mawr trugarog.

A phan y torro'r wawr-ddydd,
Cyd-genwch â'r uchedydd,

Foliant am eich * tynnu maes,
O'r tywyllwch cas tragywydd.

A chanol dydd, heb orphen
Fel ceiliog y fwyalchen,
Cenwch Salmau iddo'n glos,
Nes dycco'r nos y feren.

A chwedi'n o'r dechreu-nos,
Yn ddyfal fel yr eos,
Cenwch, cenwch, nac orphwyfwch,
Nes gorphennu'r hir-nos.

Ac felly nos a borau,
A chanol dydd yn ddiau,
Treuliwch y Nadolig ddydd,
Mewn diolch prudd a Salmau.

Os dyma'r dydd i'n prynwyd,
A'r dydd i'n *reconſeilwyd*
Yn ffryns â Duw ein Barnwr prudd,
A dyma'r dydd i'n helpwyd.

Dyma'r dydd a'n cododd,
O uffern hyd y nefoedd,
A'r dydd a'n gwnaeth yn || blant i Ddu
Ond hyfryd yw'i weithredoedd.

Dyma'r dydd ſy'n rhwygo
Ein ſach, a'r dydd ſy'n datro
Ein triſtwch i lawenydd trwch;
O gorfoleddwch yntho.

Os dyma'r dydd y ganed
Oen Duw, yr had bendiged,
I dynnu ffwrdd bechodau'r byd,
Oedd goch i gyd fel 'ſgarled:

Dyma'r dydd gan hyny
Y mae in' orfoleddu,
A myn'd i lyſoedd Duw yn lân,
Tan ddiolch a than ganu.

Dyma'r dydd ſydd i ni
Yn ddyfal i'w addoli,

* Mae rhai heb eu goleuo trwy eu bai eu hun

|| Cynnifer ag a'i derbyniaſant ef, ſfe a rod
fod yn feibion i Dduw, ſef i'r rhai a gredain
Ioan i.12. ac nid i neb arall.

I fendithio bob rhyw awr,
Am dan ei fawr ddaioni.

A chofio'r modd a'n prynodd,
Trwy'r gwerthfawr waed a gollodd,
Tan ei fron ar grog-pren croes,
Yr chwerw loes a gafodd.

Fel pelican cariadus,
U ag at ei adar clwyfus,
E roddl gwaed ei galon bur,
Helpu'i frodyr 'nafus.

Fe addawodd yr angylion,
Ddwad at Iuddewon,
Brynu enaid dyn yn rhad,
A gwerthfawr waed ei galon.

O'r gadair ym mharadwys,
Yr ddae'ren fe ddiſgynwys,
Gym'ryd cnawd o Fairwen § dlos, § *Dég. Eph.* 5. 25.
Farw dros ei * eglwys.

Fe gym'rodd arno'n tlodi,
A'n gwaeledd a'n gofidi,
A'r holl ddial arno'i hun,
A haeddai ddyn a'm frynti.

Fe wanwyd am ein beiau,
Archollwyd am gamweddau;
Ond trwy'i gleiſiau fe iachaws
Holl liaws ein pechodau.

Fe gollodd waed ei galon,
Ar grog-pren hefyd droſon,
Ac fe'n gwnaeth yn blant i Dduw,
Am oeddem yn elynion.

Fe'n golchodd o'n pechodau,
Fe brynodd ein heneidiau;
Ac fe'n ‖ dug i deyrnas nef,
Er maint yw llef ein beiau.

* Sef y bobl ag a alwyd neu a elwir i undeb ag ef ei hun trwy ffydd, aci ufuddhau iddo mewn cyfiawnder a ſanctiddrwydd.

‖ Ni ddwg Crist neb o honom ni i deyrnas nef a fo byw a marw heb ffydd, ediſeirwch, a ſanctaiddrwydd buchedd. Ac *Duw yn dweud*, na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu *deyrnas ef*, 1 *Cor.* vi. 9, 10. Y mae efe wedi tyngu yn

Yn ſanctaidd heb ei nurddo
Mewn oferedd yn y byd,
Ond pawb i gyd ſancteiddio,

Trown heibio afreolaeth,
A medd-dod, a phibyddiaeth,
Ac awn ynghyd i deml Dduw,
Can's hynny yw crift'nogaeth.

Nid gweddaidd i grift'nogion
Ymdroi mewn beiau bryntion,
Ar wyliau Crift ein Prynwr prudd,
Y modd y bydd Iuddewon:

Ond treulio'r rhai'n yn ſanctaidd,
Yn ſobor ac yn weddaidd,
Megis blant i'n nefol Dad,
Mewn gras a chariad perffaidd.

Ac arfer pob diwrnod,
Yn ddyfal iawn i ddyfod,
I * deml Dduw a'i ſanctaidd dŷ,
Bob rhai tan ganu mawr-glod.

ei lid, na chaent ddyfod i mewn i'w or
iii. 11. Fe ddywed Crift wrth y cyfryw,
" oddi wrthyf chwi holl weithredwyr anw
27. Edrychwn ninneu attom ein hunain,

Nid edrych ar ein dwylo,
Am roi un aberth iddo,
Ond clod a mawl tu fewn i'w lys,
Can's hyn ſydd felus gantho.

O dewch i'w byrth gan hynny,
Tan ddiolch a than ganu,
Fach a mawr ar foreu a hwyr,
Yn brudd i'w lwyr foliannu.

O dewch i'w deml ſanctaidd,
Yn drefnus ac yn weddaidd,
I glodfori enw Duw,
Can's hyfryd yw a gweddaidd.

Tra gweddaidd a pherth'naſol,
I bob rhyw griſtion duwiol,
Foli ein Prynwr ddydd a nos,
Am farw dros ei bobol.

Dyma i gyd y taliad,
Y diolch a'r aberthiad,
Y mae'n ddiſgwyl ar law'r gwyr,
Am dan ei gur a'i gariad.

Gan hynny curwch ddwylo,
A rhoddwch foliant iddo,

medd Paul wrth yr eglwys neu'r ffyddloniaid yng Nghorinth, 2 Cor. vi. 16. Nid ydwyf fi, yn y meſur lleiat, yn dywed d un gair yn erbyn dyſod yn barchus i addoli Duw, yn ol ei ewyllys ei hun, yn y lleoedd y mae'r Awdwr yn eu galw yn demlau ac yn eglwyſydd: Ac nid wyf fi yn gwadu nad ellir, wrth ddull o ymadrodd a elwir Metonomia, alw y lleoedd hynny wrth yr enwau y mae'r Awdwr yn eu harfer. Ond yn gymmaint ag nad oedd un adeilad mwy nâ'u gilydd yn awr, yn nyddiau'r efengyl, wedi ei adeiladu trwy orchymmyn neilltuol y Goruchaf DDUW, a phortreiad mewn yſgrifen oddiwrth ei Yſpryd ef, fel yr adeilad wyd y Deml fawr yn Jeruſalem yn amſer y Gyfraith; nac un lle mwy nâ'i gilydd yn awr yn arwydd o Grift a'i bobl fel yr oedd y deml honno y pryd hynny, Ioan ii. 19, 21. nac un addewid yn awr o breſennoldeb Duw i un lle mwy nâ'i gilydd (pan fyddo y gynnulleidfa o bobl yr Arglwydd yn abſennol) fel yr oeddent yr amſer hynny i'r deml honno, 1 Bren. ix. 3. Am y rheſymmau hyn, nid wyf fi yn deall etto, cyntaf beth a ddeallaf fi ar ol hyn, pa ſanctteiddrwydd *yr oedd yr Awdwr* bendigedig yn tybied ei fod yn y cyſtrywleoedd, *1 Tim. ii. 8.*

Bob dydd, bob awr, bob ennyd.

CXXXV. *Cyngor i geiſio yr Arglwydd*

O Cais gwr, na gwraig, na phlentyn,
Gael y bywyd mawr diderfyn,
Ceiſient Griſt s'â'r bywyd yntho,
A hwy gânt y bywyd gantho.

Rhaid yw ceiſio Criſt yn gynta',
Lle mae'r bywyd yn llettya;
Gwael yw'r gwaith, a thraws, a thrift,
Geiſio'r bywyd nes cael Criſt.

Cais di Griſt yn Geidwad i ti,
Ac yn Arglwydd i'th reoli;
Ti gei'r bywyd didrangc yntho,
Ac ni cholli fyth 'mo hono.

Oni cheiſi Griſt yn Geidwad,
Ac yn Llywydd panchus arnad,
Nid yw boſib' it' ddychymmyg,
B'wedd y byddi ddyn cadwedig.

Pawb a chwennych gael wrth farw
Criſt fel Ceidwad pur i'w cadw;
Wrth fyw ni fyn ond rhai o'r rhei'ny
Griſt fel Arglwydd i'w rheoli.

Na'd dy dwylle griſtion anllad,

Ni all un-dyn, gwnaed a fynno,
Byth fod yn gadwedig hebddo.

Pe caet ti'r byd a'i bethau euraid,
Heb gael Crist i gadw'th enaid,
Beth y dalai'r drwg-fyd trist,
Os colli d'enaid eisiau Crist?

Pe caet Grist, heb ddim ond hynny,
Ti gaet ddigon i'th ddiwallu:
Mae yn gryno yng Nghrist ei hun, *Col.* 1. 19.
Oll sydd raid i gadw dyn.

Och! na welit mor angenrhaid
Yw Mab Duw i gadw d'enaid,
Ac na elli weithio, 'sywaeth,
Hebddo, ddarn o'th iechydwriaeth.

Ond bod yn rhaid ac yn gorfod,
Arnat geisio'r Iesu drosot,
Weithio'r cwbl, ddechreu a diwedd,
Cyn y gallech gael trugaredd.

Os ni ddichon dyn nac angel,
Gwyllt na dof, nac un anifail,
Wella dim o'th gyflwr truan,
Nes gwellhao Crist ei hunan.

Rhaid it' Grist yn Dduw, yn Ddyn,
A'i ddwy nattur tan yr un,
Weithio pob darn o'th brid-bryniad,
Cyn boddloner Duw'r Uchel-dad.

Rhaid i Grist, dy Frawd, dy Frenin,
Weithio pob darn, a phob tippyn,
O'r gwaith mawr o'th iechydwriaeth;
Ni all eraill helpu, ysywaeth.

Os cais enaid dyn feddiannu
Crist a'i ddoniau i'w § ddiddanu,
Rhaid i'r enaid bach ymgweirio,
Dderbyn Crist cyn delo atto.

Gwna dy enaid bach yn barod
I gael Crist i drigo ynod,

§ Er fod Crist yn dyfod i lanhau y pechadur pan y mae ef yn aflan, etto nid yw efe'n dyfod i ddiddanu y pechadur nes yn gyntaf ei [illegible] ef, Ioan xiv. 15, 17, 21, 23. Mae'n rhaid bod gras yn gyntaf, cyn y gellir cael [illegible] a [illegible] yn yr Argiwydd, Rhuf. v. 1, 2. a xv. 13.

Gwedi'n planna dy hun yntho,
A thyn ras a grym oddi wrtho.

Rhaid it' wneuthur, anwyl griſtion
Lle i Griſt cyn del i'th galon,
A chymhennu ei le'n barod,
Cyn y delo tan dy fargod.

Ni all Criſt na'i Yſpryd ſanctaidd,
Aros byth mewn lle anghruaidd:
Os cais un dyn ei gyfeillach,
Gwnaed ei galon iddo'n lanach.

Ni ddaw Criſt i'r galon aflan,
Nes troi pechod oflyd allan:
Ni thrig Criſt lle bo aflendid,
Sanctaidd yw a glân o Yſpryd.

Ni chyttuna Duw a dagon,
Criſt a belial mewn un galon,
Mwy nâ'r dw'r a'r tân pan ddoder
I gyd-aros mewn un lleſter.

Ni all calon llawn o falchder,
Dderbyn Criſt nes yr arllwyſer,
Mwy nâ baril llawn o blwcca,
Dderbyn llaeth nes *fento*'r llacca.

Rhaid ymado'n lân â phechod,
A'i gaſhau, a'i lwyr ymwrthod,
Cyn y gallo enaid un-dyn
Gael cyfeillach Criſt, na'i dderbyn.

Rhaid i'r enaid bach ymarllwys
O bob pechod y mae'n gynnwys,
Fel y gallo Criſt â'i ddoniau
Lenwi'r enaid gwag â'i radau.

Ni all un dyn dderbyn Criſt
I'r galon aflan, druan, driſt,
Nes cymhennir hon yn gyntaf,
I roeſawi'r Brenin mwyaf.

Ni all un dyn wrth gwrs nattur,
Chwennych Criſt, er maint ei ddolur,
Nes del Duw a'i ras i'w gyffro,
A dwyn y dyn o'i * anfodd atto.

* Er bod dyn trwy nattur yn anewyll Griſt, etto ar ol tywalltu Yſpryd Duw gras yntho, y mae eſe yn dyfod atto y wir-fodd, Eph. ii. 1. Diar. i. 2, 3. Ioa Salm. cx. 3. 2 Cor. iii. 5. Phil. ii. 13.

Duw o'i ras a'i naws ei hun,
Sy'n cynnyg Criſt i gadw dyn,
Nid dim ond mwynder Duw yn unig,
Sy'n cynnyg Criſt i'r dyn colledig.
Nid oes dim mewn dyn all gyffro
Duw i ddangos ffafar iddo,
Duw o'i nattur dda ei hun,
Sy'n rhoddi Criſt i gadw dyn.

Mae Duw'n cynnyg dw'r y bywyd,
Gras, a dawn, a didrangc iechyd,
Yn rhad, yn rhwydd, i'r dyn a'i mynno,
Os daw at Griſt a ſyched arno. *Dat.*21.6.

Mae Duw'n galw pawb yn rhin,
I fwytta manna, i yfed gwin,
Yn rhad, yn rhwydd, heb aur, heb arian, *Eſa.*55.
Os at Griſt y dewn dan drottian. 1,2.

Nid yw Duw yn gwardd i un-dyn
Dderbyn Criſt, a'i gadw, a'i ganlyn;
Y mae'n gwardd i neb ei wrthod,
Er ffieiddied y fo'i bechod. *Eſa.*1.18.

Er bod Duw yn cynnyg Criſt
I bob pechadur truan triſt,
Ni ddaw un er hynny atto,
Nes del Duw â bach i'w † luſgo.

Ni ddaw un-dyn, gwnaed y fynno,
At Fab Duw, er maint ymg'weirio,
Nes y tynno Tad trugaredd *Ioan* 6.44.
Ef at Griſt i gael ymgeledd.

Ni ddoe'r ddafad aeth ar ddidro,
Byth i'r gorlan nes ei charío;
Na phechadur at ei Geidwad,
Nes ei gario fel y ddafad. *Luc* 15.

Ni ddaw lleidr at yr uſtus
Byth o'i fodd, ond yn wrth'nebus;
Na phechadur, er ei flingo,
At ei Brynwr, nes ei luſgo.

Y mae nattur yn gwrth'nebu, *Gal.*5.17.
Mae cydwybod yn ei nadu;

† Pan yr ydys yn dywedyd fod Duw yn lluſgo dyn at ei Fab Criſt, ei yſtyr yw, ſod Duw trwy ei Yſpryd a'i ras yn *gwneuthur dyn, ag* ſydd o hono ei hun yn anewyllyſgar, i *ſod yn awr yn ewyllyſgar* i dderbyn Criſt, Can. i. 4.

Mae'i bechodau'n d'wedyd wrtho,
Ei condemnir os daw atto.

Rhaid i Dduw'r Tad agor llygaid
Dyn i wel'd gofidi'i enaid,
A'i drueni, a'i wael gyflwr,
Cyn 'mofynno am Iachawdwr.

Ni ddaw'r iach i 'mofyn meddyg,
Nes y gwelo ei glwyfo'n ffyrnig;
Ni ddaw dyn i 'mofyn Ceidwad,
Nes y gwelo ei gyflwr irad.

Rhaid in' weled ein trueni,
A'n toft gyflwr a'n gofidi,
A'r ddamnedig 'ftad ein ganed,
Cyn gwel'd eifiau Crift er rheitted.

Rhaid i'r Tad, â'i air a'i Yfpryd,
Oleuo dyn i wel'd ei ofid,
Cyn y ceifio dyn diwybod
Help gan Grift i faddeu'i bechod.

Rhaid i'r Tad â bach o gariad,
Dynnu dyn fel tynnu dafad,
Cyn y delo un pechadur
At Fab Duw i geifio cyfur.

Rhaid i Dduw droi'r galon garreg
Yn galon gig, mor *foft* a'r bloneg,
Nes dolurio wel'd ei chyflwr,
Cyn 'mofyno'i am Iachawdwr.

Rhaid i Dduw'r Tad ddangos i ti,
Olud ei ras a'i dofturi,
Yn rhoi'i Fab drofot i'w groefhoelio,
Cyn y mentrech ddwad atto.

Rhaid i'r Tad fynegi i ti,
Mor anfeidrol o'i ddaioni,
Ac mor barod yw i faddau
I'r 'difeiriol ei holl feiau:

A'i fod e'n gwawdd ac yn ceifio
Pob pechadur ddwad atto,
I gael cyfran o'i drugaredd,
Ond ymwrthod â'i ddrwg fuchedd.

Rhaid i Dduw orchymmyn i ti,
Tan boen meldith drom a didri,
Gredu yng Ngrift a 'mddiried ynho,
Cyn y mentrech ddwad atto.

Gwedi galw a gorchymmyn,
Rhaid i'r graſol Dad dy ganlyn,
Ddwad at Griſt i'th gymmodi,
A'th Dad nefol gwedi ſiommi.

Rhaid dy ganlyn yn gariadus,
Mae dy nattur mor wrth'nebus,
Cyn y delech trwy ymhwedd,
I gael heddwch a thrugaredd.

Rhaid i'r brenin ganlyn bradwr,
Ac ymhwedd â'r troſeddwr,
Cyn y delo i geiſio pardwn,
Am ei frad, a'i drais, a'i *dreſwn*.

Er nad gweddus iddo ganlyn
Arnat ti ſy'n pechu i'w erbyn,
Mae'n ymhwedd â thi'n deilwng, *Exec.* 33. 11.
Ddwad atto i geiſio pardwn.

Gwedi'r canlyn rhaid yw dangos
Ddaed amynedd Duw a'i ymaros, 2*Pedr* 3. 9.
Mor ddioddefgar ac mor ddiddig,
Yw i'r criſtion llaes hwyrfrydig:

Ac mor bwyllog y mae'n edrych,
Gan gyd-ddwyn â'th feiau'n ſynych, *Mat.* 23. 37.
A hir-aros wrth dy bleſer,
I roi ymaith bob diffeithder.

Er dy gathrain, er dy gyffro,
Er dy ganlyn a'th oleuo,
Ni ddoi byth at Griſt o'th bechod,
Nes y pigo Duw'th gydwybod: *Act.* 2. 37.

A'th gyhuddo, a'th ragfarnu,
A'th gondemnio, a'th lwyr adu,
Gan dy *gonſiens* doſt dy hunan,
Am dy fuchedd oflyd aflan.

Ac er pigo dy gydwybod,
A'th gondemnio am dy bechod,
Ni ddoi byth at Griſt er hynny,
Nes del Yſpryd Duw i'th dynnu. *Ioan* 6. 44.

Rhaid i Dduw â'i Yſpryd gwiwlan
Fwrw i maes yr yſpryd aflan
Sy'n dy galon yn teyrnaſu,
Cyn y ceiſiech help Criſt Ieſu. *Eph.* 2. 2.

Rhaid i'r Yſpryd Glân dy dynnu,
A'th ryddhau, a'th lwyr waredu,

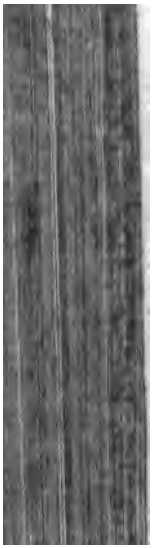

Hyd nes gwnelo Criſt ni, clyw,
O blant digofaint yn blant Duw.

Mae digofaint Duw mor greulon
Yn lloſgi yn erbyn pechod dynion;
Nid oes dim all ddofi ei loſgfan,
Ond gwaed calon Criſt ei hunan.

Ni all y dw'r s'uwchlaw'r ffurfafen
Na dw'r y môr, na dyfroedd Hafren,
Ddiffodd digter Duw at ddyn,
Nes dofo Criſt â'i waed ei hun.

'Ry'm ni bob rhai yn elynion
I'r Duw mawr, y Barnwr cyfion,
Nes y gwnelo Criſt ei hun
Heddwch têg rhwng Duw a dyn.

Ni all dyn, na diawl, nac angel,
Na nef, na dae'r, mi ddyweda'n uche
Reconſilo Duw â dyn,
Nes *reconſilo* Criſt ei hun.

'Ry'm ni bawb tan felldith greulon
Am droſeddu'r gyfraith gyfion;
Ni ddaw neb o tan y felldith,
Nes gwaredo Criſt e'n ddiwyth.

'Ry'm ni bawb yn weiſion pechod,
Yn pechu beunydd bob diwrnod;

Pe doe Micael a'i angylion, *Dat.*12.7—11.
E ymdrechu â'r ddraig greulon,
Ni orchfygu byth 'mo hono,
Nes del Oen Duw i'w gongcwero.

'Ry'm ni'n euog bawb o angau, *Rhuf.*6.23.
Ac o uffern boeth a'i phoenau; *Rhuf.*1.8.
Ni all un-dyn ddiangc rhagddynt,
Nes gwaredo Criſt ni oddi wrthynt.

Fe'n condemniwyd, cyn ein geni, *Rhuf.*5.12,
Bawb am droſedd ein rhieni; 17,18.
Rhaid cael cymmorth Criſt yn gynta',
Cyn cadwer un o eppil Adda.

Ni chaiff un-dyn, gwnaed a allo,
Fyn'd i deyrnas Dduw i *dario*,
Nes ail-aner hwn yn hyfryd,
Gan Fab Duw, â'r dw'r a'r Yſpryd. *Ioan* 3.5,6.

Rhaid i Griſt ein atgenhedlu,
A'n ail greo a'n newyddu,
Cyn y caffo un-dyn cnawdol
Etifeddu'r deyrnas nefol.

Ni allai neb orchfygu'r ddraig,
Na 'ſigo ei ſiol am dwyllo'r wraig,
Na'n tynnu maes o'i dywyll gorlan,
Ond Had y wraig, Mab Duw ei hunan. *Gen.*3.15.

Ni allai neb roi rhan o'r fendith,
Na'n tynnu maes o tan y felldith, *Gal.*3.13.
Ond Ieſu Griſt yr Hedyn dinam,
Addawodd Duw o lwynau Abram. *Gen.*12.18.

Ni allai un creadur hynod
Ein tynnu maes o ddannedd pechod,
A'n dwyn i'r nef at Dduw i *dario*,
Ond Ieſu Griſt yr unig Silo.

Duw ddug Iſrael trwy law Moſes,
O gramp Pharao i Ganaan gynnes;
Duw trwy Griſt a'n harwain * ninneu
O gramp ſatan i'r nef oleu.

Y neidir bres a helpai'n eſgud
Y rhai a frathai'r neidir danllyd;
A Chriſt â'i waed a helpa'n fuan
Yr enaid prudd a fratho ſatan.

* *Os credwn ni yntho*, ac os edifarhawn am ein pechodau, a *bod yn* ufudd iddo, Heb. 5. 9.

Gwaed yr Oen a gadwai'r angel
maes o'r tai rhag difa Iſrael;
Gwaed Mab Duw a geidw ſatan
i maes o galon pawb a gredan'.
Fel y tynnodd Dafydd rymmus
Oen o enau'r llew afradus;
Felly tynnodd Criſt ein Bugail
Enaid dyn o enau'r cythraul.

A'i farwolaeth lladdodd Samſon
Y rhai pennaf o'i elynion:
A'i ddioddefaint lladdodd Ieſu
Angeu, pechod, diawl, a'i deulu.
Maent hwy'n farwol gwedi'u clwyfo,
Er bod chwythiant ynthynt etto;
Ni all eli ſy'n yr holl-fyd
Iachau eu clwyf, na chadw eu bywyd.

Nid oedd dim a olchai Naaman,
O'i glwyf gwan, ond dyfroedd Jordan;
Nid oes dim a'n golcha ninnau,
Ond gwaed Criſt, oddi wrth ein beiau.
Helodd Duw ei angel hyfryd,
I ddwyn Sadrac o'r ffwrn danllyd;
Helodd Duw ei Fab ei hunan
I'n dwyn ni o ffwrnes ſatan.

Jonas a fu 'mol y morfil
Dridiau a their-nos mewn mawr bery'l;
Felly bu ein Prynwr hygar
Troſom ni ym mola'r ddaear.

Fel offrymodd Abram Haac,
I JEHOFA ar ben Moriac;
Felly offrymodd Criſt ei enaid,
I'w Dad cyfion dros ei ddefaid.

Neb ymolchai ym mhwll Bethesda,
Fe iachaid o'i glwyf pwy bynna';
Neb ymolcho yng waed y Cymmod,
Fe iachair o bob rhyw bechod.

Gwaed y pelican ſy'n helpu
Ei adar gwedi'r ſarph eu brathu:
Gwaed yr Oen all gadw'r criſtion,
Gwedi i bechod frathu'i galon.

Yr unicorn â'i gorn a helpa
'R dw'r lle chwydo'r ſarph ei chyl'

ſt â'i waed all gadw'r enaid
: chwydo'r ſarph ei wenwyn enbaid.
Mor ſ. wilyddus i ni wrthod
In Mab Duw i fod yn Briod,
A phe pallai merch rhyw *feger*
Fod yn wraig i frenin Lloeger.
Nid yw boſib' i neb ddringad *Gen.*28.12.
I'r nef uchel uwchlaw'r lleuad,
Oni chymmer yſgol Iago,
'R hon yw Criſt, i ddringad arno.
O gan hynny llef yn irad,
Am gael gafael yn dy Geidwad:
Na'd i'r byd na dim ſydd yntho,
Beri it' golli d'afael arno.
Llef am Griſt fel hydd am afon, *Sal.*42.1.
'Mofyn Grift a phob fforddolion:
Cais e'n ddyfal nes y caffech, *Can.*5.8.
Cadw d'afael pan ganfyddech.
Cyn y gallech chwennych Criſt,
I gadw d'enaid truan trift,
Rhaid it' wel'd fod gras a gallu
Gan Fab Duw i'th gadw a'th brynu.
Rhaid it' wel'd fod Criſt yn raſol,
Yn Dduw, yn ddyn, yn rymmus hollol;
Yn well nâ dim, yn rheitach wrtho
Nâ'r byd i gyd a'r maint ſydd yntho.
Rhaid it' wel'd fod Criſt yn rheitach,
Yn well ymhell, yn werthfawroccach,
Nâ'r byd a'i bethau darfodedig,
I gadw d'enaid bach o'i beryg'.
Ni all y byd a'i werthfawr bethau
Brynu d'enaid byth o'i boenau;
Fe all Criſt ei ddwyn i'r nefoedd,
O grafangau'r ſarph a'i twyllodd.
Fe all Criſt â'i waed ei olchi *Eſa.*1.18.
O'i bechodau fel y lili;
Er eu bod mor goch a'r 'ſgarled,
Eu glanhau mor wyn a'r ſoled.
Fe all Criſt dy ail *repare*,
Yn ddyn newydd er dy nyrddo,
A'th *gyfnerthu* tra f'ech byw,
I fyw mewn ffafr dyn â Duw.

Fe all Criſt dy lwyr *ff-wrniſho*,
A gras a grym i lynu wrtho;
A dyſg, a dawn, a gwir wybodaeth,
I weithio gwaith dy iechydwriaeth.

Fe all Criſt *recyfro* i ti
Faint a gollodd dy rieni,
A rhoi i ti ſiwrach bywyd,
Na's gall ſatan ddwyn oddi wrthyd.

Fe all Mab Duw gadw d'enaid,
Er ei fyn'd i fyſg y bleiddiaid,
A'i ddwyn adref i'r wir gorlan,
Yn wych ar ei yſgwyddau'i hunan.

Ni all y byd, a'r maint ſydd yntho,
Gadw d'enaid, na *recyfro*
Faint y gollaiſt gynt yn Adda,
Oad dy ollwng i'r pwll iſa'.

Crynho di 'nghyd dy rym a'th allu
Rho'th goel, a'th driſt, a'th bwys ar I
Cais ef, car ef, craffa arno,
Bydd ſiwr i gadw d'afael yntho.

Rhaid i Griſtion brudd 'wyllyſio
Cael Mab Duw yn Geidwad iddo,
Cyn y byddo'r Prynwr hawddgar,
Geidwad byth i'r anewyllyſgar.

Oni chwennych, oni flyſia,
Oni chais, oni ſycheda
Dyn am Fab Duw gael ei gadw,
Ni thry Mab Duw byth drwyn hwnn

Ni ry Duw mo'i Fab i un-dyn,
Nes b'o chwannog i'w ei dderbyn;
Rhaid yw chwennych Criſt a'i geiſio,
Cyn y caffer gafael arno.

Os bydd un-dyn yn 'wyllyſio,
Yn hiraethu, yn dymuno,
Derbyn Criſt, a'i ras, a'i ffafar,
Duw rhy iddynt yn ewyllyſgar.

Ni chais Duw gan ddyn edifar,
Ond derbyn Criſt yn dra 'wyllyſgar;
Y dyn a'i ceiſio yn awyddus,
Fe'i caiff e'n rhad yn ol ei 'wyllys.

Cyn cael Criſt, a gras oddi wrtho,
Rhaid cael ffydd i 'maſtyd yntho;

Heb ffydd ni all un-dyn byw
Yn rasedd gafael ar Fab Duw.
Ni chaiff criſtion, mwy nâ phagan,
Nes, na ſfrwyth, na rhan, na chyfran,
O'r maint oll a brynodd Ieſu, *Gal.* 5. 6.
Heb ffydd fywiol i'w meddiannu.
Ffydd ſydd reittaf peth i'w cheiſio,
Byth ni chei di Griſt heb honno:
Cais y fynnech yn dy ddydd,
Ni cheidw Criſt ti byth heb ffydd. *Mat.* 16. 16.
Heb ffydd ni bydd it' wnel â Chriſt, *Rhuf.* 14. 23.
Heb ffydd mae'r weithred oreu'n driſt;
Heb ffydd ni wir foddlonir Duw; *Heb.* 11. 6.
Wrth ffydd y bydd y cyfion byw. *Rhuf.* 1. 17.
Pe bae gennyt aur fynyddau,
A'r byd yn bac a'i amryw bethau,
Beth fyddet gwell ar ddydd angenrhaid,
Os eiſiau ffydd y colli d'enaid?
Pe baet mor dlawd a Lazar druan,
Heb dai, heb dir, heb fwyd, heb 'ſgreppan,
Heb ddâ, heb ddim ond ffydd yn unig,
Trwy ffydd yng Nghriſt ti wyt cadwedig.
Er na ddichon mynydd euraid
Gyffro Criſt i gadw d'enaid,
Gronyn bach o ffydd fel hedyn, *Luc* 7. 50.
All ei gyffro i gadw un-dyn.
Heb ffydd ni ellir cael diddanwch, 1 *Pedr* 1, 8.
Gwir lawenydd, na dedwyddwch,
Yn y nef nac ar y ddaeren;
Bod heb ffydd ſydd beth aflawen.
Heb ffydd ni chei ran yng Nghriſt,
Heb ffydd fe'th droir i uffern driſt,
Heb ffydd ni *phlefir* 'mo Duw'r lluoedd, *Heb.* 11. 6.
Heb ffydd nid ai di byth i'r nefoedd.
Ni cheir pardwn byth am bechod,
Ni cheir ffafar ar law'r Drindod,
Ni cheir dim llawenydd * prudd, * *Difrifol.*
Lle na byddo bywiol ffydd.
Rhaid i'r tlawd, rhaid i'r cyfoethog,
Rhaid i'r diddyſg a'r llyth'renog,
Rhaid i'r brenin, rhaid i'r *beger*,
Rhaid i bawb wrth ffydd cyn cadwer.

Na ffydd y mab ei dad yſgymmun;
Pawb a gedwir, pob yr un,
Wrth eu ffydd a'u cred eu hun.

Wrth wrando geiriau Duw yn brud
Mae Duw yn arfer rhoddi ffydd;
Heb wrando'r gair nid yw yn arfer
Rhoddi ffydd i neb un amſer.

Gwrando'r gair, a chred a 'ddawo,
Marca a chofia'r hyn a dd'wetto;
A 'ddawo Duw fe'i tâl yn ddilys,
Ni thorrodd Duw erioed ei *bromis*.

Nid ein nattur, nid ein tadau,
Nid ein dyſg, na'n poen, na'n doniau,
Ond Yſpryd Duw trwy'i air ei hun,
Sy'n gweithio ffydd yng nghalon dyn.

Gwrando'r gair, a chais yr Yſpryd,
Llef am ffydd fel am dy fywyd;
Wrth weiddi am ras a gwrando'r 'feng
Mae Duw yn rhoddi ffydd yn rhigyl.

Nid y gair tu faes ei hun,
Sy'n gweithio ffydd yng nghalon dyn,
Ond Yſpryd Duw ynghyd â'r gair,
Sy'n gweithio ffydd p'le bynna' cair.

Nid oes i'm cnawd ond nychdod,
Gan faint dy lid a'th ddirnod,
Na dim hedd i'm heſgyrn briw,
Waith cymmaint yw fy mhechod.
A'm camwedd a'm troſeddau
Sy'n pwyſo'n drwm, gwae finnau!
Fel baich gorthrwm ar fy ngwar,
Yn gwaſgu ar f'yſgwyddau.
A'm cnawd ſy'n llawn o gleiſiau,
Waith trymmed yw'th ddyrnodiau,
A'm cleiſiau'n pydru fel hen glwyf,
Gan ffoled wyf, gwae finnau!
Ti grymmaiſt, Dduw, fy nghefen,
Ti'm helaiſt i'r bedd * haychen; * *Ymron.*
Ti'm goſtyngaiſt hyd y llawr,
'Rwy'n un yn awr â'r ddae'ren.
'Rwyf beunydd yn galaru,
'Rwy'r nos heb allael cyſgu;
'Rwy'n wylo'n doſt, 'rwy'n griddfan mwy,
Fy neigrau aeth trwy ngwely.
Gwel driſted yw f'amcanion,
Clyw doſted yw f'uch'neidion;
Gwel mor drwm yw'th lid a'th far,
Yn gwaſgu ar fy nghalon.
I beri im' fwy o ſlinder,
A gwewyr heb eſmwythder,
Mae'r holl gnawd yn afiach iawn,
A'm llwynau'n llawn o boethder.
'Rwy'n egwan gwedi nghlwyfo,
'Rwy'n ochain ac yn rhuo;
Gan faint poen fy Mhrynwr cu,
'Rwy'n barod i wall-bwyllo.
O dofa beth o'th ddigter,
A llaeſa ddarn o'm blinder;
Na lwyr ddifa fi, fy Nuw,
Ond rho 'mi ryw eſmwythder.
Ti wyddoſt, Dduw fy Ngeidwad,
Beth ydyw fy neiſyfiad;
Ni chuddiwyd rhagot ti un pryd,
Na'm poen, na'm cryd, na'm bwriad.
Mae nghalon drom yn curo,
A'm nerth ſydd gwedi ngado,

Och! och! pan oeddwn wanna',
A minneu yn fy nhrafel,
Fe ddywedai pawb ei chwedel,
Ac a'm barnent bob yr un,
Yn waetha' dyn o'm cen'el.

A rhai ddych'mygent gelwydd,
A rhai'm gwatwarent beunydd;
A rhai chwarddai'n uwch ar g'oedd,
Gan gymmaint oedd fy nghyfludd.

A minneu fel dyn byddar,
Heb glywed dim o'u gwatwar,
Yn tewi ſon, heb atteb neb,
Fel mudan heb ei lafar.

Yr wyf fel gwr heb glywed,
Neu ffol heb fedru 'ſtyried,
Yn gado i bawb chwedleua eu hun,
Heb ammeu dyn a'r aned.

Ond Arglwydd, 'rwy'n gobeithio,
Dy fod ti yn eu gwrando,
Ac yn atteb dros dy was,
I bawb a'i cas enllibio.

Duw, na'd i'm drwg elynion
Gael arna'i wŷn eu calon,
Na chrechwenu tra font byw,

O Arglwydd, 'rwy'n cyffeſſu'
Fy mhechod a'm troſeddau,
Mae'n flin gennyf, O fy Nuw,
Wel'd cymmaint yw fy meiau.

Ond etto mae ngelynion
Yn fywiol ac yn gryfion,
A'r ſawl ſy'b achos i'm caſnau,
Sydd yn amlhau yn greulon.

A'r rhai a dalant i mi
Dwrn drwg am fy naioni,
Sy'm gwrth'nebu bob yr awr,
Trwy wneuthur miawr ddrygioni.

Ac am fy mod yn dilyn
Y peth ſydd dda i'r werin,
'Rwy'n gas gan bawb o'r bobl ddrwg,
A'r rhai s'a'u gwg i'm herbyn.

Na wrthod di fy helpu,
O Dduw, fy Nuw, er hynny;
Gwna fi beunydd ar fy ngwell,
Ac na fydd bell oddi wrthy'i.

Ond bryſia i'm cynnorthwyo,
A'm helpu byth tra gantho,
Duw fy iechyd, Un a Thri,
Can's ynot ti 'rwy'n truſto.

CXXXVII. *Am y Sabbath.*

DEFFRO'n fore gyd â'r ceiliog,
Ffyſt d'adenydd, cân yn ſerchog
Salm i'r Arglwydd yn blygeiniol, *Sal.* 92. 1, 2.
Ar bob ſabbath yn dra ffriol.

Gwiſg dy ddillad gpreu am danad,
Ymſancteiddia cyn dy ddwad
O flaen Duw i'r deml ſanctaidd,
Hoff gan Dduw ei addoli'n gruaidd.

Gwedi'n dos â'th dylwyth geanyd,
I dŷ Dduw â chalon hyfryd,
I addoli Duw'n y dyrfa,
Megis Joſeph, Mair, a Joſua.

Fe fyn Duw ei addoli'n barchus,
Ar bob ſabbath yn gyhoeddus,
Gyd â'r dyrfa yn y demel,
Nid yn ddirgel yn y cornel.

Duw ddibennodd ei holl weithred,
Ar y dydd o flaen y feithfed;
Gorphen ditheu bob gorchwylion,
Cyn y ſabbath, od wyt griſtion.

Ymſancteiddia cyn y ſabboth,
Cadw'n lân dy leſtr boenoth;
Golch dy hun mewn edifeirwch,
Ofna Dduw a chais ei heddwch.

Cyn y ſabbath rhaid ymgweirio,
A throi pob bydol-waith heibio,
I gael gweithio gwaith yr Arglwydd,
Tra fo'r dydd, mewn gwir ſancteiddrwyd

Gorphwys di, a'th ddâ, a'th ddynion,
Oddiwrth bob rhyw o orchwylion,
Ac na weithia ddydd yr Arglwydd,
Waith o bleſer na bydolrwydd.

Gwerthu * *livelihood*, cario beichiau,
Gweithio'n galwad, myn'd i ſiwrnau,
Pob ofer-waith pleſeredig
Ar y ſabbath ſydd wa'rddedig.

Cadw'r ſabbath oll yn brudd,
Fore a hwyr, a chanol dydd;
Yn dy dŷ ſel yn yr eglwys,
Yn gwas'naethu Duw heb orphwys.

Cymmer fwy o garc tr'ech byw,
Weithio'r ſabbath waith dy Dduw,
Nag y gym'rech un dydd amgen,
Ynghylch gweithio bydol breſen.

Ar y ſul mae mor angenrhaid
Geiſio manna i borthi'r enaid,
Ag yw ceiſio ar ddydd marchnad
Fwyd i borthi'r corphyn anllad.

Cod y boreu ar y wawr-ddydd,
Am y cyntaf â'r uchedydd,
I gael treulio dydd yr Arglwydd,
Mewn duwioldeb a ſancteiddrwydd.

Nid diwrnod i ni gyſgu,
Nac i dordain yn y gwely,
Ond diwrnod i'w ſancteiddio
Yw'r dydd ſabbath oll tr'o gantho.

Nid diwrnod i ti loetran,
Nac i feddwi, nac i ſwlian,

Ond diwrnod i ti weithio
Gwaith dy Dduw, yw'r ſul tra dalo.

Dydd i'w dreulio mewn ſancteiddrwydd,
Dydd i weithio gwaith yr Arglwydd,
Dydd i ddarllain a gweddio,
Dydd i 'ddoli Duw a'i gofio.

Dydd i orphwys rhag gwaith bydol,
Dydd i weithio gwaith ſancteiddiol,
Ac nid dydd i fod yn ſegur
Yw dydd Duw, medd geiriau'r 'ſgrythur.

Er bod Duw yn erchi coffa,
Cadw'r ſabbath yn ddiſigla,
Nid y'm ninneu'n ceiſio cadw
Un gorchymmyn waeth nâ hwnnw.

O'r holl ddyddiau nid oes un dydd,
Y'm ni'n dreulio mor ddi-grefydd,
Mor anneddfol, mor yſgymmun,
A'r dydd ſabbath tra fo'r ſiwyddyn.

Dydd i feddwi, dydd i fwlian,
Dydd i ddawnſio, dydd i loetran,
Dydd i hwrian a gwylherſu,
Yw'r dydd ſabbath gan y Cymry.

Dydd i eiſtedd a † dyfalu, † *Gwawdio.*
Dydd i ymladd ac ymdaeru,
Dydd i weithio gwaith y cythraul
Yw dydd Duw mewn llawer cornel.

Y dydd a ddylem ei ſancteiddio,
Y'm ni fwyaf yn ei nyrddo,
I amherchi'n Prynwr tirion,
A dolurio ei gywir weiſion.

Treulia'r ſabbath oll yn llwyr,
Mewn ſancteiddrwydd fore a hwyr,
Ac na ddyro ran na chyfran
O ddydd Duw i addoli ſatan.

Cofia gadw'r ſabbath ſanctaidd,
Duw fyn gadw hwn yn berffaidd;
'Rhwn a dreulio'r ſul yn ofer,
Ni wna bris o ddim orch'myner.

Cadw'r ſabbath, ti a'th gene'l,
Yn dy dŷ fel yn dy demel; *Gen.* 18. 19.
Gwna i'th dylwyth fyw mor gymmwys,
Yn dy dŷ fel yn yr eglwys. *Joſ.* 24. 15.

Tri rhyw waith all dyn arfern
Ar y ſabbath heb droſeddu;
Gwaith duwioldeb yn ddi-enbaid,
Gwaith cariadol, gwaith angenrhaid.

Gweithred dduwiol yw trafaelu
I dŷ Dduw i'w anrhydeddu,
Ac i wrando'r 'fengyl hyfryd,
Pe bae 'mhell o ffordd oddi wrthyd.

Gwaith cariadol ydyw cadw
Dyn a 'nifail rhag eu marw,
A rhoi ymborth iddynt ddigon,
Ac ymgeleddu'r bobl weinion.

Gwaith angenrhaid, 'rhwn ni's gelli
Gynt na chwedi'n ei gyflawni,
Megis cadw tŷ rhag lloſgi,
Gwraig wrth eſgor, buwch rhag boddi.

Gochel ddilyn drwg gyfeillach,
Cyfaill drwg ſydd wybren afiach;
Plag yn llygru, pyg yn nyrddo
'R dyn duwiolaf a'i dilyno.

CXXXVIII. *Gweddi dros yn eglwyſwr, ddymuniadau grafol.*

ARGLWYDD grafol cadw d'eglwys,
A'r winwydden dêg y blanwyſt
Dy ddeheulaw di dy hunan,
O'r dechreuad yn dy winllan.

Na'd i'r baedd o'r coed ei thirio,
Na'd i'r bwyſtfil gwyllt ei chroppio;
Na'd un gelyn, er mwyn Ieſu,
Ei anrheithio byth na'i ſathru.

Bydd yn wal o dân o'i hob tu,
Ddydd a nos gan ei chwmpaſu;
Bydd â'th lygad arni'n waſtad,
A'th fraich rymmus yn ei gwarchad.

Cadw hi megis byw dy lygad,
Portha hi fel praidd yn ddifrad,
Trwſia hi fel dy anwyl briod,
Na'd un gelyn byth ei gorfod.

Gwella ei gwelydd, cod ei bylchau,
Gwilia ei phyrth, a ch'wiria i thyrau,

Cadarnha bob bar ſydd ynthi,
Na'd un gelyn ei difrodi.

Na'd i dwrc, na phab, na phagan,
Nac un pennaeth waethu'th winllan, ‖ *Gen.* 12.13.
Ond bydd elyn i'w gelynion,
A difetha ei digaſogion.

Gwlawia arni yn gawodau,
Dy fendithion nos a borau,
Nes y tanno * oſglau'i gwynwydd * *Caniadau.*
Dros y byd o fôr i gilydd.

Tafla i lawr, a dryllia'n gandryll,
Rwyſg y ddraig a'i theyrnas dywyll; *Dat.* 12.9.
Adeilada ymhob cornel
Deyrnas Criſt, a ſathra'r cythraul.

Criſt, â'th ana'l llwyr ddifetha 2 *Theſ.* 2.3,4,8.
Y § mab anwir ſy'n ymddyrcha; § *Pab.*
A'r hen † buttain goch ſy'n yfed † *Eglwys Rufain.*
Gwaed dy ſaint i dorri ei ſyched. *Dat.* 17.1,6.

Gwna i'r 'fengyl wen farchogaeth
Trwy'r holl fyd at bob cenhedlaeth,
I gael gorfod a gorchfygu; *Dat.* 6.2.
A thro bawb o'th blant i'w chredu.

Adeilada o gylch-cwmpas,
Ymhob gwlad dy raſol deyrnas,
Ymhlith Groegiaid ac Iuddewon,
Gwna hwy, Arglwydd, yn griſt'nogion.

I'r Iuddewon gwna drugaredd, *Rhuf* 11.
Dangos iddynt dy wirioneddd; 25.26.
Tyn eu hanghrediniaeth ymaith,
Derbyn hwynt i'th gorlan eilchwaith. 2 *Cor.* 3 16.

A bendithia bob rhyw deyrnas,
Lle addolir Criſt yn addas;
Cadw'r 'fengyl ſanctaidd iddynt,
Ne's del Criſt i farnu rhyngddynt.

CXXXIX. *Am dyngu.*

YR Iuddew dû a rwyg ei wiſgoedd,
Pan y cabler Duw y lluoedd;
Llawer criſtion gwael ni ſyfla,
Pan y cabler Duw gorucha'.

Os tyngai Sibſwn i ben Pharao,
Yngham, fe gae ei ddi-eneidio;

Os twng y criſtion gorph ei Brynwr,
A'i gig a'i waed, nid oes dialwr.

Gwn na frathai yr Iuddewon
Griſt ond unwaith dan ei ddwyfron,
Mae'r criſt'nogion â'u cas lwau,
Yn ei frathu fil o weithiau.

Na ryfedda wel'd gwyr mawrion
Yn gwerthu'r tir a'r teiau gwychion;
Cablu Duw a bair yn ſuan
I'r tai a'r tir droi'r meiſtri allan.

Ti gei wel'd yn nhai gwyr mawrion
Bedwar pâr o gardiau brithion,
I rai dyngu ac ymgigo,
Heb un llyfyr i weddio.

'Rwyf fi'n tybied ac yn credu,
Na cheir clywed caſach tyngu
Gan gythreuliaid yn § gehinnon,
Nag a glywer gan griſt'nogion.

Nid oes ſon yn nheiau llawer
Am enw Duw ond pan y cabler,
Nac am werthfawr waed yr Ieſu,
Ond tra fydder yn ei dyngu.

Melldith Duw, medd Zecharias,
A red i dŷ'r udonwr diras,
Ac a lyna wrth bob ceubren,
Nes pydru'r tŷ, a'i droi yn dommen.

Gwell it' drigo lle b'o powdwr,
Yn y gegin, yn y parlwr,
Nag it' drigo lle b'o tyngu,
Yn y parlwr neu'n y penty.

Naw ugain mil o lu'r Aſſyriaid
Y ſaddodd angel Duw yn ddiriaid,
Mewn un noſwaith gynt am gablu,
Enw'r Arglwydd a'i ddirmygu.

Mae Duw'n erchi llwyr labyddio
Pob rhyw ddynion ag a gablo;
Nid dieuog yw'r dyn 'ſgeler,
Ag a gym'ro'i enw'n ofer.

Pe bae barnwyr yr holl deyrnas
Yn rhyddhau'r udonwyr diras,
Duw ei hun a farn yn ſiccer
Bawb a gym'ro'i enw'n ofer.

CXL. *Dyledſwydd gweinidogion.*

DWG ſancteiddrwydd yn dy dalcen, *Ecſ.*28.
Fel y gallo pobl ddarllen, 36,38.
Wrth d'ymddygiad a'th ſancteiddrwydd,
Dy fod ti yn was i'r Arglwydd.

Par i'th glych ſydd wrth dy ſiacced
Banu'r ffordd y b'ech yn cerdded,
Fel y gallo pawb yn rhigyl
Glywed gennyt eiriau'r 'fengyl.

Par i'r pomgranadau ffrwythlon, *Ecſ.*28.
Oddiwrth ymyl ſiacced Aaron, 33,34,35.
Beraroglu â'th ddaioni,
Bob rhyw dyrfa ddelech iddi.

Par i 'roglau dy ymddygiad,
Par i lewyrch dy lân alwad,
Par i ffrwyth dy wefus draethu,
Mai gwas wyt i'r Arglwydd Ieſu.

Gwr i Dduw wyt wrth dy alwad,
Gwas i Griſt, ein Pen a'n Ceidwad,
Nid yw gweddus i was Brenin
Fyn'd mor frwnt a gwr cyffredin.

Cennad wyt i'r Brenin mwya', 2*Cor.*5.20.
I fynegi ei air i'r dyrfa;
Na'd un gair heb ei fynegi,
O'r hyn archodd i ti draethu.

Bugail wyt i gadw'r defaid,
Brynodd Criſt â'i waed bendigaid; *Act.*20.28.
Na'd un ddafad farw o newyn, *Ezec.*34.8.
Rhag myn'd ei gwaed ar dy gobyn.

Dwg ſancteiddrwydd gyd â'th Urim, *Deut.*33.8.
Dwg wybodaeth gyd â'th Thwmmim;
Dwg y ddau hyn ar dy galon,
Hyn yw dyled 'ffeiriad ffyddlon.

Rhoeſt dy law ar gorn yr arad, *Luc* 9.29.
Dos o'th ſlaen, a dilyn d'alwad;
Na thro'n d'ol fel cî at chwydfa,
Ni cheir coron heb hir bara. 2*Tim.*4.8.

Gw'radwydd oedd i Ephraim fudyr
Droi'n ei ol yn nydd y frwydyr:
O troi'*n ol oddiwrth* dy alwad,
Gwaeth dy ddiwedd nâ'th ddechreuad.

Gado'r llong fel Iago a Pheder,
Dilyn Criſt tra caffech amſer ;
Rhaid i weiſion y Meſſia
Ado'r byd fel Lefi'r dollfa.

Bwrw'r byd a'i bethau oddi wrthyd,
'Rwyt ti'n rhedeg am dy fywyd ;
* Ffardel gron o bridd a hindra * *Llwyf.*
Gawr neu farch wrth redeg gyrſa.

Tafla ffwrdd bob peth ſy'n pwyſo,
A'r pechodau ſy'n dy rwyſtro ;
Rheded pawb y nefol yrfa,
Trwy amynedd am y cynta'. *Heb.*12.1.

Portha ddefaid Criſt yn gywrain,
Yn 'wyllyſgar heb dy gathrain ;
Pan ddangoſo Criſt ei fawredd, 1 *Pedr* 5.2,3,4.
Ti gei goron ac anrhydedd.

Gwae pob bugail mud anghynnil,
Na phregetha Criſt a'i 'fengyl ;
Gwaed eneidiau mil ofynir *Exec.*33.8.
Ar law hwnnw pan ei bernir.

Mewn tair ffordd y dylit borthi
Defaid Criſt a'u llon gymfforddi :
Ag athrawiaeth bur 'fengylaidd,
Gweddi frwd, a bywyd ſanctaidd.

Gwell yw 'ffeiriad da nag angel,
Gwaeth yw'r drwg nâ'r ddraig neu'r cythraul ;
Y da a'n dwg i dir goleuni,
Y drwg a'n gollwng bawb i'n colli.

Trin dy winllan, hi ddwg rawnwin,
Haua dy faes, 'fe ddwg egin ;
Trin dy braidd, fe fydd llwyddianus,
Dyſg dy blwyf, fe fydd rinweddus.

Dyſgwch eich praidd, ac arweiniwch
I wlad Canaan trwy'r anialwch ;
Nid nes 'ffeiriad fod yn ddoctor,
Oni wnaiff yn ol ei gyngor.

Byddwch dirion wrth y defaid, *Eſa.*40.11.
Cwnnwch lef yn ol y bleiddiaid ;
Mwynder a wna'r ddafad bori,
Llefain a wna'r blaidd gynffonni.

Rhowch y fron i'r wyn cariadus,
Rhowch y ffon wrth hwrdd cildynnus ;

Byddwch fwyn wrth rai diniwed, *1 Cor.* 4. 2.
Coſpwch bawb o'r rhai pengaled. *2 Cor.* 13. 2.

Bydded arfau yn eich dwylo, *Neh.* 4. 17.
Fel plant Iſrael wrth adeilo;
Llwy i fildo, cledd i ymddiffyn,
Ac i ymladd dros y werin.

Porthwch bawb eich praidd â manna, *1 Pedr* 5. 2.
Nedwch arnynt eiſiau porfa;
Os bydd marw un rhag newyn,
Bydd gwaed hwnnw ar eich cobyn. *Ezec.* 33. 8.

Cyrchwch adref, trowch i'r gorlan, *Ezec.* 34. 4.
Y ddiſperod aeth i *ſtruglan*; *Heb.* 13. 17.
Nedwch neb i gyfrgolli,
Fe fyn Duw am bob pen gyfri'.

Canwyll y'ch i roi goleuni, *Mat.* 5. 14, 16.
Yn eglwys Dduw i'r holl gwmpeini;
O diſgleiriwch fel canhwyllau,
Fel y rhodiom yn eich golau.

Y lamp a dreulia'r llun o'r thyſſur,
Yn goleuo'r gwir addolwyr;
Treuliwch chwithau'ch oes mor ffyddlon,
Yn goleuo eich plwyfolion.

Halen y'ch i *ſeſno* eneidiau, *Mat.* 5. 13.
Rhag drwg ſawru mewn pechodau;
Seſnwch galon pawb ſy'n pechu,
Rhag i Griſt â'i droed eich ſathru.

Golwg doſt yw gweled defaid
Yn eu llarpio'n ſafnau bleiddiaid;
Toſtach gwel'd eneidiau'n griddfan,
Eiſiau dyſg yng nghrampau ſatan. *Hoſ.* 4. 6.

Toſt yw gweled maes o * lafur * *Yd.*
Yn pydru eiſiau help medelwyr;
Toſtach gweled mil o ddynion
Yn meirw eiſiau help athrawon.

Toſt yw gweled plentyn bychan
Eiſiau help ar wres yn brwylian;
Toſtach gwel'd eneidiau bagad *Diar.* 29. 18.
Mewn tân eiſiau help offeiriad.

Toſt gweled mil yn llyn'd i foddi,
Eiſiau rhyw un i'w cynghori;
Toſtach gweled mil, yſywaeth,
Aiff i uffern eiſiau athrawiaeth.

Y ceiliog gwyn ffyſt ei adenedd,
I ddeffro'i hun cyn deffro'i wragedd;
Felly dylai'r holl offeiriaid
Ddeffro'u hun cyn deffro'u defaid.

Fel y dygai gwialen Aaron
Ddail a blodau, a chnau ffrwythlon,
Pan oedd eraill, o bob graddau,
Heb ddwyn ffrwyth, na dail, na blodau:

Felly dylai'r gweinidogion
Mewn rhinweddau fod yn ffrwythlon,
Pan bo eraill o bob galwad,
Yn ddirinwedd eu hymddygiad.

Beth wneir â'r dall i arwain deilliaid?
Beth wneir â'r mud i gyfarth bleiddiaid?
Beth wneir â'r heſp heb laeth mewn bronau?
I fagu plant, i borthi eneidiau.

Ni wneir dim â chî cyſgadur,
Ni wneir dim â gweiſion ſegur;
Ni wneir dim â halen diflas,
Ni wneir dim a 'ffeiriad llanas.

Fe wneir ſtalwyn o hen farch tywyll,
Fe wneir tân o hen dŷ candryll,
Fe wneir peth â chrochan tyllog,
Ni wneir dim â 'ffeiriad diog.

Pwy ddyd ddall i arwain deilliaid?
Pwy ddyd mud i gyfarth bleiddiaid?
Pwy ddyd ynfyd i roi cyngor?
Pwy ddyd ddwl i rannu tryſor?

Dodi'r dall ar ben diſgwylfa,
Dodi'r dwl i ddyſgu tyrfa,
Dodi'r diddyſg wrth y * llyw,
Yw dodiad dyn, nid dodiad Duw.

Os *doctor* wyt, O dyſg ni'r deillion!
Os bugail da, ymg'ledda'r gweinion;
Os *ſteward* doeth, cyfranna'n gywir,
Os gwas i Grift, gwna arch dy Feiſtir.

Os cî cywir, cyfarth ladron,
Os pyſgodwr, dala ddynion,
Os gwiliedydd, gwilia'r gelyn,
A rho 'mhryd y rhybudd iddyn'.

* Sef, ſtern yr eglwys, i'w rheoli.

Gwinllanwr wyt, O gweithia'n ffyddlon, *Mat.*
Na'd i'th winwydd fyn'd yn wylltion; 4.19.
Trin eu gwraidd, a'u brig, a'u bronau, *Ezec.*33.7.
Na'd eu torri eiſiau ffrwythau. *Luc* 13.8,9.

Lle ni hauir had ni ſedir,
Lle ni chanir eorn ni chyffrir,
Lle ni phorthir praidd ni phryfia,
Lle ni ddyſgir plwyf ni lwydda.

Peder, Peder, od oes cariad *Ioan* 21.15,
Gennyt at dy Griſt a'th Geidwad, 16,17.
Portha, portha, portha'i ddefaid,
Mâg ei wŷn, a tharfa'r bleiddiaid.

Na'd ei ddefaid fyn'd ar ddidro, *Ezec.*34.4.
Na'd i'r blaidd na'r llew eu 'ſglyfio,
Na'd i'r cwal a'r pwd eu mallu,
Eiſiau'u trin, a'u troi, a'u maethu.

O diſgleiriwch yn eich graddau,
Megis ſer mewn noſwaith olau;
Ac na fyddwch fel y lleuad *Dat.*1.20.
Sydd â brychau yn ei llygad.

Gwnewch eich clywed yn yr eglwys,
Fel angylion ymharadwys;
Gwnewch eich gweled yn y dyrfa,
Fel y ſer pan b'ont ddiſgleiria.

Byddwch farw yn y pulpid,
Yn pregethu'r 'fengyl hyfryd,
Neu'n yr eglwys ar eich deulin,
Yn gweddio dros y werin.

Bydded pob offeiriad glân,
Fel piler niwl a'r piler tân, *Neh.*9.19.
Yn cyfrwyddo'r ffordd i'r bobol,
Fyn'd o'r Aipht i'r Ganaan nefol.

A pha *gonſiens* y gall 'ffeiriad
Gippio'r cnyf heb borthi'r ddafad,
Bwytta'r offrwm mor ddiwybod, *Ezec.*34.2,3.
Ac heb weiddi'n erbyn pechod.

O ba lef ac achwyn irad
Y fydd dydd y farn gan fagad!
Am i'r 'ffeiriaid eu newynu,
A'u handwyo eiſiau eu dyſgu.

CXLI. *Am rageluniaeth Duw.*

DUW ni attal un daioni
Oddiwrth neb a fo'n ei ofni,
Fe ry ras ac urddas iddynt,
Ni bydd ffael na diffyg arnynt.

Bwrw d'ofal ar yr Arglwydd,
Ac fe'th bortha mewn helaethrwydd:
Ni ad Duw i'r cyfiawn gwympo,
Na dwyn diffyg byth tra gantho.

Mae Duw'n d'wedyd wrthyt (craffa)
Lleda'th ſafn minneu'i llanwa';
Cymmer boen mewn galwad union,
Mi fendithia'th holl orchwylion.

Er bod eiſiau ar y llewod,
A'r rhai cryfa o'r bwyſtfilod,
Ni bydd eiſiau dim daioni
Ar a dryſta i Dduw'r toſturi.

Mae Duw'n porthi'r bobl afian,
Mae'n rhoi maeth i'r Twrc a'r Pagan,
Mae'n rhoi ymborth i'w elynion;
Oni phortha Duw ei weiſion?

Gochel chwennych gormod olud,
Ymfoddlona â'r maint ſydd gennyd;
Byth ni ffaela, byth ni edy
Duw o'r dyn fo'n ei was'naethu.

Ymhob diffyg cais gan Dduw,
Rhoddwr pob daioni yw;
Gochel dryſto i'th rwyd dy hun,
Rhag colli'r pyſgod wrth dy glin.

Llawer dyn ſy'n dlawd yn byw,
Eiſiau ceiſio cymmorth Duw;
A llawer dyn ſy'n myn'd i fegian,
Am dryſto i'w rym a'i rwyd ei hunan.

Lle mae Duw mor hael i'r gwerin,
Pa'm y marw cant rhag newyn?
Am roi coel ar rym eu breichiau,
Heb geiſio cymmorth Duw na'i orau.

Ni chwſg ni hûn ein Ceidwad graſol,
Sy'n gofalu am ei bobol:
Tra fo'm bawb yn cyſgu'n eſmwyth,
Mae'n gofalu am ei dylwyth.

chon gwraig anghofio'i phlentyn, *Eſay.49.15.*
ei bronnau yn ei rwymyn?
hofia hon ei meibion,
anghofia Duw 'mo'i weiſion.
o eiſiau arian arnad,
'naethi Dduw yn ddifrad,
Duw i'r pyſgod gario *Mat.17.27.*
ti i'th ddi-rwydo.
bo dy 'ſtor ond cwtta,
d y weddw o Sarepta, *1 Bren.17.16.*
'naethi Dduw yn ffyddlon,
Duw fod hynny'n ddigon.
el roi dy bwys a'th hyder
ſgil dy hun a'th gryfder,
Dduw dy Helpwr unig,
fod yn ddyn di-ddiffyg.
Duw'n porthi'r adar gwylltion,
lilladu'r lili gwynion,
hoi nerth i bob peth bywiol;
rtha ei blant a'i bobol?
ua'r frân, ni feder fedi,
na chell na 'ſgubor iddi;
hyn mae Duw goruchaf
thi'r brain bob haf, bod gauaf. *Mat.6.26,30.*
rib, ni nydd, na'r ros na'r lili,
un na gwau na 'ſtofi;
Arglwydd a'u dillada, *Sal.145.15.*
ıarddach gwyſg nâ'r brenin gwycha'.
ıid pob creadur bywiol
ı diſgwyl ar Dduw nefol,
maeth ac ymborth iddynt,
hael yn rhannu rhyngddynt.
ı agoryd ei law rhſol,
porthi pob peth bywiol,
a'i rodd, mewn pryd a meſur,
ael gwall ar un creadur.
ı rhoi bwyd i g'nawon llewod,
hoi maeth i'r gwyllt fwyſtfilod;
ı porthi plant y gigfran; *Salm* 147.9.
rtha'i blant ei hunan?
ıwymp un o wallt dy ben,
ı aderyn tô ar bren; *Mat.10.29.*

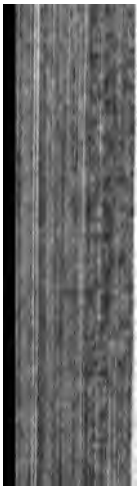

Di dalu fwy nâ deg o'r rhei'ny.

Er bod Duw'n gofalu'n gaeth
Am bob creadur ag a wnaeth;
Mae'n gofalu am ddyn a'i enaid,
Fwy nag am yr holl gre'duriaid.

Rho dy ofal ar dy Dduw,
Mae'n gofalu drofot, clyw;
Os gwas'naethi Grift yn gywir,
Mae dy gyflog gantho'n ficir.

CXLII. *Am y Purdan*

NID oes dim all olchi enaid
Dyn, ond gwaed yr Oen bendi
'Rhwn fy'n golchi ffwrdd bob pechod
Ac yn puro'r holl gydwybod.

Nid oes ffordd ond dwy i'r holl-fyd
Ffordd i ddiftryw, ffordd i fywyd;
Ni ddangofodd Crift yn un-man,
Drydydd ffordd yn myn'd i'r purdan.

Nid oes hefyd ddim ond dau-le,
I blant dynion gwedi ange',
Nef ac uffern, nid lle trydydd;

Y rhai anwir a ddifethir,
A'r rhai ffyddlon oll a gedwir.

Tân a ddichon boeni dynion,
Tân all loſgi daearolion;
Ni all tân, na'r holl greaduriaid, *Act.*4.22.
Ond gwaed Ieſu, buro'r enaid. *Mat.*1.21.

Tân all buro'r aur a'r ſorod,
Tân all loſgi'r ûs a'r callod;
Ni all tân, na dim er hynny,
Buro'r enaid ond gwaed Ieſu.

Y dyn nad elo i baradwys,
Lle mae Ieſu Griſt a'n prynwys,
Nid oes lun nad el tan drottian,
I bwll uffern lle mae ſatan.

Y dyn nad elo megis Lazar,
I glyd fynwes Abram hawddgar,
Nid oes lun nad el i'r ffwrnes,
Lle mae'r diawl yn pooni Deifes.

Nid yw'r purdan yn y nefoedd,
Yn y ddaear, yn y moroedd;
Nac yn uffern; p'le gan hynny
Y mae'r purdan yn cartrefu?

Rhai dd'wedant, fod y purdan
Yn y môr ſy'n fawr ei ddwrdan;
Rhai'n y ddaear, rhai yn *Ætna;
Ni wn i p'un o'r rhai'n a greda'.

Rhai a dd'wedant mai angylion,
Rhai mai hen gythreuliaid duon,
Sy'n *tormento*'r ſawl ſy' mhurdan;
Rhai ni wyddant beth a dd'wedan'.

Rhai ſy'n tybied mai tân ffyrnig,
Rhai mai tân a dw'r berwedig,
Sy'n poenydio'r rhai ſy' mhurdan,
Does mawr gydfod ar eu ‡ llafan.

Rhai ſy'n tybied mai pechodau
Crynion, bychain, hawdd eu maddau,
Y's yn goſpi yn y purdan;
Rhai mai beiau marwol anian.

Rhai dormentir yn y purdan,
Hyd ddydd barn, os gwir y dd'wedan';

* *Mynydd mawr o ba un y mae tân yn dra mynych yn dyfod allan.* ‡ *Ar eu ſwmp o gelwydd.*

Rhai dros filoedd o flynyddau,
Rhai nes offrwm dros eu 'neidiau.

Fe all 'ffeiriad, ond cael offrwm,
Fe all eſgob os rhy bardwn,
Fe all Pab, os gwir y dd'wedan',
Dynnu fynno maes o'r purdan.

Fe gaiff y * carl am ddryll o arian, * *Gl*
Ei ryddhau o boenau'r purdan;
Ond y tlawd s'eb geiniog gantho,
Fe gaiff ynthi hir boenydio.

Od yw'r purdan yn ein puro
Oddiwrth bechod gwedi'n nyrddo,
I ba bwrpas yr offrymmodd
Criſt ei werthfawr waed a'n prynodd?

Os y purdan ſy'n ein golchi
O'n pechodau oll a'n brynti,
Pa'm y dywed y 'ſgrythurau,
Mai gwaed Criſt ſy'n golchi'n beiau?

Ofer oedd i Fab Duw cyfion
Golli gwerthfawr waed ei galon,
I'n glanhau oddiwrth ein brynti,
Os y purdan ſy'n ein golchi.

Os caf waed fy Nghriſt i'm golchi,
O'm holl bechod a'm holl frynti,
Cloed y Pab fi 'nghanol purdan,
Ni bydd arnaf byth 'mo'i ofan.

Dannedd gwaedlyd y pabyddion,
Sydd yn gollwng gwaed criſt'nogion,
Sydd yn dangos nad gwir ddefaid
Criſt yw'r rhai'n, ond rheipus fleiddiaid.

CXLIII. *Am barhad mewn yſtad*

HOLLALLUOG ydyw Duw,
Da a dianwadal yw;
Fe ddwg i ben yr hyn arfaethodd,
Ni chyll ef un o'r rhai ddewiſodd.

Nid yw boſib' golli un
O'r rhai ddewiſodd Duw ei hun;
Ni all y byd, na'r cnawd, na'r cythraul,
Dynnu un o ddwylo'r Bugail.

Duw ſydd ſyddlon, 'mhwn a'n golche
Fe gyflawna'r hyn arfaethodd;

Fe geidw'n ân y corph a'r yſpryd,
Nes del Criſt i'w ddwyn i'r bywyd.

Fe 'ſgrifenodd Duw cyn cynifed, *Dat.* 20. 21.
Enwau ei ſaint yn rhol y bywyd;
Ni all holl gyfrwyſdra ſatan
Grafu un o'u henwau allan.

Y rhai ddetholodd Duw cyn byd,
Rhei'ny eilw Duw'n ei brydi;
Rhei'ny oll a wir ſanctteiddia,
Ac yn y nef fe'u gogonedda. *Rhuf.* 8. 30.

Duw, medd Paul, a bredd ordodd
Siccir ſail i'r rhai ddewiſodd;
Fe wyr pwy yw'r rhai ddetholodd, 2 *Tim.* 2. 19.
Ni chyll ef un o'r rhai ddewiſodd.

O braidd bychan, paid ac ofni,
Yr hael Dduw rows deyrnas i ti, *Luc* 12. 32.
Er mwyn Criſt, er cyn dechreuad,
Ni all neb ei dwyn oddi arnad. *Mat.* 12. 52.

Duw addawodd ddodi ofan *Jer.* 32. 40.
Yng nghalon pawb o'i ddewis gorlan;
Ac na chânt hwy lwyr ymado,
Na throi byth yn * gwyt oddi wrtho. * *Gwbl.*

Mae'n Tad nefol wedi ſelu 2 *Cor.* 1, 21, 22.
Rhai ddetholodd e'nig Nghriſt Ieſu,
A rhoi'r Yſpryd Glân yn *erneſt*,
I bob un a'i cadw'n oneſt.

Mae Mab Duw yn rhoi dan warrant, *Ioan* 10. 28.
Drag'wyddol fywyd i'r rhai gredant;
Byth ni chollir un o honynt,
Y mae Criſt a'i Yſpryd ganthynt. 1 *Ioan* 5. 12.

Mae Duw'n cadw trwy fawr allu, 1 *Ped.* 1. 4, 5.
Ei blant ei hun rhag ffiaidd bechu,
A thrwy ffydd yn rhoi yn helaeth
Nef i'r rhai'n ac iachawdwriaeth.

Duw a geidw ei blant rhag cwympo, *Judas* 1. 24.
Duw a'u cynnal rhag tramgwyddo; *Phil.* 1. 6.
Duw a'u ceidw yn ddifeius,
Hyd ddydd barn yn dra gofalus.

Nid cadwedig ydyw Iago, *Mal.* 3. 6.
Am na newid byth o hono;
Ond cadwedig er hyn yw,
Am na newid byth ei Dduw.

hai dros filoedd o flynyddau,
hai nes offrwm dros eu 'neidiau.
Fe all 'ffeiriad, ond cael offrwm,
Fe all eſgob os rhy bardwn,
Fe all Pab, os gwir y dd' wedan',
Dynnu fynno maes o'r purdan.
Fe gaiff y * carl am ddryll o arian, * Clown ſoldier.
Ei ryddhau o boenau'r purdan;
Ond y tlawd a'eb geiniog gantho,
Fe gaiff ynthi bir boenydio.
Od yw'r purdan yn ein puro
Oddiwrth bechod gwedi'n nyrddo,
I ba bwrpas yr offrymmodd
Criſt ei werthfawr waed a'n prynodd?
Os y purdan ſy'n ein golchi
O'n pechodau oll a'n brynti,
Pa'm y dywed y 'ſgrythurau,
Mai gwaed Criſt ſy'n golchi'n beiau?
Ofer oedd i Fab Duw cyſion
Golli gwerthfawr waed ei galon,
I'n glanhau oddiwrth ein bryntì,
Os y purdan ſy'n ein golchi.
Os caf waed ſy Nghriſt i'm golchi,
O'm holl bechod a'm holl fryntì,
Cloed y Pab fi 'nghanol pur-an.
Ni bydd arnaf byth 'nio'i o-n.
Dannedd gwaedlyd y pab-
Sydd yn gollwng gwaed c-
Sydd yn dangos nad gwir
Criſt yw'r rhai'n, ond rhai-

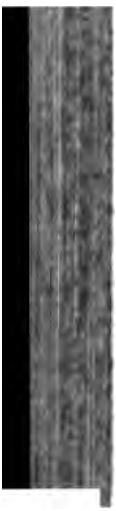

Ac yn pechu wrth eu temtio,
Ni chwymp un o'r rhai'n mor ddiffaith,
Ag na allant godi eilwaith.

Er i'r dafod Peder wadu
Criſt, rhag ofn ei garcharu,
'Roedd ei galon etto'n ſiccr;
Yn gwir'lynu wrth ei Feiſtar.

Er i'r ſaint dramgwyddo weithiau,
Ac anghofio Duw ar brydiau,
Ni all un er hyn dramgwyddo,
Fel na allant ail *recyfro*.

Os pecha un o'r dethol'edig,
Mae Yſpryd Duw'n ei gyffro n'daerig
I 'difarhau'trwy dduwiol driſtwch;
Nes gwella'r bai ni chlaiff lonyddwch.

Os dewiſodd Duw di unwaith,
Byth ni wrthyd Duw di'r eilwaith;
Os ni newid Duw 'mo'i gariad,
A garo dro, fe'i câr yn waſtad.

Sara yn ddeg a phedwar-ugain, *Gen.*21.7.
Fagodd Iſaac yn dra llawen. *Heb.*11.11.

* Os par'todd Duw laeth i'th fronnau,
I fagu'th blant â llaeth eu mammau,
Toſt it' ddwyn oddiar dy blentyn,
Un peth y rodd naturiaeth iddyn'.

CXLV. *Cyngor i wraig beidio triſtau gormod ar ol mar- wolaeth plentyn.*

MARTHA, Martha, paid ac wylo,
Cymmer gyſur, gad d'och'neidio,
Am dy blentyn bach y gym'rwys
Duw mor gynnar i baradwys.

F'anwyl chwaer na thor dy galon,
Yn wylo'n ol dy blentyn tirion,
Aeth gan Dduw, o boen a blinder,
I'r nef at Griſt i gael eſmwythder.

Cennad Duw a ddaeth i'w geiſio,
O blith y drwg lle'r oedd é'n tario,
I fyn'd ag ef i'r nefoedd olau,
At y ſaint i ganu hymnau.

Yr angylion gynt a gyrchwys
I goel Abram enaid Lazrwys, *Luc* 17.22.
Aeth i'r nefoedd, yn eu breichiau,
Ag enaid bach dy blentyn dithau.

Duw a'i cippiodd ar frys atto,
Cyn i § bechod caeth ei nyrddo,
Na chyfeillach ddrwg ei lygru,
Na'r maleiſiwr dû ei ddrygu.

'Nawr ni ddichon un gwrth'nebwr,
Nac ofer-ddyn, na maleiſiwr,
Wneuthur *ſpeit* na niwed iddo;
Gyd â Chriſt y mae e'n *tario*.

Mae e'n gorphwys mewn eſmwythder,
Oddiwrth bob rhyw boen a blinder;
Mae ef gyd â'r Oen a'i gwmp'ni,
Yn clodfori Tad goleuni.

Cymmer gyſur, cwyn dy galon,
Goruwch pob rhyw ddaearollon;

* Y mae Mr. S. Hughes yn dweud, ſod y copi yn amher- ffaith yma. § *Sef*, cyn i bechod gweithredoch ei nyrddo.

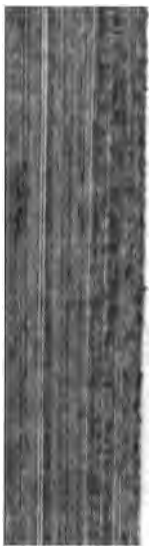

Sy'n dingleirio fel yr [illegible]
Yn y nef ynghylch dy fachgen.

Gwel y goron o aur melyn
Y ddododd Criſt ar ben dy blentyn,
Gwel orfoledd plant goleuni,
Wrth ei urddo a'i goroni.

Gwel y côr lle mae e'n gorphwys,
Gyd ag angylion ym mharadwys,
Gwel y gadair lle mae'n eiſte',
Gyd â'r ſaint i ganu ſalmau.

Gwel y delyn euraid hefyd,
Sy'n ei law yn canu'n hyfryd
I'r Tad nefol, 'rhwn a'i creodd,
A'r Oen ſanctaidd 'rhwn a'i prynodd.

Gwrando'r caniad mwyn hoſanna,
Sanct, ſanct, ſanct, ac haleluia,
Mae e'n canu i Dduw'r lluoedd,
Yn y man yr aeth i'r nefoedd.

Gwel y ffrwythau per a'r manna,
Mae dy blentyn yn ei fwytta,
Gyd â'r ſaint ar fwrdd yr Oen,
Yn ddibrinder, yn ddiboen.

Gwel y ffynnon wen fendiged,
A'r dw'r bywiol lle mae'n yfed;

'el pa waith y mae e'n wneuthur,
'r ſabboth fawr yn ddiſyr,
i'r ſaint, heb ddim i'w arfer, *Dat.*4.8,9—10.
lodfori Duw bob amſer.
'el nad oes na phoen, na thriſtwch, *Dat.*21.4.
lod, newyn, na thywyllwch,
ledwyddwch byth tra gantho,
ae'th ſab yn awr yn trigo.
m gan hynny, ſy chwaer dirion,
aru mor hiraethlon,
y blentyn y gyrhaeddodd
o drallod atto i'r nefoedd.
m y wyli wel'd dy Brynwr
dynnu o gyfyngdwr,
wythder a dedwyddwch,
h dynion ar eu § garrwch. § *Gwg.*
m y wyli wel'd Duw cyfion *Marc* 10.14.
alw i geiſio coron,
goniant mawr diderfyn,
d oedd ef etto ond plentyn.
w ſy'n tynnu atto'n gynnar *Eſay* 57.1.
anwyl, hoff a hygar,
cael gweled dim o'r drygfyd
iw'n immwngc ar yr ynfyd.
nae Duw yn tynnu'n ſuan
anwyl atto'i hunan,
i'r anwir eu ‖ gormeilio, ‖ *Gorthrymmu.*
rygionus eu gw'radwyddo.
ddwyd Abel er gwirioned,
thwyd Joſeph er diddryeced,
yd Daniel at y llewod,
lwyd Dafydd â mawr drallod.
ibion Job i gyd a lethwyd,
lant Rhachel hwythau laddwyd;
vyd Abſalom wrth ei locſen;
r dyn beth yw'i dynghedfen.
a gwymp ar flaen y cleddau,
a grogir am ei feiau,
a fawdd pan f'o meddw;
ddylit wel'd diwedd hwnnw.
ſt gwel'd lladd mab gwraig â bilwg,
wel'd torri ei ben a'i wddwg,

Ond ſydd raid i gynnwys nattur:
Ond rhown ddiolch i'r Tad ſanctaid
Pan y tynno mor garuaidd
Ei rai anwyl, o'u mawr flinder,
Atto ei hun, i gael eſmwythder.
Duw ro gymffordd a diddanwch
It' fy chwaer i laeſu'th driftwch;
Duw'th gyſuro am dy blentyn;
Duw ro i minneu decced terfyn.

CXLVI. *Rhybudd i ochelyd gorthrymmu n*
ol yr hyn a dreiſiwyd oddi ar

YNNILL can' punt, colli'r *credyd*,
Ynnill bawach, colli bywyd,
Ynnill cyfoeth, colli Criſt,
Ynnill trwm, ond colled triſt.
Gwell ceiniog fach trwy ffordd ddiga
Nâ'r chweigen aur trwy drais a ffalſted
Y naill a lwydda'r ffordd y cerddech,
A'r llall a fwytty faint a feddech.
Gwell cae o dir trwy union bryniad,
Nâ gwlad o dir trwy dreiſio bagad:
Trais hel d'enaid i boenydio,

Beth wnei di â'r geiniog driſt a dreiſiech,
Fe fwytty hon y maent y feddech; *Eſay* 61.8.
Ni fyn Duw na'i dŷ 'mo honi,
Yn ffroenau Criſt mae'r fath yn drewi.

Os prynu tir, hi bair ei werthu,
Os adail tai, hi a'u try yn lludy,
Os rhoi hi'th blant, hi'u gyr ar anffod,
Os rhoi i'r tlawd, mae Duw'n ei gwrthod.

Rho'r geiniog drais i'w huniawn berchen,
Cyn tynno i'th dŷ ryw farn aflawen: *Amos* 5.11.
Ni lwydda hon ymhlith dy weiniaid,
Mwy nâ'r arch ymyſg eſtroniaid.

CXLVII. *Gwaboddedigaeth i bechaduriaid i ddyſod a derbyn y pethau da ag y mae Duw yn ei gynnyg yn yr efengyl, trwy y ddammeg o'r ſwpper fawr.*

DEWCH foneddigion, dewch gyffredin,
Dewch i ſwpper Mab y Brenin; *Mat.*22.4.
Dewch, a nedwch dim i'ch rhwyſtro, *Luc* 14.16.
Dewch, mae Duw'n eich gwawdd chwi atto.

Mae'n y ſwpper fir o'r goreu,
Bwyd i lonni eich eneidiau;
Mel a manna, bara'r bywyd, *Eſay* 55.2,3.
Gwin gorfoledd, doniau'r Yſpryd.

Chwi gewch ynthi un Mab Duw,
Yr Oen yn farw ac yn fyw;
Gwedi'i ladd a chwedi'i * roſtio,
A chwedi codi o'r bedd i'ch ſirio.

Cewch ei werthfawr waed i'ch golchi,
Cewch ei ſanctaidd § gnawd i'ch porthi,
Cewch ei wlan yn drwſiad i chwi,
A'i fywyd gwyn i'ch atgyfodi.

Chwi gewch heddwch Duw a'r Drindod,
Chwi gewch bardwn am bob pechod,
Chwi gewch Yſpryd y diddanwch,
Chwi gewch Criſt a phob dedwyddwch.

Dewch yn llawen, dewch yn ſiriol,
Dewch heb aros i'r wledd nefol,
Dewch yn gyfrdo i briodi,
Criſt ſy'n cynnyg ei hun i ni.

* *Gwedi dioddef* poethder digofaint Duw. § Yr ufudd-dod a *gyflawnodd efe* yn *ei* gnawd.

Naded neb i ddim ei *ſtayo*,
Na'r byd, na'r cnawd, na'r fall ei rwyſtro,
Na'r fferem fawr, na'r pum iau ychen,
Na'r wraig newydd, na dim amgen.

Onid ewch chwi'n hy, yn hoyw,
I'r briodas wrth eich galw,
Gwr y tŷ ſy'n tyngu'n ſgeler,
Na chewch brofi byth o'i ſwpper.

Dewch gan hynny iddi'n addas,
Yng wiſg ſanctaidd y briodas;
Na ddewch iddi byth heb honno,
Rhag cael rhwym i'ch traed a'ch dwylo.

Gwyn a choch yw'r wiſg o ras,
Gwyn tu fewn, a choch tu faes;
Gwyn yn gofyn buchedd ſanctaidd,
Coch yn dangos ffydd griſt'nogaidd.

Trwſied pob rhai eu heneidiau,
Mewn hardd wiſgoedd o rinweddau,
A f'o gweddus a chyfaddas,
I ſirioli'r gwir Feſſias.

Os dewch i'r wledd i'ch priodi,
Mewn 'difeirwch, ffydd a gweddi,
Chwi gewch gan Griſt fod yn waſtod
I chwi'n Geidwad ac yn Briod.

CXLVIII. *Salm* C.

DEWCH holl dylwythau'r ddaear,
Dewch bawb â llawen lafar,
Cenwch glod â chalon rwydd,
I Dduw ein Harglwydd hawddgar.

Dewch fawr a bach drachefen,
Dewch bawb ſy'n troedio'r ddae'ren,
Dewch, addolwch Dduw yn llon,
Bob rhai â chalon lawen.

Gwybyddwch hyn yn ſiccir,
Mai'r Arglwydd graſol, geirwir,
Y ſydd Frenin nef a llawr,
Ac Emprwr mawr yr holl-dir.

Gwybyddwch nad chwi'ch hunain
A'ch gwnaeth o'r pridd mor gywrain,
Ei waith ef y'ch o'r llwch a'r llaid,
Ei blant a'i ddefaid bychain.

O dewch i'w byrth gan hynny,
Tan ddiolch a than ganu,
Fach a mawr, ar fore a hwyr,
Yn brudd i'w lwyr foliannu.

O dewch i'w deml ſanctaidd,
Yn drefnus ac yn gruaidd,
I glodfori enw Duw,
Can's hyfryd yw a gweddaidd.

Daionus a thoſturiol
Yw'r Arglwydd wrth ei bobol,
O oes i oes y peri'i air,
Tros fyth fe'i cair yn raſol.

CXLIX. *Am y Gaerfalem Newydd.*

Y BRUTANIAID o Ddeheubarth,
Ac o Wynedd fwyn o bob parth,
Clywch fyfyrdod gwr o'r eglwys,
Yn eich arwain i baradwys.

Mae teyrnas hardd uchlaw'r ffurfafen,
Yn llawn o bob dedwyddwch llawen,
Wedi i Dduw o'i ras a'i fwynder,
Ei darparu ar ein meder.

Mae Mab Duw, ein helpwr tirion,
Wedi ei phrynu â gwaed ei galon,
I'w rhoi i ni, ei frodyr truain,
Oni's cyll ein gwall ein hunain.

Y mae llawer yn ei cholli,
Eiſiau gwybod dim oddi wrthi,
Ac fel ffyliaid dwl di-hyder,
Yn ei gwerthu am ddiffrwythder.

Un a'i gwerthai am gael llanw
Ei bledren front yn llawn o gwrw;
Arall a'i gwerth megis filain,
Am gael gorwedd gyd â phuttain.

Adda werthai'r nef am afal,
Cain am ddyrnod ddig di-attal,
Eſau am gawl, Hophni am gigach,
A llawer dyn am bethau ſalwach.

Un a'i cyll hi eiſiau gwrando
'R 'fengyl ſanctaidd a'i *phractiſo*,
Arall eiſiau arfer gweddi,
O ddimdawrwydd yn ei cholli.

Ni wŷr un o'r rhai'n, yſywaeth,
Eiſiau crefydd a gwybodaeth,
Faint yw'r deyrnas y'nt hwy'n golli,
Heb ymwrol dim am dani.

Mi ddangoſaf i chwi'n eglur,
Beth o hanes hon o'r 'ſgrythur,
I edrych a fyn Duw o'i wiw-ras
I chwi bawb chwennychu'r deyrnas.

Mae hi mor hardd, mor wych, mor uchel,
Ac na ddichon dyn nac angel
Ddatgan degwm ei rhialtwch,
Na'i gogoniant, na'i dedwyddwch.

Mae ganmil mwy nâ'r môr, nâ'r ddae'ren,
Mae nos a dydd mor oleu a'r haulwen;
Mae aua' a haf, heb rew, heb eira,
Heb wynt, heb wlaw, ond hîn o'r decca'.

Mae'n blodeuo'n braf bob amſer,
Mae'n ddi-lwgwr, mae'n ddi-bryder,
Mae'n anfarwol, mae'n ddiſigyl,
Mae'n drag'wyddol, medd y 'fengyl.

Ni bydd newyn, ni bydd ſyched,
Ni bydd triſtwch, poen na lludded,
Ni bydd gwendid na gofidi
Byth ar un ſy'n aros ynthi.

Nid yw'r nefoedd uwch ein pennau,
Lle mae'r ſer a'r holl blanedau,
Er hawddgared yw'n diſgleirio,
Ond fel llawr o'r deyrnas honno.

Nid oes dim yn eiſiau ynthi
Ag all calon dyn ei hoffi;
Nid oes ynthi ddim yn tyfu,
Ag all calon dyn wrth'nebu.

Y deyrnas hon a wnaeth Jehofa,
A'i fys ei hun, yn llys o'r uwcha',
I'w addoli gan angylion,
A'i glodfori gan griſt'nogion.

Yng nghanol hyn o deyrnas dwym-glyd,
Y mae dinas hardd wych hyfryd,
Yr hon, medd Ifan y gweledydd,
A elwir, Tref Caerſalem Newydd.

Gwelydd hon i gyd o gwmpas
Sydd wedi eu gweithio oll â thopas,

Beril, jaſpis, amethyſtus,
Saphyr hardd, a gloyw ſardus.
Pedwar ochrog fel y dis,
Yw'r deyrnas hardd-wych hon fe w'us;
Ei lled, ei hyd, a'i huwchder hirdded,
Sydd gogyd, goguwoh, a gogyfled.
Deuddeg porth o berls ſydd arni,
I ollwng pobl Dduw ddwad iddi,
A deuddeg angel ſydd yn gwilio,
Rhag i ddim aflan ddwad yno.
Mae ei heolydd wedi'u paſio
Ag aur melyn, yn diſgleirio
Fel y gwydyr hardd-wych rhial,
Yn tywynnu fel y criſtial.
Afon loyw fel yr arian,
Yn tarddu o orſedd Duw ei hunan,
Sy'n dyfrhau pob heol ynthi:
Dw'r ſydd well nag *aquavitti*.
Pren y bywyd ſy 'mhob heol,
Yn tyfu o ddeutu'r afon fywiol,
Yn dwyn deuddeg rhyw o ffrwythau,
I ddiwallu'r holl eneidiau.
Ni ddaw newyn, ni ddaw clefyd,
I'r rhai fwytto pren y bywyd;
Ni ddaw ſyched na thrallodion
Fyth ar neb a yfo'r afon.
Nid oes neb yn trigo ynthi,
Ond angylion y goleuni,
A'r rhai duwiol ethol'edig,
A wir brynodd Criſt yn unig.
Ni chaiff mwrddwr, na gwr meddw,
Na'r neb y ſy'n addoli delw,
Na phutteinwr, na dyn aflan,
Drigo yn ninas Duw ei hunan.
Nid oes ynthi ddim tywyllwch,
Nac anwiredd, na thrafferthwch,
Ond goleuni yn waſtadol,
Nos a dydd yn dragywyddol.
Nid rhaid i'r dref hon un amſer,
Oleu'r haul, na'r lloer, na'r lanter;
Criſt yr Oen, a'r ſanctaidd Drindod,
Sy'n oleuni ynthi'n waſtod.

Y mae gorſedd y Gorucha'
Wedi'i goſod ar yſgwyddau
Hardd angylion eglur thronau.

Canopi fel bwa'r Driadod,
Hardd-wych eglur o liw'r emrod,
Sydd uwch ben yr orſedd hyfryd,
Lle mae'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd.

Saith o lampau gwynion golau,
Yn arwyddoccau yſprydol ddoniau,
Sydd yn lloſgi'n eglur, rhyfedd,
Bob rhyw awr o flaen ei orſedd.

O ddeutu'r orſedd mae cerubiaid
Chwech adeiniog, yn llawn llygaid,
Ddydd a nos yn rhoddi mawr-glod,
Yn ddi-orphwys, i'r hael Ddrindod.

Gyd â'r rhai'n y mae ſeraphiaid
Grymmus, graſol, tanllyd, enbaid,
Yn cyd-ganu, ſanct, ſanct, ganwaith,
I Dduw'r lluoedd yn dra pherffaith.

Yn neſaf at hynny mae henuriaid
Gwynion reial, mewn cor euraid,
A'u coronau yn eu dwylo,
Yn ymoſtwng i fendithio.

Mae pob un â'i goron weddus

Ac yn rhoi i'r Oen ganmoliaeth,
Am ei nerthol iachawdwriaeth.

Yr angylion ſydd yn gyntaf
Yn canu i'r Arglwydd haleluia,
A'r ſaint hwythau yn eu hettebu
I'w cadeiriau mewn cyd-undeb.

Nid oes yno ſant nac angel,
Na bo'n canu ſalms yn uchel,
Nid oes yno un yn ſegur,
Na bo'n canu mawl yn ddifyr.

Yr un ganiad y ſydd genthyn',
Trwy gyttundeb gyd â'r delyn;
Yr un tafod, a'r un genau,
Yn clodfori Duw yn ddiau.

Maent hwy'n canu haleluia,
Yn dra hyfryd i'r Gorucha',
Ac yn rhoddi clod a gallu
I'r Oen ſanctaidd am eu prynu.

Maent hwy'n canmol mawr ddyrchafedd
Duw ſy'n eiſtedd ar ei orſedd,
Ac yn moli'r Oen bendigedig,
Am eu prynu o'r caethiwed.

Mae mor hyfryd ac mor weddaidd,
Gant yn moli'r Drindod ſanctaidd,
Ac na allant fyth ddiffygio,
Ond rhoi clod a moliant iddo.

Maent yn gweled, drawb yn gyngan,
Wyneb graſol Duw ei hunan;
Yn ei wyneb mae'n dragywydd,
Ddigonolrwydd o lawenydd.

Ynghylch yr henuriaid gwynion
Mae mil miloedd o angylion,
I bob * *nation* yn addoli
Duw mewn *number* heb rifedi.

Y mae wyneb Duw cyn decced,
Gan ei ſaint ſydd yn ei weled,
Ag na allant chwennych mwyach,
Dim drych fyth ar ddim amgenach.

Maent hwy'n ſefyll yn ddiogel,
I ſlaen Duw tu fewn i'r deml;
Ni all ſatan nac ungelyn
Vneuthur mwyach niwed iddyn'.

* *Cenedl.*

Nid oes emprwr tan y nefoedd,
Yn cadw llys fel DUW Y LLUOEDD,
Lle mae'r gwaethaf fy'n ei ddilyn,
Yn benadur ac yn frenin.

Maent hwy gyd yn foneddigion,
Or gwaed reial un â'r goron;
Maent hwy gyd yn blant i'r Brenin,
Ac fel *princes* yn ei ddilyn.

Maent hwy'n frodyr i'r Meſſias,
Cyd-'tifeddion o'r un deyrnas;
Maent hwy'n †*fellows* i'r angylion,
Maent hwy gyd yn dywyſogion.

Nid oes un o'r rhai'n yn cyſgu,
Dydd a nos, ond golchi canu;
Nid oes un ag all ddiffygio,
Mae mor ddifyr iddo ynq.

Mae pob un â'i goron hardd-wych
Ar ei ben fel brenin dewr-wych,
Mewn gogoniant yn teyrnaſu,
Gyd â'n Prynwr mawr, Crift Ieſu.

Mae pob un â'i wiſg wen ganaid,
Yn ei gylch mewn gorſedd euraid,
Megis 'ffeiriad yn aberthu,
Yn rhoi clod a mawl i'r Ieſu.

Mae pob un â'i balmwydd gantho,
Fel congcwerwyr yn *triumpho*
Ar y byd, a'r cnawd, a'r cythraul;
Wedi ffwlio'r rhai'n mewn rhyfel.

Ni bu Selyf a'i hyfrydwch,
Ni bu Rhos a'i holl rialtwch,
Mor drwſiadus yn ei wiſgoedd,
Ag yw'r gwaethaf fy'n y nefoedd.

Maent hwy'n deccach yn eu hwyneb
Nag oedd Abs'lom dêg dihareb,
Yn diſgleirio'n ogoneddus,
Ar lun corph ein Prynwr grymmus.

Maent hwy'n gryfach nag oedd Samſon,
Maent hwy'n deccach nag Abſalon;
Mae pob un yn hardd fel angel,
Ac ar draed yn gynt nag Has'el.

Maent hwy'n byw mewn mawr ddedwy
Gwir lawenydd a rhialtwch;

w'n para yn dragywydd,
a phoen, na thrangc, na chyſtudd,
gwaith hwy gyd, o fach i fwya',
nu i'r Arglwydd haleluia,
i moliant, clod, a gallu,
n a laddwyd am ein prynu.
'd pob rhai yw manna hyfryd,
ffrwythau pren y bywyd;
'n ffrwyth pan fwytaer unwaith,
ynir byth yr eilwaith.
diod oll yw dw'r y bywyd,
Duw, o'r ffynnon hyfryd,
a ſy'n tarddu'n wrychias allan,
orſedd Duw ei hunan.
ifyrrwch ydyw rhodio
'r Oen p'le bynna'r elo,
fynnon dw'r y bywyd,
fori'i enw hyfryd.
edi'n pan y delont adre',
wledd reial ar y byrddau,
eu goſod i roeſawi
a o'i § *brogreſi*, a'i gwmpeini. § *Taith.*
u wledd Ahaſuerwys,
iltwch mawr y barwys,
gyffelyb i'r wledd yma;
r Mab y Brenin mwya'.
hlywodd cluſt, ni welodd llygad,
ch'mygwyd o'r dechreuad,
o foethau ſy'n y ſwpper,
trwſio ar eu meder.
oes ynthi neb yn bwytta
w ymborth waeth nâ manna,
a yfed ynthi hefyd
waeth nâ dw'r y bywyd.
ei hun ſy'n cofti'r ſwpper,
Brenin ydyw'r ‖ *Sewer*; ‖ *Swyddog.*
rdodau yw'r § *controlwyr*, § *Llywod-*
angylion yw'r gwas'naethwyr. *raethwr.*
erubiaid ſydd yn canu
lelyn i ddifyrru,
raphiaid gyd â hwythau
a *ar dafod* ac ar dannau.

Y caniadau yw, Hoſanna,
Sanct, ſanct, ſanct, ac haleluia;
Diolch, gallu, mawl, a mawr glod,
Y ſo fyth i'r ſanctaidd Drindod.

Mae pob un yn cael ei ddigon
O bob peth wrth fodd ei galon,
Mae pob *ſence* yn cael ei borthi
Ar y peth ſy'n perthyn iddi.

Y mae'r llygaid yn gwel'd digon
O rialtwch rhwng angylion,
Y mae'r cluſtiau'n clywed hwythau,
Eu gwir wala o ber leiſiau.

Y mae'r genau'n cael ei borthi
Bob dydd â manna ac *aqua vitæ*,
Y mae'r tafod yn cael canu
Ddydd a nos i'r Prynwr Ieſu.

Y mae'r cyrph yn hedeg hwythau,
Mor ddirwyſtir a'r eneidiau;
Y mae'r pen, a'r traed, a'r cwbwl,
Cyn ebrwydded ag yw'r meddwl.

Nid oes aelod mewn un criſtion,
Fu'n gwas'naethu Duw yn ffyddlon,
Na fyn Duw ei ogoneddu
Yn mharadwys am ei was'naethu.

Mae'r holl gorph pan ddelo yno,
Fel yr haulwen yn diſgleirio:
Os diſgleiria'r corph mor gannaid,
Pa wedd yr hardd ddiſgleiria'r enaid?

CL. *Am bwyll ac amynedd.*

PWYLL mewn dyn yw mantol enaid,
I gadw'r meddwl ſydd angenrhaid,
Mae naill ai'n gywir, union, helaeth,
Neu ynte'n prwfio'n ſiomedigaeth.

Dwl naturiaeth dynion trymllyd,
Sy' weithiau'n paſio am bwyll tros ennyd,
Er bod arnynt eiſiau doniau,
A llawer iawn o'u gwir gynheddfau.

Fe ddylai rhei'ny gau eu ciſtau,
Nid rhag dwyn eu tryſor gorau,
Ond rhag i eraill ddigwydd canfod
Byth mor weigion yw eu gwaelod.

Nid rhaid canmoliaeth i'r eunuchiaid,
Am fod yn ddiwair ymyſg merched,
Pan nad ydyw yn eu gallu
Ddim amgenach i'r rhai hyny.

Mae rhai'n cym'ryd arnynt arfer
Fod yn bwyllig iawn bob amſer,
Gan droi'u llygaid a'u hwynebpryd,
A lluſgo'u geiriau o'r un ffunud.

Eu hymadrodd a ddaw allan,
Bob yn ddefnyn, deigryn bychan;
Ond os digwydd iddynt ddigio,
Chwi gewch araith waeth nâ honno.

'Roedd un a gyfenwyd pwyllog,
O ran ei ffurf a'i ddull ragrithiog,
Ond ar ol chwarau rhyw brangc diofal,
Fe alwyd pwyllog yn anwadal.

Y gwir bwyll a ymddengys allan,
Yn ei ddull a'i ſut ei hunan,
Yn ei fuchedd a'i 'marweddiad,
Yn ei ymadrodd, yn ei wiſgad.

Fe a fernir nattur dynion
Mewn llawer iawn o ffyrdd a moddion,
Yn troſeddu'n erbyn pwylledd,
Ac heb fod felly mewn gwirionedd.

Yn rhai y mae rhyw yſpryd bywiol,
A'u holl hynt fel gyrfa led-ffol,
Ac eraill o ymddygiad uchel,
Balch yr olwg yn eu hoedel.

Eraill fydd yn bur dueddol
I hawenydd yn waſtadol:
Na atto Duw fod pawb o'r rhei'ny
Yn ddrygionus oll i'w cyfri'.

Pa nerth a grym all wrthladd nattur,
Peth rhy anhawdd yw o'i yſtyr,
Porfwn rhai'n y byd broſennol,
A'u comffordd hefyd yn feddiannol.

Nid oes nemawr awr nac ennyd,
Na bo rhai yn cam-gymmeryd;
Ymddygiad graſol ymyſg dynion,
Weithiau fernir yn anghyfion.

Pe bae Dafydd 'nawr yn dawnſian, 2 Sam. 6. 16.
O flaen arch un Duw ei hunan,

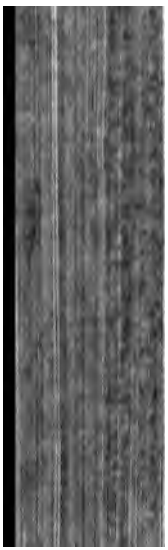

A Rhode yn troi yn ol heb agor,
Ar frys yn gado'r drws ar gynor.

Y ſawl a graffo ar yr achoſion,
Tu fewn tu faes oedd ar y dynion,
I'w cynhyrfu ac i fryfio,
Rhyw zel wreſog oedd i'w pigo.

Mae dangoſiad eglur ddigon,
Fod y rhei'ny oll yn gyfion,
Ac yn bwyllog yn eu buchedd,
Gwir dduwioldeb ac amynedd.

Duw yw rhoddwr yſpryd pwyllog,
Amyneddgar a llioſog,
Efe yw Awdwr pob rhinweddau,
A Thad anwyl trugareddau.

CLI. *Fel y deallir y Gân ſydd yn ca*
pys i'r darllenydd, ſyned brenin Ch
pan oedd ef yn dywyſog Cymru,
briodi merch brenin y deyrnas honno.
teyrnas Lloegr *yn llawn o ofn na*
iaid *iddo byth ddychwelyd adref, fe*
yn dda i ddyfod ag ef i dref yn iach-
fe wnaeth ficer Prichard *y gân hon.*

V *MUSES* oll o Helicon,

Rho i'r *muſes* offer euraid,
* Coronelos dan law'r ceidwaid,
Fel y gallont gywraint ganu,
Groeſaw o Spain i *brins* y Cymru.

Goſod pob un yn eu graddau,
Gochel adael dim yn eiſiau,
Ag a allo lawenychu
Cluſt a llygad *prins* y Cymru:

Gwedi'n PHOEBUS taro'r delyn,
Hoff gan ferched JOVE dy ganlyn,
A'r tair chwaer y fydd yn gwenu,
Dawnſio *welcome prins* y Cymru.

Troed MELPOMEN driſt ei hoernad,
Caned CLIO lawen ganiad;
Caned pawb, THALIA flaenu,
‡ Euraid wers i *brins* y Cymru.

MERCHUR ditheu dos i hedfan,
Gwyſia'r duwiau fawr a bychan,
A'r duwieſau bawb ymdacclu,
Fyn'd i roeſaw *prins* y Cymru.

Deued JOVE â'i holl oreu-gwyr,
MARS mewn rhangc â'i holl ryfelwyr,
PHOEBE a'i 'ffeiriaid oll tan ganu,
Groeſaw o Spain i *prins* y Cymru.

Deued JUNO ar *goach* o baunod,
FESTA ar gerbyd o g'lomenod,
VENUS ar alarchod coes-ddu,
I roi groeſaw i *brins* y Cymru.

Rhodded VENUS iddo degwch,
JUNO gyfoeth, PALLAS heddwch,
CERES lafur gwedi addſedu,
I *breſento prins* y Cymru.

* SON adeiniog heda dithau
Dros y moroedd a'r mynyddau,
Cân â'th gorn i'r byd o bob-tu,
Saff return i *brins* y Cymru.

* *Fame.*

Par i bawb â'u dillad goreu
Ddwad ei roeſawi adre';

* Y mae yſgriſen-law yr Awdwr yn anamlwg yma. Pa un ai Coronelos dan law, &c. neu ynteu, Goreu'n nelos dan law, &c.

‡ *Dawnſio* welcome prins y Cymru, mewn copy arall.

Ac yn ddyfal i foliannu
Duw, am gadw *prins* y Cymru.

NEPTUNE donnog a'i dolphiniaid,
THETYS drwſlfawr a'i ſirenaid,
Y rodd ſiars i DRITON ganu,
Goſteg-for i *brins* y Cymru.

ÆOLUS chwyrn-wyllt ynte' oſtegodd
Dwrdd a chynnwrdd yr holl wyntoedd,
Ac a wnaeth i ZEPHYR chwythu
'R hwyl wrth fodd tywyſog Cymru.

PHOEBUS hardd o'r nef a chwarddodd,
Wel'd y llongau ar y moroedd,
Ac a wnaeth i'r haulwen wenu,
Tra fu'r dydd ar *brins* y Cymru.

CYNTHIA hitheu ni bu ſegur,
Na'i morwynion ar yr awyr,
I oleuo'r byd o bob-tu,
Tra fu'r nos i *brins* y Cymru.

CASTOR, POLLUX, ac URANIA,
POL y gogledd, ac AURORA;
A'r holl ſer oedd yn ymdynnu,
Ledo'r ffordd i *brins* y Cymru.

Haul a lleuad, ſer y nefoedd,
Gwynt, a gwlaw, a thir, a moroedd,
Nef a daear ſy'n datganu
Ffafar Duw i *brins* y Cymru.

Pan y daeth i olwg Lloeger,
F'aeth y duwiau i ſtrifio'n ſgeler,
Pwy gae gyntaf, dan ymdynnu,
Ddwyn i dir dywyſog Cymru.

MERCHUR am fod droſto'n ladmer,
JOVE am roddi iddo bwer,
VENUS am ei fyn'd i garu,
Fynnai'r dydd gan *brins* y Cymru.

SATURN friglwyd, tad y duwiau,
Wrth ei oedran ynte'i mynnai,
Ond y SUL, 'rhwn oedd e'n barchu,
Ga's y dydd gan *brins* y Cymru.

Y pumtheg dydd o fis *Hydref*,
Ar ddydd Sul, dair awr cyn hanner,
Y dygodd Duw, dan lawenychu,
I dir Lloeger *brins* y Cymru.

Duw ddanfonodd ei wir angel,
yf'rwyddo ei holl drafel,
i ddwyn pob peth o bob-tu,
rth fodd calon *prins* y Cymru.

O moliannwn ninneu'r Drindod,
ydd a nos â chalon barod,
n iddo ddwyn pob peth o bob-tu,
rth fodd calon *prins* y Cymru.

Spain a fynnai mewn cyfrwyſder,
dw'n *prins* dros ddyddiau lawer;
w a gwlad a fynnai er hynny,
r ymchweliad *prins* y Cymru.

Gan i Dduw o gariad atto,
langos cymmaint ffafar iddo,
fath roeſaw gwych y ddylu
ydain roi i *brins* y Cymru?

Doed ein brenin a'i gynghoriaid,
ed yr ieirll a'r holl bennaethiaid,
eu *rhobs*, a *thrwps* o bobt-u,
oeſawi *prins* y Cymru.

Doed y graſol archeſgobiaid,
r eſgobion, a'r preladiaid,
wn *proffeſwn* i foliannu
w, am gadw *prins* y Cymru.

Doed ardderchog arglwydd *keeper*,
ddas Cymru, llewyrch Lloeger,
r Brutaniaid hardd o ddeutu,
oeſawi *prins* y Cymru.

Doed y mwyaf garo Cymro,
lofn y deyrnas, arglwydd Penfro,
i wyr *galant* i 'ſtafellu
nhŷ'r brenin *prins* y Cymru.

Doed maer Llundain a'i gwmpeini,
eu 'ſgarlad a'u cadwyni,
feirch gwynion i anrhegu,
i roeſaw *prins* y Cymru.

Doed y *merchants* mawrion hwytheu
heolydd â'u gwin goreu,
oi rhwng eu ffryns o bob-tu,
fed *health* tywyſog Cymru.

Doed yr holl brentiſiaid hwythau,
roi bloedd a thaflu cappiau,

Yn dra llawen, tan grechwenu,
I roeſaw o Spain dywyſog Cymru.

Doed 'ſgolheigion yr holl ynys,
Yn eu gradd â'u heuraid *werſes*,
A'u hareithiau, tan lawenu,
I roeſawi *prins* y Cymru.

Doed offeiriaid a'u plwyfolion,
Gwyr a gwragedd, merched, meibion,
I'r eglwyſydd i foliannu
Duw, am gadw *prins* y Cymru.

Caner clych yr holl eglwyſydd,
Nes dadſeinio'r môr a'r mynydd,
Ac i'r ddaear fud ddatganu,
Groeſaw o Spain i *brins* y Cymru.

Cynner tân a *bonfires* fagad,
(Tân ſy'n dangos gwres ein cariad)
Fel y gwelo'r byd o bob-tu,
Faint yw'ch ſerch i *brins* y Cymru.

Minneu a'm tylwyth, nos a borau,
A rof ddiolch ar fy ngliniau
I'r gwir Dduw, am ddwyn o ddeutu
Yn iach-lawen *brins* y Cymru.

Duw ymddiffynno rhag bradwriaeth,
Cadwed Criſt ef rhag pabyddiaeth,
A rhag pawb ſydd yn amcanu
Drwg neu *ſpeit* i *brins* y Cymru.

Duw ro galon Hezecias,
Synwyr Selyf, zel Joſias,
Dewrder Dafydd, ac at hynny,
Einioes Noa i *brins* y Cymru.

Joas, Cuſai, fo cynghorwyr,
Joſeph, Daniel, fo golygwyr;
Moeſen, Samuel, a fo'n barnu
Byth ar faingc tan *brins* y Cymru.

Criſt â'i eſgyll a'i hadeinio,
Criſt â'i Yſpryd a'i cyf'rwyddo,
Criſt â'i ras a fytho'n nerthu,
Ymhob achos, *prins* y Cymru.

Arglwydd graſol, cadw'r deyrnas,
A bendithia'n brenin SIAMAS,
A rho gynnydd, gras, a gallu,
Uchlaw pawb, i *brins* y Cymru.

II. *Cân yn dangos trueni dyn yn byw ac yn marw heb Grift.*

Lyw ddaear o bob cwr, dy annog mewn cynnwr,
Ac yftyr dy gyflwr, tyn go flin le;
is, bydd yn ofalus 'difeirwch dymherus,
Am bechod peryglus ei 'rogle.

fyria'n ddifrifol dy gyflwr anianol,
Mewn meddwl yfprydol dda dduwiol foft;
th oedd dy ddechreuad, beth yw d'ymarweddiad,
Beth fydd dy ddiweddiad ni wyddoft.

u le wedi apwyntio fydd i ddyn i brefwylio,
Terfynol a'u cofio, cyfion wir yw,
iag magu cynfigen, balch ofgedd trwy afgen,
Y groth a'r ddaearen ddu oerliw.

mweddus amhuredd oedd fylwedd dy falwedd,
Llygredig had gwagedd a gwegi drwg cry',
pryd y'th wir greued tan gyfgod mewn cafged,
Yng nghroth dy un fwynged fam gu.

r llaeth i'r gwaed gŵydyn, o'r gwaed i'r rhith brith-
O'r rhith cnawd ac efgyrn gie a gwthi a geft, (wyn,
n, traed, ac aelodau, trwy nerth Duw a'i wyrthiau,
Ac felly gan adde' y cynhyddaift.

r oeddyt ti yno fel clai newydd gweirio,
Ei ffurfio a'i rithio fel delw hardd fry,
n farwol, heb fymmud, nes cael gan Dduw fywyd,
Trwy anadl da yfpryd diafpri.

ewn ofer-drift fwriad ymdreiglaift yn waftad,
Tra fu dy brefwylfod tan gauad glo clyd,
eb oleu i'th gomfforddio na rhydd-did i rodio,
Na dim i ti i'w deimlo ond yn domlyd.

r byd hwn ddyn bregus, tro filain trafaelus,
Yn noeth anolygus mewn gwir gwaedlyd grys,
in ddaeth y tymp cyfan i'th agwedd go-egwan,
Y deft yn ddall fudan anfedrus.

ydmaethod da eu campiau i'r byd a'th dderbyniai,
A'th olchai, a'th driniai, yn hynaws ddilys,
y fogel a dorren' mewn cynnes lân wlanen,
Hwy a'th rwymen' yn llawen ddyn llywus.

c yno rhai gwyftlon a geified yn gyffon,
A mammaeth â *dwyfron* dda laeth lon lwyr,

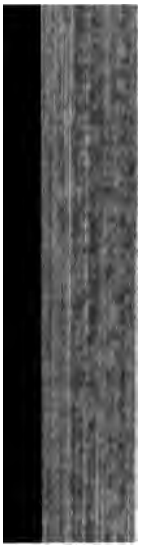

I th ragu yn groyw-oer uwy th ianwe
A phob rhyw felusder yn ystig.
Pan gest dy draed danad, gweinyddu
Ni chofiaist ddechreuad dy *failad* i'
Na dim o'th 'ddewidion pan enwyd ti
I fyw i Dduw'n union bob ennyd:
Ond craffu ar bob gwag-beth, a'i ddi
A hoffi naturiaeth rhyw wag gastia
A charu'n anwyledd aneirif o oferedd
Hyn ydoedd dy fuchedd di'n fycha
Pan aethost, ddyn gwiwlan, ymhellac
Cydnebydd dy hunan dy hanes o h
Y byd a'i holl droiau, y cnawd a'i dr
A geraist yn orau uwch gweryd.
Dewisaist fyw'n aflan a rhodio'n ffordd
A'th lenwi dy hunan yn gyfan â'r
Pob gwarth a fae gwrthun o'r sawdwl
O gamwedd i'th ymlyn yn amlwg.
Glân ffrwythydd ysprydol i ti oedd dd
Ffydd, gobaith cariadol, a da duwic
Lletteugar drugaredd, diddanus amyn
Haelioni di-drawsedd o dra-serch.
Pob drwg ffrwythau cnawdol i ti oedd
Cartrefol, dewisol, hynodol, ddrwg

O hir ddilyn hirddrwg, ni ddigwydd ond mawrddrwg,
Daw'r angeu chwilen-ddrwg a'i olwg yn dynn,
Am dy holl feiau, anwireddus gamweddau,
A'i biccell i ddechreu i ti ddychryn.

Pan ddel y cul ſwyddog, ciw melyn cymhalog,
I'th ddyfyn yn arfog o'th yrfa yn y byd:
Ar far y cyfiawnedd am faich dy ddrwg fuchedd,
I dderbyn o ddialedd a ddilyn.

A dechreu o'th dŷ priddlyd a'i furiau echryſlyd,
Gan henaint tuchanllyd egwan;
A chlwyfau leſmeirio yn ſwrthedd i ſyrthio,
Mae'n bryd i ti fydio yn ail fudan.

Ti fyddi'n meddylio y dichon dy ddwylo
Fod i ti rhag plagio'n gref fwccled;
A hwytheu mor weinion a diffrwyth, na's gallon'
Droi ffwrdd dy grach boerion i'r pared.

Ti fyddi'n chwennychu i'th ddau-droed dy helpu,
I fyned i lechu rhag lloches y bedd;
A hwytheu heb ſymmudo, yn llwyr wedi ffaelio,
Heb allu dim rhodio i anrhydedd.

Dy dafod dewr eiriau fydd rhwym yn dy enau,
Dy gof a'th ſynhwyrau oedd oreu i'th blaid;
Dy gorph i gyd troſto yn aros i amdo,
A'r bedd i fyn'd idde i'th anhuddiaid.

Ti roet y pryd hwnnw, pe bae ar dy helw,
Er diangc rhag marw, ymerodraeth y byd;
Ei lwyddiant a'i fawredd, am funud yn fwynedd,
I grio am drugaredd cyn gweryd.

Ni thyccia dim tacclau i wrthſefyll yr angau,
Er garwed dy gychiau, cychwyn fydd raid,
Dy gorph i'w hir garchar, a'r golud i'r galar,
Bwyd pryfed yn gynnar di-ganaid.

A'r enaid, yſywaeth, a hudaiſt yn helaeth,
Yn ol dy lywodraeth yn ddiffaith i gas;
A myn'd o'r corpholyn, trwy gaffael barn erwyn,
Am dy hir ymdryn, i andras.

Ond andras oedd colli gras Criſt a'i gwmpeini,
Y ſaint a'r merthyri i foli'r Ion lwyth;
A myned i udo at ſatan a'i eiddo,
I gael ei boenydio mewn adwyth.

Mae'n rhaid i'r corph orwedd yng waelod ei gul-fedd,
Heb ſylwedd cyfannedd, yn llygredd y llawr,

Nes canu o'r archangel gorn awchus yn uchel,
I'w ddeffro i ail drafel fydd rhy fawr.
A'r enaid pryd hwnnw a yrrir yn arw,
Mewn dychryn di-ſalw a chwerw ddurnad,
I ymwiſgo â'i hen dom-dŷ, ei lettai a'i letty,
I gael ei gyd-farnu â'r oer farnad.
Pan ddel yr archangel â'i utgorn di-atgel,
I ddyfyn pob gafael a'i gofyn ger bron;
A'r Barnwr i'w holi am bob cnawdol ddireidi,
Och, gaethed fydd cyfri'r hen gofion!
Cei weled yr hauiwen a'r lleuad gwmpaſwen,
O fewn y ffurfafen yn colli eu gwawr;
A llewyrch goleu lân y ſeren ſiriol lân,
Yn gyfan a ſyrthia'n un ſerthawr.
Cei weled cymhylau fel tanllyd gerbydau,
Ar ddiwrnod y borau yn barod,
I dderbyn 'modd ufudd lu Duw mewn llawenydd,
Fydd gyd â Mab Dafydd yn dyfod.
Pan welech y creigiau yn helaeth golcothau,
Gwaſtad tir a brynniau, a'r bronnydd ar dân;
Y moroedd, y muriau'n aflwyſion eu lleiſiau,
A'r cyrph yn eu beddau ni byddan'.
Rhwng Seion, fryn dedwydd, a *mount* yr oliwydd,
Uwch dyffryn hyfrydwydd JEHOFA,
Y bydd y cyfarfod ofnadwy ddychryndod,
I'r frawdle dda ammod Dduw yma.
Y ſaint a gynhullir mewn awydd i'r awyr,
Bob un fel yr eryr yn bybyr yr ant,
I dderbyn y fendith a'r meddiant yn ddilyth,
O'r deyrnas ddigyrrith a garant.
A thitheu a ddidolir, annuwiol ddyn anwir,
I gorlan y geifir, lle'th drinir mewn dig,
Gan fod yn benydiol mewn poenau trag'wyddol,
Yn ffwrnes uffernol ddû ffyrnig.
Dy gyflwr dangoſais yn oreu ag y medrais,
Mewn bwriad dyfais i'th ddyfyn yn ol,
I geiſio hedd Ieſu, trwy wir edifaru,
Fel hydd ar ei frefu yn ddifrifol.
Os ydwyt yn ammau un mymryn o'm geiriau,
Chwilia'r 'ſgrythurau bob boreu wrth dy bwyll
Ac yno wrth ddwys ymgais cei weled yn llednais
Y cwbwl a dd'wedais yn ddidwyll.

Os byw ydwyt etto, rhag it' anobeithio,
Dod gluſt i ymwrando er un-dyn;
Yn y rhan neſa', os Duw a genhada,
I'r bywyd mi ddyſga' i ti eſgyn.

CLIII. *Can dduwiol.*

GRAS a bonedd cyfiawn, ac urddas mawr a bri,
Gwyr gweng a chyffredin, er cariad Un a Thri,
A ddewch chwi i roi moliant i'm cywir Arglwydd Ion,
A ymroes i farw droſom drwy angeu blin a phoen?

Am hynny ninneu ddylem yn ſiccir cymmain' un,
O 'wyllys ein calonnau addoli Mab y dyn,
A hwn ſydd ddewiſedig o fawr ei fri a'i fraint,
Pob criſtion ag a'i gwnelo, mae'n ynnill nef dihaint.

Cofiwch weled Deifes yn uchel yn ei ŵn,
A Lazar yn poenydio yn glaf o flaen y cŵn,
Difes anrhugarog i wres y mwg a'r tân,
A Lazar aeth i'r nefoedd i foli Duw ar gân.

Pan darfu claddu Lazar, a'i ddodi yn y bedd,
Criſt a'i hail-gyfododd yn iach a gwych ei wedd,
A hwn fe gas ei barchu ymhlith angylion glân,
A Deifes anrhugarog i waelod uffern dân.

Chwy-chwi y gwyr cyfoethog, chwi glywſoch ſon a
Fod y tylodi'n meirw ger bron y cwn a'r brain; [ſain,
Ac felly'r cyfoethogion, mae leni'n flwyddyn driſt,
Rhennwch beth o'ch golud rhwng gwir aelodau Criſt.

Yſtyriwn a meddyliwn cyn myn'd i uffern dân,
Lle mae y rhingcio dannedd, a gwres y mwg a'r fflam,
Yſtyriwn cyn myn'd yno, meddyliwn ddynion câll,
Pob un yn ol ei grechwen ſy'n bwytta cig y llall.

Duw ſy'n ffon ni dderfydd, a Duw ſy'n helpu'r gwan,
A Duw ſydd hollalluog, a Duw i'r gwir a'i ran,
A Duw ſydd gluſt i'r byddar, a llygaid i'r rhai dall,
A Duw gyfodai'r forwyn o farw i fyw yn gall.

Nid oes a all fynegi beth yw ewyllys Duw,
Yſtyriodd wrth y weddw, fe wnaeth ei mab hi'n fyw,
Fe wnaeth wahaniaeth eglur rhwng corph y pren a'i riſg,
Ac fe iachaodd y cleifion heb ddim ond cwrdd â'u gwiſg.

Y pren pan fo e'n deilio mewn blagur gwych a dail,
Meddyliwn yn y diwedd pa fodd mae gyd â'r ſail,
Pan el ei wreiddau'n bwdwr, ni ddug ef ddim llefnad,
Meddyliwn am drugaredd tra fo'm nì ar ein traed.

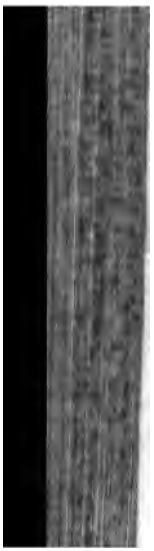

CLIV. *Can ynghylch holl-breſen*

GAN fod llygaid y Duw cyſion
Ar bob cwr o'r ddae'r yn gyſſon
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Mae fe'n gwel'd bwriadau'r galon,
Mae fe'n canfod hyd yr eigion;
Nid oes dim anamlwg iddo,
Na dim yn guddiedig rhagddo.

Y mae pob dychymmyg 'ſgeler,
Y mae'n holl feddyliau ofer,
Mae ein rhagrith, mae ein ffalſter,
Oll yn amlwg i'r Uchelder.

Ie, a bydded hyn yn gyſſur,
Mae ein cyſtudd oll a'n llafur,
Mae ein gweddi ddirgel addas,
Yn myn'd at orſeddfaingc y-gras.

Pe bae ond phiolaid o ddw'r afon,
Er mwyn Criſt, a rown i griſtion,
Ni edy Duw 'mo hynny'n ango',
Heb ei dalu a'i wobrwyo.

Gan fod llygaid y Duw cyſion

Neu y godinebwr aflan,
'dd yn gwanu ei droed mor yſgafn,
tto odid na fydd digon
'n hyll-dremmu ar ei droion.

Pe bae'n boſibl er hynny,
'adw'n ddirgel, heb gyhoeddi,
echod anwyl mynwes dirion,
Iaes o olwg neb rhyw ddynion;

Mae y Barnwr mawr gorucha' *Jer.*32.17,18,19.
'tto'n diſgwyl ar ein gwartha;
Iid oes le, na chyſgod angau,
\ all guddio ein camweddau.

Gan fod llygaid y Duw cyfion
\r bob cwr o'r ddae'r yn gyſſon,
'a mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Brodyr Joſeph oe'nt yn tybied, *Gen.*37.28,32.
Nad oedd Duw ddim yn yſtyried,
Wrth ei werthu e'n yſgymmun,
A dweud celwydd wrth yr hen-ddyn.

Ond yno ymhen talm o amſer,
Wedi dyfod arnynt flinder, *Gen.*42.21.
Fe wnaeth Duw gydwybod ddeffro,
Ac i bechod eu cyhuddo.

Nid oedd bryd na meddwl Achan, *Joſ.*7.21
Wrth guddio dillad, aur ac arian,
Ofod Duw yn craffu arno,
Nes i'r Hollalluog ddigio. 2 *Bren.*5.21,22.

Na Gehezi fydol ynte',
Pan wrth Naaman y cymmerai
Yr aur melyn yn dra boddlon,
A dau bar o ddillad gwychion.

Er bod llygaid dyn ynghaued,
Er dirgeled oedd y weithred,
Ca's y naill a'r llall eu coſpi,
Am eu bydol chwant a'u brynti.

Gan fod llygaid y Duw cyfion *Job.*34.
Ar bob cwr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Am fod Duw gan hynny'n gweled
Pob rhyw weithred er dirgeled;

Mae'n beth enbyd i ryfygu
Maes o olwg Duw i bechu.

Ond yn anad un peth arall,
Fy mrodyr anwyl byddwn gall,
I addoli Duw yn ddidro, 1 Cron. 16
Can's y fath mae'n ei geifio.

I addoli Duw o'r galon,
Gan yftyried fod angylion
Yn dal fulw, y'm ni'n weddus
Ein hymddygiad yn yr eglwys.

Llygaid Arglwydd Dduw y lluoedd 2 Cron.
Yw angylion, ſaint y nefoedd;
Och! na fyddwn ni'n anaddas,
O gwmpeini'r fath gymdeithas.

Mae'n anweddus ac anſyber
Yng wydd Brenin mawr ei bwer,
Beidio a gwiw ymoſtwng iddo,
A dangos ein gwir barch tu ag atto.

Och! mwy erchyll i ddyn ddyfod,
O flaen y fendigedig Drindod,
Heb wir ac iawn ymbarottoad,
At ei ſanctaidd fyth addoliad.

Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwr o'r dddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Ni all ddweud yn dda am danon,
A chael clod ein cymmydogion,
Wneuthur un math o leſhad,
Os cydwybod wna ein brad.

Ac ni wna ddim niwed 'chwaith,
Ddifenwad, enllib, 'ſgeler iaith,
Os cydwybod a fydd dirion,
Ac yn diſt i ddadleu troſon.

Ein maintais yw gan hynny wiſied,
Fel criſt'nogion da eu gweithred;
Na aed o'n cof fyth fod y Drindod
Ac angylion nef i'n canfod.

Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Can ynghylch y gwrthryfel a dorrodd allan yn y dyn 1641. Yſtyried y darllenydd fod llawer colli lle nodir â'r ſerennod hyn * * * *

a bae fy mhen yn ddyfroedd,
li a foddwn etto'r tiroedd,
h cymmaint yw'r 'ſgelerder,
yw'r bâr, a'r llid, a'r balchder.
ae fy llygaid yn ffynhonau,
diai o honynt allan ddagrau,
ibaid, bob dydd, bob nos,
d 'nawr ond gormod achos.
y a fuaſai'n meddwl unwaith
gwir oedd dêg eu haraith,
radwriaeth mor echryſlon
el ei meithrin yn eu calon ?
mae'r neidir las yn gorwedd
y perthi mwya' hoffaidd;
'o ffrwd y dw'r yn dawel,
yno ddyfnder idd' ei ochel.
awr y mae eu hunain gwaedlyd,
ra hyſpys iawn i'r holl-fyd,
nad dim ond gwaed y gwirion,
r ſyched fath genawon.
wer gwaith y bu'r Philiſtiaid
orthrymmu'r Iſraeliaid.
* * *
oed ni bu y fath beth yma,
farbariaid gwyllt o'r India;
g gennyf fod y cythraul,
ob aelod o'r gwrthryfel.
th ni thaerai un barbariad,
Duw o'r nef roes iddo gennad;
l a lloſgi dynion ufudd,
frenin, a gwir grefydd.
d mae rhai yn mentro d'wedyd,
ynhyrfiad y Glân Yſpryd,
'r achos o'u hymrafael,
iſgo am danynt arfau rhyfel.
y enaid, na neſhaia
frinach y rhai yma,

Sydd yn gablaidd iawn yn gofod
Gwaith tywyllwch ar y Drindod.

Fe fydd gennym fara heno,
Ac erbyn trannoeth wedi wangco.

* * * *

Duw a gadwo'n brenin graſlon,
Rhag eu brad a'u diſtryw creulon,
Nertha, O Arglwydd Dduw, ei ddwylo,
Bydd di yn nerth a tharian iddo.

Duw a atgyweirio furiau
Seion d inas a'i hadwyau,
Ac a helo'r tyrchod allan,
Rhag llwyr ddifa ffrwythau'r winllan.

CVI. *Criſt ſydd oll yn oll.*

CRIST ei hun ſydd oll yn oll,
Yn cadw dyn rhag myn'd ar goll;
Nid neb, nid dim, ond Criſt ei hun,
A ddichon gadw enaid dyn.

Y ſarph à'r afal gynt a'n twyllodd,
Y ſarph â phechod a'n gwenwynodd,
Y ſarph a'n tynnodd o baradwys,
Y ſarph i uffern boeth a'n gyrrwys.

Mae mor ſiwr i bob dyn fyned
I bwll uffern, i gaethiwed,
A phe baem ni eiſoes ynddo,
Oni cheidw Criſt ni rhagddo.

Criſt a ddaeth o'r nef i'n prynu,
Criſt a'n cadwodd gwedi'n damnu,
Criſt o'n cyſtudd a'n gwaredodd,
Criſt a'n dwg i deyrnas nefoedd.

O gramp y llew, o enau'r wyber,
O rwyd y fall, o balfau'r teiger,
O'r pwll a'r pair, o'r deyrnas aſlan,
Y tynnodd Criſt ei ddefaid allan.

Ni all ſatan ladd a mwrddro,
Fwy nag all Mab Duw ddadfywio;
A laddo'r ddraig â'i cholyn gau,
Gwaed yr Oen all ei iachau.

Ieſu Griſt yw Had y Wraig,
A bwyntiodd Duw i droedio'r ddraig,

I 'ſigo ei ſiol, i rwygo ei theyrnas,
I dynnu dyn o'i chrampau atgas.

Ni orchfyga neb y ddraig,
Ond trwy gymmorth Had y Wraig,
Ni ddaw dyn o'i theyrnas aflan,
Nes y tynno Criſt ef allan.

Criſt yn unig yw'r Had dinam, *Gen.*22.18.
A bromeiſiodd Duw i Abram,
I'n rhyddhau oddiwrth y felldith,
A rhoi i ni'r nefol fendith.

Criſt yn unig ydyw'r Silo *Gen.*49.14.
A ddanfonodd Duw i'n ceiſio
O gaethiwed pob rhyw bechod,
I was'naethu'r ſanctaidd Drindod.

Criſt ei hun yw Pren y Bywyd,
Sy'n rhoi maeth i bawb o'r holl-fyd;
Ni bydd marw yn drag'wyddol
Neb a fwytto'r ffrwyth ſancteiddiol.

Criſt yw'r Arch a'r Archles eſmwyth,
Gadwodd Noa rhag boddi a'i dylwyth;
Criſt yw'r Arch ſy'n cadw ninnau
Rhag pob diluw a dialau.

Criſt ei hun yw Yſgol Iago, *Gen.*28.12.
Oedd o'r nef i'r ddae'r yn pheico,
Ar yr hwn y mae in' ddringad, *Ioan* 1.51.
Os i'r nef y mynnwn ddwad.

Criſt yw'r Prophwyd mawr a helodd *Act.*3.22,23.
Duw o'i fynwes fry o'r nefoedd,
I fynegi ei 'wyllys hyfryd,
Gwrandawn arno dan boen bywyd.

Criſt yw'r Sarph o efydd preſlyd, *Num.*21.8.
Sy'n iachau brath y neidr danllyd;
Awn bob rhai â'n dolur atto,
Fe'n iacha ond edrych arno.

Criſt yw'r 'Ffeiriad mawr offrymmwys *Heb.*9.11,
Waed ei galon dros ei eglwys, 12.
Ar y groes, i'w Dad ſancteiddiol,
Dros y byd i gadw'i bobol.

Criſt yw'r brenin grymmus, grafol, *Sal.*2.6.
Sydd trwy ras yn llywio'i bobol,
Ac yn goſtwng eu gelynion,
Fel y gallont gael y goron.

Criſt yw'r Bugail, ſy'n bugeilia *Ioan* 1
Enaid criſtion rhag ei ddifa,
Ni chaiff llew, na blaidd, na llwynog,
Ddwyn ei braidd, nac oen, na mammog.

Criſt yw *Prins* ein gwir dangnefedd,
A ddiffoddodd bob digllonedd,
A gwaed y groes, yn Dduw, yn ddyn,
Y gwnaeth e'r ddwy-plaid ddig yn un.

Criſt yw'r Rhoſyn coch o Saron,
Sydd â'i liw'n comfforddi'r galon,
Ac â'i 'roglau yn rhoi bywyd
I'r trwm feddwl, a'r gwan yſpryd.

Criſt ei hun yw'r Balm o Gilead,
Sy'n iachau pob archoll *deſperad*,
A rodd ſatan â *dart* pechod
I'n heneidiau a'n cyd'wybod.

Criſt yw'r Manna ddaeth o'r nefoedd,
Duw ei hun o'i ras a'i rhoddodd;
Y neb yn ffyddlon a'i bwyttao,
Ni ddaw byth ddim newyn arno.

Criſt yw Oen y Paſg aberthwyd
Dros ein pechod pan groeſhoeliwyd,
'Rhwn s'â'u waed yn cadw'r enaid,
Rhag i'r angel drwg ei 'ſglyfaid.

Criſt yw'n Hallor arogl-darthu,
Ar yr hon y mae aberthu
Per aroglau, mawl, a gweddi,
Fore a hwyr i Dad goleuni.

Criſt yw Meddyg y criſt'nogion, *M*
Rhwn â gwerthfawr waed ei galon
'Sy'n iachau archollion pechod,
Pan na'll dim amgenach gydfod.

Criſt yn unig yw'n Cyfryngwr, 1
Sy'n ein cymmodi â'n Creawdwr;
Nid oes neb ond Criſt ei hun
All gymmodi Duw â dyn.

Criſt yw'r Twrneu ſydd yn dadlau 1
O flaen Duw am faddeu'n beiau,
Pan fo ſatan yn cyhuddo,
Ac yn canlyn * grawnt i'n plago.

Criſt yw'n Brenin, Criſt yw'n 'Feiriad,
Criſt yw'n Prophwyd, Criſt yw'n Ceidwad

Criſt yw'n Bugail, Criſt yw'n Barnwr,
Criſt yw'n Pen, a Chriſt yw'n Prynwr.

Criſt cyn cynfyd ydyw'r Alpha, *Dat.*1.11.
Criſt heb derfyn yw'r Omega;
Dechreu, diwedd iachadwriaeth
Meibion dynion a'u dyrchafiaeth.

Criſt yw dewr Gongcwerwr angau,
Criſt a'i 'ſpeiliodd o'i holl arfau,
Criſt a lyngcodd angeu melyn, 2 *Tim.*1.10.
Criſt a dynnodd ffwrdd ei golyn.

Criſt ſy'n cadw'r holl * allweddau *Agoriadau.*
Sydd ar uffern ac ar angeu, *Dat.*1.18.
Ni faidd diawl nac angeu ‖ *dwtſo* *Cyffwrdd.*
Neb, nes cael gan Griſt ei § *lwo.* § *Rhoi cennad.*

Criſt yw'r Pelican cariadus,
Sydd â gwaed ei galon glwyfus
Yn iachau ei adar bychain,
Wedi'r ſarph eu lladd yn gelain.

Criſt yw'r Pelican trugarog,
Sydd â gwaed ei galon ſerchog
Yn iachau ei frodyr priod,
Wedi'r diawl eu llad â phechod.

Nid oes eli ag y wnaethpwyd,
Nac un *metſwn* a ddych'mygwyd,
All iachau un archoll pechod, 1 *Ioan* 1.7.
Ond gwaed Criſt, gwir eli'r Drindod.

Criſt yw'r Perl a ddylem 'mofyn, *Mat.*13.45,46.
Nid tlawd perchen cyfryw berlyn;
Dos dros for a thir i'w geiſio,
Gwerth ſydd gennyt cyn bod hebddo.

Criſt ſydd bob dim, ſydd angenrhaid, *Col.*1.19.
O flaen Duw i gadw'r enaid;
Ni fyn Duw ond Criſt ei hun, *Luc* 3.22.
Yn iawn dâl am enaid dyn. 1 *Ioan* 2.2.

Criſt yn unig, Criſt ei hunan,
Criſt heb neb mewn rhan na chyfran;
Criſt heb ddim, ond Criſt ei hun,
Yw unig Geidwad enaid dyn.

Criſt yw'n Prydwerth, Criſt yw'n Haberth, 1 *Tim.*
Criſt yw'n Hoffrwm, Criſt yw'n Cyfnerth, 2.16.
Criſt yw'n Tryſor, Criſt yw'n Golud, Heb.9.14.
Criſt yw'n gwir Iachawdwr hefyd.

Criſt ſydd gyflawn o bob doniau
Angenrheidiol i'n henеidiau,
Mae pob peth yng Nghriſt ei hun,
Ag ſydd raid i gadw dyn.

Criſt ei hunan yw'n Cyfiawnder,
A'n Sanctеiddrwydd, a'n gwir Ddoethder,
A'n Hymwared, a'n holl Bryniad,
Criſt yw'n Cymffordd, Criſt yw'n Ceidwad.

Criſt, heb ddim ond Criſt ei hunan,
Sy'n datguddio Duw yn fuan;
Criſt, heb ddim ond Criſt yn unig,
Sy'n cyfiawnu dyn colledig.

Criſt, heb help na ſant na ſantes,
Criſt, heb gymmorth dyn na dynes,
Criſt, heb neb ond Criſt ei hun,
Yw unig Geidwad enaid dyn.

Criſt yn unig ymdrybaeddodd
Yn y winwryf pan y'n prynodd;
Ni bu neb o blant yr holl-fyd
Yn ei helpu i gadw'n bywyd.

Ni wnaeth Peder ond ei wadu,
Na'r 'poſtolion ond * difannu;
Ni wnaeth Mair ond wylo'n eirad,
Tra fu Criſt yn chwarau'r Ceidwad.

Ni ddug neb ond Criſt ei hunan
Bwys a baich ein pechod aflan,
Ni chwyſodd neb o'r gwaed yn ddagrau,
Ond Mab Duw dan bwys ein beiau.

Ni chroeſhoeliwyd ond Criſt Ieſu,
Am ein pechod wrth ein prynu;
Ni bu neb ond Criſt ei hun
Yn boddhau Duw, yn iachau dyn.

Ni bu neb ond Criſt ei hunan
Yn ein dwyn o feddiant ſatan;
Ni bu neb yn lladd, yn llyngcu
Angeu didrangc, ond Criſt Ieſu.

Criſt ei hun a lyngcodd angau,
Criſt a 'ſpeiliodd 'i awdurdodau,
Criſt a gwnnodd ein § *'bligaſiwn*,
Criſt a dalodd gwerth ein pardwn.

Criſt ei hun a wnaeth ein heddwch,
Criſt a brynodd ein dedwyddwch,

Criſt a'n gwnaeth yn feibion Duw,
Criſt a'n cadwodd * oll yn fyw. * *Sef y ffyddleiaid.*

Criſt ei hun a wnaeth y cwbwl,
A dynnodd enaid dyn o'i drwbwl;
Nid neb, nid dim, ond Criſt ei hun,
Dan Dduw, a gadwodd enaid dyn.

Ni bu angel, ni bu brophwyd,
Ni bu ſant, na dyn a fagwyd,
Ni bu neb ond Criſt ei hun
Yn gweithio iachawdwriaeth dyn.

Ni fyn Duw na chymmorth angel,
Cyfrwng ſant, na'i draul na'i drafael;
Gwaed merthyri, na gwaith dynion, 1 *Tim.*2.5.
Ond gwaith Criſt i gadw criſtion. *Heb.*7.25.

Criſt yw'r iawn ſydd am bob pechod, 1 *Ioan* 2.2.
Iawn amgenach ni all gydfod:
Ni fyn Duw am bechod drewllyd
Iawn ſydd lai nâ gwaed ei Anwylyd.

Na ddod waed na gweithred un-dyn,
Gyd â gwaed dy Brynwr purwyn:
Ni chyttuna tr'ech di byw,
Waed pechadur â gwaed Duw.

Gwaed y Ieſu, gwaed y cymmod, 1 *Ioan* 1.7.
Ydyw'r gwaed ſy'n golchi pechod;
Ni all gwaed yr holl ferthyri
Olchi ffwrdd y lleia' o'th frynti.

Nid gwaith ſaint, nid gwaith angylion,
Ydyw cadw enaid criſtion,
Gwaith ein Prynwr Criſt yn unig,
Sydd yn cadw dyn colledig.

Gwaith dwy nattur mewn un Perſon,
Sydd yn cadw enaid criſtion:
Rhaid ein Prynwr, Duw a Dyn,
Weithio'r gwaith cyn cadwer dyn.

Nid gwaith Duw na dyn neilltuol,
Ond gwaith Duw a dyn cyffylltiol,
O ddwy nattur mewn un Perſon,
Sydd yn cadw enaid criſtion.

Rhaid i'th Brynwr fod yn Dduw, *Eſay.*9.6.
Ac yn Ddyn, er 'tolwg clyw, *Heb.*7.26.
Cyn y galler cadw d'enaid,
a'i ryddhau o boenau afrifaid,

Rhaid ei fod e'n Dduw galluog,
I ddad-ddigio d'Arglwydd llidiog,
A'th ryddhau o feddiant ſatan,
A'th elynion fawr a bychan.

Rhaid ei fod e'n ddyn di-frychau,
I gael marw dros dy ſeiau,
A'i farwolaeth yn cyſtadlyd,
A marwolaeth pawb o'r holl fyd.

Nid oes yn y nef na'r ddaear,
O'r fath Brynwr perffaith hygar,
Ond y gair y wnawd yn gnawd,
Ieſu Griſt ein Duw a'n Brawd.

Nid oes neb gan hynny ddichon
Gadw enaid unrhyw griſtion,
Ond y Prynwr mawr, Criſt Ieſu,
Duw a dyn, a fu'n ein prynu.

Nid oes iachawdwriaeth ddiwall,
I ni gaffael mewn neb arall,
Ond y gaffom yng Nghriſt Ieſu,
'Rhwn ordeiniodd Duw i'n prynu.

Nid oes enw dan y nefoedd,
Gwedi roddi i ni'r bobloedd,
All ein gwneuthur yn gadwedig,
Onid enw'r Ieſu'n unig.

Ni fyn Duw ond Criſt ei hunan,
Ni fyn Duw un *partner* aflan,
I gyd-weithio gyd â'i 'Nwylyd,
Yn y gwaith ſy'n cadw'r holl fyd.

Ni fyn Mab Duw neb yn *bartner*,
I gyd-weithio gwaith dau-hanner,
Yn y gwaith o'n iachawdwriaeth,
Nid neb teilwng o'r gwmp'niaeth.

Fe fyn naill a'i bod yn hollol,
Yn Iachawdwr idd' ei bobol,
Neu na fwrw byth ynghyd
A chreadur ſy'n y byd.

Ni fyn Criſt roi i ſant nac angel,
Dyn na delw o un fettel,
Bart na *pharſel*, rhan na chyfran,
O'r gogoniant ſy'ddo ei hunan.

Os bydd un rhyw ddyn mor angall
Ag ymofyn Ceidwad arall,

Cym'red hwnnw yn achubydd,
A gadawed Griſt yn llonydd.

Ceiſied eraill ſaint a delwau,
A'u gwaith gwael i gadw 'neidiau,
Ni chais f'enaid archolledig,
Geidwad byth ond Criſt yn unig. *Heſ.* 13.4.

Duw, rho i mi dy Anwylyd,
Criſt yn arch wy'n geiſio gennyd;
Rho i mi fynnech gyd â hynny,
Rhoeſt im' ddigon os rhoi'r Ieſu.

Duw, rho i mi Griſt yn Geidwad,
Criſt yn Frenin, Criſt yn 'Ffeiriad,
Criſt yn Brophwyd, Criſt yn Brynwr,
Criſt yn help ymhob cyfyngdwr.

Os caf ddim ond Criſt ei hunan,
Gan fy nefol Dad i'm cyfran,
Mi gaf ddigon yn fy nghiſt,
Er na chaffwyf ddim ond Criſt.

Os caf fi Griſt, fe dry fy rhyw
O fab i'r fall yn blentyn Duw,
O ddyn ar goll, o *ſlaf* i ſatan,
Yn wir aelod iddo ei hunan.

Er cael aur, ac er cael arian, *Jer.* 9.23,24.
Er cael tai a thiroedd llydan,
Beth wyf nes, er cael pob cyfraid,
Ne's cael Criſt i gadw f'enaid?

Tyn fy llygaid, tyn fy nghalon,
Tyn fy ngolud a'm cyfeillion,
Tyn y cwbl oll ſydd gennyf,
Cyn y tynnech Griſt oddi wrthyf.

Sonied milwyr am ryfela,
Sonied morwyr am ddâ'r India,
Sonied carl am lanw'i giſt,
Sonied criſtion byth am Griſt.

Chwanegiad rhai LLOFFION, *o waith yr un Awdwr, o gaſgliad y Parchedig* GRIFFITH JONES, LLANDDOWROR.

CLVII. *Am Hollbreſenoldeb Duw.*

MAE Duw'r gallu yn anfeidrol,
Mae e' 'mhob man yn breſennol;

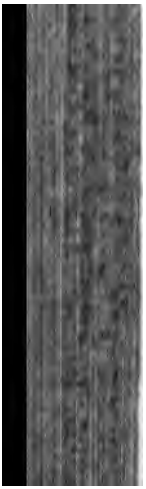

Mae yn y pwll yn lladd yn llym,
Ymhob lle oll mae fe'n ei rym.

Dos i eitha'r môr a'r ddaear,
Dos i'r nef neu'r pwll anhygar;
Nid oes diangc dos lle mynnech,
Rhag llaw Duw p'le bynna'r elech.

Mae Duw'n gweled pob dirgelwch,
A'r hyn a wneler mewn tywyllwch:
Nid oes dim cuddiedig rhagddo,
Mae pob peth yn amlwg iddo.

Fe welodd Cain yn mwrddro Abel,
Ac yn tywallt gwaed yn ddirgel;
Er nad oedd un dyn yn canfod,
Fe roes arno ddial hynod.

Fe welod ddirgel fwriad Pharao,
I chwennych Sara i'w chofleidio;
Ac am ei chwant a'i fwriad dirgel,
Fe roes arno boen diogel.

Fe welodd Ddafydd yn y dirgel,
Yn denu Bathfeba mewn cornel;
Ac am ei ddirgel lanas cynddrwg,
Fe roes arno ddial amlwg.

A'i air fe wna beth bynna' fynno,
Y byd i gyd ni all 'mo'i rwyſtro.

Fe wnaeth y nef, a'r ddae'r, a'r môr,
A'r maint ſydd ynddynt oll yn 'ſtor,
O beth heb ddim â'i air yn unig,
Mewn chwech * die mor drefnedig. * *Diwrnod.*

Mae'n cadw'r byd a'r maint ſydd yntho,
Yng nghalon awyr las heb gwympo;
Mae'n peri'r haul a'r holl ſurfafen
Droi fel rhod o ddeutu'r ddae'ren.

F'all bwyſo'r mynydd mawr mewn taflau,
F'all ddala'r môr mewn un o'i ddyrnau;
F'all rifo'r ſer, f'all ſtoppio'r gwynt,
F'all *ſtayo*'r haul pan retto'i hynt.

F'all ffrwyno'r môr, f'all ddofi'i donnau,
F'all ddala'r morfil mawr wrth fachau;
F'all beri i'r nef a'r ddæar gyffro;
F'all Duw wneuthur 'rhyn a fynno.

Fe all ein coſpi am ein beiau,
Fe all ein helpu yn ein rheidiau;
Fe all ein lladd, fe all ein cadw,
Fe all ein codi gwedi marw.

F'all Duw'n troi i'r priddyn dichwaith,
F'all Duw'n codi o'r pridd eilchwaith;
Fe all roi'r nef, os gwnawn ei 'wyllys,
Neu'n troi i'r tân am fyw'n gamweddus.

Fe wnaeth i'r diluw ſoddi'r cynfyd,
A'r tân gwyllt loſgi Sodom ddrewllyd,
A'r ddae'r lyngcu Cora a Dathan,
A'r môr foddi Pharao a'i * *gompan.* *Gwmpeini.*

Fe droes yr angel balcha'n gythraul,
Fe droes *fonarc* Syria yn 'nifail;
Fe droes wraig Lot yn biler halen,
Adda am bechu i bridd y ddae'ren.

Lladdodd Eglon yn ei 'ſtafell,
Brenin Ninef yn ei gangell,
Monarc Syria wrth *garawſo*;
Cadwed Duw ni rhag ei ddigio.

Gwnaeth i'r llyffaint blago'r Aiphtiaid,
Gwnaeth i'r ſeirph wenwyno'r Hebr'aid,
Gwnaeth i'r caccwn erlid Canaan,
Llau ladd Herod yn ei ſidan.

Y dwr, a'r tân, a'r tir, a'r tonnau,
Y gwynt, a'r gwlaw, a'r ſer o'u graddau;
Pob creadur, os Duw ddigia,
All bob awr o'r dydd ein difa.

Am hyn ymrown, tra fo'm ni byw,
I fyw bob dydd yn ofn Duw,
Ac ymgadw rhag ei lidio,
Can's tân yſol yw pan ddigio.

Fel y dichon Duw ein coſpi,
Os ei ddigio wnawn â'n brynti;
Felly mae y gallu gantho,
Helpu pob dyn a'i gwas'naetho.

Fe waredodd Ddaniel dirion,
Maes o ffau y llewod creulon;
Ac fe helodd angel purwyn
A bwyd iddo i dorri'i newyn.

Fe waredodd Sadrach hefyd,
A'i gyfeillion, o'r ffwrn danllyd,
Ac a helodd angel attynt,
Fel na loſgodd blewyn iddynt.

Fe waredodd, wedi cyfarch,
Jonas hen o fola'r mór-farch,
Gwedi aros mewn cyfyngdra
Dridiau a thair-nos yn ei gylla.

Fe borthodd Iſrael yn y newyn,
A bara angylion lawer blwyddyn;
Gwlawiodd arnynt ‖ *gwails* a manna,
Gymmaint allai'u dannedd fwytta.

Fe wnaeth i'r cigfrain borthi Elias,
A bara a chig dros flwyddyn hirllaes,
A'i ddwyn atto hwyr a bore,
I lan Cerith lle'r ymprydiai.

Felly dichon Duw roi etto
Help i bawb ag alwant arno:
Nid yw lai ei rym a'i allu
Y pryd hwn nâ'r hen-bryd hynny.

Fel y mae Duw'n hollalluog,
Felly mae e'n Dduw trugarog,
Yn hwyr ei lid, yn dda'i amynedd,
Goreu ei naws, a graſol rhyſedd.

Mae'n drugarog wrth ei nattur,
Mae'n doſturiol t'wnt i feſur;

Nid oes terfyn, pen, na diwedd,
Yn dragywydd o'i drugaredd.
Fel mae calon tad caredig
Yn tosturio wrth blentyn diwrig,
Mor dosturiol y tosturia
Calon Duw wrth bawb a'i hofna.

CLIX. *Am gyfiawnder Duw.*

MAE Duw'n eistedd ar gyfiawnder,
Rhwng y brenin mawr a'r *begger*,
Cyn gymhwysed ag ni wyra,
Er y byd, na hwnt nac yma.
Ni *respecta* Duw un person;
Ni thwyllir byth, ni lwa 'sgusom;
Ni ofna neb, ni ddengys ffafor;
Ni wyra farn, ni dderbyn wobor.
Pe rhoed i Dduw sydd ar y ddaear
O ddâ bydol yn lle gwobar,
Ni throe yn un-modd, er y wneler,
Hwnt nac yma, oddiwrth gyfiawnder.
Duw a roddes ei Anwylyd
I'w groeshoelio yn anhyfryd,
Fel na chai dynion nac angylion
Dd'wedyd llai nâ'i fod yn gyfion.
Nid oes pechod aller enwi,
Na fyn Duw ei gyfiawn gospi,
Naill ai yn yr hwn a'i gwnelo,
Neu yng Nghrist y Meichiau drosto.
Holl bechodau'r rhai ddetholwys,
Duw a'u cospodd yng Nghrist eiswys;
Holl bechodau'r rhai'i gwrthodo,
Fe gospa Duw y sawl a'u gwnelo.
Ni bydd un-gair brwnt a dd'wettom,
Na drwg-weithred ag a wnelom,
Na thraws amcan yn y meddwl,
Na fyn cyfiawnder gospi'r cwbwl.
Ni bydd munud fach o amser
Ag y dreuliom mewn diffeithder,
Na gair ofer, na chrach wegi,
Na fyn cyfiawnder Duw ei gospi.
Y maint y gasglo dyn trwy ffalster,
Y maint y dreulio trwy ddiffeithder,

Y maint y gatwo trwy gybydd-dra,
A farna Duw i'r hatling eitha'.
Os y cyfion Dduw a'n barna,
Wrth gyfiawnder prudd o'r eitha',
Ni bydd y goreu a mwya'i 'fgil,
Yn abal atteb un am fil.

CLX. *Am drugaredd Duw.*

MAE trugaredd Duw y lluoedd,
Dros bob un o'i holl weithredoedd;
Mae'n anfeidrol, medd y 'fgrythur,
Nid oes arno bwys na mefur.
Yn y dafol mae Duw'n dodi
Ei gyfiawnder, a'i dofturi:
Mae'i dofturi'n drymmach lawer,
Yn y dafol nâ'i gyfiawnder.
Mae e'n 'hedeg ar adenedd,
Pan ddel i ddangos ei drugaredd:
Mae'n llaes, mae'n lle'fg, mae'i draed o blwm,
Pan ddel i ddial, mae e'n drwm.
Mae e'n canlyn, mae'n ymhwedd,
Am i'r gwaethaf wella'i fuchedd:
Mae'n rhoi pardwn am aeth heibio,
Trwy i ni droi yn gywir atto.
Nid oes pechod ellir enwi,
Os 'difara dyn o ddifri,
Na's llwyr faddeu Duw'r trugaredd,
I'r dyn a wir wellhao'i fuchedd.
Fe faddeuodd i Ddafydd brophwyd,
Fwrddra gwaedlyd cafa wnaethpwyd,
Pan y llefodd yn 'difarus,
Am ei ffafor mor iradus.
Fe faddeuodd i dre' Ninif,
Yn drugarog, feiau anneirif,
Yn ol iddi wir *repento*,
A throi mewn fach a lludw atto.
Fe gas Ifrael fil o weithiau,
Bardwn gantho am eu beiau:
Yn y man y troent atto,
Hwy gaent ras a ffafor gantho.
Pan y wylodd Mari Mag'len,
Wrth draed Crift am chwareu'r buttain,

: roes Criſt yn raſol iddi
wyr faddeuant o'i holl frynti.
Wylwn ninneu, a *repentwn*
Am ein beiau, ni gawn bardwn:
Mae'n barottach i'n pardyno,
Nâ ni i geiſio pardwn gantho.
Os gwnaethom fwrddra megis Dafydd,
Wylwn ddagrau hallton beunydd:
Gwiſgwn ſach, awn ar ein gliniau,
Ni gawn ffafor megis ynte'.
Os addol'ſom ffiaidd ddelwau,
Os credaſom i grach ſwynau,
Fel Manaſſe gwir *repentwn*
Am ein gwan-ffydd, ni gawn bardwn.
Os tyngaſom lwon ofer,
Os gwadaſom Griſt fel Peder;
Am ei wadu, chwerw wylwn,
Megis Peder, ni gawn bardwn.
Os treiſiaſom ddâ'r gwirioniaid,
Megis Zache'r ſwyddog diriaid;
Rhown fel Zeche'r dâ'n eu gwrthol,
Fe'n pardyna'n dra thoſturiol.
Os trown ni gyd â'r mab afradus,
Oddiwrth ein beiau afreolus;
Criſt a'n derbyn yn ei freichiau,
Ac a'n groeſaw'n llawen adre'.
Na wan-ffyddiwn am drugaredd,
Er diffeithed a fu'n buchedd;
Os trown atto trwy 'difeirwch,
Ni gawn gantho ras a heddwch.
Pe bae'n pechod ni cyn goched
Ag yw'r porphor coch neu'r ſgarled,
Duw a'n gylch mor wyn a'r eira,
Os ni'n ffyddlon a 'difara.
Pe bu'ſai Cain, a Saul, a Suddas,
Yn troi at Dduw, er maint eu hanras,
Ac mewn pryd yn gwir *repento*,
Yn ſiwr hwy gawſent bardwn gantho.
Pan droes y lleidr edifeiriol,
Ar y groes at Griſt yn raſol;
Er ei droi yn dra diweddâr,
Fe ga's y lleidr gantho ffafar.

Awn gan hynny'n eon atto,
Ceiſiwn ras a ffafor gantho,
Mae e'n barod iawn i'n derbyn,
A rhoi pardwn ond ei ofyn.

Y mae'n pardwn gwedi ſelu,
A gwaed y Prynwr mawr, Criſt Ieſu;
Mae Duw'n gweiddi, mae Duw'n galw,
Arnom bawb i dderbyn hwnnw.

Os ni a dderbyn ei drugaredd,
Ac a ymrown i wella'n buchedd,
Duw anghofia'r beiau baſwys,
Ac fe'n derbyn i baradwys.

Ti weli'n awr fod Duw'n drugarog,
Yn raſol iawn, yn daran bwyllog;
Yn hwyr i lid, yn hawdd i faddeu,
Os trown atto oddiwrth ein beiau.

Ond os ninnau gam-arfera
Ei amynedd mawr o'r mwya';
Yno'r aiff Duw'r holl-drugaredd
Yn Dduw cyfiawn yn y diwedd.

Yno ennyn ei lidiawgrwydd,
A'i ddigofaint yn dra ebrwydd,
Ac ni cheir, er maint y grier,
Yn ol hynny, ond cyfiawnder.

CLXI. *Am ragluniaeth Duw.*

O GELLI di was'naethu Duw,
Yn ol ei air tra fyddech byw;
Dy Feiſtr Criſt a ddyru'n ddifrad,
Fwyd a diod it' a dillad.

Os gofali fel dyn graſol
Am was'naethu dy Dad nefol,
Duw ofala am *faintainiaeth*
Y rhai a wnelo ei waſanaeth.

Cyn gadawo Duw gorucha'
Ar ei weiſion eiſiau bara,
Fe bair Duw i'r brain eu porthi,
Fel Elias yn ei dlodi.

Ofer codi'n fore'r borau,
Ofer gwilied hir noſweithiau,
Ofer bwytta bara'n gynnil,
Oni lwydda Duw dy orchwyl.

Os Duw ni adeilada'th dŷ,
Os Duw ni cheidw'r dref yn hy,
Dy dai â i lawr, dy dref ddifethir,
A'r maint a feddech di anrheithir.

CLXII. *Gofal Duw am y criſt'nogion.*

O Dwyt ti griſtion cred yng Nghriſt,
Cod dy galon, na fydd didriſt;
Cenfydd pwy ſydd Fugail arnad,
A phwy Geidwad ſy'n dy warchad.

'Rwyt ti'n rhodio 'mhlith angylion,
Bob yr awr, od wyt ti griſtion,
Y mae'r rhai'n yn diſgwyl arnad,
Wrth orchymmyn Criſt dy Geidwad.

Ni bu brenin mor ddiogel,
Rhwng ei *gard*, ymhlith ei gene'l,
Ag yw'r gwanna o'r criſt'nogion,
Yng nghyfeillach gwir angylion.

Gellir cadw'r haul a'r golau
Rhag ymddangos i ti weithiau,
Ond ni ddichon yr holl ynys
Gadw'r angel oddiwrth d'yſtlys.

Ni all clo, na chau, na chyſgod,
Rwyſtro angel Duw i'th warchod;
Dos lle mynnech, fe ddaw hwnnw
I'th ddiddanu ac i'th gadw.

Er nad ydyw'r gwir angylion
Yn weledig i'r criſt'nogion,
Maent hwy'n ddyfal iawn, er hynny,
Yn eu gwarchod a'u caſtellu.

Er bod llawer o blant dynion
Yn dirmygu'r gwir griſt'nogion,
Mae angylion Duw, er hynny,
Yn eu *tendio* a'u gwas'naethu.

CLXIII. *Serch at Griſt.*

NI bu Samſon fwy ei ſyched,
Am gael dw'r yn ol ei ludded,
Nag yw fy ſyched inneu am Griſt,
I ddiddanu nghalon driſt.

Fel y brefa'r hŷdd am ddyfroedd,
A'r tir cras am wlaw a gwlithoedd,

Felly f'enaid ſy'n hiraethu
Am waed Ieſu i'm diddanu.

Ni bu ar Ahab fwy o chwant,
I gael gwinllan Naboth gynt,
Nag yw f'enaid i feddiannu
Un-mab Duw a fu'n fy mhrynu.

Cariad gwreſog i Dduw a Chriſt,
Sy'n dofi awch fy nhrachwant triſt,
At uchel fraint a blys cnawdol,
At gwrw, gwin, a golud bydol.

Fel y llyngcodd neidir Moſes
Nadroedd mawrion Pharao a Jambres,
Felly llyngcodd cariad Criſt
Holl drachwantau nghalon driſt.

Nid yw tryſorau'r byd ond tom,
A phridd di-bris i'm calon drom,
Os cyffelybir mewn cyfyngdwr,
I wybodaeth am fy Mhrynwr.

Os llaw, os troed, os dim a'm rhwyſtra
I fyn'd at Griſt, y mwya' gara',
Tor fy llaw, a thyn fy llygad,
Gollwng fi at Griſt fy Ngheidwad.

Os tad, os mam, os mab, os merch,
Os gwraig, os plant, a gais o'u ſerch,
Fy nghadw'n ol oddiwrth fy Helpwr,
Dros fola'r rhai'n af at fy Mhrynwr.

Gwell gan fy enaid clwyfus triſt
Un droppyn bach o waed fy Nghriſt,
I iachau archollion pechod,
Nâ chael golud cant a'u ſorod.

Cymmered eraill aur ac arian,
Bwydydd moethus, gwiſgoedd ſidan,
Uchel fraint y byd a'i bethau;
Ond rhoed Duw ei Fab i minnau.

Bydd heb fwyd i dorri'th newyn,
Bydd heb grys i guddio'th groenyn,
Bydd heb ddim ond goleu'r lleuad,
Cyn y b'ech heb Griſt dy Geidwad.

Goddef draha, goddef garchar,
Godde'th gladdu dan y ddaear,
Godde'th ladd, a godde'th loſgi,
Cyn y gwadech Griſt o ddifri.

ed Duw i mi Griſt yn gyntaf,
a fynno i mi'n neſaf;
Griſt, mi gaf wir ddigon,
haf Griſt, ſe dyr fy nghalon.

CLXIV. *Dyledſwydd rhieni.*

gwnaeth dy Dduw di'n dad i blant,
A rhoi it' eppil wrth dy chwant,
rhaid it' ddwyn dy blant i fynydd,
n Duw ac uniawn grefydd.
thrina'th blant trwy bur athrawiaeth,
n Duw a gwir griſt'nogaeth,
dyſgont ſyw mewn ſobrwydd,
uniondeb a ſancteiddrwydd.
npra'u lleſtri ar y cyntaf,
nweddau o'r careiddiaf;
had da yn eu meddwl,
yfo'r chwyn i lygru'r cwbwl.
g hwy 'nabod Duw a'i ofni,
hwy'n ddyfal ei addoli,
hwy gredu 'Nghriſt yn berffaidd,
w yn ol ei 'fengyl ſanctaidd.
g hwy ddarllen y 'ſgrythurau,
iaboliaeth nos a borau,
hwy nabod pyngciau crefydd,
fyrio arnynt beunydd.
wallt beunydd bob yn ddefnyn
a moeſau ymhob plentyn,
caffo Duw ogoniant,
heu ras, a thitheu ffyniant.
wyt ti nes a llanw eu bola
yd a diod o'r danteithia',
ae it' lanw eu pennau
g, a dawn, a duwiol werſau.
ydd pagan fwyd i'w blentyn,
ld faeth i'r march a'r mochyn;
d criſtion i blant gwiwlan
pethau rotho pagan?
i'th blentyn dduwiol ddygiad,
ed bwyd, er lleied dillad:
i dduwiol ddygiad iddo,
gyfraid aed lle'r elo.

Mae Duw'n gofyn ar law criſtion
Ddyſgu ei blant trwy grefydd union;
Adnabod Duw a'i gyfraith ſanctaidd,
Credu 'Nghriſt a byw'n griſt'nogaidd.

CLXV. *Dyledſwydd penteulu.*

OS wyt ti'n berchen tŷ a thylwyth,
A chwennych byw mewn cyflwr eſmwyth,
Dyſg dy wraig, a'th blant, a'th bobol,
I 'nabod Duw, a'i foli'n ddeddfol.

Duw fyn i'r tad roi dyſg i'w eppil,
A'r gwyr roi'r gwragedd werſau'r 'fengyl,
A meiſtri ddyſgu eu gwas'naethwyr,
Was'naethu Duw wrth eiriau'r 'ſgrythur.

Wrth godi i lawr, wrth fyn'd i gyſgu,
Wrth rodio'r ffordd, ac wrth ddifyrru,
Y myn dy Dduw it' ddyſgu'th ddynion,
Adnabod Criſt a'i gyfraith union.

Bid mor brudd dy garc a'th chwant
Roi dyſg i'th was fel dyſg i'th blant;
Felly dyſgai Abram ffyddlon
Ei dŷ a'i dylwyth fel ei feibion.

Oni ddyſgi di dy bobol
Ofni Duw a byw yn ddeddfol,
Duw a ofyn waed dy deulu
Ar dy gobyn eiſiau'u dyſgu.

Os goddefi'th was fyw'n aflan,
Yn ddi-grefydd megis pagan,
Fe'th *inffecta* fel gwyr mawrion,
A gae'r pla oddiwrth eu gweiſion.

Nid wyt ti nes er porthi'th dylwyth
Ag ymborth llawn a dillad eſmwyth,
Oni phorthi eu heneidiau
A bara'r bywyd o'r 'ſgrythurau.

Rheitach i ti borthi eneidiau
Dy holl dylwyth â'r 'ſgrythurau,
Nag it' borthi'r cyrph llygredig
A phob ymborth darfodedig.

Duw a'th wnaeth yn *ſteward* dano,
I ddyſgu pawb ſydd dan dy ddwylo:
Oni roi i'r rhai'n athrawiaeth,
Di ai'n euog o'u marwolaeth.

CLXVI. *Dyledſwydd Barnwr.*

NA'n gymmwys, ſ'enaid, clyw,
wyt ti'n eiſte 'ngorſedd Duw:
ol y gyfraith hyfryd,
ia'r farn a'r ferdyd.
i gyntaf megis Sal'mon,
gwir ymhob achoſion;
'r ddwy ran trwy amynedd,
barna yn ol gwirionedd.
t ti'n barnu yn lle Duw,
d di ei ferdid yw:
l y barno ynte';
gam, ſerch dioddef angeu.
barnech barn yn ddiddig,
hwn ſydd anweledig,
ſn o flaen dy wyneb,
n yn ol uniondeb.
i holi'r cas yn bwyllog,
wrando'r ddwy blaid enwog,
ithio'r beiau'n berffaith,
n yn ol y gyfraith.
i Duw gondemnio'r gwirion,
dhau yr euog ddynion;
demnio'r anwireddus,
wni'r gwirion gweddus.
gwaedlyd yn llaw angeu,
i lef am waed yn ddieu;
i ladd y dyn a laddo,
dd ef cuwch y fynno.
ambell fai yn tewi,
mwrddra ynte'n gweiddi:
dim a ſtopia'i ſafan,
gwaed y mwrddrwr afian.
'n Duw ladd yr ych diſynwyr,
ddyn â'i gorn yn bryſur;
i hynny geidw fwrddrwr
ladd, am chwareu'r bwtſiwr?
, medd Duw, y dyn a laddo,
i lygra'r wlad lle cwympo:
dim ond gwaed y mwrddrwr
iu y wlad o'i llwgwr.

Oni fynni i'r Arglwydd daro
Wlad a thref lle'r wyt ti'n trigo,
A'th lwyr ddifa, a'th eppil hefyd,
Na chais gadw'r mwrddrwr gwaedlyd.

Na *reſpecta* wyneb un-dyn,
Na wna gam â'th gas na'th elyn,
Nac ofna gryf, na ddangos ffafor,
Na wyra farn, na dderbyn wobor.

Na *ſparia*'r tlawd os bydd ef 'ſgeler,
Nac arbed garl er mwyn ei bwer,
Na 'nebydd gâr, na threiſia eſtron,
Na *ſpeita*'r gwan, na ladd y gwirion.

Yn y pwll ſe fydd edifar,
Wyro barn a derbyn gwobar,
Pan bo'r pryf yn pigo'r galon,
Am *gondemno*'r gwan a'r gwirion.

Cyn i Dduw *gondemno* Adda,
Fe'i *bexamnwys* ef yn gynta';
Ac a 'ſpiodd gyflwr Sodom,
Cyn diſetha'r dref â'r 'ſtorom.

Felly dylai barnwyr ddyſgu
Chwilio'r matter cyn ei farnu,
Rhag rhoi ferdid ffol trwy gamwedd,
Cyn ddeallont y gwirionedd.

Gochel dderbyn rhodd na gwobor,
Rhodd a'th dyn i ddangos ffafor;
Rhodd a ddalla dy olygon,
I wyro barn, i faeddu gwirion.

Barna'n gymmwys megis Moeſen,
Na fyn fuwch, nac ych, nac aſen,
Mwy nâ Samuel yn ei amſer,
Ond rho farn yn ol cyfiawnder.

Na'd i wobor wen dy dwyllo,
Y fath *bits* a nyrdd dy ddwylo,
Ac a bar i'th wiſgoedd ddrewi,
Pan y delech i gwmpeini.

Os derbynni wobar ddirgel,
Maen y mur a lef yn uchel,
A'th draws-brennau yn dy *ſiambar*,
Ddygant dyſt yn erbyn gwobar.

Os gorch'mynodd hen Gambyſes,
Flingo'r barnwr ffalſt, Suſannes;

Dui flinga Duw'n dialau
Bob cam-farnwr am ei feiau?

Emprwr Ruſſia a fyn loſgi
Barnwr ffalſt mewn pair, a'i ſerwi;
Brenin nef a fyn, heb ammau,
Loſgi barnwr ffalſt mewn fflammau.

Ni chas Balaam ond ei fwrddro,
Na Gehezi ond ei blago,
Na hen Suddas ond ei grogi,
Gwedi'r wobr front a'r *briberi*.

Ni chei ditheu ddim dedwyddwch
Oddiwrth wobr, ond diffeithwch,
A dolurio dy gydwybod,
A throi d'eppil oll ar anffod.

Er nad ydyw dyn yn gweled
Lawer pryd mo'th *fribes* a'th hocced,
Y mae Duw yn gwel'd y cwbwl
O'th gyfrwyſtra a'th ddrwg feddwl.

O gan hynny, golch dy ddwylo,
Na'd i'r wobor front dy dwyllo,
Rhag i'r wobor beri blinder
O flaen Duw y dydd i'th farner.

Od yw *torment* meibion dynion
Yn condemnio'r barnwyr ffeilſtion,
B'wedd na farna uniawn frawdle
Criſt bob barnwr ffalſt i angeu?

Na ddwg gleddyf Duw yn ofer,
Tyn e' maes pan weleeh amſer;
Taro bechod, tor anwiredd,
Dryllia drais, ymddiffyn rinwedd.

Na'd i gleddy'r gyfraith rydu
Yn y wain o eiſiau'i dynnu,
Rhag i gleddy'r Arglwydd diglion
Rangio i maes ymhlith ei elynion.

O gwel drais y rhai annuwiol!
O clyw lef y gwan cyſtuddiol!
Sydd yn griddfan dan orthrymder,
Eiſiau coſpi pobol 'ſgeler.

Clyw pa lefain y mae'r gwirion,
Ddydd a nos, gan orthrech lladron,
Sy'n anrheithio'r maint ſydd ganthynt;
Ac heb neb i yngan wrthynt.

Gwel ſydd o * faſteirdd bach ar ddyrnau * *Baſtai*
Merched ieuaingc ar gyflogau, *ia*
Sy'n cardotta mewn gofidi,
Eiſiau barnwr idd' eu coſpi.

Clyw pa dyngu mae criſt'nogion,
Fach a mawr, heb barch nac ofon,
Ar gig Criſt, a'i waed, a'i § weli, § *Archi*
Ac heb un-dyn da i'w coſpi.

Gwel pa barch ſydd i'r offeiriaid,
Pa anrhydedd i'r henuriaid,
Pa *reſpect* i'r doeth bregethwyr,
Eiſiau help a chyfraith barnwyr.

Gwel pa dramwy ſy' i dafarnau,
Pa gyrneitto i'r ſtiw-deiau,
Pa 'ſgeuluſo myn'd i'r eglwys,
Eiſiau coſpi'r rhai 'ſgeuluſwys.

Pan y cyſgo cledd cyfiawnder
Yn y wain o eiſiau'i arfer,
Cleddyf Duw a heda allan,
Ac a ddifa'r wlad yn gyfan.

Camwedd toſt a dirfawr dra
Yw cadw'r drwg i blago'r da;
Arbed lladron, mwrddwyr gwaedlyd,
I andwyo'r wlad o'u plegid.

Lle bo mwrddra, meddwdod, brynti,
Lladrad, trais, heb neb i'w coſpi,
Duw a blaga'r wlad o ddeutu,
Sydd yn diodde'r cyfryw bechu.

O gan hynny barna'n gymmwys,
Er mwyn Criſt, yr hwn a'th brynwys;
Cais ogoniant Duw dy Dad,
A thor di ymaith feiau'r wlad.

Phineas, Phineas, coſpa bechod,
Gwân dy waywffon trwy ei geudod,
Felly ſtoppir y farwolaeth
Sydd yn difa'r wlad mor helaeth.

Os y ſwyddog drwg a wingca,
Wel'd amharchu Duw gorucha',
Duw a chwardd pan ddelo diſtryw,
Pla a llid am ben y cyfryw.

Llefa, llefa, tyn dy gleddau,
Taro bawb ſy'n dilyn delwau,

Tad a mam, a'r brawd a fo
Yn gado Duw i addoli llo.
Pan na fynnai Eli chwyppio
Plant â gwiail, a'u *correcto*,
Duw a laddodd ddau fab Eli
A min cleddyf eiſiau'u coſpi.
Eiſiau coſpi treiſwyr Gom'ra,
Am eu rhyfyg a'u putteindra,
Duw ddiſtrywiodd yr holl ddinas
Am ymddiffyn pobl ddiras.
Meddwl ditheu, od wyt farnwr,
Goſpi lladrad, crogi mwrddrwr,
Chwyppio rhyfyg, ffeinio ffalſtedd,
Stocſo meddwdod, coſpi camwedd.
Wyneb dyn ac wyneb llew
A ddylai fod gan farnwyr glew;
Wyneb dyn i ſirio'r cywir,
Wyneb llew i goſpi lleidir.
Cleddyf llym a thafod cyfion
Ddylai fod gan farnwr union;
Tafod gron i bwyſo'r matter,
Cleddyf llym i goſpi'r 'ſgeler.
Cau dy lygaid, cudd dy ddwylo,
Wrth roi barn ar ddyn a becho,
Rhag i'th lygaid ddangos ffafor,
Rhag i'th ddwylaw dderbyn gwobor.
Na cham-farna hawl ymddifaid,
Na orthrymma o'r dieithriaid,
Ac na threiſia wreigen weddw,
Rhag i Dduw dy ladd yn farw.
Os ymddifad a orthrymmi,
Os y weddw a gam-ferni;
Duw wna'th eppil yn ymddifad,
A'th wraig wen yn weddw irad.
Melldigedig ydyw'r ynad
A gam-farno hawl ymddifad;
Cwyn y weddw ſy'n och'neidio,
D'weded pob dyn felly byddo.

CLXVII. *Y tlawd a'r cyfoethog mewn hyd arall.*

TAGO glodfawr, brenin Drafiaid,
Pentywyſog y Fenediaid,

A wnaeth wledd i bawb o'i werin,
Boneddigion a chyffredin.

Fe wnaeth fynnu pob danteithion,
A berthynai at y goron,
A gwas'naethu mewn aur ddisglau,
Yn yr *hâl*, ar rial fyrddau.

Ond fe gadwodd bob melus-fwyd,
A'r danteithion penna' gafwyd,
Idd' eu gosod yn serchog-lân,
Yn ei barlwr iddo ei hunan.

Gwedi *plaso* y gwyr mawrion
A'r arglwyddi, a'r marchogion,
Yn yr *hâl*, bob rhai i eiste',
Yn eu rhange, yn ol eu graddau;

Efe a alwodd y rhai tlodion,
A'r rhai llymmaf o'r crist'nogion,
Atto i'r parlwr yn gyffredin
I giniawa gyd â'r brenin.

Ac fe wnaeth i blant gwyr marwrion
Dendio yn ddyfal ar y tlodion,
A'u gwas'naethu â'r fath *waitan*,
A'r fath win a yfai'i hunan.

Yno dywedai yr arglwyddi,
Arglwydd frenin, beth sy'n peri
Ich' *brefferro* pobl dlodion
Ar eich bwrdd o flaen marchogion?

Yno Iago wych attebai,
Nid wy'n gwneuthur hyn o foethau
Fel breninoedd y byd angall,
Ond fel Brenin y byd arall;

'Rhwn sy'n gosod y rhai tlodion,
A'r rhai glân a phur o galon,
O gylch gwmpas iddo i eiste',
Yn y nef mewn aur gadeiriau.

'Rwy'n eich perchi chwi, bennaethiaid,
Fel fy *mhrinses* 'mhlith y Drafiaid;
'Rwyf fi'n parchu gwael grist'nogion
Fel fy ffryns ymhlith angylion.

Dyma'r rhai mae Crist yn erchi
I mi succro a'u confforddi,
A'u dwyn adref i giniawa
Ar fy mwrdd tra fyddwy'n gwledda.

hra fo i mi fwyd a diod,
af ar fy mwrdd yn wastod
›'r tlodion i gyd-fwytta,
arch fy Mhrynwr penna'.
na'r rhai a fydd gyfeillion
Iago, 'mhlith angylion,
'och chwi, fy holl bennaethiaid,
pwll ymhlith paganiaid.
na'r rhai fydd mawr eu hurddas,
ırenhiniaeth y Messias;
›b un yn gwisgo'i goron,
prinses a th'wysogion.
na'r rhai a fydd yn eiste'
nef ar orseddfeingeiau,
i Christ a'i wir angylion,
bod yn awr mor'llwmion.
os ceisiwch chwi, fy mhobloedd,
ymp'niaeth yn y nefoedd,
ch barch iddynt ar y ddaear,
wyn Crist eich Prynwr hygar.
lerbyniwch hwy i'ch byrddau,
›wch iddynt ran o'ch moethau;
a dâl am y danteithion
nef â gwledd angylion.
chaf fi daliad am eich porthi
, fy *mhrinses*, ond gwenieithu;
f wledda gyd â 'ngylion,
wyn Crist, am borthi'r tlodion.
gwahoddwch y rhai tlodion
cyfran o'ch danteithion,
sy'n d'wedyd, y cowch daliad,
delo'r atgyfodiad.
edi llosgi'r byd yn burboeth,
ıaint oll sydd yntho o gyfoeth,
gewch gwrdd yng wlad goleuni,
cardodau heb eu llosgi.
edi i satan a'r Sabeaid
n ar Job ei holl 'nifeiliaid,
edd dyn na diawl a allai
n ar Job un o'i gardodau.
ı na chaffech, gwedi angeu,
r arian sy'n dy gofrau,

Ti gei les oddiwrth dy gardod,
Wrth dy raid, yn nydd dy drallod.

CLXVII. *Gweddi ganol dydd.*

O Godiad haul hyd hyn o ddydd,
Yn iach, yn llawn, yn llon, yn rhydd,
Fy Nuw, fy Nerth, fy Ner, di'm cedwaiſt:
Moliant i ti yr hwn a'm nerthaiſt.

Ganol dydd tro'r haul yn gwenu,
Tr'o mol yn llawn, tr'o ffryns o'm deutu,
Y follt, y fall, yr haint a'm clwyfa,
Os Duw'r gallu ni'm caſtella.

Ganol dydd y lladdwyd Amnon,
Ganol dydd y cwympwyd Eglon,
Ganol dydd y ſyrthiodd Dafydd,
Ganol dydd y daw'r dinyſtrydd.

Duw bydd Geidwad arna'i'n ddieu,
Ganol dydd fel nos a boreu;
Na'd fi bechu, na'd fy ngorfod,
Bydd bob amſer yn fy ngwarchod.

Dod feddyliau da'n fy nghalon,
Cod fy meddwl uwch dae'rolion;
Par fi weithio yn dy winllan,
Nes i'r hwyr fy hel i heppian.

Felly, Arglwydd, yn ddiogel,
Gyd â Dafydd, gyd â Daniel,
Mi'th glodforaf bob canol-ddydd,
Am dy gymmorth yn dragywydd.

CLXIX. *Am angeu.*

FE ordeiniodd Duw i holl blant dynion,
O ba raddau bynna' y byddon',
Am eu pechod farw unwaith,
A chodi o'r bedd i'r bar yr eilwaith.

Nid oes na brenin mawr na *begger*,
Na'r lleia' ei barch, na'r mwya' ei bwer,
Nâ'r câll, na'r ffol, na'r gwych, na'r gwaela',
Na ſymmud fyd i fyn'd oddi yma.

Fe orfydd gado'r tai a'r tiroedd,
Y golud mawr a'r holl bwrcaſodd,
A thynnu'n llwyr bob rhai oddi yma
I'r bedd, i'r bar, o ſiaen JEHOFA.

Ni cheir aros yma ond amſer,
Er maint y grym, a'r nerth, a'r pwer;
Ni cheir trigo yn dragywydd,
Ond hafotta dros ddiwedydd.

I b'le'r aeth Selyf a'i holl ſynwyr?
I b'le'r aeth Samſon cryf a'i filwyr?
I b'le'r aeth Nimrod wych a Pharao?
Aeth angeu glas â'r cwbwl gantho.

I b'le'r aeth Herod falch a Philad?
Ym mh'le mae Cai'phas, archoffeiriad;
Ym mh'le mae Ffelics? 'mh'le mae Cæſar?
Aeth y rhai'n i gyd i'r ddaear?

Nid oes ar glawr na monarc Perſia,
Na brenin Groeg, na phen Aſſyria,
Na Phompey fawr, na dewrwych Scipio,
Heb i angeu eu congcwero.

Mae fel Herod yn diſtrywio
Hen ac ieuainge, heb eu *ſparío*;
Gwyr a gwragedd, meibion, merched,
Cryf a gwan, heb fedru eu harbed.

Fe orfydd myn'd i ffordd yr holl-fyd,
O'r gwely gwych i'r bedd lludylyd,
Fe orfydd cwympo dan draed angau,
A dodi'n gwar dan ſin ei gleddau.

Nid oes gwân yn awr, lle gweler,
Rhwng y brenin mawr a'r *begger*;
Nid oes *ods* rhwng pab a phobydd,
Na rhwng marchog na melinydd.

Y mae'r llyffaint yn llettya
Ym mhenglogau'r emprwyr mwya';
Y mae'r chwilod yn eu ffroenau,
A'u tom wedi llenwi'u ſafnau.

Y mae'r gwan, a'r tlawd, a'r truan,
Oedd yn crynu gynt rhag ofan,
'Nawr yn ſengyd ar eu boliau,
Ac yn tramwy dros eu beddau.

Y mae'r pryfed gwedi bwytta
Y cnawd purwyn am y cynta';
Y mae'r ddaear wedi eu mallu,
A throi eu heſgyrn oll yn lludu.

Nid oes gwân rhwng 'ſgerbwd marchog,
Yn y bedd, mewn ciſt gyfoethog,

A rhyw 'ſgerbwd hen gardottyn,
Fae yn ei fedd heb un edefyn.
Fe wylai dyn yn hallt pe gwyppai
Na bae ond dau ddydd rhyngtho ac angeu;
Pa'm y chwardda hwn mor ſuriol,
Lle na fedd un dydd ſertennol?
Arglwydd, pa'm na feddwl dynion
Am eu dechreu, a'r lle daethon',
A'r modd y mae yn rhaid i'nt fyned
Bawb i'r bedd i borthi'r pryfed.

CLXX. *Anficrwydd bywyd.--Pwy chanu ar ddydd*

GYNT ti dreuliaiſt lawer blwyddyn
Mewn oferedd bob yn ronyn;
Treulia flwyddyn mewn ſancteiddrwydd,
Cyn i'th farner gan yr Arglwydd.
Rhag na chaffech ond y leni,
Treulia hon yn ddeddfol trwyddi:
Pwy fydd yma'r flwyddyn neſaf,
Ni's gŵyr neb ond Duw goruchaf.
Rhag na chaffech hon yn gyfan,
Dechreu heddyw ar ddydd Calan;
Fe aiff llawer cyn gwyl Iago
O flaen Criſt, i'r bar i ympirio.
Pwy aiff gynta' i gyfri'i feiau,
Ni's gwn i, ni's gwyddoſt tithau:
Yr amharottaf fyth, ond odid,
Aiff yn flaena' i gael ei ferdid.
Byddwn bawb gan hynny'n barod,
I fyn'd i'n barnu bob drwrnod:
Ar yr awr y b'om ni'n cyſgu,
Y daw'r angeu glas i'n cyrchu.

TERFYN.

TABL.

Tu dal.

CYNGOR i wrando ac i ddarllen gair Duw . . 26
Hil Brutus. Rhybudd i'r Cymry i edifarhau . 35
Yr ail Ran 38
Truenus gyfliwr dyn wrth naturiaeth 40
Genedigaeth, bywyd, a marwolaeth Criſt 44
Adroddiad o gariad Criſt at y byd 51
Awn i Fethlehem 54
Hil Adda 56
Cyngor i bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt 61
Cyngor arall i bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt .. 65
Cynhyrfiad i foli'r Arglwydd Ieſu 71
Gwahoddedigaeth arall i foli Criſt Ieſu 74
Annogaeth i ddiolchgarwch am ein prynedigaeth 76
Cynghorion i'r ſawl a ddymunai gael ffafr Duw, &c. 80
Cyngor i gredu yng Nghriſt, &c. 84
Cyngor i ochelyd cwmpeini drwg 86
Galarnad pechadur 89
Cynghorion duwiol 93
Cyngor i wr ieuangc 98
Cyngor i waſanaethu Duw 105
Beth yw gwaſanaethu Duw ..... ib.
Rheſymmau i'n cyffroi i waſanaethu Duw 109
Siamplau o wîr waſanaethwyr Duw a'u gwobrwy 110
Am weddi a'i pherthynaſau 114
Yr ail Ran 123
Rhybudd i ddyn i feddwl am Dduw y boreu, &c. 125
Diolch boreuol pan ddyhuner gyntaf 127
Diolch i Griſt am ymddiffyniad ac eſmwythder 128
Rhybudd i ddyn wrth ddilladu'r corph, &c. 129
Gweddi wrth wiſgo am danat, &c. ..... ib.
Gweddi arall wrth wiſgo dy ddillad 130
Rhybudd wrth ymolchi ..... ib.
Gweddi fer wrth ymolchi 131
Gweddi foreuol ..... ib.
Rhybudd i ymgadw tra fo'r dydd, &c. 134
Yr arfogaeth yſprydol ..... ib.
Rhybudd i ddyn i ymgadw ymhob lle, &c. 135
Gweddi yn erbyn temtiad a rhuthrau ſatan 136
Cynghorion yn erbyn profedigaethau ſatan 138
Rhybudd i ochelyd rhwydau ſatan ymhob oedran 140
Cyngor i weddio ar bob achos, &c. 141
Cynghorion duwiol i bob gradd i'w dilyn, &c. 143
Cyngor i'r hwſmon neu'r llafurwr 148

TABL.

Gweddi yr hwſmon ..... Tu
Cyngor i'r trafaelwr .....
Gweddi trafaelwr ....
Cyngor i'r milwr .....
Gweddi'r milwr ....
Cyngor i'r porthmon ....
Cyngor cyn myned i garu ....
Canmoliaeth gwraig dda ....
Rhybudd a chyngor i'r godinebwr ....
Cyngor i'r meddwyn ....
Cân ynghylch y diawl a'r meddwon ....
Cyngor i ymgadw rhag llettya meddyliau drw
Cyngor i lywodraethu ein geiriau wrth fodd D
Gweddi am lywodraethu'r geiriau a'r genau, &
Cyngor i ddyn fod bob amſer o ymddygiad, &
Cyngor ynghylch bwytta ac yfed ....
Gras cyn bwyd ....
Gras yn ol bwyd ....
Gras cyn bwyd ....
Gras yn ol ciniaw ....
Arall cyn bwyd ....
Gras yn ol bwyd ....
Gras cyn bwyd ....
Gras gwedi bwyd ....
Gras cyn ſwpper .... .
Gras yn ol ſwpper ....
Arall yn ol ſwpper .... .
Cerydd am eſgeuluſo ceiſio bendith, &c. ...
Gweddi ar yr un yſtyriaeth .. ...
Cyngor i gyfrannu i'r anghenus yn ol ein gallu
Cyngor i bob penteulu i lywodraethu ei dŷ .
Dyledſwydd plant i'w rhieni .... .
Pa bethau a ddylai dyn fyfyrio arnynt, &c.
Cyngor i ymbarottoi cyn dod i addoli'n gyhoedd
Gweddi i'r hwn ſydd yn myned i addoli Duw, &
Parottoad i'r cymmun ....
Gweddi cyn derbyn y cymmun ....
Pennillion ar gynheddfau rhai dynion a phetha
Llythyr yr awdwr at ryw eglwyſwr, &c. .
Cateciſm yr eglwys ....
Pethau i'w hyſtyried a'u harferu pan ddel y no
Hymn i'w chanu i Dduw cyn myned i gyſgu .
Diolch am dân a chynheſrwydd .
Gweddi wrth fyned i'r gwely ....

'dod pan ddyhuner o gyſgu ganol nos *Tu dal.* 250
cxiii 251
ld y dylai dyn graſol ddeffroi ei gorph, &c. 252
ı am etholedigaeth, &c. 254
di yn erbyn gorthrymder gwrthwynebwyr 256
ar yr un peth .... ib.
ı am ymwared o ddwylo gelynion 259
byrrach 260
o'r lxix Salm .... ib.
xxx. Diolch am ymwared o gyſtudd .. 263
diwedd y byd 265
ch angeu 270
r y flwyddyn 1629 277
ar yr un peth 283
udd i'r Cymry i edifarhau 286
ar yr un peth 294
di eglwyſwr wrth fyned i ymweled â'r cleiſion
amſer y chwarren 300
w oes dyn 301
or i'r claf 302
di'r claf 305
udd i'r claf i alw am weinidog, &c. .. 308
ldi'r claf cyn cymmeryd phyſygwriaeth .. 313
ldi ferrach i'r claf i'w harferu yn ei glefyd 314
udd i'r claf i wneuthur ei ewyllys, &c. 316
yr Syr Lewis Manſel o Fargam 319
ı i Syr Lewis Manſel 320
'mmau yn cyffroi'r claf i fod yn ddioddefgar 326
liddanion cyſurus, &c. 328
liddan arall ar yr un peth 331
iad byr yn erbyn ofn angeu 333
ldi i gyfarwyddo'r claf am y pethau rheittiaf 335
ınwch rhagorol i'r enaid galarus 337
ldi brudd am ſaddeuant pechodau 338
ldiau byrion i'r claf 339
ldi fer i'r claf duwiol, &c. 341
rdod ar fywyd ac angeu .... .. ib.
gyflwr yr annuwiol wedi marw .... ib.
ı a chyngor Deifes i'w bum brodyr ... 349
ı i gweſtiwn ynghylch gweddio dros y marw 359
or Mr. Prichard i'w fab 363
ar yr un peth 364
'di Samuel Prichard 365
r arall Mr. Prichard, medd rhai, i'w fab .. 367

TABL.

Achwyn yr awdwr ynghylch tref Llanymddyfri .
Achwyn eglwyſwr .... *Tu dal.*
Rhaid glynu wrth Grift, &c. ....
Gwell Duw nâ dim ....
Criſt yw pren y bywyd ....
Criſt a arwyddoccawyd wrth yr oen paſg ...
Criſt a arwyddoccawyd wrth y ſarph bres ..
Hymn neu gân ar ddydd Nadolig ....
Cyngor i geiſio yr Arglwydd Ieſu Grift ...
Salm xxxviii ....
Am y ſabbath ....
Gweddi dros yr eglwyſwr ....
Am dyngu ....
Dyledſwydd gweinidogion ....
Am ragluniaeth Duw ....
Am y purdan ....
Am barhad mewn yſtad o ras ....
Fe ddylai pob gwraig fagu ei phlentyn â'i llaeth
Cyngor i wraig ar ol marwolaeth ei phlentyn
Rhybudd i ochelyd gorthrymmu neb, &c. ...
Gwahoddedigaeth i bechaduriaid ....
Salm c ....
Am y Garſalem newydd ....
Am bwyll ac amynedd ....
Cân ar ddychweliad tywyſog Cymru ....
Trueni dyn yn byw ac yn marw heb Grift ...
Cân dduwiol ....
Cân ynghylch holl-breſennoldeb Duw ..
Cân ynghylch y gwrthryfel yn y ſlwyddyn 1641
Criſt ſydd oll yn oll ....
Am holl-breſennoldeb Duw ....
Am holl-alluogrwydd Duw ... .
Am gyfiawnder Duw ....
Am drugaredd Duw ....
Am ragluniaeth Duw ....
Gofal Duw am y Criſt'nogion ....
Serch at Grift ....
Dyledſwydd rhieni ... ...
Dyledſwydd penteulu ....
Dyledſwydd barnwr ....
Y tlawd a'r cyfoethog mewn byd arall ....
Gweddi ganol dydd ... . .
Am angeu ....
Anſicrwydd bywyd, &c. ... .